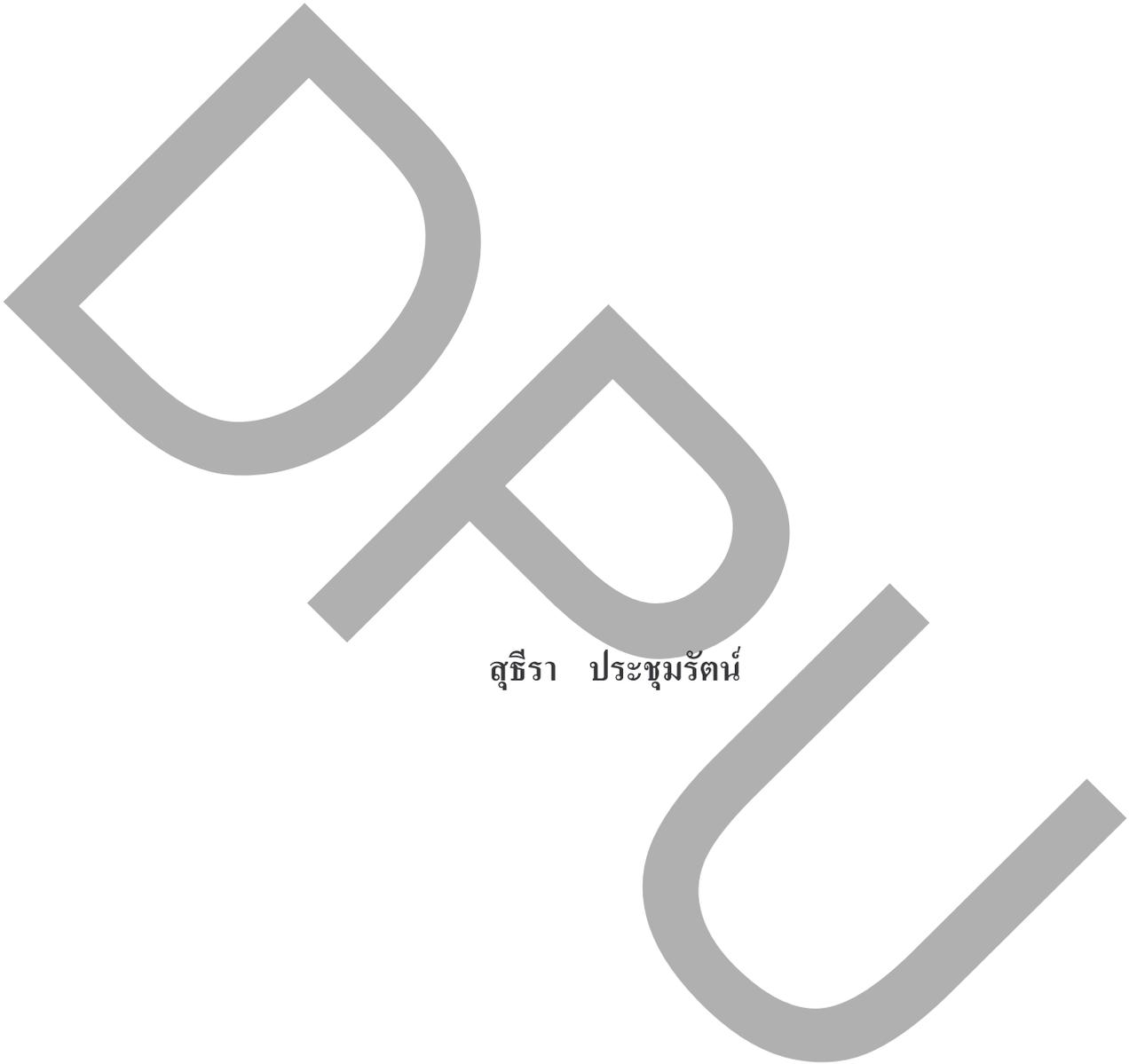

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับค่าสินไหมทดแทน
เพื่อการขาดไร้อุปการะในคดีละเมิด

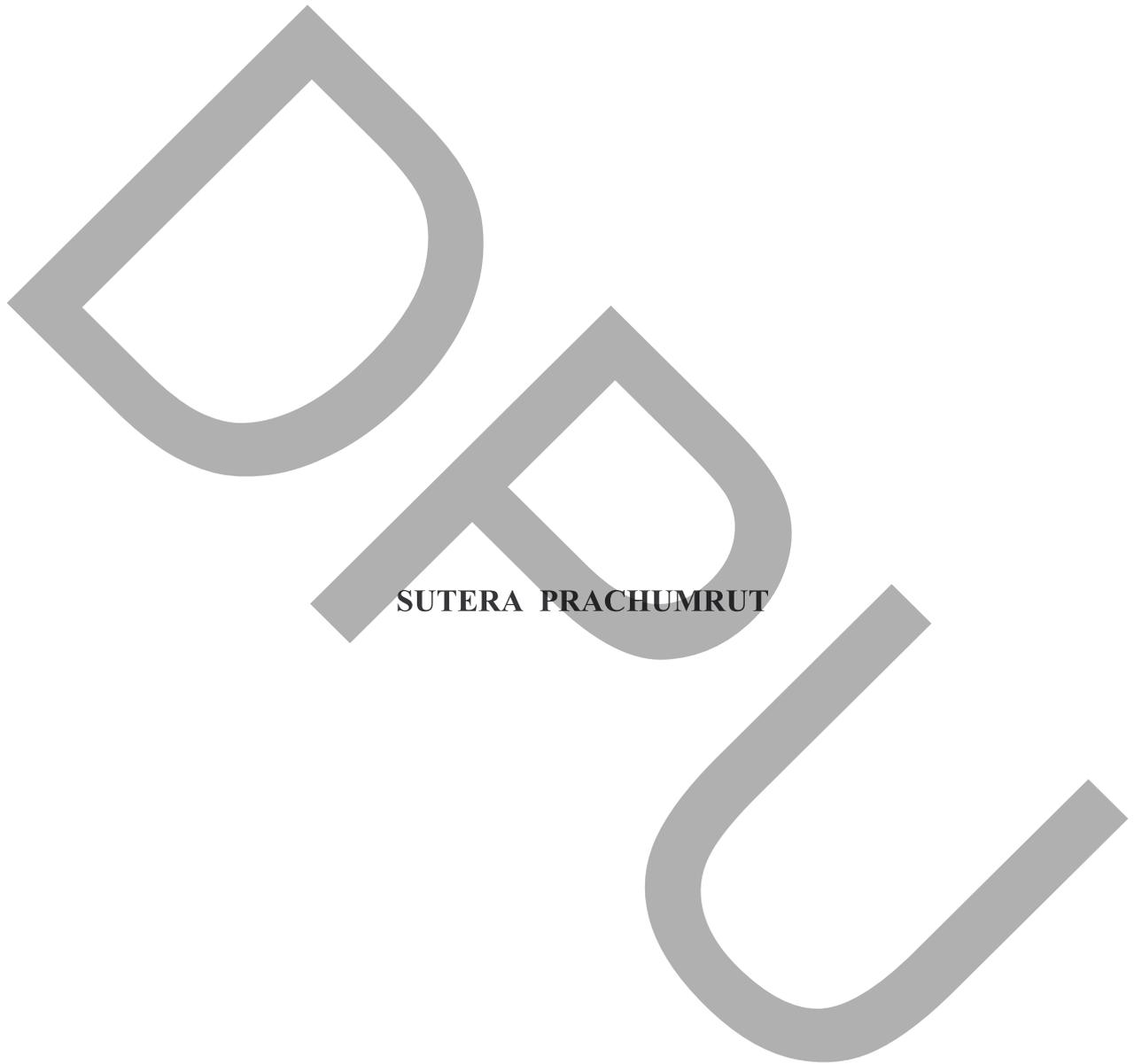

สุธีรา ประชุมรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ.2551

**LEGAL PROBLEMS RELATING TO ENFORCEMENT OF
COMPENSATION FOR LOSS OF SUPPORT IN TORT**

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2008

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้โดยผู้เขียนได้รับความกรุณา และความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ภูมิ โชคเหมาะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้สละเวลาอันมีค่ารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งคอยให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสำเร็จเสร็จสิ้นเรียบร้อยด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีตลอดมา ผู้เขียนจึงใคร่ขอขอบพระคุณอาจารย์ไว้ ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ วุฒิพงษ์ เวชยานนท์ และรองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี ที่กรุณาให้เกียรติรับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และได้ให้คำปรึกษา แนะนำ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

วิทยานิพนธ์นี้ไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้ หากขาดซึ่งความกรุณาจากท่านอาจารย์ไพจิตร บุญญพันธ์ และท่านทวิช กำเนิดเพชร ผู้พิพากษาอาวุโสศาลจังหวัดนนทบุรี ที่ได้สละเวลาอันมีค่าให้ความรู้ในการให้สัมภาษณ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

และท้ายที่สุด ขอรำลึกถึงพระคุณของบิดามารดา ที่ให้โอกาสในการศึกษาและเป็นกำลังใจกับ ผู้เขียนเสมอมาจนสำเร็จการศึกษาตามที่ได้ตั้งใจไว้ และขอขอบคุณ คุณสินีกันต์ สิทธิเวชเศษ ที่คอยให้กำลังใจ ให้คำแนะนำและช่วยกระตุ้นให้ผู้เขียนมีความมุ่งมั่น พยายามจนทำให้สามารถจัดทำวิทยานิพนธ์นี้จนเสร็จสมบูรณ์

สุธีรา ประชุมรัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ณ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
2. วิวัฒนาการ แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายละเมิด ค่าเสียหายในทางละเมิด	
ความหมายของคำสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดและค่าขาดรายได้รูปการะ	6
2.1 วิวัฒนาการและแนวคิดเรื่องละเมิด	6
2.2 ที่มาและแนวคิดของกฎหมายละเมิด	7
2.2.1 ที่มาและแนวคิดของกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law).....	7
2.2.2 ที่มาและแนวคิดของกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law).....	9
2.3 ค่าเสียหายในทางละเมิด	11
2.3.1 ค่าเสียหายตามความมุ่งหมาย.....	11
2.3.1.1 ค่าเสียหายแบบคำสินไหมทดแทน	12
2.3.1.2 ค่าเสียหายเชิงลงโทษ	13
2.3.2 ค่าเสียหายที่กำหนดขึ้นตามแนวปฏิบัติของศาล	18
2.3.2.1 ค่าเสียหายตามความเสียหาย.....	18
2.3.2.2 ค่าเสียหายแบบ	18
2.3.3 ค่าเสียหายตามลักษณะความเสียหาย.....	19
2.3.3.1 ค่าเสียหายตามทางสันนิษฐานทั่วไป	19
2.3.3.2 ค่าเสียหายที่แท้จริง.....	20
2.4 ความหมาย ความมุ่งหมาย และหลักการกำหนดคำสินไหมทดแทนเพื่อละเมิด	21
2.4.1 ความหมายของคำสินไหมทดแทน	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.4.2 ความมุ่งหมายของการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน	22
2.4.3 หลักการกำหนดค่าสินไหมทดแทน.....	24
2.5 ความหมายค่าขาดไร้อุปกรณ์	28
2.6 แนวคิด และความเป็นมาของค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปกรณ์ ในต่างประเทศ.....	29
2.6.1 ประเทศอังกฤษ.....	29
2.6.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา	30
2.7 หลักการอุปการะเลี้ยงดูในกฎหมายลักษณะครอบครัว	32
2.7.1 ความหมายของค่าอุปการะเลี้ยงดู	32
2.7.2 บุคคลที่กฎหมายกำหนดหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูระหว่างกัน	33
3. มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปกรณ์ ในคดีละเมิดของต่างประเทศเปรียบเทียบกับประเทศไทย.....	38
3.1 ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปกรณ์ในต่างประเทศบางประเทศ	38
3.1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	38
3.1.1.1 การฟ้องร้องสำหรับความตายจากการกระทำคามผิด	39
(1) บุคคลผู้มีสิทธิได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย	40
(2) ความสูญเสียที่ได้รับการชดใช้	41
3.1.1.2 บทบัญญัติของกฎหมายช่วงที่ยังไม่ตาย	43
3.1.2 ประเทศอังกฤษ	43
3.1.2.1 สิทธิในการฟ้องร้องสำหรับการกระทำละเมิดให้ถึงแก่ความตาย.....	45
(1) บุคคลผู้มีสิทธิเรียกร้อง.....	45
(2) ลักษณะของการกระทำที่ก่อให้เกิดการฟ้องร้อง	48
(3) ลักษณะผลประโยชน์ที่ได้รับความคุ้มครอง	48
3.1.2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการประเมินค่าเสียหาย	49
(1) ระยะเวลาการพึ่งพาอาศัยของผู้ภายใต้การอุปการะ.....	49
(2) ผู้ที่อยู่ภายใต้การอุปการะที่เป็นเด็ก.....	49
(3) ความคาดหวังในการดำรงชีวิต.....	49
(4) โอกาสที่จะสมรสครั้งใหม่.....	49
3.1.3 ประเทศญี่ปุ่น	50
3.1.3.1 การละเมิดเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย.....	50

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.1.3.2 การประเมินค่าเสียหาย	52
3.2 ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดรายได้ในประเทศไทย.....	53
3.2.1.1 ค่าขาดรายได้ตามกฎหมายลักษณะละเมิด.....	53
3.2.1.1 ที่มาของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 443.....	53
3.2.1.2 บุคคลผู้มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดรายได้.....	54
3.2.1.3 บุคคลที่ไม่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดรายได้.....	56
3.2.1.4 สิทธิของบุคคลภายนอกซึ่งอยู่ในกรรมมารดา.....	60
3.2.1.5 ดุลพินิจของศาลในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน เพื่อการขาดรายได้.....	61
3.2.1.6 ระยะเวลาในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดรายได้.....	64
3.2.2 การเรียกค่าทดแทนตามพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537	66
3.2.2.1 หลักการและเจตนารมณ์ของกฎหมายเงินทดแทน	66
3.2.2.2 บุคคลผู้มีสิทธิได้รับเงินทดแทน.....	66
3.2.2.3 ส่วนแบ่งเงินทดแทน	68
3.2.3 สิทธิของผู้เสียหายในการขอให้บังคับค่าสินไหมทดแทนทางแพ่ง อันเนื่องมาจากการกระทำผิดทางอาญาตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	69
3.2.4 การใช้สิทธิหักลดหย่อนภาษีลูกกตัญญู	71
4. วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน เพื่อการขาดรายได้ในคดีละเมิด.....	74
4.1 ปัญหาเกี่ยวกับบุคคลผู้มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดรายได้.....	74
4.1.1 การอุปการะตามกฎหมาย.....	75
4.1.1.1 สามัญริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย.....	75
4.1.1.2 บิดามารดากับบุตร.....	76
4.1.2 การอุปการะตามความเป็นจริง.....	76
4.1.2.1 สามัญริยาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย	77
4.1.2.2 บิดากับบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย	78
4.1.2.3 กรณีญาติของเด็กให้การอุปการะเลี้ยงดู.....	79

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ของบุตรที่บรรลุนิติภาวะ	81
4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำละเมิดทุพพลภาพ	83
5. สรุปและข้อเสนอแนะ	87
5.1 สรุป	87
5.2 ข้อเสนอแนะ	90
บรรณานุกรม	93
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. Law Reform (Miscellaneous Provision) Act 1934	97
ภาคผนวก ข. Fatal Accidents Act 1976	99
ภาคผนวก ค. Florida Wrongful Death Act	102
ประวัติผู้เขียน	106

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะในคดีละเมิด
ชื่อผู้เขียน	สุธีรา ประชุมรัตน์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. ภูมิ โชคเหมาะ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ (กฎหมายเอกชนและกฎหมายธุรกิจ)
ปีการศึกษา	2551

บทคัดย่อ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ลักษณะละเมิด มาตรา 443 วรรคสาม บัญญัติให้สิทธิแก่บุคคลที่อยู่ในความอุปการะของผู้ซึ่งถูกกระทำละเมิดให้ถึงแก่ความตายในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิด โดยผู้เรียกร้องจะต้องเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ตามกฎหมายกับผู้ถูกกระทำละเมิดเท่านั้น กล่าวคือ มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูกัน ทั้งนี้ เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ลักษณะครอบครัว ซึ่งได้แก่ กรณีสามีภริยา บิดามารดากับบุตร บุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรม ในกรณีสามีภริยาจะต้องเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนบิดากับบุตรก็ต้องเป็นบิดากับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเช่นเดียวกัน บุคคลดังกล่าวจึงจะใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้ แต่เนื่องจากในสภาพสังคมปัจจุบันการอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสได้กลายมาเป็นรูปแบบหนึ่งในการสร้างครอบครัวของชายและหญิงนอกเหนือไปจากการสมรสภายใต้ระบบการจดทะเบียนสมรส ซึ่งการอยู่ร่วมกันดังกล่าวนี้ กฎหมายถือว่าอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส กรณีจึงส่งผลกระทบต่อสถานะของบุตรให้มีสถานภาพเป็นบุตรนอกกฎหมายของชาย ขณะเดียวกันชายหญิงที่อยู่กินร่วมกันฉันสามีภริยาต่างก็ไม่มีสิทธิและหน้าที่ใด ๆ ต่อกันตามกฎหมาย รวมทั้งไม่มีสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดด้วย นอกจากนี้กรณีการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะของบุตร บทบัญญัติของกฎหมายและคำพิพากษาของศาลจะยึดถือสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมายลักษณะครอบครัว กล่าวคือ ระยะเวลาในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนอันเป็นค่าขาดไร้อุปการะให้แก่บุตรจะกำหนดให้ไม่เกินอายุของบุตรเมื่อบรรลุนิติภาวะ บุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่กำลังศึกษาอยู่ ย่อมได้รับผลกระทบจากการจำกัดสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะเพียงเมื่อบรรลุนิติภาวะ และการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ จะเรียกได้เฉพาะกรณีที่ผู้ถูกกระทำละเมิดถึงแก่ความตาย ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำละเมิดทุพพลภาพตลอดชีวิต จนไม่สามารถประกอบการทำงานได้อย่างสิ้นเชิง ผู้ซึ่งอยู่ในความอุปการะของบุคคลดังกล่าว ไม่สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อยู่ในความอุปการะเช่นเดียวกัน

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลที่ต้องขาดไร้อุปการะในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ อันได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศ

สหรัฐอเมริกา พบว่าประเทศดังกล่าวได้กำหนดให้บุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ตาย ไม่ว่าจะบุคคลนั้น จะมีความสัมพันธ์ตามกฎหมายกับผู้ตายหรือไม่ ก็สามารถที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้ ซึ่งได้แก่ สามีหรือภริยา สามีหรือภริยาก่อนของผู้ตาย บุคคลที่อยู่อาศัยในบ้านเดียวกับผู้ตาย ในขณะที่หรือก่อนที่ผู้ตายจะถึงแก่ความตายเป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปี และเป็น การอยู่อาศัยในฐานะที่เป็นสามีหรือภริยาของผู้ตาย บิดามารดาหรือบุพการี บุตร บุตรเลี้ยง ผู้สืบสันดาน อื่น ๆ ญาติของผู้ตาย ได้แก่ พี่ชาย น้องชาย พี่สาว น้องสาว ลุง ป้า น้า อาของผู้ตาย หากปรากฏ ข้อเท็จจริงว่า ผู้ตายได้ให้การอุปการะบุคคลดังกล่าวอยู่ตามความเป็นจริง ส่วนกรณีของประเทศญี่ปุ่นนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นได้บัญญัติให้ผู้กระทำละเมิดจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ บิดามารดา คู่สมรส และบุตรของผู้ตาย โดยมีได้บัญญัติว่าจะต้องเป็นการอุปการะกันตามกฎหมาย แต่ก็มีคำพิพากษา ของศาลวินิจฉัยให้รวมถึงการอุปการะกันตามเป็นจริงด้วย ซึ่งตามกฎหมายไทยนั้นบุคคลที่กฎหมายไม่ได้ กำหนดให้มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูกัน แม้จะได้มีการอุปการะกันตามความเป็นจริง บุคคลดังกล่าวก็ไม่สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้

ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะว่า ควรให้มีการแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและ พานิชย์มาตรา 443 วรรคสาม กล่าวคือ หากว่าเหตุที่ตายลงนั้นทำให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดต้องขาดไร้ อุปการะตามความเป็นจริงไปด้วย บุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น นอกจากนี้ควร ให้สิทธิแก่บุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว ให้สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้ หาก บุตรดังกล่าวกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ทั้งนี้ บุคคลนั้นต้องมีอายุไม่เกิน 22 ปี และควรปรับปรุง บทบัญญัติในมาตรา 444 โดยขยายสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะให้แก่บุคคล ซึ่งอยู่ในความอุปการะของผู้ที่ถูกกระทำละเมิดจนทุพพลภาพตลอดชีวิต ถึงขนาดที่บุคคลนั้นไม่สามารถ ประกอบการงานได้อย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้ เพื่อให้การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะตรง ต่อสภาพความเป็นจริงของสังคมในปัจจุบัน และบรรลู่วัตถุประสงค์ของการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหาย ได้มากขึ้น

Thesis Title	Legal Problems Relating to Enforcement of Compensation for Loss of Support in Tort
Author	Sutera Prachumrut
Thesis Advisor	Associate Professor Dr. Poom Chokmoh
Department	Law (Private and Business Laws)
Academic Year	2008

ABSTRACT

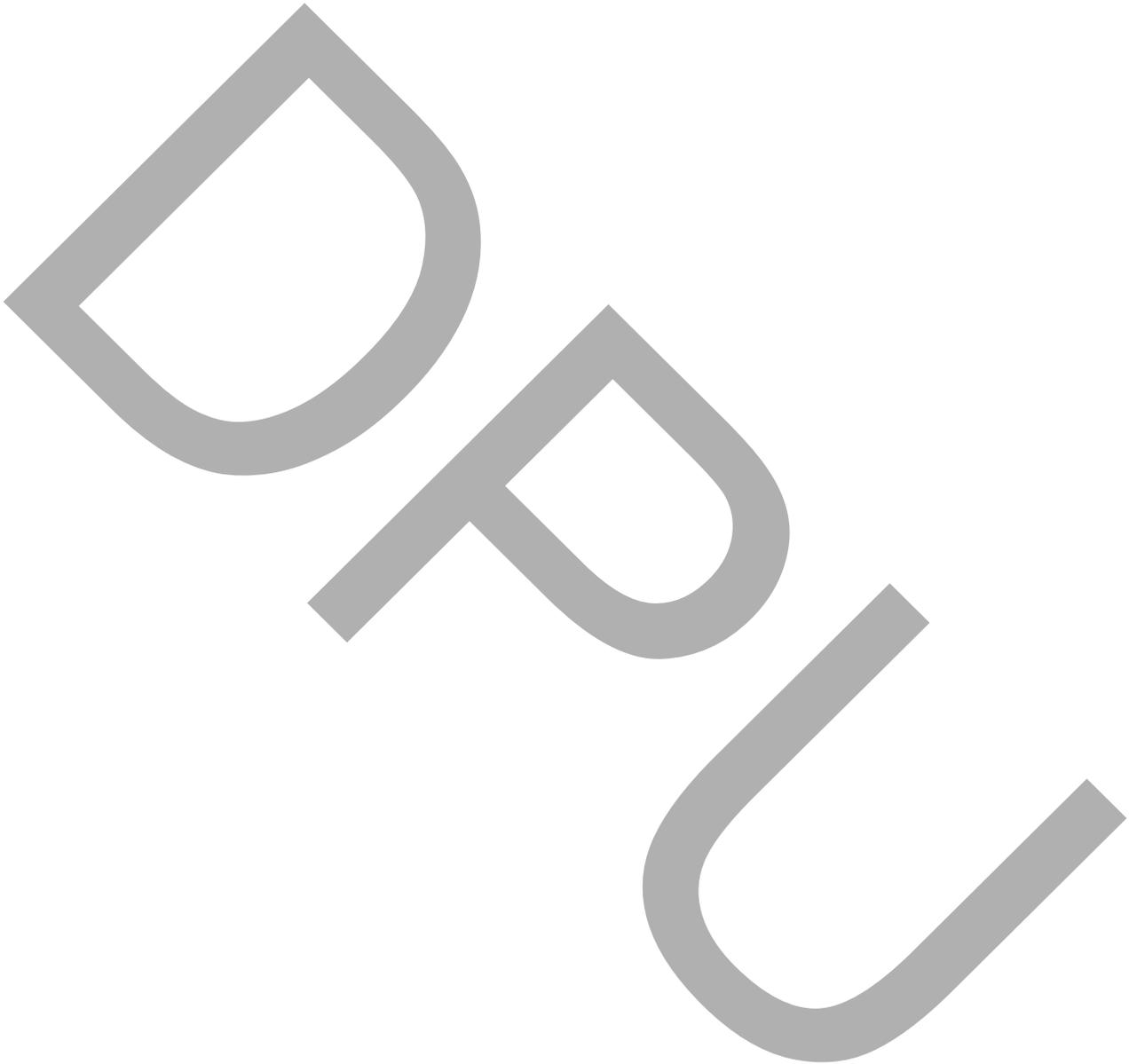
Civil and Commercial Code, Book II, under Wrongful act Title, Section 443, paragraph three provides the right for a person under the support of a person having been dead as a result of a wrongful act in claiming compensation for the deprivation of his legal support from the person committing the wrongful act which, in this respect, the claimant shall be the person having legal relation only with the person committing such wrongful act; which is to say, there shall be a provision of the law stipulating the duty to compulsorily provide support to such person which, in this connection, is in accordance with Civil and Commercial Code, Book V, under Family Title, which are in the case of husband, wife, father, mother and children, adopted child and adopter. In the case of a husband and wife, they must be legal husband and wife while the case of a father and children must be legal father and children identically in the same way to enable such persons to be entitled to exercise their rights for claiming for such compensation as a result of the deprivation of his legal support. But, because of the present social condition, the cohabitation without a marriage registration has become yet another form of a family creation of a man and a woman rather than the marriage under the marriage registration system which the law considers such practice to be a cohabitation as husband and wife without a marriage registration, such case, therefore, present an adverse effect on the status of the children which eventually resulting in their statuses to be children born out of wedlock. And at the same time, the man and woman cohabitating as husband and wife each has no legal right nor legal duty toward one another including the right to claim for compensation as a result of a deprivation of support from the person committing a wrongful act. Furthermore, on the case of lodging a claim for compensation in the event of a deprivation of a support for children, provisions of the law and Court judgments will stick to the fundamental right in accordance with the law under the Family Title, which is to say, a period for payment of compensation as a result of the deprivation of a support for children shall not exceed the legal age of the children, children of legal age during the period of study, therefore, will be affected by a restriction on the right in claiming a compensation on account of a

deprivation of support just for a reason of reaching their legal ages and a claim for compensation as a result of a deprivation of support shall be applicable only in the case of the person affected by a wrongful act is dead. In the case where the person affected by a wrongful act sustains permanent disability throughout the life time to the extent of entirely being unable to be engaged in any occupation, the under the support of such disable person will not be entitled to claim any compensation as a result of the deprivation of such support, thus, causing the person under such support to run into a difficulty likely in the same way, as well.

A result of the study on foreign laws; namely, the Laws of England and the United States of America, which are provisions pertaining to the right of a person without support in lodging a claim for compensation as a result of the deprivation of a legal support, revealed that such countries have in their laws the provisions stipulating the person having close relation with deceased notwithstanding whether or not such person will have any legal relation with the deceased shall be eligible to lodge a claim for compensation as a result of a deprivation of support from a person committing the wrongful act: those eligible persons are, husband or wife, the former husband or wife of the deceased, a person dwelling in the same house with the deceased while or before the death of the deceased for a period of at least 2 years and that such dwelling in such house shall be in the capacity of being a husband of wife of the deceased, father, mother or ascendants, children, step children, other descendants, relative of the deceased: such as; brothers, sisters, uncles, aunts of the deceased if the fact appears that the deceased had provided actual support while the case in Japan, the Civil Law of Japan provides that a person committing a wrongful act shall make compensation to the father, mother, spouse and children of the deceased without a provision stipulating whether or not it shall be a support in accordance with the law. However, there is a Court judgment citing to include the actual support, as well. Even there has been an actual support, such person shall not be eligible to lodge a claim for compensation as a result of a deprivation of support from the person committing the wrongful act.

Therefore, the author has suggested that the provisions under paragraph three of Section 443 of Civil and Commercial Code be revised, which is to say, the cause of death resulting in a person to be deprived of an actual support, such person shall be entitled to receive compensation for such purpose. In addition, children having the legal ages shall also be eligible to file a claim for compensation as a result of the deprivation of support, as well if such children are persuading a Bachelor Degree level provided however, that such children shall not be over 22 years of age and, in addition, the provisions under Section 444, should also be revised by extending the right in claiming a compensation as a result of the deprivation of a support for a person under the support of the person affected by a wrongful act to, extent of sustaining an entirely permanent disability throughout his lifetime in order that a claim for

compensation as a result of a deprivation of support can be practiced identically in compatibility with the presently real social condition and the objective of remedy for an injured party to a more possible extent.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ละเมิดเป็นการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นโดยปราศจากอำนาจ หรือเกินกว่าอำนาจที่ตนมีอยู่ ทำให้เสียหายต่อสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งกฎหมายให้การรับรองและคุ้มครอง ดังนั้น จึงเป็นการชอบธรรมที่ผู้กระทำละเมิดจะต้องชดใช้ในความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือต้องทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิม และโดยเหตุที่สมาชิกในสังคมประกอบด้วยบุคคลจำนวนมากมีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน สมาชิกในสังคมดังกล่าวต่างมีความคิดและผลประโยชน์ที่อาจจะร่วมกันหรือขัดแย้งกัน อันอาจนำไปสู่ข้อพิพาทระหว่างกันได้โดยง่าย การล่วงละเมิดหรือการกระทบกระทั่งกันระหว่างบุคคลนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ความเสียหายจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น กฎหมายละเมิดจึงถือเป็นกฎหมายเพื่อควบคุมความเป็นระเบียบและความประพฤติกของสมาชิกในสังคม และบังคับให้ผู้กระทำละเมิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการกระทำละเมิด โดยถือเป็นความชอบธรรมในทางชดเชย (Justitia Commutiva)

ครอบครัวถือเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม เริ่มจากการที่ชายและหญิงอยู่กินร่วมกันฉันสามีภริยา ต่อมาก็ให้กำเนิดบุตรจึงก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร โดยการอยู่ร่วมกันในครอบครัวนั้นมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ด้วยเหตุที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมจึงต้องการการอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการดำรงชีพและเพื่อความปลอดภัยในชีวิต การอยู่ร่วมกันในครอบครัวจะเป็นไปอย่างราบรื่นด้วยความผาสุก จำเป็นอย่างยิ่งที่บุคคลในครอบครัวจะต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ดังนั้น ในกรณีที่บุคคลภายนอกมากระทำละเมิดเป็นเหตุให้บุคคลในครอบครัวถึงแก่ความตาย ความตายของผู้ถูกกระทำละเมิดย่อมส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีพของบุคคลซึ่งอยู่ในความอุปการะที่ต้องพึ่งพาผู้ถูกกระทำละเมิดด้วย

กฎหมายไทยได้บัญญัติเรื่องสิทธิเรียกร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิด กรณีที่ทำให้ผู้ถูกกระทำละเมิดถึงแก่ความตาย (Wrongful Death) ไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 443 ซึ่งได้แก่ ค่าปลงศพ ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นและค่าขาดไร้อุปการะ ถ้าเหตุที่ตายนั้นทำให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย โดยสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ต้องขาดไร้อุปการะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 443 วรรคสาม กำหนดให้เรียกได้เฉพาะกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูกัน ได้แก่ ทายาทโดยธรรมซึ่งกฎหมายกำหนดสิทธิในการได้รับการอุปการะไว้ คือ บิดา มารดา สามีภริยา บุตรผู้เยาว์ บุตรผู้บรรลุนิติภาวะแล้วแต่ทุพพลภาพหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ บุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรม โดยในกรณีสามีภริยาต้องเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วย

กฎหมายเท่านั้น จึงจะมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ต้องขาดไร้อุปการะได้ ส่วนในกรณีของ บุตรและบิดานั้น จำต้องเป็นบุตรหรือบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเช่นเดียวกัน ในกรณีของมารดาไม่มีประเด็น ปัญหา เนื่องด้วยตามกฎหมายได้บัญญัติให้มารดาเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของบุตรเสมอ

โดยลักษณะสังคมไทยแต่เดิมา การที่ชายและหญิงจะอยู่ร่วมกันเป็นสามีภริยานั้น ยึดถือที่ การประกอบพิธีแต่งงานกันตามประเพณีเป็นหลัก ไม่ได้ยึดถือเรื่องการจดทะเบียนสมรสเป็นสาระสำคัญ นัก จึงมีชายและหญิงจำนวนมากที่อยู่ร่วมกันโดยมิได้ทำการจดทะเบียนสมรสกันแต่อย่างใด แม้ต่อมา กฎหมายจะได้กำหนดให้มีระบบการจดทะเบียนสมรสขึ้น โดยมีการกำหนดให้ชายและหญิงที่ประสงค์จะ เป็นสามีภริยากันตามกฎหมายและจะสามารถมีสิทธิและหน้าที่ต่อกันได้ตามกฎหมายนั้น จะต้องเป็นสามี ภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ ต้องมีการจดทะเบียนสมรสจึงจะมีสิทธิและหน้าที่ต่อกัน ทั้งการ เป็นสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายดังกล่าว ยังได้ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรที่เกิดขึ้นมาในระหว่าง สมรสนั้นด้วย แม้กระทั่งสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเป็นอันมาก นำพาความเจริญเข้ามาสู่คนทั้งทางด้านวัตถุและทางด้าน การดำเนินชีวิต ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคล ในสังคมซับซ้อนขึ้น การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเร่งรีบเต็มไปด้วยการแข่งขัน แต่ในขณะที่เดียวกันกลับมี ความต้องการดำเนินชีวิตที่สะดวกสบาย และไม่ต้องการผูกมัดกัน ในทางกฎหมายก็มีมากขึ้น ในเรื่องการ สมรสก็เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุที่ปัจจุบันสตรีมีสิทธิ เสรีภาพ และบทบาทที่เพิ่มขึ้นในสังคมจึงก่อให้เกิด แนวความคิดใหม่ในเรื่องครอบครัวขึ้นมา คือ การอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส ไม่ว่าจะเป็นด้วย เหตุผลทางธุรกิจหรือการประกอบอาชีพบางประเภทก็ตาม แต่การอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสนี้ ส่งผลกระทบต่อสถานะของบุตรที่เกิดมาให้มีสถานภาพเป็นบุตรนอกกฎหมายของชายผู้เป็นบิดา และใน ขณะเดียวกันชายหญิงที่อยู่กินกันสามีภริยาข่อมไม่มีสิทธิหน้าที่ใด ๆ ต่อกันในทางกฎหมาย แม้ว่าบุคคล ดังกล่าวต่างมีการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันตามความเป็นจริงก็ตาม

จากบทบัญญัติของกฎหมายและรูปแบบของครอบครัวดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นำมาสู่ปัญหา ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะเมื่อมีการละเมิดเกิดขึ้นดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับบุคคลผู้มีสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ

โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 443 วรรคสามได้จำกัดตัวบุคคล ที่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะไว้ เฉพาะกรณีจะต้องเป็นบุคคลซึ่งผู้ถูกระทำ ละเมิดมีหน้าที่ให้การอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายเท่านั้น แต่มิได้รวมถึงกรณีผู้ถูกระทำละเมิดได้ให้การ อุปการะบุคคลอื่นอยู่ตามหลักศีลธรรม เช่น กรณีบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอุปการะเลี้ยงดูบุตรของตน สามีภริยาไม่ชอบด้วยกฎหมายอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน หรือกรณีที่ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติให้ความ อุปการะเลี้ยงดูหลาน เป็นต้น การที่บุคคลซึ่งอยู่ในความอุปการะเหล่านี้ไม่สามารถจะเรียกร้องค่าสินไหม ทดแทนจากผู้กระทำละเมิดได้ ทั้งที่บุคคลเหล่านี้มีความจำเป็นจะต้องได้รับความช่วยเหลือในการดำรงชีพ การขาดความช่วยเหลือย่อมส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของบุคคลดังกล่าว นอกจากนี้ ยังเป็นการผลัก ภาระในการเยียวยาความเสียหายไปให้สังคมหรือรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ อันมีผลผูกพันการจัดทำงบประมาณ แผ่นดินแทนที่จะเป็นภาระหน้าที่ของผู้กระทำละเมิด

ในกรณีบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันตามกฎหมายแต่ไม่ได้อุปการะซึ่งกันและกันตามความเป็นจริง เช่น สามีภริยาสมัครใจทิ้งร้างหรือแยกทางกันโดยมิได้จดทะเบียนหย่าและไม่ได้อุปการะซึ่งกันและกัน ในกรณีดังกล่าวนี้ หากมีผู้กระทำละเมิดเป็นเหตุให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดถึงแก่ความตาย กฎหมายให้สิทธิแก่อีกฝ่ายหนึ่งสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ตนต้องขาดไร้อุปการะได้ ทั้งที่ในความเป็นจริงผู้เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะนั้น ไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ถูกกระทำละเมิดแต่ประการใด นอกจากนี้ กรณีบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายมิได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรของตนตามความเป็นจริง ซึ่งในกรณีดังกล่าว หากบุคคลภายนอกทำละเมิดเป็นเหตุให้บุตรถึงแก่ความตาย กฎหมายยังให้สิทธิแก่บิดามารดาในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ตนต้องขาดไร้อุปการะได้ โดยกฎหมายไม่คำนึงว่า บิดามารดานั้นได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรตามความเป็นจริงหรือไม่ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วผู้เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ตนต้องขาดไร้อุปการะ ไม่เคยให้การอุปการะเลี้ยงดูผู้ถูกกระทำละเมิดแต่อย่างใด

2. ปัญหาเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะของบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะ

กรณีการให้การอุปการะบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ถือว่าเป็นการอุปการะตามความเป็นจริงอีกประการหนึ่ง ซึ่งแม้กฎหมายจะกำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู จนกระทั่งบุตรบรรลุนิติภาวะเท่านั้น และบิดามารดาขอมไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรอีกต่อไป เพราะถือว่าบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วควรเป็นบุคคลซึ่งรับผิดชอบตนเองได้ ทั้งที่ในสังคมปัจจุบันบิดามารดายังคงให้การอุปการะเลี้ยงดูแก่บุตรอยู่ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ การอุปการะในด้านการศึกษา แม้ว่าบุตรของตนจะบรรลุนิติภาวะแล้วก็ตาม ซึ่งหากบุคคลภายนอกมากระทำละเมิดให้บิดาหรือมารดาถึงแก่ความตาย ขอมส่งผลกระทบต่อบุตรของผู้ถูกกระทำละเมิดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากบุตรดังกล่าวยังคงต้องอาศัยการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดาและมารดา แต่ก็ไม่อาจที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้

3. กรณีที่มีการกระทำละเมิดเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำละเมิดทุพพลภาพ ทำให้ไม่สามารถให้ความอุปการะแก่บุคคลที่ตนต้องอุปการะตามความเป็นจริง เช่น ไม่มีคนดูแล ไม่มีเงินเลี้ยงดูบุตรเพราะถูกกระทำละเมิดจนทุพพลภาพไม่อาจหาเงินได้ กรณีดังกล่าวนี้ บุคคลซึ่งต้องขาดไร้อุปการะไม่สามารถอาศัยบทบัญญัติในมาตรา 443 วรรคสาม ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ตนต้องขาดไร้อุปการะตามความเป็นจริงได้ เนื่องจากมาตรา 443 วรรคสาม จำกัดให้เรียกได้เฉพาะกรณีที่ผู้ถูกกระทำละเมิดถึงแก่ความตายเท่านั้น

ปัจจุบันคดีละเมิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายมีอัตราเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ปรากฏว่าบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ตนต้องขาดไร้อุปการะยังไม่สามารถเยียวยาความเสียหายได้อย่างแท้จริง ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้จึงมุ่งศึกษาถึงหลักการ แนวคิดในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ตนต้องขาดไร้อุปการะ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิดของไทย กับหลักกฎหมายของต่างประเทศในบางประเทศ อันจะ

นำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรม เพื่อที่จะให้ผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดได้รับการชดเชยเยียวยาเต็มความเสียหายที่เกิดขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี และประวัติความเป็นมา ตลอดจนหลักการในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมายไทย
2. เพื่อศึกษาถึงหลักกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ
4. เพื่อศึกษาและค้นหามาตรการที่เหมาะสมมาใช้เป็นแนวทางปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมาย เกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ต้องขาดไร้อุปการะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิดให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรมยิ่งขึ้น

1.3 สมมติฐานการศึกษา

ปัจจุบันการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ต้องขาดไร้อุปการะในคดีละเมิด ในกรณีทำให้เขาถึงตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสามนั้น ยังมีข้อจำกัด กล่าวคือ บุคคลที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ต้องขาดไร้อุปการะได้ จะต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายกำหนดให้มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ถูกละเมิดตามกฎหมายเท่านั้น บุคคลอื่นหากกฎหมายไม่กำหนดสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ถูกละเมิดไว้ ถึงแม้ว่าจะมีการอุปการะกันตามความเป็นจริง บุคคลดังกล่าวก็ไม่สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ต้องขาดไร้อุปการะได้ อีกทั้งการเรียกร้องค่าขาดไร้อุปการะยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ หากจะได้ปรับปรุงบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิดให้ครอบคลุมกว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิม จะทำให้การเรียกร้องค่าขาดไร้อุปการะตรงต่อสภาพความเป็นจริงและบรรลุมติวัตถุประสงค์ของการเยียวยาผู้เสียหายได้มากขึ้น

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาและวิเคราะห์เฉพาะในกรณีของการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสาม โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศญี่ปุ่น เพื่อจะใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายไทยต่อไป

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิดเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะของประเทศไทยเปรียบเทียบกับ

กับกฎหมายต่างประเทศบางประเทศ ตลอดจนตำรา แนวคำพิพากษาศาลฎีกา ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความและแหล่งข้อมูลอื่นๆ อีกทั้งได้ดำเนินการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ด้วยการ สัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎีและประวัติความเป็นมา ตลอดจนหลักการในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมายไทย
2. เพื่อให้ทราบถึงหลักกฎหมาย เกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย
3. เพื่อให้ทราบถึงปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ
4. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมาย เกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิด ให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรมยิ่งขึ้น

บทที่ 2

วิวัฒนาการ แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายละเมิด ค่าเสียหายในทางละเมิด ความหมายของค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดและค่าขาดไร้อุปการะ

กฎหมายลักษณะละเมิด มีแนวคิดและวิวัฒนาการอันยาวนานซึ่งสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ จนถึงปัจจุบัน ในแต่ละยุคสมัยอาจมีความแตกต่างกัน แต่โดยหลักการแล้วกฎหมายละเมิดนั้นเกิดขึ้นมา เพื่อที่จะเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ซึ่งถูกกระทำละเมิด จากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายของบุคคลอื่น ทั้งนี้ เพื่อที่จะให้ผู้เสียหายได้กลับคืนสู่ฐานะเดิมหรือใกล้เคียงกับฐานะเดิมก่อนมีการกระทำละเมิดให้มากที่สุด โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำละเมิดจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือกระทำการอย่างอื่น เช่น คืนทรัพย์ ทำให้ชื่อเสียงเขากลับคืนดี เป็นต้น เพื่อเป็นการชดเชยให้แก่ผู้ถูกกระทำละเมิด

2.1 วิวัฒนาการและแนวคิดเรื่องละเมิด

ในยุคโบราณเมื่อมนุษย์รวมตัวกันเป็นสังคม หากมีการประทุษร้ายกันและกันเกิดขึ้นในสังคม มนุษย์ วิธีการที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น คือ ผู้เสียหายมีอำนาจแก่แค้นผู้ที่ ประทุษร้ายตนได้โดยลำพังในลักษณะที่เรียกว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ต่อมาสังคมมนุษย์มีการพัฒนา มากขึ้นจนมีผู้นำกลุ่ม ผู้นำชุมชน ตลอดจนกระทั่งมีรัฐและผู้ปกครองรัฐเกิดขึ้นมา มีความคิดเกี่ยวกับการรักษา ความสงบภายในรัฐ ด้วยการกำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับเกี่ยวกับความประพฤติของประชาชนในรัฐ โดยถือว่าการฝ่าฝืนข้อกำหนดและข้อห้ามดังกล่าวนี้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะลงโทษ หากปล่อยให้มีการแค้น ระหว่างกันเอง จะทำให้เกิดความไม่สงบมากยิ่งขึ้น จึงทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างการลงโทษทาง อาญาต่อผู้กระทำความผิดโดยรัฐ เพื่อให้เกิดความสงบสุขและเพื่อปรามมิให้เกิดการกระทำนั้นอีก ส่วน ผู้เสียหายที่ควรได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย ก็จะกำหนดให้มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย ที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการประทุษร้ายนั้นได้เป็นอีกส่วนหนึ่งเรียกว่า “กฎหมายลักษณะละเมิด”

ด้วยความเป็นมาดังกล่าว ทำให้นักกฎหมายและนักประวัติศาสตร์กฎหมายกล่าวกันว่า ละเมิด เป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นก่อนกฎหมายลักษณะอื่นทั้งหมด¹ เพราะถือว่าหลักตาต่อตาฟันต่อฟันได้เกิดขึ้นก่อน หลักการลงโทษทางอาญา หรือไม่ก็อ้างว่าละเมิดนั้น เป็นระยะหนึ่งแห่งประวัติศาสตร์ของกฎหมายอาญา รวมทั้งที่กล่าวว่าเกิดขึ้นก่อนกฎหมายอาญา ดังนั้น จึงสันนิษฐานได้ว่า กฎหมายลักษณะละเมิดมีหลักที่มา ไม่ต่างจากหลักศีลธรรม ซึ่งถือว่าการเบียดเบียนกันเป็นสิ่งที่ผิดเป็นความชั่วไม่ควรจะได้รับการสนับสนุน และเมื่อผิดหรือชั่วแล้วต้องมีการปราบปรามลงโทษ เพื่อมิให้มีการกระทำเช่นนั้นอีกในสังคม

¹ สุขุม ศุภนิคย์ ก (2537). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด. หน้า 1.

ละเมิด (Torts) เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้อื่นเสียหาย ล่วงสิทธิของผู้อื่นโดยปราศจากอำนาจ หรือเกินกว่าอำนาจที่ตนมีอยู่ ทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายต่อสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีกฎหมายรับรอง และคุ้มครอง

เมื่อบุคคลใดก่อความเสียหายให้แก่บุคคลอื่นโดยไม่มีอำนาจที่จะกระทำได้ ย่อมเป็นการชอบธรรมที่จะต้องชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น กฎหมายจึงบังคับให้บุคคลผู้กระทำการอันเป็นละเมิดจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ดังที่อริสโตเติลนักปราชญ์ชาวกรีกได้กล่าวไว้ว่า²

“ความชอบธรรมมีอยู่ 2 ประการ ประการแรก เป็นความชอบธรรมในการจัดสรรปันส่วน (Justitia Distribution) และประการที่สอง เป็นความชอบธรรมในทางชดเชย (Justitia Commutativa) หมายถึง การแบ่งสรรปันส่วนทรัพย์สิน ชื่อเสียง เกียรติยศ ตำแหน่งและผลประโยชน์หรือความสุขอื่นระหว่างสมาชิกในสังคม และเมื่อจัดสรรแบ่งปันกันเรียบร้อยแล้วก็เป็นอันรู้ว่าส่วนไหนเป็นของใคร ถ้าผู้ใดมาทำให้ส่วนของอีกผู้หนึ่งเสียหายก็ต้องชดใช้ให้ดีขึ้นเช่นเดิมตามความยุติธรรม”

แนวความคิดของอริสโตเติลดังกล่าวข้างต้นนับว่าเป็นหลักการของละเมิดในปัจจุบัน คือ เมื่อผู้ใดทำให้ส่วนของผู้เสียหายไม่ว่าในทางร่างกาย ทรัพย์สิน ชื่อเสียง เกียรติยศก็ต้องชดใช้ให้ดีขึ้นเช่นเดิม

การกระทำละเมิดเป็นการกระทำที่จัดอยู่ในประเภทนิติเหตุ กล่าวคือ เป็นการกระทำที่มีได้มุ่งผลในการเคลื่อนไหวสิทธิ ไม่ประสงค์หรือเจตนาจะก่อให้เกิดผลใด ๆ ในทางกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็บัญญัติให้เกิดสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อกัน เป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ที่สามารถจะบังคับกันต่อไปได้

2.2 ที่มาและแนวความคิดของกฎหมายละเมิด

แนวคิดในเรื่องความรับผิดชอบทางละเมิดของประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณี เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงประเทศอื่น ๆ ในแถบยุโรป และประเทศที่ใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น ต่างมาจากแนวความคิดของกฎหมายโรมันทั้งสิ้น ซึ่งกฎหมายทั้งสองระบบดังกล่าวแต่เดิมมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญามากกว่าการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน³

2.2.1 ที่มาและแนวความคิดของกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law)

ที่มาสำคัญของกฎหมายลักษณะละเมิดในชีวิตลอร์ดนั้น มีรากฐานมาจากกฎหมายโรมันที่เรียกกันว่า “กฎหมายสิบสองโต๊ะ (The Law of Twelve Table)” โดยแผ่นที่ 1-3 เป็นเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์ของลูกหนี้ซึ่งเป็นชนชั้นสามัญเป็นส่วนใหญ่ แผ่นที่ 4-5 เกี่ยวกับอำนาจพ่อบ้าน ลำดับทายาท มรดกและผู้พิทักษ์ แผ่นที่ 6-7 เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์และการครอบครองที่ทำกินกับความสัมพันธ์ในการใช้สิทธิ

² วิชา มหาคุณ ก (2523). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด. หน้า 2.

³ นพรัตน์ สนั่นพานิชกุล. (2538). สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ตามบทบัญญัติมาตรา 420 ศึกษาในแง่ประวัติศาสตร์และหลักกฎหมายเปรียบเทียบ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. หน้า 7.

ร่วมกันกับเพื่อนบ้าน แผ่นที่ 8-9 เป็นความผิดต่อประโยชน์ส่วนบุคคล ได้แก่ การละเมิด การดูหมิ่น การลัก การเป็นโจรตลอดจนการกำหนดลักษณะโทษ แผ่นที่ 10 กำหนดโทษทางศาสนาว่าด้วยการ ตักการะ การบวสรวงในแต่ละโอกาสค่อนข้างละเอียด แผ่นที่ 11-12 เป็นความผิดต่อครอบครัวประเพณี ของชนชั้นสูง เช่น ในแผ่นที่ 12 มีการกำหนดห้ามมิให้ชนชั้นสูงและชนชั้นสามัญแต่งงานกันหรือร่วม ประเวณีกัน⁴

ในระยะแรกนั้นวิชานิติศาสตร์ยังไม่พัฒนา จึงยังไม่มีกฎหมายพื้นฐานและหลักการที่เป็นแบบ ฉบับ หลังจากนั้นอีกประมาณ 3-4 ศตวรรษ วิชานิติศาสตร์ก็เจริญขึ้นมาก กฎหมายมีหลักการเด่นชัด เป็นแบบฉบับของกฎหมายโรมัน ครั้นเวลาล่วงเลยมาถึง ค.ศ. 285 ระยะเวลาที่กฎหมายเจริญถึงขั้นสูงสุดได้ มีการแบ่งกฎหมายออกเป็น 3 ประเภทกว้าง ๆ คือ

ประเภทแรก Legis หมายถึง พระราชบัญญัติที่ออกโดยจักรพรรดิโรมัน ซึ่งส่วนมากจะ เกี่ยวกับกฎหมายมหาชน

ประเภทที่สอง Jus Civile คือ กฎหมายแพ่งของชาวโรมัน

ประเภทที่สาม Jus Gentium เป็นกฎหมายที่ใช้สำหรับคนต่างด้าว

ในส่วนที่ว่าด้วยเรื่องละเมิดอยู่ในส่วนของ Jus Civile คือ เป็นกฎหมายแพ่งของชาวโรมัน ซึ่งแต่เดิมทีเดียวอยู่ในลักษณะของกฎหมายจารีตประเพณี ภายหลังได้เอามารวบรวมเป็นกฎหมายสิบสอง โต้ะแล้วใช้เป็นบรรทัดฐานสืบต่อมา ครั้นเมื่อสังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงไปกฎหมายเริ่มล้ำสมัย จึงมีกฎหมาย อีกสองประเภทออกมาเพิ่มเติมในหลักกฎหมายและแก้ไขกฎหมายเดิม คือ Jus Honorarium หรือ Jus Praetorium ซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองออกมาโดยคำสั่งตุลาการ และอีกประเภทหนึ่ง คือ พระราชบัญญัติ ในกฎหมายโรมันนั้นพระราชบัญญัติที่ออกมาแก้ไขกฎหมายเอกชนมีน้อยมากที่สำคัญก็คือ Lex Aquilia อันเป็นส่วนสำคัญว่าด้วยละเมิด และเป็นแม่บทของกฎหมายละเมิดมาจนถึงทุกวันนี้ Lex Aquilia มีความ ทันสมัยมาก โดยมีการกล่าวถึงความรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดว่า จะต้องเป็นผลโดยตรงมาจากการกระทำ ละเมิดและกล่าวถึงความรับผิดชอบเพราะการกระทำของบุคคลอื่น

ในปี ค.ศ. 530 จักรพรรดิจูสตีเนียน (Justinian) ได้มีบัญชาให้ประธานศาลชื่อ ทริโบเนียน (Chif Justice Tribonian) นำกฎหมายโรมันทั้งหมดมารวบรวมให้เป็นประมวล ซึ่งถือได้ว่าเป็นกฎหมาย แพ่งฉบับแรกได้รับการขนานนามว่า Corpus Juris Civilis อันประกอบด้วย Codex, Pendent, Institutes และ Novels ซึ่งเป็นต้นตอของละเมิดในทางซีวิลลอว์ โดยบัญญัติให้ละเมิดเป็นหนึ่งอย่างหนึ่งในทางแพ่งที่ ต้องมีการชดใช้กัน ไม่ได้มีการบัญญัติรวมกันอยู่ในกฎหมายสิบสองโต้ะ ซึ่งเคยรวมละเมิดกับคดีอาญา ไว้ด้วยกันในโต้ะที่ 8⁵

รากฐานและโครงสร้างทางละเมิดนั้น ปรากฏอยู่ในสามบทของ Lex Aquilia คาดกันว่าน่าจะ บัญญัติไว้ประมาณ 300 ปีก่อนคริสตกาล ในบทที่หนึ่งว่าด้วยการฆ่าทาส การฆ่าวัวควาย และการ

⁴ พิธีชัย ไชยแสงสุขกุล. (2533). นิติปรัชญา. หน้า 214-215.

⁵ รองพล เจริญพันธุ์. (2529). นิติปรัชญา. หน้า 49.

กำหนดโทษโดยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ที่คำนวณจากมูลค่าสูงสุดของทาสหรือสัตว์ที่มีอยู่ในปีหนึ่ง ก่อนถูกฆ่า วัตถุประสงค์ของวิธีการคำนวณนี้ น่าจะเพื่อคุ้มครองโจทก์จากราคาอันไม่แน่นอนในท้องตลาด สำหรับในบทที่สองว่าด้วยเรื่องทั่ว ๆ ไป และบทที่สามนั้นเป็นกรณีข้อเท็จจริงซึ่งบทที่หนึ่งและบทที่สอง ครอบคลุมไม่ถึง เช่น กรณีการทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินสมบัติของบุคคลอื่นโดยผลการ “เผา ทำให้แตกหัก การทำลาย” ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่ได้ก่อให้เกิดขึ้น การคำนวณค่าสินไหมทดแทนในกรณีนี้คิดจากราคาที่สูงสุดในสามสิบวันสุดท้ายที่ผ่านมา

การที่จะต้องรับผิดชอบทางละเมิดในกฎหมายโรมัน นอกจากการทำละเมิดจะเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้วยังจะต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ประการ ดังต่อไปนี้ กฎหมายจึงจะถือเป็นละเมิด คือ

1) มีการกระทำ (act) โดยปกติแล้วจะต้องเป็นการกระทำโดยตรงระหว่างผู้กระทำละเมิดกับผู้ถูกกระทำ เช่น การเผา การทำให้แตกหัก หรือการทำลายต่อผู้ถูกกระทำละเมิดโดยตรง กรณีนี้สามารถฟ้องคดีได้แบบ Actio Directa ต่อมาผู้พิพากษาได้ขยายขอบเขตของการกระทำให้รวมถึงการกระทำโดยทางอ้อมด้วยให้ฟ้องคดีแบบ Actio Utilis ตัวอย่าง เช่น กรณีหมอบดาบได้กรอกยาให้ทาสหญิงซึ่งป่วย และด้วยพิษของยาทำให้ทาสถึงแก่ความตาย กรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นการกระทำโดยตรงให้ฟ้องคดีแบบ Actio Directa แต่ถ้าหมอบดาบได้หมอบยาให้ทาสหญิงแล้วทาสหญิงนำไปกินด้วยตนเอง ต่อมาถึงแก่ความตาย เพราะยาเป็นพิษ กรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดโดยทางอ้อมให้ฟ้องคดีแบบ Actio Utilis

2) เป็นการกระทำที่ไม่มีอำนาจกระทำหรือปราศจากเหตุผลอันสมควร (Injuria) ผู้กระทำอาจยกข้ออ้างเพื่อความชอบธรรมในการกระทำ คือ การกระทำโดยป้องกัน กระทำโดยจำเป็นหรือกระทำโดยมีอำนาจตามกฎหมาย

3) มีความเสียหาย (Dammum) โจทก์ต้องได้รับความเสียหายและจะต้องเป็นความเสียหายที่กฎหมายรองรับให้มีการเยียวยา ในกรณีการชกทาสทำให้ตาเขียวฟกช้ำ เป็นการก่อให้เกิดความเสียหายไปด้วย

4) โจทก์มีกรรมสิทธิ์ (The Plaintiff Title) ทรัพย์สินที่ถูกทำให้เสียหายจำเป็นต้องเป็นทรัพย์สินสมบัติของโจทก์⁶

2.2.2 ที่มาและแนวความคิดของกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law)

กฎหมายลักษณะละเมิดของคอมมอนลอว์พัฒนามาจากคำพิพากษาของศาล กฎหมายนี้เริ่มมีเด่นชัดในช่วงศตวรรษที่ 13 ด้วยการเกิดระบบหมายเรียกขึ้นในประเทศอังกฤษ โดยศาลจะเป็นผู้ออกหมายเรียกซึ่งก็มีหมายเรียกในคดีละเมิด (Writ of Trespass) รวมอยู่ด้วย ในสมัยต้น ๆ ของการพัฒนา กฎหมายคอมมอนลอว์ คู่ความที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำที่เป็นความผิด จะต้องขอให้ศาลออกหมายเรียกที่เรียกว่า “Writ” เพื่อนำจำเลยมาสู่ศาลของพระมหากษัตริย์ หมายถึงกล่าวมีข้อจำกัด คือ จะขอออกหมายได้ต่อเมื่อเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น ความเสียหายของโจทก์นั้นอาจจัดอยู่

⁶ สุรศักดิ์ มณีศร. (2524). ปริมาณของการรับผิดชอบในมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาคนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 23.

ในประเภทใดประเภทหนึ่งของมูลความผิด (Cause of Action) ดังนั้น หากโจทก์ไม่สามารถที่จะกำหนดข้อเรียกร้องของตนได้ว่า คดีของตนอยู่ในมูลของความผิดประเภทใด ก็ไม่อาจที่จะขอให้ออกหมายเรียกได้

การพัฒนากฎหมายลักษณะละเมิด จึงขึ้นอยู่กับวิธีการที่ศาลจะยอมรับว่า การกระทำใดเป็นการกระทำละเมิด ซึ่งเริ่มต้นจาก Trespass การดำเนินคดี Trespass พัฒนามาจากการกระทำผิดอาญาเนื่องจากถือว่า Trespass เป็นความผิดที่ล่วงละเมิดต่อความสงบสุขของแผ่นดิน ซึ่งนอกจากจำเลยจะถูกลงโทษจำคุกหรือปรับแล้ว ยังจะต้องชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่เดือดร้อนจากการกระทำนั้นด้วย Trespass เป็นการกระทำโดยมีเจตนา ที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น การกระทำละเมิดตามกฎหมายคอมมอนลอว์ในชั้นต้นส่วนใหญ่ จึงมีลักษณะเป็นการกระทำโดยจงใจ (Intentional Tort) เช่น ทำร้ายร่างกาย (Battery) ชูเชิญประทุษร้าย (Assault) ทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ (False Imprisonment) และทำร้ายจิตใจผู้อื่น (Infliction of Mental Distress) เป็นต้น

ต่อมาได้มีการพัฒนาไปถึงความรับผิดโดยประมาท (Negligence) ด้วย และได้ขยายถึงความรับผิดโดยเด็ดขาด (Strict Liability) อย่างไรก็ดีตาม แม้ว่าวิธีการออกหมายเรียกได้ถูกยกเลิกไปแล้ว ถึงกระนั้นก็ยังถือกันว่า มูลความผิดละเมิดลักษณะต่าง ๆ ยังคงเป็นสิ่งที่ต้องยึดถือต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า “these forms of writ we have buried, but they still rule us from their graves” ซึ่งมีความหมายว่า “เราได้ฝังวิธีการออกหมายแล้ว แต่มันก็ยังออกคำสั่งกับเราได้จากหลุมที่ฝังมันไว้” ดังนั้น นักกฎหมายคอมมอนลอว์จึงยังคงมีการยึดถือหลักมูลความผิดของละเมิด (Cause of Action) เป็นสำคัญ ในการศึกษากฎหมายก็ดี ในการใช้กฎหมายก็ดี นักกฎหมายคอมมอนลอว์จะต้องระลึกถึงองค์ประกอบมูลความผิดของละเมิดเสมอ

กฎหมายลักษณะละเมิดของคอมมอนลอว์ พัฒนามาจากหลักเกณฑ์ความรับผิดทางอาญาซึ่งเริ่มขึ้นจากการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความรู้สึกนึกคิดและศีลธรรมอันดี จึงมีการใช้มาตรฐานหลักเกณฑ์ศีลธรรมอันดีของประชาชนมาเป็นเครื่องชี้ว่าสิ่งใดเป็นละเมิดหรือไม่ กรณีดังกล่าวจึงถูกวิจารณ์ว่า สิ่งใดเป็นการกระทำละเมิด ทำให้บุคคลอยู่ในฐานะลำบากไม่แน่ใจว่า การกระทำของตนจะนำไปสู่การละเมิดหรือไม่ ปัจจุบันนี้แนวความคิดที่ว่า ละเมิดจะต้องเป็นการกระทำที่ผิดต่อศีลธรรมอันดีได้เปลี่ยนแปลงไป กฎหมายลักษณะละเมิดในปัจจุบันของประเทศในสกุลกฎหมายคอมมอนลอว์ เน้นไปในหลักการที่ว่า การกระทำใดที่เป็นการฝ่าฝืนต่อสังคมหรือประโยชน์ส่วนรวม กฎหมายก็มีสิทธิที่จะกำหนดให้ผู้กระทำชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความผิดในคดีละเมิดนั้นมิได้มีความหมายมากไปกว่า พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากประโยชน์ของสาธารณะและสังคมนั่นเอง มีข้อที่น่าสังเกตเพิ่มเติมว่า ในประเทศที่ใช้กฎหมายสกุลกฎหมายคอมมอนลอว์ เช่น ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ได้มีการพัฒนากฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการประกันภัย โดยที่การประกันภัยเข้ามามีบทบาทสำคัญในการช่วยแบ่งเบาและกระจายความรับผิด ซึ่งผลจากการที่การประกันภัยมาช่วยแบ่งเบาความรับผิดนี้เอง ทำให้ศตวรรษที่ผ่านมา มีการพัฒนากฎหมายลักษณะละเมิดที่ไม่ต้องคำนึงถึงความผิด (No Fault หรือ Strict Liability) เพิ่มขึ้นจำนวนมาก และถึงแม้กฎหมายคอมมอนลอว์จะมีหลักว่า การวินิจฉัยคดีของศาลจะต้อง

ยึดถือแนวบรรทัดฐานของคำวินิจฉัยในคดีเรื่องก่อนอย่างเคร่งครัดก็ตาม แต่หากข้อเท็จจริงในสาระสำคัญ มีความเหมือนกัน ผลในทางละเมิดเป็นเรื่องที่ยุ่ยากและมีความซับซ้อนมาก ศาลได้สร้างหลักวินิจฉัย ขึ้นมามากมายจนเป็นที่ยุ่งยากแก่นักกฎหมายในการจะใช้กฎหมาย ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากข้อเท็จจริงในคดีที่ เกิดขึ้นภายหลังมีความแตกต่างจากคดีก่อน และทัศนคติของผู้พิพากษาในการพิจารณาข้อเท็จจริงอันเป็น สาระสำคัญนั้นแตกต่างกันและประการสุดท้าย คือ ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีไม่เห็นด้วยกับหลักการวินิจฉัย ในคดีเดิม จึงพยายามสร้างหลักขึ้นมาใหม่โดยอ้างเหตุผลต่าง ๆ ขึ้นมาประกอบ

ด้วยเหตุการณดังกล่าวเป็นเหตุให้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์ ต่างมีแนวคิดแยก ความรับผิดชอบทางอาญากับละเมิดออกจากกันอย่างเด็ดขาด ยังผลให้การกำหนดค่าเสียหายในทางละเมิดแก่ ผู้เสียหายสามารถปฏิบัติได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าการกระทำนั้นจะเป็นความผิดที่มีลักษณะอาญาหรือไม่⁷

ดังนั้น ด้วยที่มาที่ต่างกันทำให้จุดเริ่มต้นของค่าเสียหายแตกต่างกันออกไป โดยซีวิลลอว์เกิด จากประมวลกฎหมายโรมัน ซึ่งตามทฤษฎีว่าด้วยหนี้ (Theory of Obligations) หนี้ละเมิดเป็นประเภท หนึ่งของหนี้ จึงเกิดแนวคิดและความมุ่งหมายที่จะให้ผู้กระทำละเมิดชดใช้ความเสียหายใด ๆ ที่เกิดขึ้น ในทำนองเดียวกับหนี้ตามสัญญา โดยยึดหลักความเสียหายที่แท้จริง ซึ่งผู้เสียหายได้รับเป็นเกณฑ์พิจารณา แล้วจึงกำหนดค่าเสียหายไปตามนั้น ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้เสียหายไม่ควรจะได้รับการชดใช้ที่เกินไปกว่าหนี้ที่ ผู้กระทำละเมิดมีต่อตน

ส่วนทางคอมมอนลอว์ที่มาของค่าเสียหายเริ่มจากหมายเรียกในคดีละเมิด (Writ of Trespass) การกำหนดค่าเสียหายถือเป็นคดีเฉพาะเรื่องมิได้ยึดมั่นในทฤษฎีว่าด้วยหนี้ ดังนั้น จึงมีแนวคิดทาง อาญาปะปนอยู่ เพราะนอกจากจะกำหนดให้ผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ ในบางกรณี ศาลยังอาจกำหนดค่าเสียหายในส่วนที่เป็นการลงโทษผู้ละเมิดให้แก่ผู้เสียหายอีกส่วนหนึ่งได้ด้วย⁸

2.3 ค่าเสียหายในทางละเมิด

เมื่อระบบกฎหมายมีความแตกต่างกัน จึงทำให้แนวคิดในการกำหนดค่าเสียหายทางละเมิดเกิด ความแตกต่างทั้งในแง่ดุลพินิจของศาลเอง ในลักษณะความเสียหาย ซึ่งจากระบบกฎหมายทั้งสองระบบ อาจแยกประเภทค่าเสียหายได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

2.3.1 ค่าเสียหายตามความมุ่งหมาย

ค่าเสียหายทางละเมิดอาจแบ่งตามความมุ่งหมายในการกำหนดออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ค่าเสียหายแบบค่าสินไหมทดแทน (Compensatory Damages) กับค่าเสียหายในเชิงลงโทษ (Punitive Damages)

⁷ พรเพชร พิชิตชลชัย. (2528). กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศอื่นในสากล กฎหมายคอมมอนลอว์. หน้า 796-798.

⁸ คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2526, กุมภาพันธุ์). “ค่าเสียหายในคดีละเมิด.” วารสารกฎหมาย 7. หน้า 27.

2.3.1.1 ค่าเสียหายแบบค่าสินไหมทดแทน (Compensatory Damages)

เป็นค่าเสียหายในลักษณะ “ค่าสินไหมทดแทน” ที่ผู้กระทำละเมิดจำต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายได้กลับคืนสู่ฐานะเดิมก่อนถูกกระทำละเมิดให้ได้ใกล้เคียงมากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ไม่ว่าจะป็นกรณีความเสียหายที่ปรากฏในรูปของตัวเงินค่าใช้จ่าย รายได้ที่ขาดไป หรือความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน⁹ การกำหนดค่าเสียหายแบบนี้เป็นหลักเกณฑ์ของระบบชีวิตลอร์ ส่วนในทางคอมมอนลอร์ถือหลักการผสม คือ จะกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพื่อลงโทษตอบแทนแก่ผู้กระทำละเมิดด้วย

ค่าเสียหายแบบนี้เกิดจากแนวความคิดที่ว่า ละเมิดเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียกให้ชดใช้ค่าเสียหายแต่เพียงอย่างเดียวซึ่งเรียกว่า “Compensatory Idea of Tort” แนวความคิดแบบนี้ได้กำหนดให้การลงโทษเป็นหน้าที่ของกฎหมายอาญา ส่วนในเรื่องการชดใช้ค่าเสียหายเป็นหน้าที่โดยเฉพาะของกฎหมายละเมิด ซึ่งแต่เดิมนั้นไม่มีกฎหมายที่เรียกว่าละเมิดหรืออาญาแน่นอนลงไป แต่จะมีการลงโทษโดยการปรับปรับและการชดใช้ค่าเสียหายตามแนวความคิดที่เรียกว่า “Vengeance Idea” กล่าวคือ ป้องกันมิให้ผู้เสียหายหรือญาติพี่น้องของเขาทำการอาฆาตพยาบาท อันจะเป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ครั้นเมื่อสังคมเจริญขึ้นอิทธิพลของปรัชญาโดยเฉพาะของสโตอิกและอริสโตเติล ทำให้คนเริ่มแยกละเมิดออกจากอาญา ในหนังสือ Nicomachaen Ethic ของอริสโตเติล ได้วางแนวกฎหมายละเมิดตามหลักคุณธรรมในเรื่องค่าชดเชยความเสียหายที่รู้จักกันไปในนามของ Corrective Justice ตามหลักการของอริสโตเติลจะเกี่ยวข้องเฉพาะปัจเจกชน โดยไม่คิดที่จะลงโทษจำเลยเพื่อให้เป็นตัวอย่างในสังคม เหตุผลของเขาจึงไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม แต่มุ่งต่อการแก้ไขข้อขัดแย้งเฉพาะบุคคล

แนวความคิดนี้ได้เริ่มมีการแพร่หลายในยุโรปตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 โดย Grotius และ Pufendorf ทำให้ทฤษฎีละเมิดมีพื้นฐานความคิดในเรื่องการแบ่งความเสี่ยงภัยและแบ่งความเสียหาย และให้มีการชดใช้ค่าเสียหายโดยไม่มีการลงโทษผู้กระทำผิด ทฤษฎีนี้ถ้ามีวิวัฒนาการสูงสุดแล้วจะมีการสร้างระบบประกันสังคมโดยรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ จนในที่สุดหลักความรับผิดชอบ (Fault Principle) ในละเมิดก็ถูกยกเลิกไป ทฤษฎีเสี่ยงภัยและประกันสังคมได้เข้ารับหน้าที่ชดใช้ค่าเสียหายไปแทน ตามแนวความคิดนี้ในขณะที่กฎหมายละเมิดยังทำหน้าที่อยู่นั้น การชดใช้ค่าเสียหายอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงให้หนักขึ้นได้ตามสถานการณ์เรียกว่า “Aggravated Damages” ค่าเสียหายแบบนี้อาจมากกว่าค่าเสียหายธรรมดา แต่ก็มิใช่ค่าเสียหายเชิงลงโทษ¹⁰

ค่าเสียหายแบบค่าสินไหมทดแทนมีลักษณะสำคัญดังนี้

- (1) เป็นการชดใช้ทดแทนความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจริง ๆ
- (2) ปกติฝ่ายผู้เสียหายต้องพิสูจน์ความเสียหายที่ตนได้รับให้ปรากฏต่อศาล

⁹ แหล่งเดิม.

¹⁰ จิตติ ดิงศภัทย์ และรองพล เจริญพันธุ์. (2520). “ทัศนะจากคำพิพากษาศาลฎีกา.” วารสารนิติศาสตร์. หน้า 192-193.

(3) อาจมีการผ่อนชำระค่าเสียหายได้เป็นงวด ๆ หรือเป็นรายปี ซึ่งลักษณะนี้มีเฉพาะตามระบบชีวิตลอร์ เข้าใจว่าภายใต้หลักการที่ถือว่าละเมิดเป็นหนี้ทางแพ่งอย่างหนึ่ง จึงยอมให้มีการผ่อนชำระค่าเสียหายได้เหมือนหนี้ประเภทอื่นๆ เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เยอรมัน (B.G.B.) มาตรา 843, 844, 845 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการจ่ายค่าขาดรายได้ให้แก่ผู้เสียหายที่ถูกละเมิดแก่ร่างกายหรืออนามัย การจ่ายค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูแก่บุคคลที่สามในกรณีที่ผู้อุปการะถูกทำละเมิดถึงตาย และการจ่ายค่าขาดแรงงานแก่บุคคลที่สามนั้นอาจจ่ายเป็นรายปีได้ ส่วนในทางคอมมอนลอร์ทั้งในประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา ต่างมีหลักการชำระค่าเสียหายคราวเดียว ทั้งนี้ คงสืบเนื่องมาจากแนวความคิดปะปนระหว่างทางละเมิดกับทางอาญา ทำให้ค่าเสียหายทางละเมิดมีลักษณะที่เด็ดขาดไม่มีการแก้ไขหรือผ่อนชำระ หลักตายตัวของคอมมอนลอร์เช่นนี้ ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องค่าเสียหายในอนาคตเพราะศาลได้แต่ประมาณการกำหนดจำนวนค่าเสียหาย เมื่อผิดพลาดตกหล่นก็ไม่อาจแก้ไขได้¹¹

2.3.1.2 ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) หรือที่บางครั้งกันเรียกว่า “Exemplary Damages และ Vindicative Damages” พัฒนามาจากหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบทางอาญาเป็นสำคัญ ซึ่งเริ่มขึ้นจากการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความรู้สึกนึกคิดและศีลธรรมอันดี การใช้มาตรฐานกฎเกณฑ์ศีลธรรมอันดีของประชาชนมาเป็นเครื่องชี้ว่าสิ่งใดเป็นละเมิดหรือไม่ โดยทั่วไปแล้วค่าเสียหายในเชิงลงโทษเป็นค่าเสียหายที่เพิ่มเติมขึ้น นอกเหนือจากค่าสินไหมทดแทนความเสียหายธรรมดาที่กำหนดให้ผู้ละเมิดต้องให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อตอบแทนความรุนแรงแห่งพฤติการณ์ของการกระทำละเมิด

ในทางทฤษฎีนั้นเปิดโอกาสให้ศาลตีความวัตถุประสงค์ของกฎหมายลักษณะละเมิดออกเป็น 4 แบบด้วยกัน คือ

(1) ความคิดในเรื่องละเมิดนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหายอย่างเดียว ซึ่งเรียกว่า “Compensatory Idea of Tort”

ความคิดแบบนี้กำหนดให้การลงโทษเป็นหน้าที่ของกฎหมายอาญา ส่วนในเรื่องการชดใช้ค่าเสียหายนั้น จะให้เป็นหน้าที่โดยเฉพาะของกฎหมายละเมิด แต่เดิมนั้นไม่มีกฎหมายที่เรียกว่าละเมิดหรืออาญาแน่นอนลงไป แต่มีการลงโทษปรับพินัยและชดใช้ค่าเสียหายตามแนวความคิดที่เรียกว่า “Vengeance Idea” คือ การป้องกันมิให้ผู้เสียหายหรือญาติพี่น้องของเขาทำการอาฆาตพยาบาท อันเป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน กฎหมายลักษณะนี้จึงเรียกว่า “กฎหมายเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อย” ครั้นสังคมเจริญขึ้นอิทธิพลของปรัชญาโดยเฉพาะของ Stoice และของ Aristotle ทำให้คนเริ่มแยกละเมิดออกจากอาญา

(2) ความคิดในเรื่องละเมิดมีวัตถุประสงค์ที่ซ้อนกัน คือ

การชดใช้ค่าเสียหาย (Compensatory Idea) และชดใช้ให้เกิดความพอใจแก่โจทก์ เพื่อให้หายชุ่นข้องหมองใจในตัวจำเลย (Idea of Satisfaction) เพื่อให้เกิดความพอใจและหายชุ่นข้องค่าเสียหายย่อมมากกว่าปกติ แต่นักนิติศาสตร์มีความเห็นว่า ค่าเสียหายประเภทนี้เป็นเพียงการแปรเปลี่ยน

¹¹ คัมภีร์ แก้วเจริญ. เล่มเดิม. หน้า 28-29.

ให้หนักขึ้น (Aggravated Damages) ไม่ใช่การลงโทษที่แท้จริง จะเห็นได้ว่าผลโดยทางอ้อมเป็นการลงโทษ แต่ทฤษฎีทางจิตวิทยาไม่นิยมการลงโทษโดยตรง แต่กลับนิยมการลงโทษโดยทางอ้อมที่มีรูปแบบฟอร์ม เรียกว่า “Informal Manner” หรือ “Gemeinschaften Manner”

(3) ความคิดในเรื่องละเมิดนั้นมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เป็นการชดเชยค่าเสียหาย (Compensatory Idea) และถือเป็นการลงโทษ (Punitive Damages) การลงโทษที่เป็นแบบฟอร์มเช่นนี้เรียกว่า “Formal Manner” หรือ “Gesellschaften Manner”

(4) ละเมิดมีวัตถุประสงค์ที่ร่วมกันหลายประการเรียกว่า “Cluster of Idea” คือ Compensatory Idea, Idea of Satisfaction และ Deterrent Idea คือ

ความคิดที่จะทำให้ประชาชนหลีกเลี่ยงการทำความเสียหายเพราะฉะนั้นบทบาทของละเมิด คือ การสั่งสอนทั้งผู้กระทำผิดและตักเตือนประชาชนให้เห็นเป็นตัวอย่าง (Education of Tort) แนวความคิดทั้ง 4 แบบที่นักนิติศาสตร์พิเคราะห์กฎหมายลักษณะละเมิดนั้น ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางในโลก แต่ในสวีเดนนั้นนักนิติศาสตร์ในต้นศตวรรษที่ 20 กลับยึดถือความคิดแบบที่ 2 เป็นหลัก กล่าวคือ ยึดถือในความคิดแบบ Compensatory Idea และ Idea of Satisfaction นี้ ซึ่งได้ถูกบรรจุลงในประมวลกฎหมายแพ่งสวีตและในประมวลกฎหมายหนี้ในปี 1907 และ 1911 ตามลำดับ ผู้ที่สนับสนุนความคิดนี้ คือ C.Chr.Burckhardt ผู้ซึ่งได้รับอิทธิพลทางด้านความคิดมาจากนักนิติศาสตร์ชาวเยอรมัน คือ Degenkolb ทั้ง Burckhardt และ Degenkolb กล่าวว่า Idea of Satisfaction ไม่ใช่เรื่องการลงโทษทางอาญา แต่เป็นการให้ค่าเสียหายที่มากขึ้น (Aggravated Damages) เพราะกฎหมายเอกชนเป็นเรื่องการชดเชยค่าเสียหายมิใช่เรื่องของการลงโทษ ซึ่งความเห็นของ Burckhardt ในตอนต้นศตวรรษนั้น ปัจจุบันมีนักนิติศาสตร์สวีตจำนวนมากที่ไม่เห็นด้วยกับความคิดของ Burckhardt และ Degenkolb นักนิติศาสตร์กลุ่มนี้มี Druch Gmur, Becker และ Ortinger เป็นต้น ต่างพยายามอธิบายว่าที่จริงแล้วนั้น Idea of Satisfaction ก็คือ Punitive Idea นั้นเอง ยิ่งไปกว่านั้นนักนิติศาสตร์กลุ่มนี้ยังเห็นว่า ความคิดในการให้ค่าเสียหายเพื่อเป็นการลงโทษนั้นเป็นแนวโน้มของโลก ความคิดในเรื่องละเมิดนั้นจะต้องประกอบด้วยกลุ่มของความคิดต่าง ๆ กัน คือ Compensatory, Satisfaction และ General Deterrence Idea จึงจะเรียกได้ว่าเป็นความคิดที่สมบูรณ์จริง ๆ¹²

ในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น แต่เดิมได้ยึดหลักการชดเชยค่าเสียหายเป็นหลักในการวิเคราะห์กฎหมายละเมิด เพราะฉะนั้น นักนิติศาสตร์ทั่วไป เช่น Roscoe Pound นิยมวิเคราะห์วิวัฒนาการของกฎหมายละเมิดว่าแยกตัวออกจากกฎหมายอาญาอย่างเด็ดขาด ในทางละเมิดเป็นเรื่องของการชดเชยค่าเสียหาย ส่วนอาญาเป็นเรื่องของการลงโทษ Pound จึงวิเคราะห์ความคิดทางละเมิดว่าค่อย ๆ แยกตัวออกมาจากอาญาโดยเด็ดขาด จนในที่สุดความผิดทางละเมิด (Fault-Principle) ก็เหือดหายไป รัฐ

¹² จิตติ ดิงศภัทย์ และ รongพล เจริญพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 192-193.

เข้ามารับหน้าที่ประกันสังคมชดใช้ค่าเสียหายเอง ตามแนวความคิดนี้ทำให้ Pound แบ่งวิวัฒนาการทางละเมิดออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้¹³

(1) Revenge Idea (Vengeance Idea) ละเมิดกับอาญาซึ่งรวมกันอยู่โดยมีวัตถุประสงค์เป็นการลงโทษ

(2) Compensatory Idea ละเมิดค่อย ๆ แยกตัวจากอาญา โดยละเมิดเป็นเรื่องของการชดใช้ค่าเสียหายซึ่งชดใช้เฉพาะเมื่อจำเลยมีความผิด (fault idea)

(3) Compensatory Idea การชดใช้ค่าเสียหายรวมไปถึงกรณี Strict Liability ด้วย

(4) Social Insurance Idea รัฐสวัสดิการเริ่มเข้ามามีบทบาทชดใช้ค่าเสียหายตามหลักทฤษฎีเสี่ยงภัย

ถ้าศึกษาทฤษฎีนี้ให้ดูจะเห็นได้ว่า หลังจากที่วิวัฒนาการมาถึงขั้นตอนที่ 4 แล้ว ความเห็นในเรื่องละเมิดจะแปรเปลี่ยนไปหารูปเดิม คือ คนเริ่มมองกฎหมายว่าเป็นเครื่องมือป้องกันการละเมิดด้วย เรียกว่า “Controlling” หรือ “Preventive Measure” คนจึงเริ่มคิดป้องกันการละเมิดในอนาคต โดยการใช้กฎหมายเป็นเครื่องป้องกัน วิวัฒนาการจึงเพิ่มขึ้นอีก 2 ขั้นตอน คือ

(1) การใช้กฎหมายสังคม (Social Laws) เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (Consumer Protection) กฎหมายแรงงาน (Labor Legislations) และการใช้กฎหมายปกครอง (Administrative Law) เช่น ตรวจสอบใบขับขี่และกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยต่าง ๆ เป็นเครื่องมือป้องกันการละเมิด

(2) ในขั้นตอนสุดท้ายนี้ คนกลับนำเอาความคิดทางละเมิดที่วิวัฒนาการมาแล้วทั้ง 4 ขั้นตอนข้างต้นมาสังเคราะห์กัน (Synthesis of Idea) ดังนั้น คนจึงเริ่มนำเอาความคิดในเรื่องการลงโทษทางอาญามาสังเคราะห์กับความคิดเรื่องชดใช้ค่าเสียหายทางละเมิดอีกครั้ง ซึ่งทำให้การให้ค่าเสียหายเป็นความคิดที่มีการลงโทษปนอยู่ด้วย ละเมิดจึงกลับมารวมกับอาญาอีกครั้งหนึ่ง

ตามแนวความคิดขั้นพื้นฐานถือได้ว่า ค่าเสียหายในเชิงลงโทษนั้น เป็นการลงโทษอย่างหนึ่งในทางแพ่งไม่ใช่ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ได้รับ แต่อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีอาจมีลักษณะเป็นทั้งการลงโทษและการทดแทน เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีรัฐสองถึงสามรัฐที่ถือว่า การกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ ไม่ใช่เพื่อจะมาลงโทษจำเลยเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการทดแทนแก่โจทก์สำหรับความทุกข์ทรมานเนื่องจากการกระทำละเมิดด้วย ค่าเสียหายนี้จะมีการกำหนดขึ้นเพื่อเป็นช่องทางในคดีที่มีพฤติกรรมไร้ศีลธรรมหรือมีลักษณะที่รุนแรง ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษนั้นก็คือ ค่าเสียหายในเชิงลงโทษเป็นการลงโทษทางแพ่งอย่างหนึ่ง และกำหนดขึ้นเพื่อเป็นการป้องกันการกระทำที่คล้ายคลึงกันอันจะเกิดขึ้นในอนาคต ภายใต้แนวความคิดนี้เองค่าเสียหายดังกล่าว จึงขึ้นอยู่กับพื้นฐานของนโยบายสาธารณะ (Public Policy) และประโยชน์ของสังคมและสาธารณะ (The Interest of Society and for the Public Benefit) ไม่ใช่เพียงเพื่อเป็นค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับเท่านั้น กล่าวคือ เป็นแนวความคิดในทางอาญามากกว่าเป็นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในทาง

¹³ แหล่งเดิม.

แพ่ง¹⁴ ดังนั้น ค่าเสียหายในเชิงลงโทษอาจถูกกำหนดให้เป็นค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่ไม่อาจเป็นตัวเงินได้ เช่น ความทุกข์ทรมานทางจิตใจ (Mental Distress) และความเดือดร้อนรำคาญ (Vexation) หรือความเสียหายต่อความรู้สึก อย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายในเชิงลงโทษนี้ไม่ได้ถูกกำหนดขึ้นในแนวความคิดของการลงโทษทางอาญา¹⁵ แต่ดูเหมือนว่าจะเป็นค่าเสียหายที่ขยายส่วนเพิ่มขึ้นสำหรับการกระทำผิดทางแพ่ง

ลักษณะสำคัญของค่าเสียหายเชิงลงโทษ มีดังนี้

(1) เป็นค่าเสียหายที่กำหนดลงโทษตอบแทนผู้กระทำละเมิดเพื่อปรามมิให้ทำมิชอบเช่นนั้นอีก และขณะเดียวกันยังเป็นการเยี่ยงอย่างมิให้กระทำตามด้วย

(2) ฝ่ายโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์จำนวนค่าเสียหายในส่วนนี้ เพราะศาลเป็นผู้พิจารณา กำหนดเองตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงลักษณะความร้ายแรงแห่งละเมิด สภาพ และปริมาณความเสียหายที่โจทก์ได้รับตลอดจนฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลย

(3) เป็นค่าเสียหายเพิ่มเติมขึ้นนอกเหนือจากค่าเสียหายที่ชดใช้ทดแทนความเสียหายจริง ๆ แต่ในบางคดีอาจไม่ปรากฏความเสียหายจริงที่จะทดแทน ศาลก็จะมีการกำหนดค่าเสียหายแบบเป็นโทษนี้ให้อย่างเดียว

(4) ศาลจะกำหนดให้เฉพาะกรณีละเมิดที่มีพฤติการณ์รุนแรง มีลักษณะการกระทำ เช่นเดียวกับในคดีอาญา เช่น การใช้กำลังทำร้าย ข่มขู่หลอกลวง ใช้อาวุธ ซึ่งผู้กระทำละเมิดมุ่งหมายให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อจิตใจของผู้เสียหาย หรือมุ่งหมายให้ผู้เสียหายได้รับความอับอายหรือถูกเหยียดหยาม บางครั้งในคดีประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลก็ยังคงกำหนดค่าเสียหายแบบเป็นโทษให้¹⁶

ค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้ ในระยะหลังคอมมอนลอว์พยายามหลีกเลี่ยงไม่กำหนด โดยมีแนวคิดที่ว่า การป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำละเมิดเกิดขึ้นนั้นอาจเป็นการป้องกันโดยเฉพาะ (Specific Deterrence) คือ การลงโทษการกระทำบางประการที่เป็นภัย หรือสร้างอันตรายภัยให้สูงขึ้นในสังคม หรืออาจจะเป็นการป้องกันโดยทั่วไป (General Deterrence) กล่าวคือ แม้ว่าการกระทำบางประการจะเป็นภัยแต่กฎหมายไม่ได้ห้ามโดยตรง แต่กลับให้ทางเลือกแก่ประชาชนว่าจะเลือกทำหรือไม่ ถ้าทำก็ต้องมีการชดใช้ค่าเสียหาย เพราะฉะนั้นการป้องกันโดยทั่วไปก็คือ ความคิดที่จะสร้างทางเลือกให้แก่ประชาชนว่า ควรจะประพฤติในขอบข่ายหรือจะยินยอมจ่ายมากกว่าปกติ ด้วยเหตุนี้หลักการป้องกันโดยทั่วไปจึงช่วยผ่อนคลายนโยบายการลงโทษให้ดูเหมือนว่าเบาบางขึ้น ประเทศส่วนใหญ่ เช่น ประเทศอังกฤษและประเทศเยอรมันจึงนิยมผสมผสานความคิด ทั้งที่เป็นการกระทำโดยเฉพาะและการป้องกันโดยทั่วไป ในบางครั้งเรียกว่า “Market Deterrence” ซึ่งเป็นทั้งการลงโทษและให้แรงกระตุ้นในการเลือก โดยเฉพาะใน

¹⁴ กฤษณา พิชญโกศล. (2531). ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาคนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 17-18.

¹⁵ แหล่งเดิม.

¹⁶ คัมภีร์ แก้วเจริญ. เล่มเดิม. หน้า 30-31.

ประเทศอังกฤษตั้งแต่ปี ค.ศ. 1946¹⁷ ศาลสูง House of Lords วางหลักเกณฑ์ค่าเสียหายแบบเป็นโทษนี้ว่า จะมีได้เฉพาะ 3 กรณีต่อไปนี้เท่านั้น

(ก) คดีที่เจ้าพนักงานของรัฐจงใจทำละเมิดฝ่าฝืนกฎหมายรัฐธรรมนูญ
 (ข) คดีที่จำเลยจงใจทำเพื่อหวังผลกำไร เป็นจำนวนสูงกว่าความเสียหายที่โจทก์ได้รับจากการกระทำละเมิดของจำเลย

(ค) คดีที่มีกฎหมายกำหนดให้จ่ายค่าเสียหายแบบเป็นโทษแก่ผู้เสียหาย สำหรับประเทศไทยแล้วก็เช่นเดียวกับประเทศที่ใช้ระบบชีวิตลอร์ดทั้งหลาย โดยหลักการแล้วไม่มีการกำหนดค่าเสียหายแบบเป็นโทษเพื่อลงโทษจำเลย แต่ในทางปฏิบัติที่ผ่านมาศาลเคยกำหนดค่าทำขวัญบ้าง ค่าเสียหายเพื่อปลอบขวัญโจทก์บ้าง หรือในคดีที่ไม่ปรากฏความเสียหายแต่โดยพฤติการณ์แล้วโจทก์ควรได้รับการชดเชย¹⁸ ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 336/2475 คดีจุดคร่ากระทำอนาจาร ศาลฎีกาพิพากษาว่า “ในชั้นที่จำเลยต้องหาคดีอาญา จำเลยยังให้การและนำเสนอว่า จำเลยกับโจทก์เคยลักลอบร่วมประเวณีกัน ซึ่งทวีความเสียหายชื่อเสียงเกียรติยศแก่โจทก์อยู่ชั่วชีวิต จึงให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือเบี้ยทำขวัญให้โจทก์ 1,500 บาท เพื่อให้สมแก่เหตุที่เจ้าทุกข์ระงับ และเป็นเยี่ยงอย่างสำหรับป้องกันไม่ให้กระทำความผิดชนิดนี้อีกในภายหน้า”

อย่างไรก็ดี นักกฎหมายบางท่านมีความเห็นว่า ถ้าพิจารณาหลักเกณฑ์ที่มาของมาตรา 438 คือ กฎหมายลักษณะหนี้สวีตจะเห็นว่า ศาลสวีตไม่มีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นการลงโทษจำเลยในคดีละเมิดได้ ทั้งนี้เพราะนโยบายของกฎหมายละเมิดมิใช่เพื่อเยียวยาความเสียหายมิใช่ลงโทษผู้กระทำความผิด ดังนั้น การที่ศาลจะใช้อำนาจตามมาตรา 438 กำหนดค่าสินไหมทดแทนมากกว่าความเสียหายที่แท้จริง และเป็นการลงโทษเพื่อเป็นเยี่ยงอย่าง จึงไม่น่าจะถูกต้องกับหลักการของกฎหมายลักษณะละเมิดเท่าใดนัก เพราะแท้ที่จริงแล้วศาลไม่ได้มีอำนาจกำหนดได้ตามอำเภอใจ แต่จะต้องใช้ดุลพินิจกำหนดจากพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด และจะไม่กำหนดให้เกินกว่าความเสียหายที่โจทก์ได้รับหรือเกินกว่าความเสียหายจริง อย่างไรก็ตาม โจทก์สามารถแสดงข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ในการกระทำละเมิดของจำเลยให้ปรากฏต่อศาล เพื่อใช้เป็นเหตุผลในการขอให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายของโจทก์ได้เสมอ เพราะเป็นสิทธิตามกฎหมายที่โจทก์พึงขอได้ ดังนั้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่าค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายไทยนั้น ให้ได้ตามความเสียหายที่โจทก์นำสืบและไม่จำกัด แต่ก็มิใช่เป็นการลงโทษ ถ้าจะจัดประเภทควรจัดเป็นประเภทค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายจริง

สำหรับในปัจจุบันนั้นไม่ค่อยมีแนวคำพิพากษาของศาลที่วินิจฉัยค่าสินไหมทดแทนเป็นการลงโทษให้เห็นเท่าใดนัก ซึ่งเหตุผลอาจอยู่ที่นโยบายของศาลในการใช้กฎหมายละเมิดให้เป็นเครื่องมือในการชดเชยเยียวยาทางแพ่งอย่างแท้จริง¹⁹

¹⁷ จิตติ ดิงศภัทย์ และรองพล เจริญพันธุ์. หน้าเดิม.

¹⁸ คัมภีร์ แก้วเจริญ. หน้าเดิม.

¹⁹ สุขุม ศุภนิศย์ ก เล่มเดิม. หน้า 208-209.

2.3.2 ค่าเสียหาย ตามแนวทางปฏิบัติของศาล

ค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ค่าเสียหายตามความเสียหาย (Substantial Damages) ประเภทหนึ่ง กับค่าเสียหายแบบเป็นพิธี (Nominal Damages)

2.3.2.1 ค่าเสียหายตามความเสียหาย (Substantial Damages) เป็นค่าเสียหายที่ศาลประเมินให้ซึ่งมีจำนวนที่เท่าเทียมกับความเสียหาย ในเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีความเสียหายที่โจทก์ได้รับจริง ๆ เช่นนั้น เช่น ในคดี Moss V. Christchurch R.D.C. 1925 จำเลยได้ก่อความรบกวนปล่อยประกายไฟจากเครื่องจักรไอน้ำลูกกลมไหม้บ้านโจทก์ที่ให้ผู้อื่นเช่า ซึ่งศาลอังกฤษได้กำหนดค่าเสียหายโดยนำผลต่างของราคาบ้านก่อนที่จะถูกไฟไหม้กับราคาบ้านหลังจากถูกไฟไหม้มาเป็นเกณฑ์พิจารณา โดยมีได้ถือราคาตามราคาก่อสร้างบ้านหลังใหม่ให้มีสภาพดีดังเดิม ซึ่งหลักการในคดีนี้อาจเปรียบเทียบกับกับกรณีการใช้ราคาทรัพย์สินอันน้อยลงเพราะละเมิด ทำให้ทางซีวิลลอว์ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (B.G.B.) มาตรา 849 ซึ่งมีหลักเกณฑ์เหมือนกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 440 ของไทย ดังนั้น “ราคาทรัพย์สินอันลดน้อยลง” น่าจะหมายถึง ผลต่างของราคาทรัพย์สินก่อนละเมิดกับหลังจากถูกทำให้บุบสลาย โดยคิดตามราคาในวันเกิดเหตุละเมิดอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการประเมินราคา ซึ่งจะมีประโยชน์ในการคำนวณดอกเบี้ยต่อไปด้วย มีข้อสังเกตว่า คดี Moss V. Christchurch R.D.C. 1925 กำหนดค่าเสียหายตามความเสียหายโดยมุ่งที่จะชดเชยแทนความความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจริง ๆ ต่างจากการกำหนดค่าเสียหายโดยพิจารณาผลของการแก้ไขความเสียหาย ซึ่งนำผลรวมของค่าซ่อมแซมกับค่าเสื่อมราคาหลังจากที่มีการซ่อมแซมแล้วมาเป็นเกณฑ์กำหนดจำนวนค่าเสียหาย

2.3.2.2 ค่าเสียหายแบบพิธี ประกอบด้วยค่าเสียหายแบบปลอมขวัญอย่างหนึ่ง กับค่าเสียหายแบบสมน้ำหน้าโจทก์อีกอย่างหนึ่ง

(1) ค่าเสียหายแบบปลอมขวัญ (Nominal Damages) เป็นค่าเสียหายจำนวนเล็กน้อย ๆ มิได้มีการมุ่งหมายให้เป็นการลงโทษจำเลยหรือจะให้ผู้ชดใช้กันอย่างจริงจัง ศาลกำหนดให้พอเป็นพิธี ในกรณีไม่ปรากฏความเสียหายต่อโจทก์แต่ก็ยังให้มีการชดใช้กัน แต่เนื่องจากศาลเห็นว่าการกระทำของจำเลยในกรณีเช่นนี้เป็นการบกร่องต่อหน้าที่ เป็นการรบกวนสิทธิของโจทก์ หรือเป็นกรณีที่โจทก์น่าจะได้รับความเสียหายจริง ๆ แต่ไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาสืบให้ปรากฏปริมาณความเสียหายได้

ค่าเสียหายแบบปลอมขวัญนี้ถ้าพิจารณาตามหลักการของระบบซีวิลลอว์จะเห็นได้ว่าไม่อาจที่จะกำหนดให้ได้ เนื่องจากไม่ปรากฏความเสียหายจริงที่เกิดขึ้นแก่โจทก์ สำหรับศาลไทยเคยกำหนดค่าเสียหายในรูปของเบี้ยทำขวัญซึ่งคล้ายกับค่าเสียหายแบบปลอมขวัญของคอมมอนลอว์

(2) ค่าเสียหายแบบสมน้ำหน้าโจทก์ (Contemptuous Damages) เป็นค่าเสียหายจำนวนเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งศาลจะกำหนดให้เป็นพิธีเหมือนกันในกรณีที่ปรากฏความเสียหายตามฟ้องของโจทก์ แต่เนื่องจากศาลไม่เห็นด้วยกับค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้อง หรือไม่เห็นด้วยกับพฤติการณ์ของฝ่ายโจทก์ที่กระทำต่อฝ่ายจำเลย จึงกำหนดค่าเสียหายให้เพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ในลักษณะที่เห็นว่าควรแล้วที่โจทก์ต้องรับความเสียหายเช่นนั้น ค่าเสียหายแบบนี้ต่างจากค่าเสียหายแบบปลอมขวัญ ซึ่งเป็นกรณีที่ไม่ปรากฏความเสียหายตามทางการนำสืบของโจทก์แต่อย่างใด

กรณีค่าเสียหายแบบสมน้ำหน้าโจทก์เป็นดุลพินิจของศาลคอมมอนลอว์ ซึ่งมีได้ เครื่องคิดในหลักการของการทดแทนความเสียหาย และพยายามหลีกเลี่ยงการกำหนดค่าเสียหายตามความเสียหาย โดยอ้างพฤติการณ์นอกประเด็นแห่งคดีของฝ่ายโจทก์ที่ไม่เหมาะสม ถ้าหากพิจารณาทางระบบซีวิลลอว์การกำหนดค่าเสียหายต้องเป็นไปตามความเสียหาย ซึ่งจะต้องอาศัยพฤติการณ์แห่งละเมิดนั้นเองมาพิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่ จึงเข้าใจว่าค่าเสียหายประเภทนี้คงไม่มี²⁰

2.3.3 ค่าเสียหายตามลักษณะความเสียหาย

บุคคลย่อมมีสิทธิอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ สิทธิในกองทรัพย์สิน (Droits Patrimoniaux) สิทธิประเภทนี้ อาจหมุนเวียนให้เป็นตัวเงินได้โดยการโอนขายกันได้ และสิทธินอกกองทรัพย์สิน(Droits es-Patrimoniaux) ซึ่งสิทธิประเภทนี้ไม่อาจหมุนเวียนเป็นตัวเงิน เพราะเป็นสิทธิเฉพาะตัวบุคคลไม่อาจโอนหรือขายกันได้ เช่น สิทธิในสภาพบริบูรณ์แห่งร่างกายมนุษย์ สิทธิในครอบครัว เป็นต้น

ตามกฎหมายฝรั่งเศสมีความแตกต่างกันระหว่างความเสียหายในทางวัตถุ (Material Damage) กับความเสียหายทางศีลธรรม (Moral Damage) กล่าวคือ ความเสียหายในทางวัตถุนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นความเสียหายต่อสิทธิในกองทรัพย์สิน ส่วนความเสียหายทางศีลธรรมนั้น เป็นความเสียหายต่อสิทธินอกกองทรัพย์สิน

ดังนั้น ความเสียหายทั้งหลายที่เกิดขึ้นอาจแบ่งประเภทตามลักษณะของความเสียหายได้ ดังนี้

2.3.3.1 ค่าเสียหายตามทางสันนิษฐานทั่วไป (General Damages) คือ ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายซึ่งเรียกว่า “General Damage” ความเสียหายนี้เป็นความเสียหายประเภทหนึ่งซึ่งกฎหมายสันนิษฐานทั่ว ๆ ไปโดยเปรียบเทียบกับคดีก่อน ๆ มิใช่กำหนดจากคำฟ้องของโจทก์ General Damages นี้ จะถูกกำหนดให้ในกรณีที่มีความเสียหาย เช่น ความเสียหายต่อชื่อเสียง ความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานหรือการสูญเสียการประกอบกิจการในอนาคต

ความเสียหายที่เรียกว่า “General Damage” เป็นความเสียหายที่ไม่อาจกำหนดเป็นจำนวนตัวเลขที่แน่นอนได้ ดังนั้น ในกรณีที่โจทก์ใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหาย โจทก์ต้องเรียกค่าเสียหายเป็นจำนวน (At Large) แล้วศาลก็จะกำหนดประมาณค่าเสียหายนั้น ตัวอย่าง เช่น กรณีที่โจทก์ถูกรถยนต์ของจำเลยชนได้รับความเจ็บปวดและได้รับอันตรายแก่กาย ศาลก็จะกำหนดค่าเสียหายให้ตามดุลพินิจของศาลมิใช่กำหนดให้ตามฟ้องของโจทก์

ดังได้กล่าวแล้วว่า General Damages เป็นค่าเสียหายตามความเสียหายที่สันนิษฐานกันทั่ว ๆ ไปโดยเปรียบเทียบกับคดีอื่น ๆ ทำนองเดียวกับคดีเรื่องนี้ว่า ผู้เสียหายควรได้รับความเสียหายเพราะการกระทำละเมิดในคดีนั้นเพียงใด ความเสียหายที่จะต้องมีการสันนิษฐานตามนัยนี้ จึงเป็นความเสียหายทางศีลธรรมซึ่งพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ยาก และจะต้องมีการประมาณการออกมา หรือในบางทัศนะ เช่น ประเทศอังกฤษเห็นว่า ความเสียหายทางวัตถุในบางกรณี เช่น ค่าใช้จ่ายในอนาคตก็ต้องประมาณการเป็น Special Damages ออกมา เนื่องจากไม่อาจพิสูจน์กำหนดเป็นจำนวนตัวเลขที่แน่นอนได้ในขณะ

²⁰ คัมภีร์ แก้วเจริญ. หน้าเดิม.

คำนวณค่าเสียหาย แต่สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกามีความเห็นในทางตรงกันข้ามว่า บรรดาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นแล้วและในอนาคต ต่างเป็นความเสียหายที่อาจพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ จึงไม่จำเป็นต้องประมาณค่าเสียหายแบบ General Damages แต่โจทก์อาจระบุขอและพิสูจน์ให้ปรากฏเพื่อกำหนดเป็นค่าเสียหายแบบ Special Damages

คดีทะเลเมิดต่อร่างกายเป็นเหตุให้ต้องตัดแขน ย่อมจะสันนิษฐานได้ว่าผู้เสียหายต้องเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมานและทิวพลาภาพ ฯลฯ หรือคดีหมิ่นประมาทเป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง ขาดการคบหาสมาคมจากผู้อื่นก็เป็นความเสียหายที่อาจสันนิษฐานได้เช่นเดียวกัน จึงกำหนดค่าเสียหายแบบ Special Damages เพราะไม่มีจำนวนที่แท้จริง จะเห็นได้ว่า General Damages เป็นค่าเสียหายโดยประมาณ จึงเป็นดุลพินิจของศาลที่จะกำหนดให้ได้ตามจำนวนที่เห็นสมควร โดยไม่ต้องผูกพันตามพฤติการณ์แวดล้อมของโจทก์เสมอไป ฝ่ายโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ความเสียหายเพียงแต่ระบุในคำขอท้ายฟ้องว่า ขอค่าเสียหายประเภท General Damages โดยไม่ต้องระบุจำนวนค่าเสียหาย เช่น คดีทะเลเมิดทำให้เสียแขน การนำสืบพยานหลักฐานที่พิสูจน์ได้ว่ามีเหตุละเมิดเกิดขึ้นจริง จนทำให้โจทก์ต้องถูกตัดแขนถือว่าเพียงพอที่ศาลจะกำหนด General Damages ในรูปค่าเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมานได้ โดยโจทก์ไม่ต้องระบุจำนวนเงินเพราะไม่ใช่กรณีที่จะคำนวณได้ว่าเสียแขนคิดเป็นเงินเท่านั้นเท่านั้นบาท ดังนั้น ในคดีบางเรื่องซึ่งโจทก์ระบุขอ Special Damages แล้วไม่อาจพิสูจน์ความเสียหายได้ จึงปรากฏว่าบ่อยครั้งที่ศาลจะประมาณการกำหนดค่าเสียหายแบบ General Damages ให้แทน

ทางชีวิตลอร์ดนั้นการกำหนด General Damages จะมีวงแคบกว่าของคอมมอนลอร์ด เนื่องจากแนวความคิดของชีวิตลอร์ดมุ่งกำหนดค่าเสียหายเพื่อชดเชยเฉพาะความเสียหายจริงๆ ที่โจทก์ได้รับ โดยจะมีการกำหนดค่าเสียหายแบบ Special Damages ซึ่งมีลักษณะเป็นจริงพิสูจน์ได้ เช่น ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปเพราะละเมิด ค่าเสียหายแบบ General Damages ปกติไม่ค่อยจะยอมรับแต่อาจมีข้อยกเว้นบ้างในกรณีที่อาจสันนิษฐานได้อย่างค่อนข้างแน่ชัดว่า เป็นความเสียหายที่ต้องเกิดจากการกระทำละเมิด เช่น ความเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมาน ทางชีวิตลอร์ดจึงจะมีการผ่อนคลายเป็นให้อำนาจศาลกำหนดค่าเสียหายชดเชยแก่กันได้ซึ่งก็คือ General Damages นั่นเอง

การกำหนดค่าเสียหายของศาลไทยมีลักษณะเป็น General Damages จำกัดเฉพาะคดีทะเลเมิดต่อร่างกายโดยตีความว่า ความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 มีเฉพาะกรณีทะเลเมิดต่อร่างกายและเสรีภาพ

2.3.3.2 ค่าเสียหายที่แท้จริง (Actual Damages) หรือค่าเสียหายพิเศษ ทางคอมมอนลอร์ด เรียกว่า “Special Damages” ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเสียหายเชิงวัตถุ ความเสียหายแบบ Special Damages นี้เป็นความเสียหายชนิดซึ่งไม่ได้เกิดจากข้อสันนิษฐานโดยกฎหมาย ค่าเสียหายแบบ Special Damages จะแตกต่างจากค่าเสียหายแบบ General Damages กล่าวคือ ค่าเสียหายแบบ Special Damages จะต้องมีการพิสูจน์ในกระบวนการพิจารณาคดี ส่วนค่าเสียหายแบบ General Damages ศาลอาจกำหนดให้โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ถึงค่าเสียหาย โดยเหตุที่ความเสียหายซึ่งจะนำมากำหนดค่าเสียหายแบบ Special Damages เป็นความเสียหายเชิงวัตถุที่เกิดขึ้นจริงเฉพาะในคดีเรื่องนั้น ดังนั้น ฝ่ายโจทก์ย่อมสามารถพิสูจน์ให้เห็น

จริงได้ เช่น ในคดีละเมิดต่อร่างกายจะกำหนดค่าเสียหายแบบ Special Damages ตามจำนวนค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล จำนวนค่าขาดรายได้ระหว่างรักษาตัว ซึ่งโจทก์จะต้องพิสูจน์ความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงให้ปรากฏต่อศาล ดังนั้น ในระบบชีวิตล่อว์และคอมมอนล่อว์โจทก์จะต้องระบุค่าเสียหายแบบ Special Damages ในคำขอทำฟ้องเป็นรายการ ๆ ไป รายการใดพิสูจน์ได้น้อยกว่าที่ขอ ศาลก็จะให้ตามที่ปรากฏคือ ตามที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินคำขอ

2.4 ความหมาย ความมุ่งหมาย และหลักการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิด

การทำให้ผู้อื่นเสียหายโดยผิดกฎหมาย ย่อมเป็นมูลหนี้ประการหนึ่งที่อยู่กระทำละเมิดจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ได้รับความเสียหาย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการชดใช้หรือเยียวยาความเสียหายให้เขาได้กลับสู่ฐานะเดิมเหมือนก่อนมีการกระทำละเมิด หรือใกล้เคียงกับฐานะเดิมให้มากที่สุด โดยศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

2.4.1 ความหมายของค่าสินไหมทดแทน

คำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” ไม่มีบทวิเคราะห์ที่ศัพท์ไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่เมื่อพิจารณาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ซึ่งได้ให้ความหมายของค่าสินไหมทดแทนไว้ว่า “ค่าสินไหมทดแทน (Compensation)” หมายถึง เงินที่ต้องชดใช้เพื่อทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินหรือบุคคล อันเนื่องมาจากการกระทำละเมิดหรือผิดสัญญา รวมทั้งทรัพย์สินที่ต้องคืนให้แก่ผู้เสียหายด้วย เช่น ค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิด ค่าสินไหมทดแทนในการไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้

ท่านอาจารย์โสภณ รัตนกร ได้ให้คำจำกัดความ ค่าสินไหมทดแทนว่า หมายถึง การทดแทนความเสียหายให้แก่เจ้าหนี้ เนื่องจากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามสัญญาหรือมีการละเมิด ค่าสินไหมทดแทนจึงเน้นหลักกฎหมายที่ว่า บุคคลผู้ต้องรับผิดชดใช้ความเสียหายจะต้องทำให้ผู้เสียหายได้กลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนไม่มีเหตุการณ์อันต้องรับผิดเกิดขึ้น ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะการชดใช้ด้วยเงินซึ่งเป็นค่าเสียหายเท่านั้น แต่รวมถึงการอย่างอื่น เช่น คืนทรัพย์สิน ไร่ราคาทรัพย์สิน การทำให้ชื่อเสียงเขากลับคืนดีด้วย เป็นต้น²¹

ท่านอาจารย์ศักดิ์ สอนองชาติ ได้ให้ความหมายของค่าสินไหมทดแทนว่า “ค่าสินไหมทดแทน” คือ การชดใช้ความเสียหายอันเกิดจากการกระทำละเมิด โดยการคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียหายไป หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอย่างใด ๆ เพื่อให้ผู้เสียหายได้กลับคืนสู่ฐานะเดิมหรือใกล้เคียงกับฐานะเดิมเท่าที่จะสามารถทำได้²²

²¹ โสภณ รัตนกร. (2548). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้. หน้า153.

²² ศักดิ์ สอนองชาติ. (2540). คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539. หน้า 178.

2.4.2 ความมุ่งหมายของการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

เมื่อบุคคลใดก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นโดยไม่มีอำนาจกระทำได้ และความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น มีความสัมพันธ์กับการกระทำและการงดเว้นการกระทำ ก็ย่อมเป็นการชอบธรรมที่จะต้องการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นและทำวญให้แกผู้เสียหาย กฎหมายจึงบังคับว่าบุคคลนั้นจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเช่นนี้ หมายเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดไม่²³ เพราะในทางละเมิดนั้นกฎหมายมุ่งประสงค์จะเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่เอกชนคนใดคนหนึ่ง ซึ่งได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างอื่นโดยเฉพาะเจาะจง หากทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมไม่ได้ก็ต้องพยายามที่จะให้ใกล้เคียงกับสภาพเดิมให้มากที่สุด การทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมนั้นก็แต่โดยการกำหนดค่าเสียหายให้แก่โจทก์ เพื่อจะซ่อมแซมสิ่งที่เขาต้องเสียไปเนื่องจากการทำละเมิด²⁴

การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการกระทำละเมิดนั้น มีบทบัญญัติที่แตกต่างไปจากการชดใช้ค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ ซึ่งเป็นหลักทั่วไปในการชดใช้ความเสียหายในมูลหนี้ เมื่อมีการไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ นั้น ทั้งนี้ เนื่องจากกฎหมายมีจุดมุ่งหมายในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดคือ เพื่อบรรเทาความเสียหายที่ผู้ถูกละเมิดได้รับ²⁵ เพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมเหมือนยังไม่มีการละเมิด ซึ่งถ้าไม่มีทางอื่นก็ต้องใช้เงินทดแทนอันเป็นวิธีที่ชดใช้ได้ทั่วไป แม้แต่ความเสียหายที่ได้รับทางจิตใจ ซึ่งเป็นความเสียหายทางศีลธรรมไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงิน ก็อาจจะต้องบังคับให้ชดใช้เป็นตัวเงิน เพราะไม่มีทางอื่นที่จะทำได้ดีกว่านั้น ดังนั้น ถ้าเป็นความเสียหายอันแน่นอนและเป็นผลโดยตรงจากการกระทำละเมิดของผู้ละเมิดแล้ว ผู้ละเมิดจำต้องรับผิดชอบโดยไม่จำกัดว่า จะต้องเป็นผลตามปกติหรือผลพิเศษที่คาดหมายได้ดังกรณีผิดสัญญาไม่ชำระหนี้²⁶

ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย ที่ผู้เสียหายได้รับจากการกระทำละเมิดนั้น มีหลักเกณฑ์ว่า จะต้องใช้ความเสียหายทั้งหมดที่ผู้เสียหายได้รับ

- 1) ทรัพย์สินของผู้เสียหายที่ร่อยหรอไป (Damnum emergens the Out-of Pocker Rule)
- 2) ผลประโยชน์ที่ผู้เสียหายควรจะได้รับ (Lucrum Cessans the Loss-of-Bargain Rule)²⁷

การกำหนดค่าเสียหายที่เป็นการทดแทนความเสียหายนั้น จะนำมาใช้เป็นหลักในการกำหนดค่าเสียหายทั้งกรณีผิดสัญญาและละเมิด ส่วนค่าเสียหายเชิงลงโทษใช้เฉพาะกรณีละเมิดเท่านั้น จะนำมาใช้

²³ วารี นาสกุล. (2518). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ภาควิชา
 บรรณคดี. หน้า 72.

²⁴ แหล่งเดิม.

²⁵ ประเสริฐ จงวิจิตร. (2527). การพิสูจน์ในคดีละเมิดโดยประมวลเดินเล่อ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
 ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 338.

²⁶ วิชา มหาคุณ ข. กฎหมายลักษณะละเมิดศึกษาจากคำพิพากษาฎีกา. หน้า 100.

²⁷ วงษ์ วีระพงษ์. (2514). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะหนี้และประกันด้วยบุคคลและ
 ทรัพย์สิน. หน้า 158.

ในกรณีผิดสัญญาไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าการชดเชยค่าเสียหายในกรณีผิดสัญญานั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะชดเชยให้ผู้ได้รับความเสียหายได้รับผลประโยชน์ก้าวหน้าในทางการเงิน หรือทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกับหรือใกล้เคียงกับที่เขาจะได้รับถ้ามีการชำระหนี้กันโดยถูกต้อง ส่วนในทางละเมิดศาลกำหนดค่าเสียหายอันเป็นการลงโทษเพื่อเป็นการลงโทษการกระทำที่เป็นความผิดโดยมีเจตนาร้ายและการกระทำผิดร้ายแรง ดังจะเห็นได้จากกรณีพิพาทของศาลอังกฤษในคดีระหว่าง Wilkes V. Wood (1763) ศาลได้วินิจฉัยว่า “ค่าเสียหายที่กำหนดให้ นั้น ไม่เพียงแต่จะเป็นที่พอใจของผู้ได้รับความเสียหายเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการลงโทษสำหรับความผิดนั้นเพื่อมิให้กระทำอีกต่อไป”²⁸

กฎหมายลักษณะละเมิดกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการวินิจฉัยกำหนดค่าสินไหมทดแทน ดังนั้น ในกรณีที่ผู้เสียหายถูกทำละเมิดต่อทรัพย์สิน ถ้ายังอยู่ในวิสัยจะคืนทรัพย์สินได้ก็ต้องคืนทรัพย์สิน หากคืนไม่ได้ทางที่จะเยียวยาได้ดีที่สุดก็คือใช้ราคาทรัพย์สิน และนอกจากนี้หากผู้เสียหายยังมีความเสียหายอื่นใดอีกย่อมมีสิทธิจะได้รับการเยียวยา อันเรียกเป็นค่าเสียหายที่จะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อให้เกิดขึ้น ซึ่งความเสียหายดังกล่าวแยกได้เป็น 2 ประการ คือ

1) ความเสียหายต่อสิทธิในกองทรัพย์สิน เป็นความเสียหายในทางวัตถุ (Prejudice Material หรือ Damage Patrimonial) ความเสียหายชนิดนี้อาจตีราคาเป็นเงินได้ (Pecuniary) โดยทั่วไปจะเป็นความเสียหายในทางด้านทรัพย์สินกล่าวคือ เป็นความเสียหายซึ่งกระทบกระเทือนถึงสิทธิในทางทรัพย์สินของปัจเจกชนหรือกระทบกระเทือนถึงผลประโยชน์ในทางการเงินของบุคคล

2) ความเสียหายต่อสิทธิในกองทรัพย์สิน เป็นความเสียหายในทางจิตใจ ซึ่งคำราฝรั่งเศสเรียกว่า “Prejudice Moral” หรือ “Damage Moral” ความเสียหายประเภทนี้เป็นความเสียหายซึ่งไม่อาจตีราคาเป็นตัวเงินได้ (Non-Pecuniary) เช่น ค่าเสียหายอันเนื่องมาจากความเสียหายทางด้านรูปโฉม โนมนพรธม ความทุกข์ทรมานทางด้านจิตใจทั้งหมดอันเกิดจากบาดแผลและความพิการ ตลอดจนความทุกข์ทรมานอันเนื่องมาจากการสูญเสียคนที่ตนรัก

นอกจากนี้ ยังมีการเยียวยาอื่นๆ ด้วยการงดเว้นการกระทำ ซึ่งในกฎหมายอังกฤษนั้นนอกจากคำขอบรรเทาความเสียหายอันเป็นค่าสินไหมทดแทนเป็นตัวเงินแล้ว ผู้เสียหายอาจจะร้องขอให้ศาลสั่งให้จำเลยระงับการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเรียกว่า “Injunction” ได้

คำสั่งของศาลที่สั่งให้จำเลยระงับการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นการเยียวยาความเสียหายอย่างหนึ่ง สำหรับบุคคลผู้ซึ่งจะได้รับความเสียหายอันนอกเหนือไปจากการชดเชยค่าเสียหาย โดยศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งไม่ให้กระทำซ้ำหรือกระทำต่อไป คำสั่งของศาลที่สั่งให้จำเลยระงับการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น แบ่งออกได้เป็น

- (1) Mandatory Injunction เป็นคำสั่งบังคับให้กระทำการบางสิ่งบางอย่าง
- (2) Prohibitory Injunction เป็นข้อห้ามกระทำการ
- (3) Interlocutory Injunction เป็นคำสั่งห้ามชั่วคราว

²⁸ Hary Street. (1962). *The Principle of the Law of Damages*. p. 29.

(4) Perpetual Injunction เป็นคำสั่งซึ่งมีขึ้นหลังจากการพิจารณาคดีสิ้นสุดลง

ในประเทศอังกฤษโจทก์ซึ่งเป็นผู้ฟ้องคดีแพ่ง อาจจะมีการขอบรรเทาความเสียหายในคดีแพ่งหรือสิทธิอย่างอื่น ซึ่งจะปรากฏภายหลังจากการพิจารณาคดี ในจำพวกคำขอบรรเทาความเสียหายนี้ ประการแรก คือ ค่าเสียหายซึ่งเป็นค่าสินไหมทดแทนอันเป็นตัวแทนสำหรับความผิดที่เกิดขึ้น และอีกกรณีหนึ่งกฎหมายละเมิดมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะคุ้มครองความประพฤติ ดังนั้น แทนที่โจทก์จะเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับละเมิด ก็อาจจะร้องขอให้ศาลสั่งให้จำเลยระงับการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตามคำขอของโจทก์ซึ่งเรียกว่า “Injunction” ซึ่งเป็นคำสั่งของศาลที่จะสั่งให้จำเลยระงับการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ถ้าจำเลยขัดคำสั่งนี้จำเลยก็จะถูกนำตัวเข้าที่คุมขัง กรณีนี้คล้าย ๆ กับกระบวนการพิจารณาในทางอาญา แต่ก็ถือว่าเป็นเรื่องทางแพ่งเพราะว่าเป็นวิธีพิจารณาในทางแพ่งและถูกนำมาใช้ในศาลแพ่ง²⁹

ในคดี Imperial Gas Light and Coke Co V. Broadbent. (1859) โจทก์ฟ้องว่าจำเลยได้ทำการสร้างโรงงานทำแก๊สใกล้บ้านและสวนของโจทก์ ปรากฏว่าแก๊สได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ดอกไม้ ผลไม้และผักในสวนของเขา อนุญาโตตุลาการได้ตัดสินและให้ค่าเสียหายซึ่งโจทก์ก็เห็นพ้องด้วย ต่อมาภายหลังโจทก์อ้างว่าเสียงจากโรงงานได้ก่อการรบกวน (Nuisance) เขาอย่างมาก ศาลวินิจฉัยว่าคำตัดสินของอนุญาโตตุลาการนั้นได้ก่อให้เกิดสิทธิตามกฎหมายและโจทก์มีสิทธิร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้จำเลยหยุดการกระทำนั้นได้³⁰

ในคดีละเมิดสิทธิส่วนตัว (Right of Privacy) นอกจากจะให้มีการชดใช้เป็นเงินแล้ว คำขอบังคับเพื่อเยียวยาความเสียหาย ก็อาจจะมีการขอให้ศาลสั่งห้ามจำเลยกระทำละเมิดต่อไป หรือศาลอาจสั่งให้ผู้กระทำละเมิดจัดการทำให้ชื่อเสียงของผู้เสียหายกลับคืนก็ได้

2.4.3 หลักการกำหนดค่าสินไหมทดแทน

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการกระทำละเมิดนั้น เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 438 ซึ่งบัญญัติว่า

“ค่าสินไหมทดแทนนั้นจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่งค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่ การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้เกิดขึ้นนั้นด้วย”

ห้ค่าสินไหมทดแทนเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำละเมิด โดยมีขอบเขตที่แตกต่างไปจากนี้ตามสัญญา ความรับผิดชอบในหนี้ละเมิดนั้นมิได้ถูกจำกัดเพียงเฉพาะความเสียหายที่อาจคาดหมายได้เหมือนอย่างกรณีหนี้สัญญา ผู้กระทำละเมิดจึงต้องรับผิดชอบในผลเสียหายอันแน่นอน และเป็นผลโดยตรงอันเกิดจากการกระทำละเมิดของตน แม้ตนไม่อาจคาดหมายได้ก็ตาม³¹

²⁹ Gianville Williams and B.A. Hepple. (1976). **Foundations of the Law of Tort**. p 6.

³⁰ Kenneth Smith and Dennis J. Keenan. (1979). **English Law**. p 322.

³¹ สุขุม สุภณิตย์ ก เล่มเดิม. หน้า 201.

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิด จะมีความสัมพันธ์กับพฤติการณ์ของผู้กระทำและความร้ายแรงแห่งความเสียหาย ซึ่งต้องได้ความในทางพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยโจทก์ผู้เสียหายด้วยว่า การกระทำของจำเลยเป็นเหตุแห่งความเสียหาย หมายความว่า ต้องเป็นการกระทำอันเป็นละเมิดตามกฎหมาย เมื่อมีการกระทำละเมิดแล้ว โจทก์จึงจะมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ และศาลเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดขอบเขตแห่งความรับผิด โดยพิจารณาจากลักษณะแห่งการกระทำของจำเลย และผลเสียหายเป็นกรณี ๆ ไป³² ซึ่งบทบัญญัติในมาตรา 438 แยกพิจารณาได้ดังนี้

“โดยสถานใด” หมายความว่า ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนอย่างไร เป็นต้นว่า ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นแก่ทรัพย์ เช่น เอาทรัพย์ของบุคคลอื่นไป ผู้ละเมิดจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนโดยการคืนทรัพย์ในสภาพเดิมให้แก่เจ้าของ และถ้าไม่อาจคืนได้หรือคืนได้แต่ทรัพย์ไม่อยู่ในสภาพเดิม ผู้ทำละเมิดจำต้องใช้ราคาทรัพย์และค่าที่ทรัพย์นั้นผิดไปจากสภาพเดิมให้แก่เจ้าของ นอกจากนี้ยังจะต้องใช้ค่าเสียหายจากการที่เจ้าของทรัพย์ไม่ได้ใช้ทรัพย์นั้นในระหว่างระยะเวลาที่ทรัพย์นั้นไม่ได้อยู่กับตนด้วย หรือถ้าเป็นกรณีละเมิดเกี่ยวกับบุคคล เช่น ทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกาย พิการหรือสุขภาพไม่ดี ก็จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นจำนวนเงินซึ่งจะให้ใช้ครั้งเดียวทั้งหมดหรือจะให้เป็นการ ๆ ก็ได้ หรืออาจเป็นการให้โดยประกาศข้อเท็จจริงหรือทำคำขอขมาในหนังสือพิมพ์ เช่น ในกรณีละเมิดหมิ่นประมาทก็ได้³³

“เพียงใด” หมายถึง การใช้ค่าสินไหมทดแทนมากน้อยเท่าใด ไม่ว่าจะเป็นเงินหรืออย่างอื่น เช่น การโฆษณาให้ชื่อเสียงในหนังสือพิมพ์ก็จับหรือนานก็วัน เป็นต้น ทั้งนี้ โดยศาลกำหนดตามสมควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด³⁴

“พฤติการณ์แห่งละเมิด” หมายถึง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของจำเลยเป็นอย่างไร มีความประมาทเลินเล่อมากหรือน้อยเพียงใด หรือเป็นการกระทำโดยจงใจอกอาจหรือตามพฤติการณ์อื่น ๆ เช่น ขับรถเข้าไปในที่คนพลุกพล่านก็ยิ่งขับเร็ว หรืออยู่ใกล้บริเวณที่มีเชื้อเพลิงมากก็ยิ่งสูบบุหรี่ ถือว่าประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ก็จะกำหนดให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนมาก ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวจะนำมาใช้ประกอบในการพิจารณาค่าเสียหายด้วย³⁵

“ความร้ายแรงแห่งละเมิด” หมายถึง จำเลยทำละเมิดโดยอกอาจ ทารุณ โหดร้ายหรือไม่ ละเมิดซ้ำหรือใช้อาวุธร้ายแรงหรือไม่³⁶

³² สุขุม สุขนิติกย์ ข ค่าสินไหมทดแทนในมาตรา 438 : สิทธิของผู้เสียหายและอำนาจตามกฎหมายของศาล. หน้า 79.

³³ วารีนาสกุล. เล่มเดิม. หน้า 177.

³⁴ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. (2536). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด และจัดการงานนอกสั่ง. หน้า 187.

³⁵ เพิ่ง เพิ่งนิติ. (2545). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่. หน้า 332.

³⁶ แหล่งเดิม.

กฎหมายให้อำนาจศาลเป็นผู้กำหนดขอบเขตของค่าสินไหมทดแทนว่า ผู้กระทำละเมิดจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสถานใดและเพียงใด เพื่อให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะเดิมเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยจะพิจารณาจากพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำละเมิดเป็นเกณฑ์ ค่าสินไหมทดแทนจึงไม่จำเป็นจะต้องเป็นเงินเสมอไป แม้ความเสียหายที่ได้รับทางจิตใจไม่เป็นตัวเงิน ก็อาจต้องบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นตัวเงินเพราะไม่มีทางอื่นจะทำได้ดีกว่านี้ และพึงชดใช้กันเป็นจำนวนเท่าใดนั้น ไม่มีกฎเกณฑ์กำหนดไว้ใช้เป็นการทั่วไปหากขึ้นอยู่กับแต่ละคดี³⁷

มาตรา 438 เป็นบทบัญญัติหลักทั่วไปในการกำหนดให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน มีความสำคัญเทียบได้กับมาตรา 420 อันเป็นแม่บทลักษณะละเมิดในลักษณะ 1 ว่าด้วยความรับผิดชอบเพื่อละเมิดแต่ยังมีบทบัญญัติต่อไปจนถึงมาตรา 447 จึงเห็นได้ว่า ถ้ากรณีตกอยู่ในบังคับของมาตราใดโดยเฉพาะ (Cas Particuliers) ก็ต้องพิจารณาตามบทบัญญัตินั้น กรณีนอกจากบทบัญญัติเฉพาะเรื่อง ก็ต้องพิจารณาตามบททั่วไปตามมาตรา 438³⁸

จึงอาจกล่าวได้ว่าบทบัญญัติในมาตรา 438 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดแนวทางให้ศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทน โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่โจทก์นำสืบประกอบกับดุลพินิจของศาลในการที่จะกำหนดความรับผิดชอบของจำเลยผู้กระทำละเมิดได้อย่างกว้างขวาง โดยมิได้จำกัดแต่เพียงบทบัญญัติในมาตรา 443 - 447 เท่านั้น³⁹

แนวคำพิพากษามีหลักในการพิจารณาค่าสินไหมทดแทนตามควรแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิด ดังนี้

1) การกำหนดค่าเสียหายเป็นการลงโทษ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่จำเลยจงใจหรือมีเจตนาทำให้โจทก์เสียหายหรือกระทำโดยความโหดร้ายออกจากร้ายแรง เช่น ฆาตกรรมไป พยายามฆ่าเขาในที่สาธารณะต่อหน้าชุมชน เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 336/2475 จำเลยผู้ต้องหาในคดีอาชญาฐานฆาตกรรมทำอาจารย์นางสาวเลง บุตรโจทก์ จำเลยให้การและนำสืบว่าจำเลยกับนางสาวเลงรักใคร่กัน ซึ่งทวีความเสียชื่อเสียงเกียรติยศแก่นางสาวเลงอยู่ชั่วชีวิต จึงให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นเบี้ยทำขวัญให้โจทก์ 1,500 บาท เพื่อให้สมแก่เหตุที่เจ้าทุกข์ระกำใจ และเป็นเยี่ยงอย่างป้องกันไม่ให้กระทำความผิดชนิดนี้อีกในภายหน้า

2) กำหนดเป็นการประมาธค่าเสียหาย โดยหลักเป็นเรื่องที่คู่กรณีได้เถียงกันว่าค่าเสียหายมากหรือน้อยไป ศาลจึงต้องกำหนดค่าเสียหายพอสมควร นอกจากนั้น อาจมีกรณีที่โจทก์นำสืบค่าเสียหายไม่ชัดเจนว่า เสียหายเท่าใดแต่รู้แน่ชัดว่าเสียหายจริง ซึ่งศาลก็ต้องกะประมาณการค่าเสียหายเอาตามจำนวนพอสมควร เช่น

³⁷ จิตติ ดิงศภัทย์ และชล วีรกุล. (2503). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งบรรพ 2 ม.241-452. หน้า 590.

³⁸ ไพจิตร ปุญญพันธุ์ ก (2548). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด. หน้า 146.

³⁹ สุขุม สุภนิตย์ ข เล่มเดิม. หน้า 82.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 768/2509 จำเลยกระทำละเมิดอันเป็นเหตุให้โจทก์เสียหายแต่ปริมาณแห่งความเสียหายนั้นข้อเท็จจริงยังไม่แน่ชัด ศาลกำหนดให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายแก่โจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 438 ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1204/2511 จำเลยแกล้งปิดกั้นทางภาระจำยอมเป็นเหตุให้โจทก์เสียหายยอมเป็นการทำละเมิดจำต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน แม้โจทก์จะนำสืบค่าเสียหายแน่นอนมิได้ ศาลก็กำหนดให้เองตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

3) กำหนดความเสียหายให้น้อยกว่าที่เสียหายจริง กรณีเป็นเรื่องที่โจทก์มีส่วนผิดหรือมีส่วนทำให้เกิดความผิดขึ้นด้วย⁴⁰ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2334-2336/5220 วินิจฉัยว่า โจทก์จำเลยขับรถชนกันด้วยความประมาทเท่ากัน โจทก์เสียหาย 58,000 บาท โจทก์ควรได้รับค่าเสียหายจากจำเลยเป็นเงิน 29,000 บาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 440/2509 วินิจฉัยว่า ในกรณีที่จำเลยควบคุมรถยนต์โดยประมาท เป็นเหตุให้ชนสะพานและทำเทียบเรือของโจทก์ การที่โจทก์ไม่จุดไฟขาวไว้ที่สะพานและทำเทียบเรือ ตามที่ใบอนุญาตกรมเจ้าท่าบังคับไว้ นับว่าฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการเดินเรือ เพราะหากจุดไฟขาวไว้ให้ผู้เดินเรือในเวลากลางคืนเห็นได้ ก็จะเป็นการป้องกันมิให้เรือแล่นมาชนสะพานและทำเทียบเรือ ซึ่งล่วงล้ำร่องน้ำอยู่ถึง 3 เมตรนั้นได้ จึงถือว่าโจทก์มีส่วนผิดอยู่ด้วย ศาลพิพากษาให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายให้เพียง 3 ใน 4 ของค่าเสียหายทั้งหมดตามมาตรา 442 และ 223

การใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายให้ชดเชยน้อยกว่าความเสียหายที่แท้จริงนี้ มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 442 ประกอบมาตรา 223

มาตรา 442 บัญญัติว่า “ถ้าความเสียหายได้เกิดขึ้นเพราะความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดของผู้ต้องเสียหายประกอบด้วยไซ้ ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 223 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

มาตรา 223 บัญญัติว่า “ถ้าฝ่ายผู้เสียหายได้มีส่วนทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งก่อให้เกิดความเสียหายด้วยไซ้ ท่านว่าหนี้ยันจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ฝ่ายผู้เสียหายมากน้อยเพียงใดนั้น ต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาท ข้อสำคัญก็คือความเสียหายนั้น ได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะฝ่ายไหนเป็นผู้ก่ออยู่ย่นน้อยกว่ากันเพียงไร”

วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้แม้ทั้งที่ความผิดของฝ่ายผู้เสียหายจะมีแต่เพียงละเลยไม่เตือนลูกหนี้ยให้รู้สึกถึงอันตรายแห่งการเสียหายอันเป็นอย่างร้ายแรงผิดปกติ ซึ่งลูกหนี้ยไม่รู้หรือไม่อาจจะรู้ได้หรือเพียงแต่ละเลยไม่บำบัดป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายนั้นด้วย อนึ่งบทบัญญัติแห่งมาตรา 220 นั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

เหตุที่กฎหมายให้ศาลกำหนดค่าเสียหายน้อยกว่าความเป็นจริง ก็เพราะเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นนั้นผู้เสียหายมีส่วนผิดด้วย ซึ่งมี 2 กรณี คือ

⁴⁰ ชูศักดิ์ สิรินิล. (2526). ตำราประกอบการศึกษากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง และลาภมิควรได้. หน้า 194-195.

1) ผู้เสียหายมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหาย หมายความว่า ผู้ทำละเมิดกับผู้เสียหายมีส่วนผิดที่เป็นเหตุก่อให้เกิดความเสียหายนั้นด้วย ซึ่งมักเกิดจากทั้งสองฝ่ายประมาทเลินเล่อ ผู้เสียหายอาจมีส่วนผิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ การกระทำของผู้เสียหายจะต้องเป็นความผิดและทำให้เกิดผลนั้น ในกรณีผู้เสียหายมีส่วนทำความผิดก่อความเสียหายด้วย ซึ่งต้องอาศัยพฤติการณ์ว่าความเสียหายได้เกิดขึ้น เพราะฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อยิ่งหย่อนกว่ากันนั้น ต้องถือการกระทำละเมิดเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา จะไม่ถือความเสียหายเล็กน้อยเป็นเกณฑ์

2) ผู้เสียหายไม่ช่วยบรรเทาความเสียหาย เป็นกรณีที่ผู้กระทำละเมิดไม่อาจคาดคิดมาก่อนว่าจะเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงผิดปกติ โดยผู้เสียหายละเลยไม่เตือนก่อน

3) ผู้เสียหายไม่บำบัดปัดป้องหรือบรรเทาความเสียหาย ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่มีความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว แต่ผู้เสียหายอาจบรรเทาหรือปัดเป่าความเสียหายได้บ้างแต่ไม่ทำ⁴¹

2.5 ความหมายค่าขาดไร้อุปการะ

ค่าขาดไร้อุปการะ หมายถึง ค่าสินไหมทดแทนที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ให้แก่บุคคลซึ่งผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องอุปการะตามกฎหมาย โดยไม่ต้องพิจารณาว่าข้อเท็จจริงจะได้มีการอุปการะกันหรือไม่ และไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าผู้ตายจะมีรายได้หรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 231 /2515) เช่น บุตรยังเล็กอยู่ไม่มีรายได้บิดายังเลี้ยงดูให้การศึกษาอยู่ จำเลยทำให้บุตรตายถือว่าบิดาขาดไร้อุปการะตามกฎหมายจากบุตร เพราะบุตรมีหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องอุปการะบิดามารดา

การที่บุคคลใดจะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุคคลอื่นนั้น ย่อมเป็นความผูกพันพิเศษตามกฎหมาย ซึ่งจะเกิดขึ้นโดยการที่กฎหมายบังคับเอาไว้ การขาดไร้อุปการะไม่จำกัดเฉพาะทางการเงินโดยแท้เท่านั้น แต่รวมถึงกรณีการอุปการะซึ่งบิดามารดา มีเหตุอันควรคาดเห็นได้ว่า จะได้รับจากบุตรหรือความช่วยเหลือที่บุตรอาจได้รับจากบิดามารดาในเหตุการณ์ตามปกติ ในกรณีที่การขาดไร้อุปการะนั้น เป็นการขาดไร้ในอนาคตเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้โดยไม่คาดคิดมาก่อน โดยปกติจะต้องนำมาพิจารณาด้วย ถ้าไม่อาจแสดงว่ามีการขาดไร้อุปการะเป็นตัวเงินก็ให้ใช้ค่าเสียหายในส่วนนี้หาได้ไม่⁴²

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะครอบครัวได้กำหนดให้ สามภริยา บิดามารดาและบุตร มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ดังนั้น หากบุคคลภายนอกทำละเมิดให้บุคคลดังกล่าวถึงแก่ความตาย สิทธิในการที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูย่อมถูกกระทบกระเทือน อีกฝ่ายหนึ่งย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าขาดไร้อุปการะตามมาตรา 443 วรรคสามได้ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะในคดีละเมิด เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่กฎหมายกำหนดสิทธิและหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ลักษณะครอบครัว

⁴¹ สีนีกันต์ สิทธิเวชเดช. (2549). ค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี ภาควิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 32-33.

⁴² ไพจิตร บุญยพันธุ์ ก (2548). เล่มเดิม. หน้า 198.

2.6 แนวคิด และความเป็นมาของค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะในต่างประเทศ

แนวคิดในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลในครอบครัวของผู้ถูกระงับละเมิด ซึ่งได้รับผลกระทบจากความตายของผู้ถูกระงับละเมิดนั้น ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระบบกฎหมายจารีตประเพณี โดยมีบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งมารับรองสิทธิดังกล่าวในประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

2.6.1 ประเทศอังกฤษ

ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ความตายของโจทก์ทำให้คดีละเมิดระงับลง และบุคคลใดที่ต้องสูญเสียจากความตายนั้นย่อมไม่อาจดำเนินคดีละเมิดต่อไปได้ ดังนั้น จึงเป็นไปได้ที่ญาติของผู้ตายซึ่งต้องขาดไร้อุปการะ จะสามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายเป็นตัวแทนที่ต้องขาดไปจากการที่ผู้ตายถึงแก่ความตายโดยตรงจากผู้ถูกระงับละเมิด หรือจะเรียกร้องค่าชดเชยโดยทางอ้อมโดยอาศัยการที่กองมรดกของผู้ตายได้ฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของทายาท ไม่ว่าในฐานะทายาทโดยธรรมหรือโดยพินัยกรรมไม่ได้เช่นกัน ทั้งนี้เป็นไปตามสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “สิทธิในการฟ้องคดีของบุคคลย่อมระงับเมื่อตาย” (Actio Personalis Moritur Cum Persona) แนวความคิดที่ว่า บุคคลซึ่งต้องเสียหายจากการที่มีผู้กระทำโดยมิชอบให้อีกคนหนึ่งถึงแก่ความตาย ไม่อาจที่จะฟ้องร้องผู้กระทำความผิดในการกระทำนั้นได้ มีต้นกำเนิดมาจากหลักการเรื่องความสัมพันธ์เกี่ยวกับการกระทำที่ไม่ชอบและหลักการเรื่องความผิดกัน กล่าวคือ เมื่อการถูกระงับละเมิดเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายเป็นการกระทำที่เป็นความผิดอาญาด้วย การฟ้องคดีแพ่งก็จะระงับสิ้นไป⁴³

ในทางประวัติศาสตร์ คดี Baker v. Bolton (1808) ถือว่าเป็นคดีที่มีความสำคัญต่อการเกิดหลักเกณฑ์ของคอมมอนลอว์ในเรื่องที่ว่า ความตายของบุคคลไม่อาจจะนำมาเรียกร้องค่าเสียหายได้ ซึ่งคดีดังกล่าวเกิดจากคำวินิจฉัยของ Lord Ellenborough ที่ว่า “ในศาลที่พิจารณาคดีแพ่งความตายของบุคคลไม่อาจจะเรียกร้องในฐานะทำให้บาดเจ็บได้” มีประเด็นที่แตกต่างในการนำไปใช้อยู่สองประการ ประการแรกคือ คำวินิจฉัยนี้ปฏิเสธสิทธิของตัวแทนของบุคคลที่ถึงแก่ความตายจากการถูกระงับละเมิด ในการฟ้องคดีในนามของตนเอง ประการที่สอง ทำให้การเยียวยาที่โจทก์ควรจะได้รับจากการได้รับความเจ็บปวด ความพิการ หรือความสูญเสียเป็นตัวแทนหากโจทก์ไม่ถึงแก่ความตายเสียก่อนต้องเสียไป⁴⁴

ในระหว่างที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรม และมีการขยายการก่อสร้างทางรถไฟในช่วงศตวรรษที่ 19 ผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุในประเทศอังกฤษเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งความตายนั้นเกิดขึ้นมาจากการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยผู้ถูกระงับละเมิดมักจะเป็นผู้ที่มีฐานะทางการเงิน และจะเกิดความไม่เป็นธรรมหากผู้ถูกระงับละเมิดจะต้องหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ ในกรณีทำให้เกิดความสูญเสียแก่สมาชิกในครอบครัวของ

⁴³ Tracey Carver. (April 16, 2007). Through the looking glass : Wrongful Death, Remarriage and Australian Law Reform. from <http://www.austlii.edu.au/au/journals/Outljj/2005/1.html>.

⁴⁴ Mike Mcelvain. The Illinois Wrongful Death Act and The Common Law. from <http://www.mcelvainlaw.com/wrongfuldeathact.pdf>.

ผู้ตายซึ่งต้องกลายเป็นผู้ขาดไร้อุปการะ ดังนั้น เมื่อพิจารณาในแง่ความถูกต้องเป็นธรรมและแนวคิดของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีการทบทวนหลักกฎหมายของคอมมอนลอว์ในประเด็นนี้กันใหม่ โดยในปี ค.ศ. 1846 รัฐสภาอังกฤษได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการชดเชยความเสียหายให้แก่บุคคลในครอบครัวของผู้ที่เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ ซึ่งมักจะเรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า Lord Campbell's Act ในปัจจุบันคือ The Fatal Accident Act 1976 กฎหมายฉบับนี้มีจุดประสงค์เพื่อจะชดเชยต่อกฎเกณฑ์ที่เห็นว่าไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในคดี Baker V. Bolton. ที่วินิจฉัยไม่ยอมรับบังคับสิทธิตามข้อเรียกร้องของผู้ขาดไร้อุปการะต่อคนที่ต้องสูญเสียผู้ซึ่งทำหน้าที่ทำเลี้ยงครอบครัว⁴⁵ และเพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายของผู้ที่อยู่ภายใต้การอุปการะของผู้ถึงแก่ความตายให้ได้กลับมามีฐานะทางการเงินเสมือนหนึ่งว่าผู้ตายยังมีชีวิตอยู่⁴⁶

2.6.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

บทบัญญัติทำนองเดียวกับพระราชบัญญัติ Lord Campbell ค.ศ. 1846 ของประเทศอังกฤษ ได้ถูกประกาศใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองคดีของผู้เสียหายมิให้เสียไปเพราะเขาเสียชีวิตในภายหลัง ซึ่งเป็นการฟ้องคดีโดยตัวแทนของผู้ตายที่กระทำในนามของกลุ่มสมรส บิดามารดา หรือบุตร โดยเริ่มมีการนำมาใช้ในรัฐ New York ในปี ค.ศ. 1847 และรัฐอื่น ๆ ก็ยึดถือตามกันมา หลักการพื้นฐานในการยอมรับให้มีการชดเชยค่าเสียหาย ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นจากการกระทำละเมิดประสบผลสำเร็จอย่างจริงจังในคดี Moragne v. States Marine Lines, Inc. (1970) ซึ่งศาลสูงได้วินิจฉัยว่า ทายาทของกลาสี ซึ่งถูกฆ่าบนเรือสามารถที่จะเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับการเสียชีวิตจากการกระทำละเมิดนั้นได้ แม้ว่าบทกฎหมายมิได้มีการกำหนดไว้และคดีก่อนหน้านี้อาจจะวินิจฉัยว่าไม่สามารถเรียกร้องได้ก็ตาม และคดีที่ตามมาจากคดี Moragne เกิดขึ้นในรัฐ Massachusetts ในคดี Gaudette v. Webb (Mass.1972) ซึ่งยอมรับว่ามีหลักการเกี่ยวกับคอมมอนลอว์เกี่ยวกับการตายจากการกระทำละเมิดแยกต่างหาก⁴⁷

ปัจจุบันเกือบทุกรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้มีบทบัญญัติของกฎหมายสำหรับการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในกรณีที่ยังไม่เสียชีวิต ซึ่งค่าเสียหายนี้จะชดเชยให้แก่กองมรดกของผู้เสียชีวิต และมีการกำหนดเหตุแห่งการฟ้องร้องสำหรับกลุ่มสมรสและบุตรของผู้เสียชีวิต ซึ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการฟ้องร้องสำหรับการเสียชีวิตจากการกระทำคามผิด

1) ประวัติความเป็นมาของสิทธิในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายของกลุ่มสมรส

ตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์เดิมถือว่าความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยาอยู่ในฐานะนายกับบ่าว ดังนั้น ในกรณีที่มีการทำให้ภรรยาบาดเจ็บ สามีจึงมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความสูญเสียบริการจากภรรยาได้ ซึ่งความสูญเสียนี้รวมถึงความสูญเสียความเป็นเพื่อน ความสัมพันธ์ทางเพศ การทำงานบ้าน รายได้ของภรรยาที่ออกไปทำงานนอกบ้าน เป็นต้น แต่ภรรยาไม่มีสิทธิได้รับบริการจากสามี

⁴⁵ Alastair Mcillis and Ken Oliphant. (1949). *Torts*. p. 262.

⁴⁶ Michael Yelton. (1998). *Case Management Series Fatal Accidents : A Practical in Guide to Compensation*. p.85.

⁴⁷ Edward J Kionka. (1999). *Torts in A Nutshell*. p. 419.

ดังนั้น ในกรณีสามีถูกทำให้บาดเจ็บ ภรรยาไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายใด ๆ จากผู้ที่ทำให้บาดเจ็บได้ตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์การชดใช้ทั้งหมดถือว่าได้รับมาในนามของสามี

ปัจจุบันแทบทุกรัฐถือปฏิบัติกับทุกเพศอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีการกำหนดให้คู่สมรสสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้โดยผ่านวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลาย และรวมถึงการปรากฏของหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ในการให้ความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งออกมาแย้งกับบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้สามีเท่านั้นมีสิทธิเรียกร้องการชดเชยจากการบาดเจ็บของคู่สมรส

2) การเรียกร้องค่าเสียหายของบิดามารดาในกรณีที่ถูกบุตรได้รับบาดเจ็บ

เกือบทุกเขตอำนาจศาลยอมให้บิดามารดา เรียกร้องค่ารักษาพยาบาลที่เป็นผลจากการบาดเจ็บของบุตรได้ นอกจากนี้ เนื่องจากสิทธิตามกฎหมายคอมมอนลอว์ที่กำหนดให้บิดามารดามีสิทธิได้รับการบริการและรายได้จากบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ทำให้บิดามารดามีสิทธิเรียกร้องสำหรับความสูญเสียการบริการและรายได้ดังกล่าวด้วย ในปัจจุบันมีศาลจำนวนเพิ่มขึ้นที่ยอมให้บิดามารดาเรียกร้องค่าเสียหายจากการสูญเสียความรักและความเป็นเพื่อนจากบุตร นอกจากค่าเสียหายดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งตามปกติแล้วค่าเสียหายนี้ จะเรียกร้องได้เฉพาะในกรณีที่บุตรถึงแก่ความตาย แต่ศาลได้กำหนดค่าเสียหายดังกล่าวไว้ในกรณีที่บุตรได้รับความเสียหายทางสมองด้วย

3) การฟ้องร้องของบุตรในกรณีที่บิดามารดาได้รับบาดเจ็บ

ก่อนปี ค.ศ. 1980 ไม่มีศาลใดที่ยอมให้บุตรเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความสูญเสียความเป็นเพื่อนและการสูญเสียการได้รับอบรมสั่งสอนจากบิดามารดา ในกรณีที่บิดามารดาได้รับบาดเจ็บ ตัวอย่างเช่น

คดี Russell v. Salem Transportation Co., 925 A.2d 862 (N. J. 1972) ศาลปฏิเสธที่จะอนุญาตให้บุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะของมารดาที่ได้รับบาดเจ็บสาเหตุเรียกร้องค่าเสียหายใด ๆ ด้วยเหตุผลว่าหากอนุญาตให้เรียกร้องกันได้ จะนำมาซึ่งการเพิ่มขึ้นของจำนวนการกล่าวอ้างสิทธิในความเป็นเพื่อน อันเนื่องจากการบาดเจ็บของบิดามารดาที่มีบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วเป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละค่ากล่าวอ้างก็มีสิทธิจะตีราคาและวินิจฉัยแยกจากกัน ลักษณะของการขยายการวินิจฉัยค่าเสียหายต่อหนึ่งครอบครัวจากอุบัติเหตุต่อครั้งเช่นนี้ อาจกลายเป็นปัญหาใหญ่ของจำเลยพอ ๆ กับจำนวนค่าเสียหายของการบาดเจ็บทั้งหมด และ

คดี Borer v. American Airlines, 563 P.2d 858 (Cal.1977) ในคดีดังกล่าว Patricia Borer เป็นมารดาของบุตรจำนวน 9 คน ซึ่งทั้งหมดได้ฟ้องคดีต่อศาลเรียกค่าเสียหายสำหรับความสูญเสียทางสังคมและความเป็นเพื่อนภายหลังนาย Borer บาดเจ็บ ซึ่งศาลได้เน้นย้ำถึงความยากในการกำหนดมูลค่าความเสียหายของความสูญเสียประเภทนี้ และการชดใช้ด้วยเงินก็คงไม่เพียงพอ ที่จะทำให้ระงับซึ่งความโศกเศร้าเสียใจได้

แต่อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา ศาลจำนวนหนึ่งได้ยินยอมให้บุตรเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับการสูญเสียทางสังคมและความเป็นเพื่อนจากการบาดเจ็บของบิดามารดาได้ เช่น ในมลรัฐ Massachusetts ปัจจุบันได้ยอมให้ชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าวแก่บุตรทั้งในกรณีที่บรรลุนิติแล้วและบุตรที่

ยังไม่บรรลุนิติภาวะซึ่งอยู่ในการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา (Ferriter v. Daniel O'Connell's Sons, Inc., 413 N.E.2d 690 (Mass. 1980) ส่วนในมลรัฐ Michigan ได้ยอมให้บุตรเรียกร้องค่าเสียหายทางสังคมนวมไปถึงการฟ้องคดีสำหรับการเสียชีวิตของบิดามารดาจากการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ด้วยเหตุผลที่ว่า อาจไม่เป็นธรรมหากไม่ยอมชดใช้ค่าเสียหายให้แก่บุตรในกรณีที่บิดามารดาเพียงแต่ได้รับบาดเจ็บแต่ไม่ถึงกับเสียชีวิต (Borger v. Weber, 303 N.W. 2d 424 (Mich. 1981)⁴⁸

2.7 หลักการอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายครอบครัว

การที่ครอบครัวจะดำรงอยู่ได้ด้วยความสะดวกนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่บุคคลในครอบครัวจะต้องให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ตามความสามารถและฐานะของตน กฎหมายจึงกำหนดหน้าที่ให้สามีกับภรรยา บิดามารดากับบุตรต่างมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน

2.7.1 ความหมายของคำอุปการะเลี้ยงดู (Maintenance)

สำหรับบุคคลทั่วไปคำอุปการะเลี้ยงดูเป็นคำที่เข้าใจได้ไม่ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกล่าวถึงการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูภายหลังการหย่า และหากจะพูดถึงการที่สามีเลี้ยงดูภรรยาหรือพ่อแม่เลี้ยงดูลูกแล้วคนทั่วไปก็เข้าใจได้ง่าย และเมื่อพิจารณาคำ ๆ นี้ โดยละเอียดแล้วจะเห็นว่า ประกอบด้วยคำหลักสองคำรวมกัน คือ คำว่า “อุปการะ” หมายถึง ความช่วยเหลือเกื้อกูล ความอุดหนุน ส่วนคำว่า “เลี้ยงดู” หมายถึง ดูแลเอาใจใส่บำรุง ปรนเปรอด้วยอาหาร เป็นต้น ฉะนั้น คำอุปการะเลี้ยงดูจึงให้ความหมายทั่วไปได้ว่า หมายถึง เงินหรือประโยชน์อย่างอื่นที่จ่ายให้เพื่อช่วยเหลือดูแลอีกฝ่ายหนึ่ง ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้⁴⁹

เมื่อพิจารณาด้วยทฤษฎีกฎหมายของประเทศไทยก็จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็กฎหมายล้านนาหรือกฎหมายลักษณะศั้วเมีย ก็หาได้ให้ความหมายของคำอุปการะเลี้ยงดูไว้อย่างชัดเจนไม่ และไม่ได้มีการจัดหมวดหมู่เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้อย่างเด่นชัดเหมือนบรรพ 5 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในปัจจุบัน ซึ่งกฎหมายที่พอจะตรวจสอบได้ก็คือ กฎหมายลักษณะศั้วเมียบทที่ 74 ที่กล่าวว่า “ราษฎรทั้งหลายในแคว้นแคว้นเสมามณฑล ให้เลี้ยงดูลูกเมียพี่น้องพ้องพันธุ้จของชอบโดยธรรม...” บทที่ 87 ที่กล่าวถึงชายหญิงว่า “มิได้ทำเลี้ยงกันโดยฉ้นศั้วเมีย” และบทที่ 88 กล่าวว่า “เลี้ยงดูอยู่กินโดยฉ้นศั้วเมีย” ซึ่งเป็นการพูดถึงการอุปการะเลี้ยงดูบุตร ภรรยา ตลอดจนญาติพี่น้องโดยไม่ได้ให้ความหมายใด ๆ อย่างชัดเจนเกี่ยวกับหน้าที่ดังกล่าว ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเป็นภาระหน้าที่ตามศีลธรรม เป็นธรรมชาติที่ฝังอยู่ในจิตใจอันอ่อนโยนของมนุษย์ตลอดมา จนกลายเป็นจารีตประเพณีซึ่งต้องมีการยึดถือปฏิบัติ และการ

⁴⁸ Steven Emanuel. (1865). *Torts*. p. 193-195.

⁴⁹ ไพโรจน์ กัมพูศิริ ก (2548). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว. หน้า 352.

อุปการะเลี้ยงดูมีที่มาจากแนวคิดในทางศีลธรรมที่ผู้มีฐานะทางการเงินเหนือกว่า ควรจะช่วยเหลือบุคคลที่ขาดแคลนปัจจัยในการดำรงชีวิต⁵⁰

2.7.2 บุคคลที่กฎหมายกำหนดหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูระหว่างกัน

ดังได้กล่าวแล้วว่า การอุปการะเลี้ยงดูนั้นมีที่มาจากแนวความคิดในทางศีลธรรมที่ผู้ซึ่งมีฐานะทางการเงินเหนือกว่า ควรจะช่วยเหลือบุคคลที่ขาดปัจจัยในการดำรงชีวิต การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นในชีวิตประจำวันแล้ว บุคคลย่อมสามารถจะให้แก่ใครก็ได้ แม้กระทั่งบุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับผู้ให้ หรือผู้ให้อาจไม่รู้จักกับผู้ได้รับความช่วยเหลือนั้นเลย ดังเช่น กรณีการบริจาคเงินให้แก่มูลนิธิช่วยเหลือสังคมประเภทต่าง ๆ หรือให้เงินแก่ขอทาน เป็นต้น แต่การช่วยเหลือผู้อื่นที่ว่านี้ในทางกฎหมายได้กำหนดขอบเขตของบุคคลทั้งผู้ให้และผู้รับไว้ โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1) กฎหมายจะจำกัดและกำหนดบุคคลในบางสถานะเท่านั้น ให้มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูกัน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูกับผู้รับ กฎหมายจะยึดถือเอาความสัมพันธ์ทางสายโลหิตเป็นเกณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ซึ่งอนุโลมไปใช้กับบุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรม ผู้ปกครองกับผู้อยู่ได้ปกครองด้วย การอุปการะเลี้ยงดูของบุคคลดังกล่าวมาจากบทบัญญัติของกฎหมาย สำหรับกรณีบิดามารดา นั้น โดยที่ตนเป็นผู้ให้กำเนิดบุตร จึงมีหน้าที่ทางศีลธรรมที่จะต้องเลี้ยงดูบุตรของตนเองจนถึงวัยที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ในทำนองเดียวกันเมื่อบุตรเติบโตและทำงานมีรายได้ ก็สมควรจะเลี้ยงดูบิดามารดาของตนเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูทดแทนด้วย⁵¹ ความคิดหรือจิตใจที่บุตรจะพึงต้องมีต่อบุพการีนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1562 ได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า “ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ได้...”

สำหรับสถานะความเป็นสามีภริยาที่ก่อให้เกิดหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูกัน เป็นหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนเช่นเดียวกับกรณีของบิดามารดา กับบุตร ส่วนเหตุที่กฎหมายบัญญัติหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูให้แก่สามีและภริยามีเหตุผลที่ว่า การสมรสเป็นการรวมชีวิตของชายหญิงเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการผจญชีวิต หากชีวิตสามีและภริยาได้รับการค้ำจุนโดยการอุปการะเลี้ยงดูจากอีกฝ่ายหนึ่ง ย่อมมีผลให้ครอบครัวนั้นมีความมั่นคงสงบสุข ยิ่งครอบครัวมีหลักประกันมากเท่าใดประเทศชาติย่อมมีความเข้มแข็งมากขึ้นเท่านั้น

หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูในสองกรณีดังกล่าวข้างต้นนั้น รวมทั้งการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมเป็นหน้าที่ของทั้งสองฝ่าย แต่กรณีของผู้อยู่ได้อำนาจปกครองนั้นผู้อยู่ได้อำนาจปกครองไม่มีหน้าที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูผู้ปกครอง อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าสังเกตว่า บิดามารดาอาจจะต้องเป็นฝ่ายเดียวที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตร ในขณะที่บุตรยังเป็นผู้เยาว์อยู่ จะมีข้อยกเว้นเฉพาะกรณีที่บิดามารดามีฐานะยากจนหรือทุพพลภาพหรือบุตรผู้เยาว์ทำงานมีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงดูบิดามารดาได้

⁵⁰ นิธิมณี สัจจมนี ขงเกียรติกานต์. (2541). ปัญหาเกี่ยวกับค่าอุปการะเลี้ยงดู. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 121.

⁵¹ ไพโรจน์ กัมพูสิริ ก เล่มเดิม. หน้า 490.

2) ผู้ที่จะได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูจะต้องเป็นผู้ขาดส่นในทางการเงิน กล่าวคือ ไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้หรือมีรายได้ไม่เพียงพอสำหรับเลี้ยงตนเอง อันเป็นปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งต้องพิจารณาเป็นกรณีไป ในข้อที่ไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้นั้น อาจมาจากการที่บุคคลนั้นทุพพลภาพจนไม่สามารถทำงานได้เลย อันเป็นสภาพทางกายที่หมดความสามารถโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้ ต้องพิจารณาถึงอายุ สุขภาพ ตลอดจนข้อเท็จจริงอย่างอื่นประกอบ ท่านอาจารย์สะอาด นาวิเจริญ เห็นว่าบุคคลทุกคนย่อมมีหน้าที่เลี้ยงดูตนเอง การที่กฎหมายให้สิทธิในการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู มิได้หมายความว่าอนุญาตให้ผู้นั้นไม่ต้องทำงานเลี้ยงดูตนเอง ฉะนั้น ถ้าสามารถเลี้ยงดูตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นก็ต้องทำ จะมาอ้างว่าผู้นั้นละเลยไม่ทำหน้าที่เลี้ยงดูตนเองไม่ได้ เพราะตนมีหน้าที่ทำเองแต่ละเลยเสียเอง ส่วนการมีรายได้เพียงพอหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาระดับเงินเดือนหรือรายได้เป็นอย่างอื่น ค่าครองชีพ ตลอดจนภาระทางครอบครัวของผู้เรียกเอาค่าอุปการะเลี้ยงดู อนึ่ง เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เคยมีการกำหนดไว้ในบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2478 โดยมาตรา 1594 บัญญัติไว้ว่า

“บุคคลซึ่งมีสิทธิเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดู ต้องเป็นผู้ที่ไร้ทรัพย์สิน หรือไม่มีความสามารถเลี้ยงดูตนเองได้

ในการกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดู ให้พิเคราะห์ถึงพฤติการณ์แห่งเรื่อง ตลอดถึงรายได้และฐานะของคู่กรณี”

จะเห็นได้ว่า มาตรา 1594 ซึ่งในปัจจุบันได้ยกเลิกไปแล้วนั้น ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ว่า บุคคลที่เรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้น นอกจากจะไม่สามารถเลี้ยงตนเองได้แล้ว ยังจะต้องปราศจากทรัพย์สินอีกด้วย ดังนั้นบุคคลที่มีทรัพย์สินจึงไม่สามารถเรียกร้องเอาค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ โดยถือว่าสามารถเลี้ยงตนเองจากทรัพย์สินดังกล่าวได้

3) บุคคลที่มีหน้าที่จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูจะต้องเป็นผู้ที่มีฐานะหรือมีความสามารถทางการเงินเหนือกว่าฝ่ายที่จะเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู กล่าวคือ โดยปกติบุคคลทุกคนจะต้องเลี้ยงดูตนเองก่อน และอาจจะต้องมีค่าใช้จ่ายเป็นปกติธุระอยู่ หากยังไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองให้มีความสุขตามสมควรได้แล้วจะไปรับผิดชอบเลี้ยงดูผู้อื่นได้อย่างไร ดังนั้น ผู้ซึ่งจะต้องจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูจะต้องมีเงินเหลือหลังจากใช้จ่ายในสิ่งจำเป็นเพื่อเลี้ยงตนเองในชีวิตประจำวันแล้ว โดยพิจารณาจากระดับรายได้ตลอดจนภาระทางการเงิน อนึ่ง ตามกฎหมายลักษณะครอบครัวในปัจจุบัน มาตรา 1598/39 ได้กำหนดว่า ในการพิจารณาให้ค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้น ศาลจะต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้มีหน้าที่ต้องให้ ฐานะของผู้รับ ตลอดจนพฤติการณ์แห่งกรณีประกอบด้วย

ดังได้กล่าวแล้วว่า เงื่อนไขประการแรกเกี่ยวกับค่าอุปการะเลี้ยงดูที่กฎหมายจำกัดและกำหนดบุคคลบางสถานะเท่านั้นที่จะมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูกัน ซึ่งบุคคลที่กฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูกัน ได้แก่ สามภริยา บิดามารดาและบุตร ผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรม และผู้ปกครองกับผู้อยู่ในปกครอง กล่าวคือ

(1) สามภริยา

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นถึงที่มาของการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างชายและหญิงที่มีฐานะเป็นสามีภริยากันว่า มีเหตุผลมาจากการรวมเป็นครอบครัวเดียวกันจึงต้องร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ซึ่งการอุปการะเลี้ยงดูกันระหว่างสามีภริยานั้น ความจริงแล้วได้มีการปฏิบัติกันมาตั้งแต่เมื่อครั้งประเทศไทยยังใช้กฎหมายลักษณะฟัวเมีย โดยหน้าที่นี้เป็นหน้าที่ของฝ่ายชายผู้เป็นสามีแต่เพียงฝ่ายเดียว หญิงภริยาไม่มีหน้าที่ต้องอุปการะสามีของตน เนื่องจากสามีเป็นผู้ทำงานหาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัว ส่วนหญิงมีหน้าที่ดูแลงานบ้านและปรนนิบัติสามีเข้าทำนอง “ชายหาบหญิงคอน”⁵²

ในปัจจุบันบทบัญญัติอันเป็นที่มาของการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยา ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1461 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “สามีภรรยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน” โดยหน้าที่นี้เป็นของทั้งสองฝ่ายไม่ได้จำกัดว่าฝ่ายชายจะต้องเป็นผู้เลี้ยงดูหญิงแต่ฝ่ายเดียวเช่นสมัยโบราณ อนึ่ง นิติสัมพันธ์ที่สามีภริยาต้องเลี้ยงดูกันนี้หาใช่หน้าที่ต้องชำระแก่อีกฝ่ายหนึ่งตามบรรพ 2 ไม่ เพราะเจตนาของชายและหญิงเมื่อทำการสมรสกัน บรรดาสิทธิหน้าที่ต่างๆ รวมทั้งหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันมาจากบทบัญญัติของกฎหมายทั้งสิ้น ชายหญิงที่เข้ามามีฐานะเป็นสามีภริยากันจึงจำต้องปฏิบัติหน้าที่นี้ และต้องปฏิบัติตลอดไปตราบเท่าที่ความเป็นสามีภริยายังไม่สิ้นสุดลง แม้แต่ในกรณีแยกทางกันอยู่ต่างหากตามคำสั่งศาล หรือในขณะที่คลีฟองหย่าอยู่ในระหว่างพิจารณา ศาลก็จะกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดูให้ฝ่ายที่ควรจะได้รับตามพฤติการณ์แห่งความจำเป็น เนื่องจากการแยกกันอยู่หรือในขณะที่ฟ้องหย่าการสมรสยังไม่สิ้นสุดลง หน้าที่จะต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูกันยังคงมีอยู่ หน้าที่ดังกล่าวจะสิ้นสุดลงด้วยการหย่า ความตาย และศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความเป็นสามีภริยาจะสิ้นสุดลง หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูกันยังคงมีอยู่แต่เรียกเป็นค่าเลี้ยงชีพ ซึ่งเหตุผลของการกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดูและค่าเลี้ยงชีพนั้นล้วนมาจากแนวคิดเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ ค่าเลี้ยงชีพจึงมีลักษณะเป็นการขยายออกไป ซึ่งหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยาภายหลังการสมรสสิ้นสุดลง⁵³

(2) บิดามารดาและบุตร

ด้วยเหตุผลทางศีลธรรมและความเป็นจริงทางสังคมระหว่างบิดามารดาและบุตร จึงเกิดสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องถือปฏิบัติต่อกัน โดยบิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรของตนในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ และถึงแม้ว่าบุตรจะบรรลุนิติภาวะแล้วก็ตาม ถ้าหากบุตรนั้นทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ บิดามารดาที่ยังจำต้องมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูอยู่ (ป.พ.พ. มาตรา 1564) แต่ในกรณีที่บิดามารดามีฐานะยากจน และบุตรที่ยังเป็นผู้เยาว์นั้นมิอาจได้จากทรัพย์สินหรือมีงานทำมีรายได้เหนือกว่า และเป็นจำนวนท่วมท้นค่าเลี้ยงดูและการศึกษาแล้ว บิดามารดาที่ไม่ต้องรับผิดชอบในค่าอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษาของบุตรนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 1393/2495)

⁵² ไพโรจน์ กัมพูสิริ ข (2529, กันยายน). “การอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยา.” วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 16, ฉบับที่ 3, หน้า 23.

⁵³ ไพโรจน์ กัมพูสิริ ก เล่มเดิม. หน้า 368.

ในทางกลับกันเมื่อบุตรเติบโตขึ้น บุตรย่อมจะต้องมีหน้าที่ให้ความอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของตน (ป.พ.พ. มาตรา 1563) ทั้งนี้ โดยผลของกฎหมายไม่ได้จำกัดระยะเวลาในการอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของบุตรว่าจะต้องมีหน้าที่ถึงเมื่อใด คงเป็นเพราะเหตุผลทางศีลธรรมและความเป็นจริงที่ว่า บิดามารดาเมื่อแก่ตัวลงความสามารถในการช่วยเหลือเลี้ยงดูตนเองย่อมลดน้อยถอยลง บุตรเมื่อเติบโตใหญ่ย่อมมีเรี่ยวแรงพลกำลังความสามารถในการเลี้ยงชีพได้สูงกว่า จึงไม่ควรกำหนดระยะเวลาที่บุตรจะมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา⁵⁴ กรณีที่บุตรถึงแก่ความตายเพราะถูกทำละเมิด ถือว่าบิดามารดาต้องขาดไว้อุปการะตามกฎหมายแล้ว จึงชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน โดยไม่คำนึงว่าบิดามารดาจะมีฐานะยากดีมีจนอย่างไร และบุตรที่ตายไปนั้นจะได้อุปการะอยู่ก่อนหรือไม่ (คำพิพากษาที่ 143-144/2521)

(3) ผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรม

หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรม เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28 ซึ่งบัญญัติว่า

“บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น แต่ไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ได้กำเนิดมา ในกรณีเช่นนี้ ให้บิดาและมารดาโดยกำเนิดหมดอำนาจปกครองนับแต่เวลาที่เด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว

ให้นำบทบัญญัติในลักษณะ 2 หมวด 2 แห่งบรรพนี้ มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

จากบทบัญญัติในมาตรา 1598/28 ข้างต้น ผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมจึงมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูกันทำนองเดียวกับบิดามารดากับบุตร หากฝ่ายหนึ่งไม่อุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องคดีเลิกการรับบุตรบุญธรรมได้ หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเป็นของทั้งสองฝ่ายซึ่งขึ้นอยู่กับรายได้และความขัดสนของแต่ละฝ่ายเป็นตัวกำหนด

(4) ผู้ปกครองกับผู้อยู่ในปกครอง

สำหรับการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ในปกครองนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/2 บัญญัติว่า

“ผู้ปกครองมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใช้อำนาจปกครอง ตามมาตรา 1564 วรรคหนึ่ง...”

โดยมาตรา 1564 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์”

ดังนั้น จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ปกครองมีหน้าที่ต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูผู้อยู่ในปกครองแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดให้ผู้อยู่ในปกครองมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูผู้ปกครองแต่อย่างใด ทั้งนี้ เพราะเหตุผลว่าผู้ปกครองเป็นบุคคลซึ่งศาลตั้งให้มาทำหน้าที่แทนบิดามารดาของผู้เยาว์เป็นการชั่วคราวในระหว่างที่ผู้เยาว์ยังไม่บรรลุนิติภาวะ หากได้มีเจตนาหรือความต้องการให้เป็นเสมือนบิดามารดากับบุตรดังเช่นกรณีบุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดให้

⁵⁴ สมรรถย์ พรหมมา และประเสริฐ ลิ้มประเสริฐ. (2545). กฎหมายครอบครัว. หน้า 420-421.

ผู้ปกครองแต่ฝ่ายเดียวมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูผู้อยู่ในปกครอง⁵⁵ ทั้งค่าอุปการะเลี้ยงดูมาจากเงินได้ของผู้อยู่ในปกครองเองนั่นเอง ผู้เยาว์ดำรงชีพอยู่ได้ด้วยทรัพย์สินของตนเอง ผู้ปกครองหาได้แบกภาระทางการเงินเพื่อเลี้ยงดูผู้เยาว์ไม่ จึงไม่ควรที่จะให้ผู้อยู่ในปกครองมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูผู้ปกครองแต่อย่างใด

จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่กฎหมายกำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างกัน เป็นรูปแบบหนึ่งของการช่วยเหลือกันในทางทรัพย์สิน เป็นหน้าที่สำหรับคู่สมรสฝ่ายที่มีความสามารถทางการเงินที่จะจ่ายค่าดำรงชีพให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งตกอยู่ในความต้องการการช่วยเหลืออันจะมีผลให้ครอบครัวดำเนินไปด้วยความสงบสุขราบรื่น การอุปการะระหว่างสามีภริยาจึงมีที่มาจากความคิดที่จะให้เกิดความยุติธรรมที่ว่าฝ่ายขาดส่น ควรจะได้รับการดูแลทางการเงินจากบุคคลที่ใกล้ชิดตนเองมากที่สุด และมีความสามารถในทางการเงินเหนือกว่า การอุปการะเลี้ยงดูจึงมีลักษณะผูกพันกับความสัมพันธ์ในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยา ระหว่างบิดามารดากับบุตร หรือระหว่างบุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรก็ตาม ดังนั้น สถาบันครอบครัวจึงจะขาดซึ่งหลักการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสมาชิกไม่ได้ การต้องพึ่งพาอาศัยในลักษณะที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่นี้ จะหนุนนำให้ครอบครัวมีความมั่นคงและมีความสุขตลอดไป⁵⁶

⁵⁵ นิธิมณี สัจจมนี ขงเกียรติกานต์. เล่มเดิม. หน้า 45.

⁵⁶ ไพโรจน์ กัมพูศิริ ข เล่มเดิม. หน้า 25-26.

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะในคดี ละเมิดของต่างประเทศเปรียบเทียบกับประเทศไทย

เมื่อมีการกระทำละเมิดก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น บทบัญญัติของกฎหมายในแต่ละประเทศได้กำหนดหลักเกณฑ์ความรับผิดให้ผู้กระทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันได้ก่อกำเนิดขึ้นจากการกระทำละเมิดของตนแก่ผู้ที่ถูกกระทำละเมิด ไม่ว่าความเสียหายนั้น จะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย หรือสิทธิอื่นๆ ซึ่งการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนอกจากจะเป็นการเยียวยาความเสียหายแก่ตัวผู้ถูกกระทำละเมิดโดยตรงแล้ว ในกรณีละเมิดทำให้เขาเสียหายต่อชีวิตนั้น บทบัญญัติของกฎหมายแต่ละประเทศยังได้บัญญัติรับรองให้บุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ตาย สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำละเมิดได้ โดยเฉพาะสิทธิในการเรียกค่าปลงศพ ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ

3.1 ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะในคดีละเมิดของต่างประเทศในบางประเทศ

หลักการเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะในคดีละเมิด ไม่ว่าจะประเทศในกลุ่มที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณี เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น ซึ่งประเทศเหล่านี้ต่างมีบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้สิทธิแก่ผู้ที่อยู่ในความอุปการะของผู้ซึ่งถูกกระทำละเมิดจนถึงแก่ความตาย สามารถที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำละเมิดได้ โดยยึดถือพระราชบัญญัติ Lord Campbell Act ของประเทศอังกฤษเป็นแม่แบบ ส่วนประเทศในกลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรก็เช่นเดียวกัน ต่างก็มีบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติของกฎหมายในแต่ละประเทศดังกล่าวต่างมีรายละเอียดและหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งในที่นี้จะขอกกล่าวถึงเฉพาะกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศญี่ปุ่น กล่าวคือ

3.1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

เมื่อการกระทำละเมิดของจำเลยเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีบทบัญญัติของกฎหมายเรื่องการฟ้องร้องที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการเสียชีวิตดังกล่าว 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ การฟ้องร้องสำหรับความตายจากการกระทำความผิด (Wrongful Death Claim) ซึ่งเป็นการเรียกร้องให้ชดใช้ค่าเสียหายจากการกระทำละเมิดของฝ่ายหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตายและลักษณะที่สอง คือ การฟ้องร้องสำหรับช่วงที่ยังไม่ตาย (Survival Claim) เป็นการนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยผู้จัดการกอง

ทรัพย์สินของผู้ตาย สำหรับความทนทุกข์ทรมานของผู้ตายก่อนตาย ถึงแม้ว่าการฟ้องร้องทั้งสองลักษณะดังกล่าวนี้ ล้วนเป็นผลมาจากความตายของผู้ถูกระงับคดีก็ตาม แต่ก็มีความแตกต่างกันอยู่พอสมควร กล่าวคือ บทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องร้องสำหรับความตายจากการกระทำผิด (Wrongful Death Statutes) ปกติจะกำหนดให้ชดเชยค่าเสียหาย สำหรับความสูญเสียของญาติซึ่งยังมีชีวิตอยู่ เช่น การสูญเสียความช่วยเหลือทางการเงินหรือทางสังคมจากผู้ตาย ในขณะที่บทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องร้องสำหรับช่วงที่ยังไม่ตาย (Survival Action Statutes) จะกำหนดให้กองมรดกของผู้ตายสามารถฟ้องร้องเพื่อละเมิดสำหรับความเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมานของผู้ตายก่อนตาย

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา มีลักษณะเหมือนกับประเทศอังกฤษที่มีกฎหมายกำหนดให้สิทธิในการได้รับค่าชดเชยสำหรับความตายจากการกระทำผิดไว้โดยเฉพาะ ซึ่งในประเทศอังกฤษได้มีการบัญญัติหลักการดังกล่าวขึ้นในปี ค.ศ.1846 โดยพระราชบัญญัติของ Lord Campbell ได้กำหนดเหตุแห่งการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายสำหรับความตายจากการกระทำผิดไว้ ตั้งแต่นั้นมารัฐทุกรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ได้มีการบัญญัติกฎหมายกำหนดให้ค่าชดเชย สำหรับความตายจากการกระทำผิดไว้ โดยส่วนใหญ่จะอ้างอิงบทบัญญัติมาจากพระราชบัญญัติของ Lord Campbell มาใช้

3.1.1.1 การฟ้องร้องสำหรับความตายจากการกระทำผิด

เนื่องจากการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายเกี่ยวกับความตายจากการกระทำผิดนั้น เกิดขึ้นมาจากบทบัญญัติของกฎหมาย จึงมีความแตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ แต่ก็ยังคงเป็นไปในแนวทางที่ใกล้เคียงกับถ้อยคำที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ Lord Campbell ของอังกฤษ ตัวอย่างเช่น บทบัญญัติของรัฐ North Dakota (N.D. Cent. Code. § 32-21) ที่กำหนดไว้ดังนี้

“เมื่อใดที่มีความตายของบุคคลเกิดขึ้น อันมีสาเหตุมาจากการกระทำผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม ย่อมทำให้คู่กรณีที่ได้รับบาดเจ็บและยังไม่ตายมีสิทธิที่จะฟ้องร้องคดีและได้รับชดเชยค่าเสียหายซึ่งเป็นผลจากการกระทำนั้น ในกรณีดังกล่าว บุคคล ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท ซึ่งต้องรับผิดชอบในกรณีที่ยังไม่ตาย จะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายของบุคคลที่ได้รับบาดเจ็บ โดยไม่คำนึงถึงความตายของผู้นั้นแต่อย่างใด และแม้การตายดังกล่าวจะอยู่ภายใต้หลักความผิดอาญาอุกฉกรรจ์ (Felony) ด้วยก็ตาม

บทบัญญัติของมลรัฐ North Dakota ซึ่งบัญญัติไว้ในทำนองดังกล่าว ได้ยอมให้มีการชดเชยค่าเสียหายสำหรับความตายจากการกระทำผิด หากผู้ตายได้ฟ้องคดีสำหรับการบาดเจ็บแทนที่การถูกฆ่า ดังนั้น การฟ้องร้องสำหรับความตายจากการกระทำผิด จึงไม่ต่างจากการฟ้องละเมิดที่เป็น การฟ้องร้องสำหรับการกระทำละเมิด ซึ่งเหยื่อของการกระทำถูกฆ่าตายมิใช่เพียงแต่บาดเจ็บ เช่น ในกรณีที่ การฟ้องร้องสำหรับความตายจากการกระทำผิด อยู่บนพื้นฐานของการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ โจทก์จะต้องพิสูจน์ในประเด็นต่าง ๆ เช่นเดียวกับกรณีที่มีการฟ้องร้องสำหรับการบาดเจ็บจากการกระทำ โดยประมาทเลินเล่อ กล่าวคือ หน้าที่ การฝ่าฝืนกฎหมาย สาเหตุ และความเสียหาย (Harper, James & Gray, § 24.3, at 465) ซึ่งการพิสูจน์ในสามประเด็นแรก จะมีลักษณะเช่นเดียวกับกรณีที่ได้รับบาดเจ็บ

แต่ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างคดีที่ฟ้องร้อง สำหรับความตายจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อกับคดีที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออื่น ๆ ได้แก่ ประเด็นเรื่องความเสียหาย

(1) บุคคลที่มีสิทธิได้รับชดเชยค่าเสียหาย

ค่าเสียหายในกรณีที่บุคคลได้รับบาดเจ็บจะจ่ายให้แก่ผู้บาดเจ็บนั้นเอง สำหรับความสูญเสียต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลจากอุบัติเหตุ เช่น แขนหัก การสูญเสียรายได้ หรือความเจ็บปวดและทนทุกข์ทรมาน ในกรณีค่าเสียหายสำหรับความตายจากการกระทำความคิดมิได้จ่ายให้แก่ผู้ตาย เพราะยอมเป็นไปไม่ได้อย่างแน่นอนที่จะชดเชยสิ่งใด ๆ ให้แก่บุคคลที่ถึงแก่ความตายไปแล้วได้ สิ่งที่ถูกกฎหมายจะทำได้ที่ดีที่สุด คือ การกำหนดให้ชดเชยค่าเสียหายให้แก่บุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ตาย สำหรับความสูญเสียที่พวกเขาต้องได้รับอันเนื่องมาจากความตายของผู้ตาย ดังนั้น บทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับการฟ้องร้อง สำหรับความตายจากการกระทำความคิด ส่วนใหญ่จะกำหนดให้ชดเชยค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางเศรษฐกิจ หรือความสูญเสียทางจิตใจแก่บุคคลที่ยังเหลืออยู่ของผู้ตาย ไม่ใช่ชดเชยสำหรับความเสียหายของผู้ตายเอง

ในการประเมินค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ บทบัญญัติกฎหมายของแต่ละรัฐส่วนใหญ่จะจำกัดชดเชยให้เฉพาะความสูญเสีย ซึ่งเป็นผลมาจากการตายของผู้มีฐานะของญาติที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ตายเท่านั้น เช่น บทบัญญัติของรัฐ Virginia Va. Code § 8.01-53 (1950) ได้กำหนดให้ชดเชยค่าเสียหายเพื่อประโยชน์ของ

“(i) คู่สมรส บุตร หรือบุตรของบุตรผู้ตาย ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือ

(ii) ถ้าไม่มีบุคคลดังกล่าว จะชดเชยให้แก่บิดา มารดา พี่ชาย น้องชาย หรือพี่สาว น้องสาวของผู้ตาย หรือ

(iii) ในกรณีที่ไม่มีทั้งคู่สมรสและบิดาหรือมารดา แต่ไม่มีบุตรหรือบุตรของบุตรผู้ตาย ให้แบ่งค่าเสียหายระหว่างคู่สมรสกับบิดามารดาหรือบิดาหรือมารดาดังกล่าว”

ส่วนบทบัญญัติของรัฐ South Carolina กำหนดแตกต่างออกไปเล็กน้อย ดังนี้

“ในทุก ๆ คดีให้ชดเชยค่าเสียหายเพื่อประโยชน์ของภรรยาหรือสามี บุตร หรือหลานของผู้ตาย ถ้าไม่มีภรรยาหรือสามี บุตร หรือหลาน ให้ชดเชยให้แก่บิดาหรือมารดา หรือบิดามารดาของผู้ตาย และถ้าไม่มีบุคคลดังกล่าวอีก ให้ชดเชยให้แก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตาย”¹

อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 1992 กฎหมายของรัฐ Virginia ได้มีการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายสำหรับความตายจากการกระทำความคิด โดยในปัจจุบันยินยอมให้ชดเชยค่าเสียหายแก่ญาติคนใด ๆ ที่อยู่ในความอุปการะของผู้ตายเป็นสำคัญ และเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกับผู้ตายได้ แม้ว่าจะมีผู้รับประโยชน์ที่อยู่ในลำดับขั้นแรก ๆ ของผู้ตายอยู่ก็ตาม

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการตายจากการกระทำความคิดระบุให้บุคคลบางจำพวกเป็นผู้ได้รับการชดเชยค่าเสียหาย ซึ่งบุคคลที่มีสิทธิได้รับค่าชดเชยในเบื้องต้น คือ

¹ Joseph W. Glannon. (1995). *The Law of Torts*. p.285-288.

คู่สมรสและบุตรของผู้ตาย ส่วนบิดามารดาบางครั้งก็ระบุให้เป็นผู้มีสิทธิด้วย ทั้งในฐานะลำดับแรกหรือลำดับรอง ตามกฎหมายของหลาย ๆ รัฐเฉพาะบุคคลที่กล่าวมานี้เท่านั้นเป็นผู้มีสิทธิได้รับชดใช้ค่าเสียหาย และหากไม่มีบุคคลเหล่านี้ ก็ไม่อาจฟ้องคดีเกี่ยวกับการตายเนื่องการทำละเมิดได้ บางครั้งกฎหมายก็ขยายประเภทของบุคคลที่มีสิทธิเรียกค่าชดเชยรวมไปถึงญาติคนอื่น ๆ ด้วย แต่มีเงื่อนไขว่า เขาต้องพึ่งพาการอุปการะจากผู้ตายจริง ๆ และต้องไม่มีผู้มีสิทธิในลำดับที่สูงกว่าขึ้นไป² แต่ในบางรัฐ เช่น Virginia แม้จะมีคู่สมรสและบุตรของผู้ตายอยู่ก็ตาม กฎหมายก็ยอมชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ญาติซึ่งอยู่ในความอุปการะของผู้ตาย หากว่าบุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกับผู้ตาย โดยคำนึงถึงการอุปการะของผู้ตายเป็นสำคัญ

ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องร้องสำหรับความตายจากการกระทำ ความผิดข้างต้น ผู้รับประโยชน์ไม่อาจจะฟ้องร้องคดีด้วยตนเองได้ กฎหมายกำหนดให้ผู้จัดการกองมรดกเป็นผู้ฟ้องคดี แต่ความเสียหายให้วัดจากความสูญเสียของผู้รับประโยชน์ และผู้จัดการกองมรดกจะเป็นผู้แจกจ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้รับประโยชน์เหล่านั้น นอกจากนี้ กฎหมายของหลาย ๆ รัฐยังกำหนดห้ามมิให้ถือว่าค่าชดเชยดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกองมรดกของผู้ตาย

(2) ความสูญเสียที่ได้รับการชดใช้³

แต่เดิมบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งว่าด้วยการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย สำหรับการตายจากการกระทำ ความผิด จะจำกัดค่าเสียหายซึ่งต้องชดใช้ไว้แต่เฉพาะค่าเสียหายทางการเงินที่เกิดแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น ซึ่งก็คือ ความช่วยเหลือโดยตรงทางการเงิน และสิ่งที่ผู้ตายเป็นผู้จัดหาให้แก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น กล่าวคือ ผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เสียไปซึ่งอาจคำนวณได้เป็นเงิน ไม่ว่าจะระบุไว้ชัดเจนโดยบทบัญญัติของกฎหมายหรือโดยการตีความของศาล ค่าเสียหายจากการสูญเสียที่เป็นตัวเงิน ปกติหมายถึงการขาดรายได้อุปการะหรือต้องขาดรายได้การปฏิบัติหน้าที่หรือความช่วยเหลือของผู้ตาย ซึ่งผู้ต้องขาดรายได้ควรจะได้รับการชดใช้จากผู้ตายหากเขาไม่ถึงแก่ตาย

เหตุผลเกี่ยวกับข้อจำกัดดังกล่าวเป็นเหตุผลในทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ แม้ว่าตามพระราชบัญญัติ Lord Campbell จะกำหนดให้คณะลูกขุนสามารถชี้ขาดให้ผู้รับประโยชน์ตามกฎหมายได้รับการชดใช้ค่าเสียหายในจำนวนที่เหมาะสมกับการบาดเจ็บก็ตาม แต่ในระยะแรก ๆ นั้น กฎหมายได้กำหนดให้มีการชดใช้เพียงค่าเสียหายทางการเงินเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ภายใต้บทบัญญัติดังกล่าว การชดใช้ค่าเสียหายสำหรับการสูญเสียที่จับต้องไม่ได้ ดังเช่น ความสูญเสียทางสังคม ความสัมพันธ์ทางเพศ หรือคำแนะนำ และการเป็นที่ปรึกษาของผู้ตายจึงถูกห้าม ดังนั้น หากผู้ตายถึงแก่ความตายโดยมีคู่สมรสหรือบุตรที่พึ่งพาตนเองได้ หลักในการเรื่องความเสียหายทางการเงิน ซึ่งเป็นหลักการที่ตีความเคร่งครัดเฉพาะความช่วยเหลือทางการเงินที่ผู้ตายทำให้แก่ผู้รับดังกล่าว นั้น กลายเป็นข้อจำกัดอย่างมาก กล่าวคือ ในคดี

² Edward j. Kionka. (1999). *Torts in a nutshell (3 rd ed.)*. p. 420-421.

³ Joseph W. Glannon. *Op.cit.* p 289-291.

หลาย ๆ คดี ความเสียหายทางการเงินที่แท้จริง ซึ่งมีลักษณะเป็นการสูญเสียการให้ความช่วยเหลือทางการเงินจากผู้ตายอาจเป็นเรื่องพิสูจน์ไม่ได้

ปัญหาการชดเชยที่ไม่เพียงพอ อันสืบเนื่องจากหลักการของความเสียหายทางการเงินที่เคร่งครัดนั้น จะปรากฏอย่างชัดเจนในกรณีที่ผู้ตายเป็นเด็ก ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้พ่อแม่ของเด็กย่อมต้องเสียใจอย่างมากจากความตายของเด็ก แต่ก็แทบจะไม่มีหลักฐาน หรือความเป็นไปได้ที่จะมีความสูญเสียทางการเงินที่เกิดขึ้นจริงกับพ่อแม่ที่ยังมีชีวิตอยู่ ดังนั้น บางบทบัญญัติของกฎหมายได้สนองตอบต่อความไม่สอดคล้องข้างต้น โดยได้มีการแก้ไขบทบัญญัติใหม่ว่า “ความสูญเสียทางการเงิน” หมายรวมถึงการสูญเสียความเป็นเพื่อนหรือความเจ็บปวดทางจิตใจด้วย ส่วนรัฐอื่น ๆ ก็ได้มีการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมาย โดยกำหนดให้ค่าชดเชยสำหรับความเสียหายที่เป็นนามธรรม ในลักษณะเดียวกับความเสียหายทางการเงิน จำพวกของการให้ความช่วยเหลือ หรือการจัดหาทางการเงินโดยผู้ตาย เช่น บทบัญญัติของรัฐ Kansas Kan. St. Ann. § 60-1904 (1993) ที่แก้ไขในเรื่องนี้บางส่วน ดังนี้

“(A) ความเสียหายอาจกำหนดเพื่อชดเชยและไม่เกินความเสียหาย ดังต่อไปนี้

- (1) ความโศกเศร้าเสียใจ ความทุกข์ทรมานจิตใจ หรือการสูญเสียทางความรู้สึกครั้งสำคัญ
- (2) ความสูญเสียทางสังคม ความเป็นเพื่อน ความสะดวกสบาย หรือการสูญเสียความคุ้มครองป้องกัน
- (3) ความสูญเสียในการใช้ชีวิตคู่ ความเอาใจใส่ การให้คำแนะนำ และการเป็นที่ปรึกษา
- (4) ความสูญเสียการดูแลและเอาใจใส่อย่างเหมาะสมสำหรับบุตร
- (5) ความสูญเสียการอบรมสั่งสอนจากบิดามารดา การให้คำแนะนำ หรือการให้การการศึกษา และ
- (6) ค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีฝังศพแก่ผู้ตายตามสมควรแก่ฐานะรูป”

สำหรับความสูญเสียทางจิตใจอันเนื่องมาจากการสูญเสียผู้ตาย มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าเสียหายสำหรับความโศกเศร้าเสียใจ ซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นหนึ่งในความสูญเสียทางสังคม และถูกกำหนดไว้ในบทบัญญัติว่าด้วยการฟ้องร้องสำหรับการตายจากการกระทำ ความผิดด้วย

มีรัฐจำนวนสองถึงสามรัฐกำหนดแนวทางในการเรียกร้องค่าเสียหาย สำหรับการตายจากการกระทำความผิดที่แตกต่างออกไป โดยมีการพุ่งเล็งไปถึงความสูญเสียในกองมรดกของผู้ตายก่อนตายและยอมให้คณะลูกขุนพิจารณากำหนด “ค่าใช้จ่ายตามสมควรในบางโอกาส ให้แก่กองมรดกของเขา สำหรับการบาดเจ็บ กล่าวคือ สำหรับช่วงชีวิตที่บาดเจ็บและความสามารถในการสร้างรายได้ของเขา ในระหว่างที่เขาควรมีชีวิตในการทำงาน” ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายประเภทนี้ บ่อยครั้งที่ค่าเสียหายจะถูกตีราคาโดยการประเมินรายได้ในอนาคตของผู้ตาย หักด้วยจำนวนซึ่งผู้ตายจะต้องจ่ายในการใช้ชีวิต ส่วนที่เหลือเป็นตัวเลขสุทธิของค่าเสียหายในมูลค่าปัจจุบัน เหตุผลของการประเมินดังกล่าวก็เพื่อที่จะให้

ผู้ตายมีรายได้สุทธิที่ใช้ช่วยเหลือครอบครัวในขณะที่เขายังมีชีวิตอยู่ หรือเข้าสู่กองมรดกและแจกจ่ายให้แก่ทายาทหรือผู้รับมรดกภายหลังจากที่ตายแล้ว

3.1.1.2 บทบัญญัติกฎหมายสำหรับช่วงที่ยังไม่ตาย (Survival Statutes)

ในปัจจุบันรัฐส่วนใหญ่ได้มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องร้องค่าเสียหายในช่วงที่ยังไม่ตายไว้ เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ค่าเสียหายก่อนตาย โดยมีการกำหนดเหตุของการฟ้องร้องในช่วงที่ยังไม่ตายไว้ก่อนการฟ้องร้องค่าเสียหายสำหรับการเสียชีวิต มีข้อสังเกตว่า ต้องเป็นการฟ้องร้องสำหรับผู้ที่ยังไม่ตาย ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมาย ในกรณีการฟ้องร้องคดีเรียกค่าเสียหายในช่วงที่ยังไม่ตาย คือ คู่ความไม่จำเป็นต้องยังมีชีวิตอยู่สำหรับการนำคดีขึ้นสู่ศาล และหากคู่ความฝ่ายที่บาดเจ็บถึงแก่ความตาย โดยปกติแล้วตามบทบัญญัติของกฎหมายได้ยอมให้ผู้จัดการทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย นำคดีขึ้นฟ้องร้องหรือดำเนินคดีที่ฟ้องไว้แล้วต่อไป เพื่อเรียกค่าชดเชยสำหรับการบาดเจ็บของผู้ตายได้ และในขณะที่บทบัญญัติกฎหมายแต่ละรัฐมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป แต่กฎหมายสำหรับการฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายในช่วงที่ยังไม่ตายของรัฐ Maine (Me. Probate Code Tit. 18-A § 3-817 (a). (1981) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ง่ายแก่การพิจารณา และเป็นตัวแทนของบทบัญญัติของรัฐอื่น ๆ ได้กำหนดไว้ดังนี้

“ไม่มีการดำเนินคดีส่วนบุคคลใด หรือเหตุแห่งการฟ้องร้องส่วนบุคคลใด ที่จะเสียไปด้วยความตายของกลุ่มความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่จะยังคงมีอยู่เพื่อการเรียกร้อง หรือเพื่อต่อสู้คดีต่อไปสำหรับผู้จัดการหรือผู้ปกครองทรัพย์สินของผู้ตาย”

แม้ว่าการฟ้องร้องสำหรับช่วงที่ยังไม่ตาย จะมีลักษณะเหมือนกับการฟ้องร้องสำหรับการตายจากการกระทำความผิดที่ไม่สามารถชดเชยให้กับผู้ตายได้โดยตรง แต่ค่าชดเชยก็จะไปสู่กองมรดกของผู้ตายและถูกส่งผ่านไปสู่ทายาทของเขาในที่สุด และแม้ว่าผู้ตายจะไม่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการฟ้องร้องแต่อย่างน้อยก็สบายใจได้ก่อนตายว่า จะมีใครบางคนที่ได้รับการชดเชยสำหรับการกระทำละเมิดต่อเขา

3.1.2 ประเทศอังกฤษ

เมื่อความตายเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการละเมิดของผู้อื่น ในกรณีดังกล่าวนี้จะมีประเด็นสำคัญเกิดขึ้นมาในสองประเด็น คือ กองมรดกของผู้ตายย่อมคาดหวังว่าจะดำเนินการบางอย่าง ซึ่งผู้ตายจะต้องดำเนินการหากยังคงมีชีวิตอยู่และประเด็นที่สอง คือ สมาชิกในครอบครัวอาจเรียกร้องได้ว่าเขาได้รับความทุกข์ทรมานอันเนื่องมาจากความตายของบุคคลนั้น ในกรณีนี้จึงมีการพิจารณาทบทบัญญัติของกฎหมายสองฉบับด้วยกัน คือ The Law Reform (Miscellaneous Provisions) Act 1934 ในส่วนที่เกี่ยวกับการรอดชีวิต และพระราชบัญญัติอุบัติเหตุที่ทำให้ถึงแก่ความตาย (The Fatal Accident Act 1976) ในส่วนที่ความตายเกิดขึ้นจนเป็นเหตุให้ต้องดำเนินการตามกฎหมาย⁴

The Law Reform (Miscellaneous Provisions) Act 1934 มีใจความดังนี้

⁴ Margaret Brazier. (1988). *Street on Torts*. p. 488-489.

(1) การตายของบุคคลซึ่งเกิดจากการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้นภายหลังจากกฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับ ได้บัญญัติให้ผู้ตายยังคงสิทธิไว้แม้จะไม่มีสภาพบุคคลแล้วก็ตาม รวมทั้งให้สิทธิในประโยชน์ของทรัพย์สินด้วย แต่กฎหมายดังกล่าวไม่ครอบคลุมถึงกรณีหมิ่นประมาท

(1A) สิทธิของบุคคลในการเรียกร้องภายใต้บังคับมาตรา 1A The Fatal Accident Act 1976 (Bereavement) ไม่สามารถคงสถานะในสิทธิประโยชน์ทางทรัพย์สินในการตายของบุคคล

(2) ในกรณีความรับผิดชอบของการกระทำยังคงอยู่ สิทธิประโยชน์ในทรัพย์สินของผู้ตายจะต้องได้รับทดแทนเพื่อครอบคลุมความเสียหายดังนี้

(a) ค่าเสียหายไม่รวมถึง

(i) ค่าเสียหายที่เป็นเยี่ยงอย่าง (Exemplary Damages)

(ii) ค่าเสียหายที่ทดแทนการสูญเสียรายได้ภายหลังการตาย

(b)....

(c) การตายที่เกิดจากการกระทำละเมิดหรือการงดเว้นการกระทำ ผู้กระทำได้รับผิดชอบในความเสียหาย โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลกำไรหรือขาดทุนในทรัพย์สินของผู้ตาย ค่าเสียหายให้รวมถึงค่าปลงศพด้วย

(3) .....

(4) การกระทำละเมิดหรือการงดเว้น ทำให้เกิดการตายของบุคคลซึ่งไม่ได้ตายทันที กฎหมายบัญญัติค่าเสียหายเพื่อรักษาพยาบาลด้วย

(5) สิทธิในผลประโยชน์ของผู้ตายไม่สูญเสียไปตาม The Fatal Accident Act 1876-1976 ซึ่งทำให้ตัดทอนไปยังทายาทของผู้ตาย และกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของทรัพย์สินของผู้ตายที่มีต่อความรับผิดชอบอื่นๆ ในทำนองเดียวกัน⁵

พระราชบัญญัติ The Fatal Accident ได้มีการบัญญัติขึ้นใน ค.ศ. 1846 ซึ่งฉบับปัจจุบัน คือ The Fatal Accident Act 1976 โดยกฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อยู่ภายใต้การอุปการะของผู้ที่ถึงแก่ความตาย ได้กลับมามีฐานะทางการเงินเสมือนว่าผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ตามปกติ จำนวนเงินที่ได้มาอย่างสม่ำเสมอ ระดับค่าจ้าง และอัตราดอกเบี้ยอันสามารถได้มาจากการทำงานตามปกติของผู้ตาย ซึ่งผู้อยู่ภายใต้การอุปการะอาจได้รับเป็นรายปี หรือได้รับเป็นผลประโยชน์ตลอดระยะเวลาที่ผู้ตายยังมีชีวิตอยู่และระยะเวลาที่อาจคำนวณได้ว่าผู้ตายจะยังคงมีชีวิตอยู่ต่อไป หากมิได้ถึงแก่ความตายก่อนวัยอันควร⁶ หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า กฎหมายดังกล่าวมิได้ไว้สำหรับการเยียวยาความเสียหายแก่ครอบครัวของบุคคลที่ถูกกระทำละเมิดให้ถึงแก่ความตาย โดยได้ให้สิทธิแก่ผู้ขาดไร้อุปการะในการที่จะฟ้องร้องเรียกค่าขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิด หากเป็นตามเงื่อนไขในกฎหมาย

⁵ สีนิกานต์ สิทธิเวชเทศ. (2549). คำสอนใหม่ทดแทนกรณีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 68-69.

⁶ Michael Yelton . Loc.cit.

เงื่อนไขประการแรก คือ ความตายจะต้องเป็นผลมาจากการกระทำที่ไม่ชอบ ความประมาท เลินเล่อ หรือเป็นความผิดของผู้กระทำ ซึ่งจะทำให้เกิดสิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะฟ้องร้องและได้รับค่าเสียหาย จากการกระทำนั้นได้ ดังนั้น หากผู้ตายไม่มีสิทธิจะฟ้องร้องดำเนินคดีผู้ขาดไร้อุปการะก็ไม่มีสิทธิเช่นกัน

เงื่อนไขกรณีที่สอง คือ ผู้ที่จะฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้ต้องเป็นบุคคลผู้ขาดไร้อุปการะตามที่ ระบุไว้ในกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม ในการฟ้องร้องเรียกค่าขาดไร้อุปการะตามที่กฎหมายให้สิทธิไว้นั้น ไม่เพียงแต่ โจทก์จะต้องแสดงว่าเป็นบุคคลประเภทซึ่งกฎหมายกำหนดว่าเป็นผู้ขาดไร้อุปการะนั้น แต่จะต้องมีการ พิสูจน์ให้เห็นด้วยว่า ในความเป็นจริงแล้วเขาต้องพึ่งพาผู้ตายในทางการเงินจริง ๆ⁷ ซึ่งสิทธิของบุคคลใน การเรียกร้องค่าเสียหายภายใต้ มาตรา 1A ของ The Fatal Accident Act 1976 เป็นสิทธิเรียกร้องสำหรับ ความเสียหายอันเนื่องมาจากการสูญเสียญาติสนิทหรือบุคคลในครอบครัวเท่านั้น บทบัญญัติดังกล่าวมิได้ มีขึ้นเพื่อประโยชน์ของกองมรดกหรือกองทรัพย์สินของผู้ตาย และไม่มีการบัญญัติกฎหมายให้ค่าเสียหาย แก่กองมรดกแต่อย่างใด⁸

3.1.2.1 สิทธิในการฟ้องร้องสำหรับการกระทำละเมิดเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย

มาตรา 1(1) ของ The Fatal Accident Act 1976 บัญญัติว่า “หากความตายเกิดขึ้น จากการกระทำโดยไม่ชอบ ความประมาทเลินเล่อหรือคว้นไม่กระทำ บุคคลที่กระทำจะต้องรับผิดชอบใช้ ค่าเสียหายเช่นเดียวกับกรณีที่ทำให้เขาได้รับบาดเจ็บโดยไม่ถึงแก่ความตาย หรือผู้บาดเจ็บถึงแก่ความตาย ในภายหลังก็ตาม”

(1) บุคคลผู้มีสิทธิเรียกร้อง

โดยมาตรา 1(3) ของ The Fatal Accident Act 1976 ได้กำหนดบุคคลผู้อยู่ภายใต้ การอุปการะที่มีสิทธิเรียกร้องไว้ดังนี้ “ผู้อยู่ภายใต้การอุปการะ” หมายถึง

- (a) ภริยาหรือสามีคนปัจจุบัน ภริยาหรือสามีคนก่อนของผู้ตาย
- (b) บุคคลใดก็ตามซึ่ง
  - (i) เป็นผู้อยู่อาศัยร่วมกับผู้ตายในบ้านเดียวกันในขณะที่หรือก่อนที่จะมีความตาย เกิดขึ้น และ
  - (ii) อาศัยอยู่ร่วมกับผู้ตายในบ้านเดียวกันอย่างน้อยสองปี ก่อนวันที่มีความตาย เกิดขึ้น และ
  - (iii) อาศัยอยู่ร่วมกันในฐานะสามีหรือภริยาของผู้ตาย
- (c) บิดามารดา หรือบุพการีของผู้ตาย
- (d) บุคคลใด ๆ ซึ่งได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นบิดามารดาของผู้ตาย
- (e) บุตรหรือผู้สืบสันดานของผู้ตาย

⁷ Alastair Muillis and Ken Oliphant. Op.cit. p. 263.

⁸ Margaret Brazier. Op.cit. p.490.

(f) บุตรเลี้ยงที่ติดมากับสามีหรือภริยาของผู้ตาย

(g) ญาติของผู้ตาย ได้แก่ พี่สาว น้องสาว พี่ชาย น้องชาย ลูก ป้า น้า อาของผู้ตาย และมาตรา 1 (4) ได้กำหนดว่า “ ภริยาหรือสามีคนก่อนตาม 1(3) (a) นั้น รวมทั้งคู่

สมรสที่หย่าขาดจากกันหรือเลิกกันไป” และมาตรา 1(5) ได้บัญญัติถึงการสันนิษฐานความสัมพันธ์ตาม มาตรา 1(3) ว่า “ การสันนิษฐานความสัมพันธ์ตาม 1 (3) ได้แก่

(a) บุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน หรือร่วมแต่บิดาหรือร่วมแต่มารดาเดียวกัน หรือเป็นลูกติดของสามีหรือภริยา

(b) บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของบิดามารดา”

จากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถแยกพิจารณาโดยเฉพาะเจาะจงได้ดังนี้

(ก) คู่สมรส

ข้อเรียกร้องมากมายได้เข้ามาสู่การพิจารณาของศาล โดยคู่สมรสและบุตรของผู้ตาย ปัญหาที่จะต้องมีการพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวกับคู่สมรส คือ การสมรสที่ตกเป็นโมฆะหรือโมฆียะนั้น สามารถเรียกร้องได้หรือไม่ ปรากฏว่าคู่สมรสเช่นว่านั้นสามารถเรียกร้องได้เช่นกันโดยเปรียบเทียบได้กับฐานะอย่างเดียวกับคู่สมรสคนก่อนตาม มาตรา 1(4) แห่งพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งกำหนดให้คู่สมรสคนก่อน เปรียบเทียบได้กับบุคคลที่สมรสกับผู้ตาย แล้วการสมรสนั้นตกเป็นอันไร้ผลหรือมีคำสั่งให้มีผลเป็นโมฆะ

ส่วนกรณีบุคคลที่มีคู่สมรสแล้วแต่ทำการสมรสซ้อน หรือบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นเพศเดิมนั้นได้อยู่ร่วมกับผู้ตาย บุคคลดังกล่าวจะสามารถใช้สิทธิเรียกร้องภายใต้พระราชบัญญัตินี้ในฐานะเป็นคู่สมรสของผู้ที่ถึงแก่ความตายได้หรือไม่

ในคดี Whiston V. Whiston (1995) ศาลได้มีคำตัดสินโดยเสียงข้างมากว่า ผู้ที่เป็นคู่สมรสในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งมีคู่สมรสอยู่แล้วนั้น ไม่สามารถจะใช้สิทธิเรียกร้องเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนได้ เมื่อมีคำพิพากษาว่าการสมรสนั้นไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย แต่อาจพิจารณาในแง่ข้อเท็จจริงที่ว่า แม้จะไม่ได้มีพิธีสมรสก็สามารถเรียกร้องในฐานะเป็นผู้อาศัยอยู่ร่วมกับผู้ตายโดยไม่มีพิธีสมรส

ในคดี J.V.S-T (formerly J:Ancillary Relief) (1997) ศาลได้มีการพิจารณาคำร้องขอที่คล้ายคลึงกันซึ่งยื่นโดยผู้ที่ผ่าตัดแปลงเพศ ศาลมีคำตัดสินว่า “คำร้องขอดังกล่าวนี้ไม่ได้ถูกขัดขวางโดยนโยบายของสังคมเหมือนกับกรณีการสมรสซ้อน และพิธีฉลองสมรสก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกระทำผิดกฎหมายอาญา แต่ในข้อเท็จจริงโดยเฉพาะไม่มีส่วนใดที่เป็นคุณ แก่คำร้องขอของผู้ผ่าตัดแปลงเพศที่จะใช้สิทธิเรียกร้องภายใต้พระราชบัญญัตินี้ได้ ดังนั้น จึงไม่สามารถจะเรียกร้องในฐานะผู้ที่อยู่ร่วมกับผู้ตายภายใต้มาตรา 1(3) (b) ได้ และศาลจำต้องตัดสินว่า ข้อเรียกร้องในฐานะเป็นคู่สมรสนั้นไม่อาจทำได้

(ข) คู่สมรสคนก่อน

โดยมาตรา 1(4) บัญญัติว่า “การอ้างถึงเรื่องภรรยาคนก่อนหรือสามีคนก่อนของผู้ตายภายใต้อนุมาตรา 3(a) ให้รวมถึงบุคคลซึ่งการสมรสระหว่างผู้ตายนั้น ไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย หรือมีคำพิพากษาว่าเป็นโมฆะเช่นเดียวกับบุคคลซึ่งการสมรสสิ้นสุดลงด้วย”

การพิจารณาถึงสิทธิของคู่สมรสคนก่อน จะเป็นอย่างเดียวกับที่ใช้ในกรณีของการสมรสซ้อนและการสมรสกับผู้ที่ไม่ได้จดทะเบียน อย่างไรก็ดีตาม เป็นจำนวนค่อนข้างน้อยมากที่คู่สมรสคนก่อนของผู้ตายจะมีความคาดหวังในผลประโยชน์อย่างใด ๆ จากผู้ตาย ในคดี Shepherd V. Post office ซึ่งผู้เรียกร้องได้สมรสกับผู้ตาย แล้วทำการหย่าและสมรสครั้งใหม่กับบุคคลอื่น ในเวลาไม่นานหลังจากการสมรสครั้งหลังผู้เป็นภรรยาได้หวนกลับไปอยู่กับผู้ตายอีก ศาลวินิจฉัยไม่ให้สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนการขาดไร้อุปการะ โดยให้สิทธิเฉพาะคู่สมรสคนก่อนซึ่งยังมิได้ทำการสมรสใหม่เท่านั้นที่มีสิทธิเรียกร้อง

(ค) ผู้อาศัยอยู่ร่วมกับผู้ตาย

ในมาตรา 1(3) ได้กำหนดไว้ว่าผู้ใช้สิทธิเรียกร้องต้องสามารถแสดงได้ว่ามีการอยู่ร่วมกันตลอดเวลาจนกระทั่งความตายเกิดขึ้น โดยต้องแสดงว่าได้มีการอยู่ร่วมกันตลอดระยะเวลาอย่างน้อยสองปีก่อนมีความตายเกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การไม่ได้อยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลาสั้น ๆ นั้น ไม่ได้ทำให้ระยะเวลาสองปีนั้นขาดตอนลงแต่อย่างใด และบุคคลนั้นจะต้องแสดงด้วยว่า ได้อาศัยอยู่ร่วมกันในฐานะสามีหรือภรรยาด้วย ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ กฎหมายไม่ได้ให้สิทธิแก่บุคคลซึ่งเป็นรักร่วมเพศที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ไม่ว่าทั้งคู่จะพึ่งพาอาศัยอีกฝ่ายหนึ่งเพียงใดก็ตาม รวมทั้งไม่รวมถึงการอยู่อาศัยอยู่ร่วมกันในฐานะที่ไม่ใช่สามีภรรยาอีกด้วย

(ง) บิดามารดา หรือบรรพบุรุษอื่นของผู้ตาย พี่ชาย น้องชาย พี่สาว น้องสาว ลูก ป้า น้า อา หลานชาย หลานสาวหรือญาติ

ผู้ซึ่งจะใช้สิทธิเรียกร้องค่าขาดไร้อุปการะในกรณีเช่นนี้ มีลักษณะที่กว้างขวางอย่างยิ่ง แต่ก็ใช้เป็นจำนวนน้อย

(จ) บุคคลใดก็ตามซึ่งได้รับการปฏิบัติจากผู้ตายเสมือนเป็นบิดามารดา

อนุमतรานี้มุ่งกำหนดให้ครอบคลุมถึง เฉพาะกรณีบุคคลซึ่งมีฐานะเป็นเสมือนบิดามารดา นอกเหนือจากบรรพบุรุษอื่น ๆ ซึ่งมีได้หมายถึงบุคคลที่ทำการสมรสกับบิดาหรือมารดาของผู้ตายแต่เพียงอย่างเดียว เช่น พ่อเลี้ยงของผู้ตาย แต่หมายถึงผู้ที่อยู่ร่วมกับบิดามารดาของผู้ตายด้วยและบางกรณีก็หมายถึงผู้ที่ทำการเลี้ยงดูผู้ตายด้วย

(ฉ) บุตรหรือผู้สืบสันดานของผู้ตาย และหมายความรวมถึงบุตรที่เกิดภายหลังการสมรสสิ้นสุดลงด้วย

คำพิพากษาในคดี The George and Richard (1871) ได้วินิจฉัยว่า บุตรซึ่งเกิดในขณะที่มีความตายเกิดขึ้นก็อยู่ในความหมายของคำว่า “บุตร” ในที่นี้ด้วย และในคดี Lindley V. Sharp (1974) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นการยากที่จะแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างการตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นก่อนการตายและการตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นภายหลังการตาย ดังนั้น ไม่ว่าจะมีการคลอดก่อนหรือหลังการตายของผู้ตายก็ตาม บุตรดังกล่าวก็สามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้

(ช) บุคคลใด ๆ ซึ่งมีได้เป็นบุตรของผู้ตาย แต่เป็นบุตรของผู้ซึ่งผู้ตายได้สมรสด้วย และได้รับการปฏิบัติจากผู้ตายเสมือนเป็นบุตรอันเนื่องมาจากการสมรสนั้น

การกำหนดถึงสิทธิของบุคคลดังกล่าวข้างต้นค่อนข้างไร้ประโยชน์ เนื่องจากไม่ครอบคลุมถึงเด็กซึ่งอยู่ภายใต้การอุปการะของผู้ตาย และได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นบุตร เพียงแต่มีใบบุตรของกลุ่มสมรสของผู้ตาย เช่น เป็นบุตรของผู้ที่อาศัยอยู่ร่วมกับผู้ตายหรือไม่ได้เกี่ยวข้องกับใด ๆ กับผู้ตายหรือกลุ่มสมรส หากแต่ได้อาศัยอยู่ด้วยเป็นระยะเวลาสั้น

การดำเนินการฟ้องร้องคดีนั้น กระทำในนามของผู้จัดการมรดกตามพินัยกรรมหรือผู้ปกครองทรัพย์สินของผู้ตาย โดยตั้งอยู่บนผลประโยชน์ของญาติของผู้ตาย ในกรณีที่ไม่มีผู้จัดการมรดกหรือผู้ปกครองทรัพย์สิน หรือบุคคลเหล่านั้นมิได้นำคดีขึ้นสู่ศาลภายใน 6 เดือนนับแต่เมื่อมีความตายเกิดขึ้น ผู้ที่อยู่ภายใต้การอุปการะคนใดก็ตามสามารถเป็นผู้นำคดีขึ้นสู่ศาลได้

(2) ลักษณะของการกระทำที่ก่อให้เกิดการฟ้องร้อง

จะต้องมีการพิสูจน์เสียก่อนว่า การกระทำนั้นได้ก่อให้เกิดความตายขึ้น และจะต้องเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย การประมาท หรือการผิดสัญญาโดยจำเลย ซึ่งเป็นการกระทำที่ถือว่าเป็นละเมิด และถ้าการกระทำดังกล่าวของจำเลยไม่เป็นการกระทำที่ละเมิด หรือก่อให้เกิดความเสียหายกับผู้อื่น เพราะจำเลยมีข้อแก้ต่างเพื่อป้องกันตนเองต่อข้อฟ้องร้องใด ๆ ที่ได้นำขึ้นสู่ศาลโดยผู้ตายในช่วงที่ยังมีชีวิตอยู่ กรณีเช่นนี้ก็ไม่อาจมีการกระทำที่ทำให้เกิดการฟ้องร้องได้

(3) ลักษณะของผลประโยชน์ที่ได้รับการคุ้มครอง

ในช่วงแรกนั้น The Administration of Justice Act 1982 บัญญัติจำกัดพฤติการณ์การกระทำภายใต้ The Fatal Accident Act 1976 ว่าจะต้องประกอบด้วยข้อเรียกร้องสำหรับค่าเสียหายเกี่ยวกับการสูญเสียบุคคลในครอบครัว ซึ่งข้อเรียกร้องนั้นอาจยื่นเพื่อประโยชน์ของภริยาหรือสามีของผู้ตาย แต่ไม่ครอบคลุมถึงกลุ่มสมรสคนก่อน หรือกลุ่มสมรสซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส กรณีเดียวที่สามารถเรียกร้องได้ คือ ผู้ตายเป็นผู้เยาว์ซึ่งไม่ได้จดทะเบียนสมรส และอาจเรียกร้องได้ในนามของมารดาในกรณีที่ไม่มีมารดาจดทะเบียนสมรสกันระหว่างบิดาและมารดา⁹ ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขกฎหมายให้รวมถึงบุคคลดังกล่าวด้วย

นอกเหนือจากข้อเรียกร้องจะต้องเป็นการเรียกร้องสำหรับกรณีการสูญเสียบุคคลในครอบครัวแล้ว ข้อเรียกร้องโดยผู้ซึ่งอยู่ภายใต้ความอุปการะ จะต้องวางอยู่บนการพิสูจน์เรื่องความสูญเสียที่เกี่ยวกับเงิน โดยศาลถือว่าต้องมีความเสียหายซึ่งเป็นผลประโยชน์อันพึงคาดหวังได้เกี่ยวกับเงิน มติเอกฉันท์ของ The House of Lords มีว่า “ไม่ใช่เงื่อนไขสำคัญในการเรียกร้องว่าผู้ตายจะมีการได้รับเงินหรือมีการมอบให้เพื่อการอุปการะแก่ใจที่แท้จริงหรือไม่ และไม่ว่าจะมีการให้ก่อนหรือในขณะที่ถึงแก่ความตายก็ตาม เพียงแต่ใจทักมีเหตุผลอันสมควรในการที่จะได้รับผลประโยชน์อันเกี่ยวกับเงิน จากการมีชีวิตอยู่ของผู้ตายก็เพียงพอแล้ว”

⁹ Ibid.

3.1.2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการประเมินค่าเสียหาย

ในการประเมินค่าเสียหาย (Damages) ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่อการประเมินความเสียหาย กล่าวคือ

(1) ระยะเวลาการพึงพาอาศัยของผู้อยู่ภายใต้การอุปการะที่สามารถคาดหมายได้

ปัจจัยแรกที่จะกล่าวถึงก็คือ ระยะเวลาอันพึงคาดหมายได้ว่า ยังจะต้องมีการพึ่งพาอาศัยหรือให้การอุปการะเป็นเวลานานเท่าใด ซึ่งผู้อยู่ภายใต้การอุปการะแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไปในคดีที่จำนวนผู้อยู่ภายใต้การอุปการะของผู้ตายมีมากกว่าหนึ่งคนต่อหนึ่งครอบครัวนั้น ศาลสามารถปรับใช้อัตราส่วนที่นำมาคูณแตกต่างกันไปในตัวสมาชิกแต่ละคน โดยส่วนใหญ่แล้วอัตราที่นำมาคูณจะสูงที่สุดในกรณีสมาชิกเป็นคู่สมรส และอัตราตัวคูณจะต่ำที่สุดในกรณีที่สมาชิกเป็นเด็กที่มีอายุมากที่สุด

(2) ผู้อยู่ภายใต้ความอุปการะที่เป็นเด็ก

สำหรับกรณีที่ผู้อยู่ภายใต้การอุปการะเป็นเด็ก การพิจารณาว่าเด็กจะอยู่ภายใต้การอุปการะของผู้ตายเป็นระยะเวลานานเท่าใดนั้น จะขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในแต่ละคดี จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพยานหลักฐานในคดีนั้น ๆ เพื่อตอบคำถามในเรื่องโอกาสของเด็กในส่วนของ การได้รับการศึกษา ซึ่งอายุที่แตกต่างกันของเด็กแต่ละคน จะทำให้ข้อเท็จจริงในแต่ละคดีแตกต่างกันออกไป เช่น เด็กอายุ 16 ปี ในคดี *K. v. J. M.P. Company* (1976) Q.B. 85;18 and 22 สำหรับเด็ก 3 คน ในคดี *Cresswell V. Eaton* (1991) 1 W.L.R. 1113; และอายุ 22 ปี ในคดี *Spittle V. Bunney* (1988) 1 W.L.R. 847 ซึ่งคดีดังกล่าวได้พิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่เด็กจะไปศึกษาต่อในชั้นอุดมศึกษา (Tertiary Education) นอกจากนี้ ศาลยังกล่าวด้วยว่า อายุที่สามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดนั้นไม่ควรเกิน 22 ปี โดยปราศจากข้อสงสัยในเรื่องการขาดลักษณะพิเศษบางประการ เช่น การไร้ความสามารถในบางด้าน ในคดี *Corbett V. Barking Havering and Brentwood Health Authority* (1991) 2 Q.B.408 ศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยเพิ่มเติมว่า เป็นการตัดสินใจที่ผิดพลาด ถ้าจะให้ภาระการพิสูจน์เรื่องการอยู่ภายใต้การอุปการะ เป็นของเด็กในการที่จะต้องแสดงถึงความเป็นไปได้ว่า พวกเขามีโอกาสที่จะศึกษาต่อในภายหลังจากรเรียนจบแล้ว เมื่อโอกาสเช่นว่านั้นมีอยู่จริงและสามารถประเมินได้

(3) ความคาดหวังในการดำรงชีวิต

การฟ้องร้องเพื่อบังคับคดีในความเสียหายต่อส่วนตัว ทางเลือกของอัตราที่จะนำมาคูณย่อมจะต้องเกี่ยวข้องกับความคาดหวังในการดำรงชีวิตของโจทก์เท่านั้น ดังนั้น ในกรณีของอุบัติเหตุที่ร้ายแรงอันอาจถึงแก่ชีวิต ข้อเรียกร้องมิได้ขึ้นอยู่กับความคาดหวังในการดำรงชีวิตของผู้ตายเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับความคาดหวังในการดำรงชีวิตของผู้อยู่ภายใต้การอุปการะด้วย เห็นได้ชัดว่า ในบางคดีความคาดหวังในการดำรงชีวิตของผู้อยู่ภายใต้การอุปการะนั้นน้อยกว่าในด้านของผู้ตาย แต่บางกรณีก็จะเป็นในทางกลับกัน นอกจากนี้ ในคดีที่ค่อนข้างจะยุ่งยากซึ่งบุพการีเป็นผู้เรียกร้องค่าเสียหาย ในส่วนที่พึ่งพาการอุปการะของผู้สืบสันดานของตนเอง กรณีเช่นนี้จำนวนที่เป็นอัตราคูณจึงขึ้นอยู่กับความคาดหวังในการดำรงชีวิตของผู้อยู่ภายใต้การอุปการะ ถึงแม้ว่าทั้งสองปัจจัยจะถูกนำมาพิจารณาควบคู่กันก็ตาม

(4) โอกาสที่จะสมรสหรือสมรสครั้งใหม่

โอกาสของผู้อยู่ภายใต้การอุปการะซึ่งเป็นพ่อม่ายหรือแม่ม่าย จะได้รับการอุปการะ ย่อมสิ้นสุดลงหากว่ามีการสมรสครั้งใหม่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องนำมาใช้ประกอบในการพิจารณาด้วย นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาถึงโอกาสที่ผู้ตายอาจสมรสครั้งใหม่ได้เช่นกัน หากว่าเป็นเช่นนั้นแล้วย่อมทำให้ผู้ตายไม่อาจให้การสนับสนุนหรืออุปการะผู้อยู่ภายใต้การอุปการะที่เป็นพ่อม่ายหรือแม่ม่ายได้เช่นเดิม

3.1.3 ประเทศญี่ปุ่น

ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น (The Civil Code of Japan) เป็นแม่บทลักษณะละเมิดของกฎหมายญี่ปุ่น

ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 709 มีความว่า “บุคคลใดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ละเมิดสิทธิของผู้อื่น จำต้องทำการทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการนั้น” [A person who violates intentionally or negligently the right of another is bound to make compensation for damage arising there from.] บทบัญญัติดังกล่าวเป็นแม่บทลักษณะละเมิดของกฎหมายญี่ปุ่น แม้จะไม่ได้บัญญัติว่าก่อความเสียหายต่อสิทธิ แต่หมายความว่ากระทำต่อสิทธิอื่นโดยไม่มีสิทธิกระทำ สาธารณะสำคัญของการกระทำละเมิดย่อมเป็นการล่วงละเมิดสิทธิหนึ่ง และสิทธิเช่นว่านั้นอาจเป็นสิทธิชนิดใดก็ได้ไม่จำเป็นต้องเป็นสิทธิในทรัพย์สิน (Property Right) อาจเป็นสิทธิเกี่ยวกับฐานะของบุคคลก็ได้ เช่น สิทธิในร่างกาย เสรีภาพหรือชื่อเสียง แม้แต่สิทธิตามกฎหมายมหาชน สาธารณะสำคัญคือต้องมีความเสียหายและความเสียหายอันเป็นมูลความผิดฐานละเมิดนั้น อาจเป็นความเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้หรือไม่อาจจะคำนวณเป็นเงินได้ เป็นที่ยอมรับกันว่าจะต้องชดใช้กันเป็นเงิน เรียกว่า ค่าทำขวัญ (Consolation Money)¹⁰

ความเสียหายในมูลละเมิดตามกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มิได้มีการจำแนกสิทธิที่จะถูกล่วงละเมิดไว้ อย่างกฎหมายไทย ศาลญี่ปุ่นกำหนดค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำละเมิด โดยไม่มีข้อจำกัดต่าง ๆ อย่างกรณีการไม่ชำระหนี้ ในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินหรือไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้ด้วย นอกจากจะให้ชดใช้ในความเสียหายที่เป็นตัวเงินแล้วยังอาจให้ใช้ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอีก ศาลมีอำนาจคำนวณค่าเสียหายได้โดยอิสระ¹¹

3.1.3.1 กรณีละเมิดเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย

ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 711 บัญญัติไว้กว้าง ๆ มีความว่า

“บุคคลใดทำให้ผู้อื่นตาย จำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายให้แก่บิดา มารดา คู่สมรส และบุตรของผู้ตาย แม้ว่าสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวจะไม่ถูกละเมิดก็ตาม” [A person who has caused the death of another is liable in compensation for damages to the parents, the spouse and the children of the deceased, even in cases where no property right of theirs has been violated.]

¹⁰ ไพจิตร บุญญพันธุ์ ข (2546). กฎหมายเปรียบเทียบไทยกับประมวลกฎหมายนานาประเทศ. หน้า 35-36.

¹¹ แหล่งเดิม.

มาตรานี้เป็นบทบัญญัติเฉพาะเรื่องในกรณีที่ทำให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตายเท่านั้น ถ้าเพียงแต่ทำให้บุคคลอื่นบาดเจ็บก็ไม่ต้องใช้ค่าทำขวัญ (Consolation Money) บุคคลที่มีสิทธิจะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเนื่องมาจากการละเมิด ไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลที่สิทธิถูกล่วงละเมิด โดยการละเมิดนั้น ในกรณีที่สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ได้ถูกละเมิดผู้เสียหายซึ่งถึงแก่ความตายไปแล้วได้ตายก่อนฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน สิทธิที่จะฟ้องคดีย่อมตกแก่ทายาทภายหลังการตาย ตามบทบัญญัติของกฎหมายถือว่าการทำละเมิดให้ผู้อื่นตายนั้น ย่อมมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่บุคคลตามที่บัญญัติไว้ในตัว ซึ่งเป็นความเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน จึงบัญญัติให้มีการเรียกค่าสินไหมทดแทนเป็นเงินเพื่อความเสียหายดังกล่าวได้ หรือผู้ก่อการละเมิดต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น มาตรา 711 ยังได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า ไม่ว่าสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลดังบัญญัติไว้นั้น จะถูกละเมิดหรือไม่ก็ตามก็ ต้องถือว่าครอบครัวของผู้ตายนั้นได้รับความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงเกี่ยวกับชีวิตอันเป็นผลให้มีการขาดไร้อุปการะเลี้ยงดู

สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายตามบทบัญญัติ มาตรา 711 ศาลได้ยืนยันถึงสิทธิของผู้เสียชีวิตในการได้รับชดใช้ค่าเสียหายสำหรับการสูญเสียที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งจะตกทอดถึงทายาทของเขาไว้ในคำพิพากษาของศาลสูงญี่ปุ่นลงวันที่ 1 พฤศจิกายน 1967 (Minshu 21-9-2249) ซึ่งเป็นคดีที่น้องชายได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางรถยนต์และเสียชีวิต พี่ชายของผู้ตายซึ่งเป็นทายาทได้ฟ้องผู้กระทำคามผิดโดยกล่าวอ้างว่า ตนมีสิทธิได้รับมรดกในสิทธิที่จะได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทน สำหรับความสูญเสียที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งศาลสูงวินิจฉัยว่า เนื่องจากสิทธิในการได้รับค่าสินไหมทดแทนเป็นสิทธิที่เป็นตัวเงินจึงสามารถตกทอดได้ แต่เนื่องจากผู้ฟ้องคดีเป็นเพียงพี่ชายของผู้เสียชีวิต จึงไม่มีสิทธิได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามบทบัญญัติกฎหมาย มาตรา 711 เฉพาะแต่บิดามารดา คู่สมรส และบุตรเท่านั้นที่จะมีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายตามบทบัญญัติดังกล่าว

ซึ่งคำพิพากษาของศาลสูงดังกล่าว ได้กลายเป็นเหตุให้มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางถึงแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาการตกทอดแก่ทายาทถึงสิทธิในการได้รับชดใช้ค่าเสียหาย สำหรับความสูญเสียที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งวัตถุประสงค์ในเบื้องต้นของการแก้ปัญหานี้ก็เพื่อที่จะให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่อยู่ในความอุปการะของผู้เสียชีวิต ซึ่งไม่ได้รับความคุ้มครองโดยบทบัญญัติมาตรา 711 จากความเดือดร้อนทางการเงิน และกรณีจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้หากเพียงแต่มีการยอมรับสิทธิของทายาท ในการได้รับชดใช้ค่าเสียหายด้วยตนเอง¹²

อย่างไรก็ตาม ต่อมาศาลก็ได้มีการปรับใช้บทบัญญัติในมาตรา 711 อย่างยืดหยุ่นมากขึ้น โดยได้มีคำพิพากษาในคดีของศาลสูงญี่ปุ่นลงวันที่ 17 ธันวาคม 1974 (Minshu 28-10-2040) วินิจฉัยให้น้องสาวของผู้เสียชีวิต และเป็นบุคคลที่จะต้องอาศัยการอุปการะจากผู้เสียชีวิตทุกอย่าง ได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 711 นอกจากนี้แม้ว่าถ้อยคำในมาตรา 711 จะจำกัดเฉพาะ

¹² Hiroshi Oda. (2001). *Japanese Law*. p. 206-207.

กรณีที่ถูกทำละเมิดถึงแก่ความตายเท่านั้น แต่ศาลก็ได้นำบทบัญญัติดังกล่าวมาปรับใช้กับกรณีและผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บสาหัสด้วย ซึ่งถือว่าเป็นตัวอย่างของการใช้กฎหมายบุคคลอย่างยืดหยุ่น โดยศาลอาจตีความเกินกว่าถ้อยคำในกฎหมายในกรณีจำเป็นเพื่อให้บรรลุผลที่เท่ากันได้¹³

คำพิพากษาศาลสูงญี่ปุ่นลงวันที่ 29 ตุลาคม 1914 วินิจฉัยว่า หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเป็นหน้าที่ที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความสัมพันธ์ระหว่างกัน¹⁴ (A duty of support is one based upon relationship) หากผู้เยาว์ซึ่งจนถึงปัจจุบัน ได้รับการอุปการะจากบิดาอยู่ แต่ไม่อาจได้รับการอุปการะเช่นนั้นต่อไปได้เนื่องจากต้องเสียบิดา ผู้เยาว์ย่อมเสียประโยชน์ที่เขาเคยได้รับการอุปการะที่ต้องหมดไป และการสูญเสียผลประโยชน์ก็ย่อมไม่ได้จำกัดเพียงแต่ประโยชน์ที่เป็นตัวเงินเท่านั้น¹⁵

คำพิพากษาศาลสูงญี่ปุ่นลงวันที่ 13 มิถุนายน 1912 วินิจฉัยว่า บิดามารดา คู่สมรส หรือสามีภริยาและบุตรของผู้ตายซึ่งได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ตาย ในกรณีทำให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตายนั้น ผู้กระทำจำต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายให้แก่บุคคลดังกล่าว หมายถึง บุคคลดังกล่าว ต้องสูญเสียสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู ตลอดจนความสูญเสียทางจิตใจและยอมหมายถึงการอุปการะเลี้ยงดูตามข้อเท็จจริงด้วย

นอกจากนี้ เพื่อเป็นคุ้มครองสิทธิของทารกหรือเด็กในครรภ์มารดา ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นได้มีการบัญญัติไว้ในลักษณะละเมิดโดยเฉพาะ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 721 ว่า

“เกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย ให้ถือว่าทารกในครรภ์มารดานั้นได้คลอดแล้ว”

หากจะกล่าวโดยเฉพาะเจาะจงแล้วทารกในครรภ์มารดาอย่างไม่ถือเป็นบุคคล ดังนั้น คนที่ยังอยู่ในครรภ์มารดาในขณะที่บิดาของเขาถึงแก่ความตายก็ไม่ควรมีสติหรืออะไรในการเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำละเมิด ทั้งนี้ เนื่องจากสิทธิเรียกร้องควรจะเกิดขึ้น ณ เวลาที่บิดาถึงแก่ความตาย แต่เพราะคนคนนั้นเองยังไม่มีสภาพบุคคลที่พร้อมจะเรียกร้องเอาสิทธินั้นได้ อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงผลที่ไม่ค่อยจะมีมนุษยธรรมหากเพียงแต่ยึดถือตามหลักการที่กล่าวมาประกอบกับความจำเป็นที่ว่า การชดเชยในกรณีถูกทำให้ถึงแก่ชีวิตนั้นน่าจะสำคัญที่สุดในกรณีนี้¹⁶ ดังนั้น ตามบทบัญญัตินี้ให้ถือว่าทารกในครรภ์ได้คลอดแล้ว ทั้งนี้ เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในการขาดไร้อุปการะเลี้ยงดู

3.1.3.2 การประเมินค่าเสียหาย

ผลประโยชน์ที่คาดหวังได้ในอนาคตนั้น ยังเป็นประเด็นให้ต้องมีการพิจารณาในกรณีทำร้ายร่างกายหรือทำให้ถึงแก่ความตายโดยละเมิดด้วย เช่น หากบุคคลใดต้องพิการหรือทุพพลภาพในทางอุบัติเหตุรถยนต์ เขาย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในกรณีที่เขาต้องขาดรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต ทายาทย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตของผู้ถึงแก่ความตาย

¹³ Ibid.

¹⁴ ไพจิตร บุญญพันธุ์ ข เล่มเดิม. หน้า 39.

¹⁵ De Becker. *The Principles and Practice of the civil code of Japan*. p.442.

¹⁶ Ibid.

ในเรื่องการสูญเสียรายได้ในอนาคตซึ่งต้องขาดหายไปของผู้ตายศาลได้นำหลักเกณฑ์สองวิธีการที่นำมาใช้ในการคำนวณ คือ ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำละเมิดถึงแก่ความตาย ผลต่างระหว่างรายได้ตามปกติกับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตจะนำมาคูณด้วยจำนวนปีที่ผู้ถูกทำละเมิดจะสามารถทำงานได้ เช่น ผลต่างระหว่างอายุของผู้ตายตอนเกษียณกับอายุของผู้ตาย ณ เวลาที่ถึงแก่ความตาย และยังมีกรปรับในบางสิ่งบางอย่างด้วย เช่น รายได้ที่เพิ่มขึ้นตามระยะเวลาการทำงานและค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น

การสูญเสียรายได้ที่คาดหวังว่าจะได้รับในอนาคต ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำละเมิดถึงแก่ความตายยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องอีก คือ เมื่อผู้ถึงแก่ความตายเป็นผู้เยาว์ซึ่งยังทำงานไม่ได้หรือเป็นแม่บ้านที่ไม่มีรายได้ เช่น หากผู้ถึงแก่ความตายยังเป็นทารก ทายาทของเด็กทารกอาจจะได้รับค่าเสียหายสำหรับการสูญเสียรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต เมื่อถึงเวลาที่เด็กซึ่งเสียชีวิตนั้น มีอายุพร้อมที่จะทำงานได้ ศาลฎีกาญี่ปุ่นยอมรับในกรณีการเสียชีวิตของเด็กว่า บิดามารดาข่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับการขาดรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต โดยศาลวางหลักว่า รายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตของเด็กสามารถคำนวณได้โดยใช้หลักการทางสถิติ ดังนั้น การชดเชยต่อการสูญเสียรายได้ที่ได้รับในอนาคตของเด็กที่ถึงแก่ความตาย ไม่ควรถูกตัดออกโดยไม่นำมาพิจารณาในทุก ๆ กรณี ส่วนกรณีของแม่บ้านซึ่งไม่มีรายได้ ศาลฎีกาวางแนวทางว่า การคำนวณค่าเสียหายควรตั้งอยู่บนฐานรายได้เฉลี่ยของสตรีไปจนถึงเกษียณอายุ¹⁷

3.2 ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยก็เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ที่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้สิทธิแก่ผู้ที่อยู่ในความอุปการะของผู้ถูกกระทำละเมิดที่ถึงแก่ความตาย ให้สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้

3.2.1 ค่าขาดไร้อุปการะตามกฎหมายลักษณะละเมิด

เมื่อบุคคลภายนอกกระทำละเมิดเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำละเมิดถึงแก่ความตาย ผู้มีสิทธิได้รับการอุปการะจากผู้ตาย ข่อมจะได้รับความเสียหายอันเป็นผลมาจากการกระทำละเมิดดังกล่าวนี้ด้วย กล่าวคือ สิทธิในการได้รับการอุปการะจากผู้ถูกกระทำละเมิดย่อมถูกกระทบกระเทือน กฎหมายจึงบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ซึ่งอยู่ในความอุปการะของผู้ถูกกระทำละเมิดให้ได้รับการชดใช้ในความเสียหายนั้น โดยการกำหนดให้สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิด

3.2.1.1 ที่มาของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 443

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 ของไทยมีที่มาจากประมวลกฎหมายลักษณะหนี้ของสวิสมาตรา 45 และประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 844

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 443 แต่เดิมนั้นได้ร่างเป็นภาษาอังกฤษแล้วแปลเป็นภาษาไทยโดยมีการบัญญัติไว้ในบรรพ 2 ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2466 มาตรา 202 ว่า “ถ้าผู้ถูก

¹⁷ Hiroshi Oda. Op.cit. p. 205-208.

บาดเจ็บถึงตายเพราะละเมิด และผู้ตายยังไม่ทันจะได้ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน หรือได้ฟ้องร้องแล้วแต่คดียังไม่ทันถึงที่สุดก็ดี ท่านว่าบิดามารดา สามิภริยา ลูกหรือหลานสืบสายโลหิตของผู้ตายอาจเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ คือ

- (1) ค่าใช้จ่ายที่ผู้ตายหรือเขาเหล่านั้นได้เสียหาย เป็นค่ารักษาพยาบาลผู้ตาย
- (2) ค่าปลงศพ
- (3) ค่าใช้จ่าย และค่าทดแทนในความเสียหายอย่างอื่นอันเกิดแก่เขาเหล่านั้น เพราะเหตุมรณะนั้น”

ต่อมามีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยบัญญัติมาตรา 443 ขึ้นมาแทนมาตรา 202 ซึ่งได้อาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 45 และประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 844 เป็นมูลฐาน จะเห็นได้ว่า ผู้ร่างได้อัดคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 45 เป็นส่วนใหญ่ และถ้าดูเจตนารมณ์ของผู้บัญญัติแล้วจะเห็นได้ว่า มาตรา 443 ของไทยกว้างกว่ามาตรา 45 ของสวิสเพราะของไทยไม่ระบุคำว่า “Particularly” ลงไปด้วย¹⁸

เมื่อได้พิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสาม ของไทย ประมวลกฎหมายลักษณะหนี้สวิส มาตรา 45 วรรคสาม และประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 844 วรรคสอง ถือได้ว่ามีใจความสำคัญตรงกันในข้อที่ ผู้ตายหรือผู้เสียหายได้อุปการะเลี้ยงดูบุคคลภายนอก และผลแห่งความตายอันเนื่องมาจากการกระทำละเมิดหรือก่อความเสียหายนั้น เป็นเหตุให้บุคคลภายนอกต้องขาดไร้อุปการะเลี้ยงดูหรือสูญเสียสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู บุคคลภายนอกเช่นว่านั้น มีสิทธิที่จะได้ค่าสินไหมทดแทนที่ขาดไร้อุปการะเลี้ยงดูหรือสูญเสียสิทธิดังกล่าว¹⁹ แต่เมื่อพิจารณาถึงสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะตามบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 443 วรรคสามของไทย และประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 844 วรรคสอง ต่างได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ผู้ที่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะต้องมีความผูกพันตามกฎหมายกับผู้ถูกทำละเมิดจึงจะมีสิทธิเรียกได้ ส่วนประมวลกฎหมายลักษณะหนี้สวิส มาตรา 45 วรรคสามนั้นถือเอาความสัมพันธ์ตามข้อเท็จจริงไม่ถือตามกฎหมาย (une relation de fait, non de droit) ดังเช่นกฎหมายไทยและเยอรมัน เพราะไม่ได้ระบุว่าต้องเป็นการอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย²⁰

3.2.1.2 บุคคลผู้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ

การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะของบุคคลภายนอก ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำละเมิดถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 443 วรรคสามนั้น บุคคลภายนอกผู้ขาดไร้อุปการะต้องมีสิทธิจะได้รับการอุปการะตามกฎหมาย หมายความว่า มีตัวบทบัญญัติ

¹⁸ อำนวย อินทภูติ. (2506,ตุลาคม). “ชีวิตคนกับค่าสินไหมทดแทน” บทบัญญัติเล่ม 21 ตอน 4. หน้า 908.

¹⁹ ไพจิตร บุญยพันธุ์ ข เล่มเดิม. หน้า 128.

²⁰ ไพจิตร บุญยพันธุ์ ก เล่มเดิม. หน้า 198.

ให้ต้องอุปการะเลี้ยงดูกัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เสมอไป²¹

กฎหมายกำหนดตัวบุคคลผู้มีสิทธิจะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู ไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยลักษณะครอบครัว คือ

บิดามารดามีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1563 ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 446-449/2516 วินิจฉัยว่า แม้ผู้ตายกำลังศึกษาเล่าเรียนแต่ปรากฏว่าผู้ตายเป็นนักเรียนช่างกลปีสุดท้ายอาจเรียนจบหลักสูตร และผู้ตายมีความผูกพันตามกฎหมายต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา แม้ในปัจจุบันผู้ตายยังศึกษาเล่าเรียนมิได้อุปการะบิดามารดาก็ดี บิดามารดาย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อเหตุขาดไร้อุปการะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1938/2523 วินิจฉัยว่า เมื่อคดีฟังว่าจำเลยขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้บุตรของโจทก์ถึงแก่ความตาย อันทำให้โจทก์ขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย จำเลยก็ต้องรับผิดชอบชำระค่าขาดไร้อุปการะให้แก่โจทก์ แม้ว่าในขณะที่ผู้ตายถึงแก่ความตายผู้ตายจะไม่มีรายได้ใดๆ และโจทก์ประกอบอาชีพมีรายได้อยู่ก็ตาม และแม้โจทก์จะไม่ได้นำสืบว่าค่าสินไหมทดแทนสำหรับรายกรณีนี้ และสำหรับการฌาปนกิจศพผู้ตายมีจำนวนเท่าใด ศาลก็มีอำนาจกำหนดให้ตามที่เห็นสมควร

สามีภริยามีหน้าที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2361/2515 (ป) วินิจฉัยว่า จำเลยทำละเมิดเป็นเหตุให้ภริยาโจทก์ถึงแก่ความตาย เมื่อครั้งภริยาโจทก์ยังมีชีวิตอยู่ได้เป็นแม่บ้านจัดการเรือนด้วยตนเอง ครั้นภริยาถึงแก่ความตาย โจทก์ต้องจ้างคนมาทำหน้าที่ซักผ้า ทำครัว และกวาดถูบ้านแทน ดังนี้ โจทก์มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในกรณีนี้ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 จนถึงวันที่โจทก์ทำการสมรสใหม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 901/2520 วินิจฉัยว่า สามีภริยาต้องอุปการะเลี้ยงดูกัน จำเลยยังสามีโจทก์ตายโดยละเมิด ทำให้โจทก์ขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย โจทก์นำสืบจำนวนแน่นอนไม่ได้ ศาลกำหนดค่าเสียหายให้ตามสมควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 634/2501 วินิจฉัยว่า จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 1 ขับรถโดยประมาททำให้ภริยาโจทก์ตายทำให้โจทก์ผู้เป็นสามีต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย โจทก์ขอที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443, 1453 เช่น ค่าจ้างคนปฏิบัติโจทก์แทนผู้ตายระหว่างที่โจทก์อยู่โรงพยาบาล และค่าขาดการปฏิบัติอุปการะของผู้ตายต่อโจทก์ตลอดกาล

บิดาและมารดาต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ หรือบุตรผู้บรรลุนิติภาวะแล้วแต่ทุพพลภาพหาเลี้ยงตนเองมิได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 ตัวอย่าง เช่น

²¹ แหล่งเดิม.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1169-1170/2509 วินิจฉัยว่า ตามกฎหมายบิดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูจนกว่าบุตรจะบรรลุนิติภาวะ เมื่อบุตรมีสิทธิเรียกค่าขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย ก็ชอบที่จะเรียกได้จนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ หากเป็นที่เห็นได้ว่าบิดาจะมีชีวิตอยู่อุปการะได้ถึงเวลานั้น

บุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรมต่างมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28 และ มาตรา 1598/33 โดยมาตรา 1598/28 วรรคสองให้นำบทบัญญัติในลักษณะ 2 หมวด 2 แห่งบรรพนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งบทบัญญัตินี้ดังกล่าว คือกรณีการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างบิดามารดากับบุตร ผลจึงมีว่าบุตรบุญธรรมและบิดามารดาบุญธรรมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุตร โดยชอบด้วยกฎหมายจึงมีสิทธิจะเรียกให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องขาดไร้อุปการะเพราะละเมิด ส่วนบิดาและมารดาเดิมกับบุตรยังคงมีสิทธิเช่นเดียวกัน²² ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 713/2517 วินิจฉัยว่า ขณะที่ผู้ตายถูกทำละเมิดถึงตาย ผู้ตายเป็นบุตรบุญธรรมของโจทก์ที่ 2 และผู้ตายยังเป็นผู้เยาว์อยู่ โจทก์ที่ 2 ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง ย่อมมีอำนาจฟ้องผู้ทำละเมิดได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 689/2512 วินิจฉัยว่า เมื่อลูกจ้างของจำเลยยอมให้ผู้ตายโดยสารไปในรถ จำเลยจึงต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิดที่ลูกจ้างจำเลยกระทำไปตามทางการที่จ้าง จำเลยจะอ้างว่าผู้ตายไม่ได้เสียค่าโดยสาร จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะขนส่งหาได้ไม่ บุตรบุญธรรมยังคงมีสิทธิหน้าที่ต่อบิดามารดา รวมทั้งหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1535 ฉะนั้น แม้โจทก์จะยกผู้ตายซึ่งเป็นบุตรให้ จ. ผู้ตายยังคงมีความผูกพันต่อโจทก์ เมื่อลูกจ้างจำเลยกระทำละเมิดต่อผู้ตายในทางการที่จ้าง โจทก์จึงมีอำนาจฟ้อง

ฉะนั้น ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวถูกกระทำละเมิดจนถึงแก่ความตาย บุคคลซึ่งกฎหมายกำหนดสิทธิในการได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ตาย สามารถที่จะใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้

3.2.1.3 บุคคลที่ไม่มีสิทธิเรียกค่าขาดไร้อุปการะ

ค่าขาดไร้อุปการะนั้นมีผลกระทบต่อผู้ซึ่งต้องชำระและผู้ซึ่งมีสิทธิได้รับ หากพิจารณาเฉพาะกรณีผู้ซึ่งมีสิทธิได้รับ ได้แก่ บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย บุตรชอบด้วยกฎหมายซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว บุตรนอกกฎหมาย และชายหญิงซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส กล่าวคือ

(1) บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1563 ได้กำหนดให้บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา บุตรซึ่งมีหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ดังกล่าว หมายถึง เฉพาะบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น บุตรนอกสมรสไม่มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่อย่างใด ในทำนองเดียวกันบิดาไม่

²² ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด และจัดการงานนอกสั่ง. ศรีสมบัติการพิมพ์. หน้า 201.

มีหน้าที่ต้องอุปการะบุตรประเภทนี้เช่นเดียวกัน หากบุคคลภายนอกกระทำละเมิดต่อบุตร ทำให้บุตรถึงแก่ความตาย บิดาซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมายย่อมไม่มีสิทธิจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากบุคคลภายนอกผู้กระทำละเมิดได้ ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 477/2514 วินิจฉัยว่า บุตรซึ่งชอบด้วยกฎหมายเท่านั้นที่มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา เมื่อปรากฏว่าโจทก์และโจทก์ร่วมจดทะเบียนสมรสกันเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2508 การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตายจึงมีผลตั้งแต่วันที่ 12 พฤศจิกายน 2508 อันเป็นวันฟ้องคดี ฉะนั้น ในขณะที่ฟ้องผู้ตายจึงยังเป็นบุตรนอกสมรสของโจทก์อยู่ โจทก์ซึ่งเป็นบิดาจึงไม่มีสิทธิฟ้องบุคคลที่กระทำละเมิดต่อบุตรนอกสมรสของตน

(2) บุตรชอบด้วยกฎหมายแต่บรรลุนิติภาวะแล้ว

บิดามารดามีหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ ถ้าบุตรบรรลุนิติภาวะแล้วหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าวย่อมหมดไป เว้นแต่บุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะนั้น จะทุพพลภาพหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ กฎหมายจึงจะกำหนดหน้าที่ให้บิดามารดาต้องอุปการะเลี้ยงดู ดังนั้น หากบุตรบรรลุนิติภาวะแล้วและมีใช้เป็นคนหนึ่งที่ทุพพลภาพ แม้บิดามารดายังคงอุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษาอยู่ ก็เป็นการให้การอุปการะโดยศีลธรรม เมตตา หรือโดยเสน่หา เมื่อผู้ใดทำละเมิดให้บิดามารดาถึงแก่ความตายก็ไม่ทำให้บุตรต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย จึงเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะไม่ได้ แม้ว่าในความเป็นจริงแล้วบิดามารดาซึ่งอุปการะอยู่ก็ตาม ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 677/2501 วินิจฉัย บิดามารดาต้องอุปการะและให้การศึกษาแก่เฉพาะบุตรผู้เยาว์เท่านั้น ถ้าบุตรนั้นบรรลุนิติภาวะแล้ว แม้บิดามารดาจะให้การศึกษาและให้การเลี้ยงดูก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู

(3) บุตรนอกกฎหมาย

บุตรนอกกฎหมายนั้นเกิดจากหญิงมารดาซึ่งมิได้จดทะเบียนสมรสกับบิดา กรณีจึงอยู่ในฐานะที่เป็นบุตรนอกกฎหมายของชายผู้เป็นบิดา อีกทั้งบิดาไม่ได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรหรือศาลมิได้พิพากษาว่าเด็กเป็นบุตร ฐานะของบุตรชอบด้วยกฎหมายจึงเป็นสิทธิที่กฎหมายให้ไว้แก่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ไม่ว่าจะมาเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายมาแต่เดิม หรือมากลายเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายในภายหลัง กรณีบิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายได้มีพฤติการณ์อันเป็นการรับรองบุตร ซึ่งการที่บิดาให้การรับรองนั้น หมายถึง การรับรองโดยพฤติการณ์ทั่วไปที่บิดาได้ปฏิบัติต่อบุตรอันวิญญูชนจะถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติต่อบุตรชอบด้วยกฎหมาย เช่น ให้การศึกษา ให้การอุปการะเลี้ยงดู ยอมรับหรือยกย่องว่าเป็นบุตรหรือให้ใช้ชื่อสกุลของตน พาเด็กไปเข้าโรงเรียนโดยแสดงว่าเด็กเป็นบุตร เพียงเท่านั้นหาได้แสดงว่าเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายไม่ ฉะนั้น เมื่อบิดาถูกกระทำละเมิดจนถึงแก่ความตาย บุตรนอกกฎหมายย่อมไม่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ แต่ถ้าบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับการรับรองโดยพฤติการณ์ว่าเป็นบุตรแล้ว ย่อมมีสิทธิจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวได้เช่นเดียวกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย เว้นแต่กรณีการเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายดังกล่าว ได้เป็นเมื่อบิดาถึงแก่ความตาย

แล้ว เช่น โดยคำสั่งของศาลในคดีที่ถึงที่สุดเมื่อบิดาตายแล้วก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าอุปการะเช่นกัน²³
ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1601/2492 วินิจฉัยว่า บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองตามมาตรา 1627 นั้นมีสิทธิเพียงจะได้รับมรดกในฐานะผู้สืบสันดานตามมาตรา 1629 (1) เท่านั้น ส่วนสิทธิอย่างอื่นที่บุตรจะได้รับจากบิดาเช่นสิทธิจะพึงได้รับความอุปการะเลี้ยงดูอย่างในคดีนี้จะต้องเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายมาแต่แรก หรือมิฉะนั้นต้องเข้าไปในบทบัญญัติแห่งมาตรา 1526 คือ ต่อมาบิดามารดาได้สมรสกันหรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร ในคดีนี้โจทก์หาได้เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 1526 ไม่ เป็นแต่ผู้สืบสันดานตามมาตรา 1627 มีสิทธิเพียงเรียกค่าทำศพของบิดาผู้ตายจากจำเลยได้ แต่ไม่มีสิทธิเรียกค่าขาดไร้อุปการะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 508/2519 วินิจฉัยว่า บิดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเฉพาะบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว มีสิทธิเพียงรับมรดกในฐานะเป็นทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 จึงไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในเหตุขาดไร้อุปการะตามกฎหมายจากผู้ละเมิดทำให้บิดาถึงแก่ความตาย กรณีไม่ใช่ช่องว่างที่จะนำ ป.พ.พ. มาตรา 4 มาบังคับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1409/2548 วินิจฉัยว่า ป.พ.พ. มาตรา 443 วรรคสาม กำหนดให้ผู้กระทำละเมิดในกรณีทำให้เขาถึงตาย ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลที่ต้องขาดไร้อุปการะเฉพาะที่ผู้ตายมีหน้าที่อุปการะตามกฎหมายเท่านั้น แต่มาตรา 1563 และมาตรา 1564 ที่บัญญัติให้บุตรและบิดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูกันนั้น หมายถึง บุตรและบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ไม่มีบทบัญญัติกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้บิดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรนอกกฎหมาย ดังนั้น แม้บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วจะเป็นทายาทโดยธรรมมีสิทธิรับมรดกของบิดาได้ แต่ก็ไม่มีสิทธิที่จะเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบิดา จึงไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิด

(4) ชายหญิงซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 ได้กำหนดให้สามีภริยามีหน้าที่ต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันเฉพาะแต่สามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น กล่าวคือ สามีภริยาต้องทำการจดทะเบียนสมรสกัน ดังนั้น ในกรณีชายหญิงที่อยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสจึงไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาและไม่มีหน้าที่ต่าง ๆ ดังที่สามีภริยาตามกฎหมายจะต้องกระทำ เช่น การช่วยเหลือเลี้ยงดูอุปการะซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ความซื่อสัตย์ต่อกัน อีกทั้งยังไม่สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้ที่ทำให้ฝ่ายหนึ่งบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ในการขาดไร้อุปการะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 ได้²⁴

การพิจารณาเพื่อกำหนดค่าขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย ในฐานะที่เป็นค่าสินไหมทดแทนตามคำพิพากษามีแนววินิจฉัย ดังนี้

²³ วารี นาสกุล. เล่มเดิม. หน้า 196.

²⁴ พัทณี หาญเทพินทร์. (2548). สิทธิของชายหญิงที่อยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 107.

(ก) สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจะต้องเป็นสิทธิตามกฎหมายเท่านั้น ตัวอย่าง เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1141/2513 วินิจฉัยว่า โจทก์เป็นเพียงบุตรนอกสมรสของผู้ตาย ถึงแม้ผู้ตายจะได้แจ้งทะเบียนคนเกิดว่าโจทก์เป็นบุตรของผู้ตาย และอุปการะเลี้ยงดูโดยเปิดเผยตลอดมา ก็ไม่ทำให้โจทก์เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะบุตรนอกกฎหมายจะกลายเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายได้ตามวิธีการในมาตรา 1526 แห่ง ป.พ.พ. เท่านั้น โจทก์จึงมีฐานะเป็นเพียงบุตรที่ผู้ตายได้รับรองแล้วตาม มาตรา 1627 และมีสิทธิที่จะรับมรดกในฐานะเป็นผู้สืบสันดานได้ตาม มาตรา 1629 (1) แต่ไม่มีสิทธิได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ที่ทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตายได้ และ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2255/2515 วินิจฉัยว่า โจทก์เพิ่งจะได้เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย ซึ่งเป็นบิดาตามคำสั่งศาลในคดีซึ่งถึงที่สุดภายหลังผู้ตายตายไปแล้ว ขณะที่ผู้ตายตาย โจทก์ไม่มีสิทธิที่จะเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาจากผู้ตาย โจทก์จึงไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพราะต้องขาดไร่อุปการะจากผู้กระทำละเมิดทำให้ผู้ตายตาย

(ข) การขาดไร่อุปการะเพราะเหตุที่ผู้มีหน้าที่ต้องให้การอุปการะถูกทำละเมิดถึงแก่ความตายนั้น ไม่จำเป็นต้องมีการอุปการะกันอยู่จริงในขณะที่ถูกทำละเมิด และไม่ต้องคำนึงถึงฐานะของผู้มีสิทธิได้รับอุปการะ ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 215/2513 วินิจฉัยว่า การฟ้องเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรค 3 มิใช่เป็นการเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูโดยตรง แต่เป็นการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากการที่บุตรถึงแก่ความตายเพราะถูกกระทำละเมิด ถือได้ว่าบิดามารดาต้องขาดไร่อุปการะตามกฎหมาย โดยไม่คำนึงว่าบิดามารดาจะมีฐานะยากดีมีจนอย่างไร และบุตรที่ตายนั้นจะได้อุปการะอยู่ก่อนหรือไม่ และ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 446-449/2516 วินิจฉัยว่า ผู้เยาว์อายุ 4 ขวบ ถึงแก่ความตายโดยการกระทำละเมิดของจำเลย ทำให้บิดาของผู้เยาว์ต้องขาดไร่อุปการะจากผู้ตายตามกฎหมาย บิดาของผู้เยาว์ชอบที่จะได้รับค่าขาดไร่อุปการะทั้งในปัจจุบันและความหวังในอนาคตโดยไม่ต้องพิจารณาว่า ขณะเกิดเหตุผู้ตายได้อุปการะบิดาจริงหรือไม่ และในอนาคตผู้ตายจะอุปการะบิดาหรือไม่

(ค) เฉพาะกรณีกระทำละเมิดให้เขาถึงตายเท่านั้นที่อาจเรียกร้องค่าขาดไร่อุปการะได้ ถ้าผู้ถูกทำละเมิดไม่ตายแต่ทุพพลภาพไม่สามารถทำมาหาเลี้ยงบุตรภริยาหรือบิดามารดาได้ ผู้ขาดการอุปการะเลี้ยงดูตามความเป็นจริงจะเรียกค่าขาดไร่อุปการะจากผู้ทำละเมิดหาได้ไม่ ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกา 1251/2505 วินิจฉัยว่า ความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 ซึ่งให้สิทธิผู้ขาดไร่อุปการะตามกฎหมายที่จะฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้นั้น ต้องเป็นกรณีที่ถูกทำละเมิดทำให้เขาถึงตาย หากมีการทำละเมิดแต่ไม่ถึงตายผู้ทำละเมิดก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ที่อ้างว่าขาดไร่อุปการะ

3.2.1.4 สิทธิของบุคคลภายนอกซึ่งอยู่ในครรภ์มารดา

ทารกในครรภ์มารดาตามกฎหมายไม่ถือว่าเป็นบุคคลแยกต่างหากจากผู้เป็นมารดา กฎหมายจึงยังไม่มอบสิทธิหน้าที่และความคุ้มครองต่าง ๆ แก่ทารกเท่ากับที่มอบให้ผู้ที่มิใช่บุคคลและกำลังดำรงสภาพบุคคลอยู่ อย่างไรก็ตาม ทารกในครรภ์มารดานั้นโดยปกติเมื่อครบกำหนดก็ต้องคลอดออกมาจากครรภ์มารดามีสภาพบุคคล ดังนั้น กฎหมายจึงต้องให้ความคุ้มครองแก่ทารกในครรภ์มารดานั้นตามสมควรแม้จะไม่เท่าเทียมกับผู้ที่มีสภาพบุคคล²⁵

ในระหว่างที่ทารกอยู่ในครรภ์มารดานั้น บุคคลผู้ที่จะเป็นผู้อุปการะตามกฎหมายของทารกได้ตายลงเพราะถูกทำละเมิด เมื่อทารกคลอดออกมาและมีชีวิตรอดอยู่ จะมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนฐานขาดผู้อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย ตามมาตรา 443 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือไม่

ในกรณีนี้ตามกฎหมายเยอรมัน มาตรา 844 วรรคท้าย ได้บัญญัติไว้ว่า “หน้าที่ที่จะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดูย่อมมีขึ้นได้ แม้ว่าจะขณะที่มีการละเมิดก่อความเสียหายขึ้นนั้น บุคคลภายนอกที่มีสิทธิจะได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูยังอยู่ในครรภ์มารดา”

และประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 721 บัญญัติว่า “...เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย ให้ถือว่าทารกในครรภ์มารดานั้นได้คลอดแล้ว”

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 ของไทยไม่ได้บัญญัติถึงสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดผู้อุปการะของทารกในครรภ์มารดาไว้ แต่ก็มีผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้คำอธิบายไว้ ดังต่อไปนี้

ท่านอาจารย์ไพจิตร ปุญญพันธ์ อธิบายว่า โดยปกติก่อนที่ทารกหรือเด็กจะคลอดยังไม่เป็นบุคคล แต่ตามมาตรา 15 เป็นข้อยกเว้นที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ กรณีที่ทารกหรือเด็กคลอดและอยู่รอดเป็นทารกก็เป็นบุคคล ถ้าอยู่รอดแล้วก็สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ จึงอาจใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายในการที่ตนต้องขาดผู้อุปการะเลี้ยงดูได้ เช่นเดียวกับกฎหมายของเยอรมันและญี่ปุ่น โดยไม่จำเป็นต้องมีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะในลักษณะละเมิดทำนองเดียวกับกฎหมายเยอรมันและญี่ปุ่น²⁶

ท่านยืนหยัด ใจสมุทร อธิบายว่า เมื่อบิดาถูกทำละเมิดตายลงนั้นบุตรยังอยู่ในครรภ์มารดา ถือได้ว่าบุตรในครรภ์มารดานั้นต้องขาดผู้อุปการะลงเพราะการละเมิดแล้ว แต่จะถือได้ต่อเมื่อได้คลอดมามีสภาพบุคคลแล้ว เพราะเมื่อคลอดมาแล้วไม่มีบิดาที่จะให้ความอุปการะเลี้ยงดู ผู้ที่ทำให้บิดาตายลงก็ต้องรับผิดชอบในการที่บุคคลนั้นต้องขาดผู้อุปการะ สำหรับกฎหมายไทยนั้นแม้ว่าจะไม่มีบทบัญญัติของ

²⁵ ยืนหยัด ใจสมุทร. (2514). ข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับทารกในครรภ์มารดา. *บทบัญญัติ* เล่มที่ 28 ตอน 2. หน้า 300.

²⁶ ไพจิตร ปุญญพันธ์ ข เล่มเดิม. หน้า 130-131.

กฎหมายที่ชัดเจน แต่ตามบทบัญญัติในมาตรา 15 วรรคสอง ก็น่าจะเป็นการเพียงพอแล้วที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้ที่ทำละเมิดขณะที่โจทก์ยังเป็นทารกในครรภ์มารดาได้²⁷

3.2.1.5 คุณพินิจของศาลในการกำหนดค่าขาดไร้อุปการะ

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะย่อมจะกำหนดได้ตามฐานะของผู้ตาย และฐานะของผู้มีสิทธิที่จะได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดู หากเคยมีการอุปการะกันจริงก็จะนำมาพิจารณาประกอบด้วย²⁸ เช่น

(1) บิดาหรือสามีตาย

กรณีที่บิดาหรือสามีถูกทำละเมิดถึงแก่ความตาย ผู้ตายเป็นคนหาเลี้ยงครอบครัวจึงมีหน้าที่จะต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูภริยา อุปการะและให้การศึกษาแก่บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ หรือบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่ทุพพลภาพหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ ดังนั้น จึงจำต้องพิเคราะห์ถึงจำนวนบุตรที่ยังคงต้องอุปการะต่อไปเป็นเวลานานเท่าใด และการเลี้ยงดูครอบครัวเท่าที่เคยเลี้ยงดูมาแล้วประกอบด้วย เพราะเขาเคยได้รับเท่านั้นมาแล้ว และถ้าผู้ตายทำการทำงานหรือประกอบกิจการ ซึ่งเป็นที่คาดหวังได้ว่าในอนาคตรายได้จะสูงขึ้นหรือกิจการเป็นปึกแผ่น ย่อมจะให้การศึกษากับบุตรให้สูงขึ้นและเลี้ยงดูดีขึ้น ศาลก็จะกำหนดให้น้อยกว่าที่ได้รับในปัจจุบัน หรืออาจจะเพิ่มขึ้นในกรณีที่เด็กเล็กอยู่ในขณะนี้ แต่ต่อไปโตขึ้นจะต้องให้การศึกษาและการเลี้ยงดูมากขึ้น ถ้าจำเลยไม่ทำให้บิดาหรือสามีของเขาถึงแก่ความตาย เขาจะไม่ขาดผู้อุปการะตามจำนวนที่ควรได้รับในอนาคต เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1169-1170/2509 วินิจฉัยว่า ผู้ตายเป็นนายทหารอากาศมีเงินเดือน มีบุตรยังไม่บรรลุนิติภาวะกำลังศึกษา 5 คน เคยจ่ายเลี้ยงดูครอบครัวเดือนละ 1,000 บาท ศาลฎีกากำหนดให้เท่าที่ผู้ตายเคยจ่ายเดือนละ 1,000 บาท มีกำหนด 11 ปี จนเด็กบรรลุนิติภาวะเป็นเงินก้อน 132,000 บาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 751/2498 ผู้ตายเป็นหัวหน้าครอบครัวหาเลี้ยงชีพในชนบท ศาลกำหนดค่าเสียหายให้ 36,320 บาท โดยวินิจฉัยว่า “ที่จำเลยคัดค้านว่าค่าเสียหายของโจทก์เป็นแต่การคาดคะเนและมากเกินไปนั้น เห็นว่าเมื่อผู้เป็นหัวหน้าหาเลี้ยงครอบครัวตายลง ผู้ซึ่งอยู่ในครอบครัวต้องเสียหายแน่ ส่วนจะเสียหายมากน้อยเพียงใดนั้น ศาลล่างทั้งสองได้ใช้ดุลพินิจให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายแก่โจทก์สมด้วยฐานะของโจทก์และนายชัชผู้ตาย ทั้งค่าของน้ำเงินในขณะที่เกิดความเสียหายขึ้น ซึ่งถ้าแยกค่าเสียหายเป็นรายเดือนก็ไม่มากมายประการใด”

(2) ภริยาหรือมารดาตาย

ในกรณีที่มารดาถึงแก่ความตาย และไม่มีบิดาหรือบิดาถึงแก่ความตายไปก่อนแล้วซึ่งมารดาเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ศาลจะพิจารณากำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะให้แก่บุตรตามฐานะของผู้ตายที่เคยเลี้ยงดูครอบครัวเหมือนดังขาดบิดา แต่ถ้ายังมีบิดาเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวอยู่

²⁷ ชื่นหัด ใจสมุทร. เล่มเดิม. หน้า 306-307.

²⁸ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. เล่มเดิม. หน้า 202.

ศาลจะกำหนดให้ความเสียหายที่ต้องขาดกรियाไป เช่น กรियाช่วยหารายได้มาจุนเจือครอบครัว หรือทำงาน ในกิจการหาเลี้ยงชีพช่วยเหลือสามีก็จะกำหนดค่าเสียหายให้สูงกว่าปกติ ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 364/2506 และ 789/2502 ศาลฎีกาวินิจฉัยให้จำเลยใช้ค่าขาด ไร่อุปการะเป็นเงิน 20,000 บาท ตามค่าของน้ำเงินในขณะนั้น

(3) บุตรตาย

ในกรณีที่บุตรถูกกระทำละเมิดเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย การกำหนดค่าสินไหม ทดแทนเพื่อการขาดไร่อุปการะให้แก่บิดาและมารดาของผู้ตายนั้น ศาลจะไม่คำนึงว่าบุตรมีรายได้ที่จะเลี้ยง ครอบครัวยังหรือไม่ เพราะบุตรจะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของครอบครัวในภายหน้า แต่ถ้าหากบุตรได้เคย ส่งเสียมาแล้ว ก็จะนำมาประกอบในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร่อุปการะสูงขึ้น ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1742/2499 วินิจฉัยว่า บุตรโตแล้วมีพฤติกรรมไม่ดีไม่เคยส่ง เสียมารดา มีแต่รบกวจนมารดาไม่คบหา ศาลก็กำหนดให้ฐานะที่ขาดไร่อุปการะตามกฎหมายเป็นเงิน 1,000 บาท ตามค่าของน้ำเงินในขณะนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1576/2506 วินิจฉัยว่า ผู้ตายเป็นบุตรคนโตของโจทก์เรียน บัญชีพิเศษได้ประกาศนียบัตรการบัญชีชั้นต้นเคยรับราชการเป็นทหารได้ยศสิบตรี มีฝีมือในการตัดเสื้อดี เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงร้านตัดเสื้อของโจทก์ แบ่งรายได้จากร้านตัดเสื้อให้โจทก์เดือนละ 750 บาท ลูกจ้าง ของจำเลยขับรถยนต์โดยสารชนบุตรของโจทก์ตาย ซึ่งจำเลยจะต้องรับผิดชอบในผลละเมิดของลูกจ้าง โจทก์ ฟ้องเรียกค่าขาดไร่อุปการะเดือนละ 750 บาท มีกำหนด 10 ปี ศาลชั้นต้นเห็นว่า เป็นค่าเสียหายในอนาคต ที่ไม่แน่นอน จึงให้คิดตามสมควรแก่ฐานะและกิจการงานสำหรับรายการนี้เป็นเงิน 40,000 บาท ศาล อุทธรณ์พิพากษายืน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เหตุที่ขาดแรงงานของบุตรไปนั้น ผู้ตายมีอายุ 23 ปีแล้วไม่มีความ ผูกพันตามกฎหมายที่จะต้องทำงานให้โจทก์ แต่ก็มีผูกพันตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดา และมารดา ไม่ว่าจะบรรลุนิติภาวะแล้วหรือไม่ เหตุที่ขาดบุตรผู้ซึ่งทำรายได้เพื่อเลี้ยงดูโจทก์ และผู้ตายมี ความสามารถ มีคนนิยมฝีมือตัดเสื้อเป็นพฤติกรรมที่ศาลวินิจฉัยถึงสำหรับเหตุนี้ด้วย ที่โจทก์เรียกร้องให้ ไขมีกำหนด 10 ปี ก็เป็นความหวังที่มีเหตุผลว่าโจทก์และบุตรผู้ตายน่าจะอยู่ต่อไปได้ถึง 10 ปี เพราะ ผู้ตายอายุเพียง 23 ปี และโจทก์ก็อายุ 47 ปีเท่านั้น มิใช่ปราศจากเหตุผลเลื่อนลอยดังจำเลยผู้คัดค้าน ศาล ฎีกาเห็นว่า ควรกำหนดเพิ่มขึ้นให้จำเลยใช้ค่าอุปการะแก่โจทก์เป็นเงิน 50,000 บาท

คำพิพากษาศาลแพ่งคดีที่ 1011/2549 จำเลยที่ 1 เป็นผู้ควบคุมยานพาหนะรถเมล์ สาย 207 ขับรถด้วยความเร็ว ประมาทเลนเล่อ ทำให้บุตรโจทก์พลัดตกจากรถ ศีรษะกระแทกพื้นอย่าง รุนแรงและเสียชีวิต จำเลยที่ 1 เป็นพนักงานขับรถของขนส่งมวลชนกรุงเทพ บริษัทเดินรถร่วมต้องมี มาตรฐานความปลอดภัยย่อมต้องทราบดีว่า ประตูลมที่ติดตั้งรถคันเกิดเหตุชำรุดใช้การไม่ได้ ควรให้ช่าง ซ่อมแซม กลับนำมาใช้โดยใช้สายยางรัดประคูด เป็นการขาดความระมัดระวัง จำเลยที่ 2 เป็นเจ้าของรถ และประกอบกิจการเดินรถร่วมกับจำเลยที่ 4 ต้องร่วมรับผิดชอบละเมิดฐานเป็นนายจ้าง ส่วนจำเลยที่ 5 เป็น ผู้รับสัมปทานจากจำเลยที่ 6 ซึ่งเป็นองค์กรขนส่งมวลชนกรุงเทพ ต้องร่วมรับผิดชอบค่าขาดไร่อุปการะ

แก่โจทก์ทั้งสองซึ่งเป็นบิดามารดาของผู้ตายร่วมกันเดือนละ 46,000 บาท เป็นเวลา 20 ปี รวมเป็นเงิน 11,040,000 บาท ศาลเห็นตามใบรับรองผลการศึกษามาจากมหาวิทยาลัย ผู้ตายเรียนคณะบริหารการเงิน ระหว่างประเทศ มีผลการศึกษาอยู่ในระดับที่ดีมาก โดยเฉพาะภาษาญี่ปุ่นและภาษาอังกฤษ ประกอบกับฐานะการเงินของโจทก์ เชื่อว่าสามารถจะส่งผู้ตายไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ หากมีชีวิตมีโอกาสประกอบอาชีพมีรายได้สูง และดอกเบี้ยนับแต่วันทำละเมิดถึงวันฟ้องเป็นเงิน 207,000 บาท พิพากษาให้จำเลยที่ 1, ที่ 2, ที่ 4, ที่ 5 และที่ 6 ร่วมกันชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นเงิน 11,497,000 บาท เมื่อหักจากจำนวนเงินที่บริษัทประกันภัยชำระให้โจทก์ทั้งสองเป็นเงิน 750,000 บาท คงเหลือค่าสินไหมทดแทนทั้งสิ้น 10,747,000 บาท

คำพิพากษาของศาลแพ่งที่ 1011/2549 ดังกล่าวข้างต้น ศาลได้กำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะให้แก่บิดามารดาของผู้ตายเป็นจำนวนเงินที่สูงกว่าคดีอื่นๆ ทั้งนี้ เนื่องจากการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะนั้น ไม่มีหลักเกณฑ์ในการเรียกไว้ตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับกรณีที่โจทก์ผู้เรียกร้องสามารถนำพยานหลักฐานต่าง ๆ มาแสดงให้ศาลเห็นว่า โจทก์ควรจะได้ค่าขาดไร้อุปการะเพียงใด เพื่อให้ศาลใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าตัวโจทก์ผู้เรียกร้องจะไม่สามารถแสดงพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้ ศาลก็ใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนได้

ค่าขาดไร้อุปการะเป็นสิทธิตามกฎหมาย ระหว่างผู้มีสิทธิได้รับกับผู้มีหน้าที่จะต้องจ่าย ในเบื้องต้นศาลจะต้องพิจารณาว่าผู้ใช้สิทธิเรียกร้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ หลังจากนั้น จึงจะนำข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่คู่ความยื่นต่อศาลมาพิจารณาว่า จำนวนค่าขาดไร้อุปการะที่เรียกร้องมาสมเหตุสมผลหรือไม่ และสมควรแก่ฐานานุรูปหรือไม่ โดยมีกรอบการกำหนดว่าจะต้องไม่ทำให้ผู้มีสิทธิได้รับเดือดร้อนในการดำรงชีวิต ซึ่งศาลย่อมกำหนดให้ตามสมควร²⁹ นอกจากนี้ สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้เรียกร้องแต่ละคน ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6641/2548 วินิจฉัยว่า คดีก่อน ศ. พี่สาวของโจทก์ทั้งสอง ได้ฟ้องจำเลยที่ 1 เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา กรณีจำเลยที่ 1 กระทำละเมิดเป็นเหตุให้ ม. บิดาโจทก์ทั้งสองและ ศ. ถึงแก่ความตาย ขอให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นค่าปลงศพ และค่าขาดไร้อุปการะ และค่าเสียหายของรถจักรยานยนต์ โดยปรากฏว่า ศ. ฟ้องในฐานะเป็นบุตรผู้ตายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดของจำเลยที่ 1 เช่นนี้ สำหรับค่าปลงศพและค่าเสียหายของรถจักรยานยนต์จึงเป็นการฟ้องเพื่อประโยชน์ของทายาท ม. ผู้ตายทุกคนรวมถึงโจทก์ทั้งสองด้วย ส่วนค่าขาดไร้อุปการะเป็นสิทธิเฉพาะตัวของทายาทแต่ละคนที่ได้รับ ความเสียหาย และตามคำฟ้องคดีก่อนไม่ปรากฏข้อความว่า ศ. ฟ้องแทนโจทก์ทั้งสอง แม้อต่อมาศาลชั้นต้นจะพิพากษาให้จำเลยที่ 1 ชดใช้ค่าขาดไร้อุปการะของโจทก์ทั้งสอง

²⁹ สุเทพ สุนหว่า. (2548). การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิดที่รัฐต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 99.

แก่ ศ. ก็เป็นการพิพากษาโดยไม่ชอบ ดังนี้ ในส่วนของการเรียกค่าขาดไร้อุปการะของโจทก์ทั้งสองในคดีนี้ไม่เป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาซ้ำตาม ป.วิ.พ. มาตรา 144

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1828/2548 วินิจฉัยว่า ค่าเสียหายที่ศาลอุทธรณ์กำหนดตามคำพิพากษาเป็นค่าปลงศพมีจำนวน 50,000 บาท เป็นหนี้ที่โจทก์ทั้งสองมีสิทธิจะได้รับร่วมกัน ไม่อาจแบ่งแยกเป็นหนี้ของโจทก์แต่ละคนได้ แต่ในส่วนของค่าขาดไร้อุปการะที่กำหนดให้โจทก์ทั้งสองได้รับร่วมกันมาจำนวน 200,000 บาท นั้น เป็นหนี้ที่สามารถแบ่งแยกเป็นส่วนของโจทก์แต่ละคน โดยโจทก์ทั้งสองสามารถฟ้องเรียกเฉพาะส่วนของตนโดยลำพังได้ ทุนทรัพย์ที่พิพาทชั้นฎีกาจึงต้องถือตามจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์แต่ละคนมีสิทธิที่จะเรียกร้องจากจำเลยทั้งสอง เมื่อแบ่งแยกค่าเสียหายในส่วนค่าขาดไร้อุปการะของโจทก์ทั้งสองคนละครั้งเป็นเงินคนละ 100,000 บาท และนำไปรวมกับค่าเสียหายที่เป็นค่าปลงศพจำนวน 50,000 บาทแล้ว ทุนทรัพย์พิพาทชั้นฎีกาของโจทก์ทั้งสองแต่ละคน จึงไม่เกินสองแสนบาท ต้องห้ามมิให้ฎีกาในข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.พ. ม. 248 วรรคหนึ่ง

3.2.1.6 ระยะเวลาในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ

ระยะเวลาในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้มีการบัญญัติไว้ แต่หากพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 844 วรรคสอง อันเป็นที่มาของประมวลกฎหมายและพาณิชย์ของไทยในเรื่องค่าขาดไร้อุปการะ ซึ่งกำหนดว่า ผู้ทำละเมิดต้องใช้ค่าขาดไร้อุปการะระหว่างเวลาซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าชีวิตของเขาจะยืนยาวอยู่³⁰ ซึ่งแนวคำพิพากษาของศาลไทยได้วินิจฉัยโดยคำนวณว่า ผู้ตายอยู่ในฐานะที่คาดหวังได้ว่าจะมีชีวิตทำมาหาได้ต่อไปข้างหน้าอีกประมาณเท่าใด หรือตามความหวังที่มีเหตุผลเป็นที่เห็นได้ว่า ผู้ตายจะมีชีวิตอยู่อุปการะได้ถึงเวลานั้น ดังนั้น การกำหนดระยะเวลาที่นำมาคำนวณค่าขาดไร้อุปการะต้องพิจารณาจาก³¹

(1) อายุที่เหลือที่สามารถจะหารายได้ เช่น ถึงแก่ความตายขณะมีอายุ 30 ปี คงเหลือระยะเวลาทำงานจนกว่าจะปลดเกษียณอีกร่วม 30 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่คาดหวังว่าจะมีชีวิตอยู่ถึง

(2) ระยะเวลาการขาดไร้อุปการะของผู้เสียหาย

ในกรณีของบุตร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 บัญญัติว่า “บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้”

ตามคำพิพากษาของศาลส่วนใหญ่ จะยึดถือสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมายลักษณะครอบครัว กล่าวคือ ระยะเวลาในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนอันเป็นค่าขาดไร้อุปการะนั้นจะกำหนดให้ไม่เกินอายุของบุตรเมื่อบรรลุนิติภาวะเท่านั้น ตัวอย่าง เช่น

³⁰ แหล่งเดิม.

³¹ ธีรัฐติ วรรณวนิช. (2538). การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายเนื่องจากการทำละเมิด. วิทยานพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 139.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1991/2527 วินิจฉัยว่า ช. อายุ 53 ปี มีสุขภาพดีและไม่มีโรคประจำตัวเป็นที่คาดหมายได้ว่าอาจมีอายุยืนยาวกว่า 60 ปีได้ ที่ศาลกำหนดค่าขาดไร้อุปการะแก่โจทก์เดือนละ 8,000 บาท มีกำหนด 10 ปี จึงเป็นการพอสมควรและเหมาะสมแล้ว

ขณะ ช. ตาย ร. และ ภ. บุตรมีอายุ 9 ปีเศษ และ 5 ปีเศษตามลำดับ ร. และ ภ. ชอบที่จะได้รับชดใช้ค่าขาดไร้อุปการะตลอดไปจนกว่าอายุจะบรรลุนิติภาวะตามมาตรา 1564 กำหนดเวลาที่ได้รับชดใช้ค่าขาดไร้อุปการะไม่เกิน 10 ปี ก็เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หาเป็นการขัดกันกับกำหนดระยะเวลาที่โจทก์ได้รับชดใช้ค่าขาดไร้อุปการะไม่ เมื่อ ร. และ ภ. เติบโตขึ้นก็จำเป็นต้องได้รับการศึกษาสูงขึ้น และได้รับการเลี้ยงดูเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ที่ศาลคิดถัวเฉลี่ยค่าขาดไร้อุปการะตลอดไปจนกว่าจะบรรลุนิติภาวะเป็นเงินคนละ 25,000 บาทต่อปี จึงเป็นการพอสมควรและเหมาะสมแก่ฐานะของ ช. ผู้ตายแล้ว

ส่วนสิทธิหน้าที่ของบิดามารดาหรือสามีภรรยา กฎหมายได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ขึ้นพื้นฐานของบุคคลดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติไว้ใน มาตรา 1461 วรรคสองว่า “สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน” และกฎหมายได้กำหนดหน้าที่ของบุตรไว้ใน มาตรา 1563 ซึ่งบัญญัติว่า “บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา”

ระยะเวลาในการอุปการะเลี้ยงดูตามความสัมพันธ์ของบุคคลดังกล่าวนั้น กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ว่าเป็นระยะเท่าใด ซึ่งแสดงว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวจะต้องผูกพันตลอดไป เพียงแต่หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างกันของสามีภริยา จะมีเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด คือ ตามความสามารถและฐานะเป็นสำคัญ ฉะนั้น สามารถพิจารณาระยะเวลาที่จะนำมาคำนวณหาค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้ โดยการนำระยะเวลาที่จะสามารถทำมาหาได้ที่เหลือ หากคาดตามความหวังที่ผู้ตายจะมีชีวิตอยู่ถึงมาพิจารณา แต่ทั้งนี้ จะต้องนำเรื่องสุขภาพร่างกายของผู้ตายก่อนถูกทำละเมิด มาเป็นปัจจัยผันแปรในการกำหนดระยะเวลาดังกล่าวด้วย

สำหรับกรณีบิดามารดา บุตรมีหน้าที่ในการอุปการะบิดามารดาตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1563 ซึ่งหน้าที่ในการอุปการะดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า เป็นแนวคิดตามจารีตประเพณีของสังคมไทยที่ผู้เป็นบุตร จะต้องทดแทนบุญคุณในการอุปการะเลี้ยงดูของผู้เป็นบุพการี กฎหมายจึงกำหนดหน้าที่ของบุตรไว้โดยไม่ได้มีเงื่อนไขอื่นใด ดังนั้น ระยะเวลาในการกำหนดค่าสินไหมเพื่อการขาดไร้อุปการะ ควรจะคำนึงถึงข้อเท็จจริงทั้ง 2 ประการดังนี้³²

(1) ระยะเวลาคงเหลือในการดำรงชีพของบิดามารดา คือ การมีชีวิตอยู่ต่อไปของบิดามารดาจนกว่าจะสิ้นอายุขัยว่าจะเหลืออีกกี่ปี เช่น ปัจจุบันบิดามารดาอายุ 60 ปี คาดว่าจะมีอายุต่อไปไม่เกิน 70 ปี ฉะนั้น ระยะเวลาในการอุปการะบิดาและมารดาของบุตรที่เหลืออยู่ก็คือ 10 ปี

³² แหล่งเดิม.

แต่เนื่องจากการมีชีวิตอยู่ต่อไปในอนาคตจนถึงอายุขัยนั้น ไม่อาจจะกำหนดลงไปได้อย่างแน่แท้ว่าคงเหลือกี่ปี ทำได้เพียงประมาณการว่าจะมีชีวิตอยู่ถึงเมื่อไรเท่านั้น ฉะนั้น มาตรฐานขั้นต่ำที่ศาลจะคำนึง คือ สถิติอายุขัยของคนไทยว่าส่วนใหญ่แล้วคนไทยจะมีอายุขัยยาวนานเพียงใด

(2) ระยะเวลาในการทำมาหาได้ของบุตรหากคาดตามความหวังที่จะมีชีวิตอยู่ถึง ซึ่งเป็นระยะเวลาของความสามารถในการหารายได้ในลักษณะเดียวกันกับสามีภริยา

ระยะเวลานำมาเพื่อใช้ในการคำนวณนั้น เป็นระยะเวลาที่เกิดจากการคาดด้วยความหวังโดยอาศัยข้อเท็จจริงประกอบการตัดสินใจของศาลในการกำหนดระยะเวลาในการอุปการะ หากพิจารณาแล้วคำพิพากษาศาลฎีกาส่วนใหญ่ จะกำหนดระยะเวลาดังกล่าวสูงสุดไม่เกิน 10 ปี ส่วนการกำหนดค่าขาดไร้อุปการะของบุตรนั้น มักจะกำหนดระยะเวลาที่บรรลุนิติภาวะเป็นเกณฑ์

3.2.2 การเรียกค่าทดแทนตามพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537

กฎหมายเงินทดแทนเป็นกฎหมายที่คุ้มครองลูกจ้าง หรือผู้ที่อยู่ในความอุปการะของลูกจ้างด้วยการกำหนดให้นายจ้างจ่ายเงินให้แก่บุคคลดังกล่าว ในกรณีลูกจ้างได้รับอันตรายหรือเจ็บป่วยหรือตายอันมีสาเหตุจากการทำงานให้นายจ้าง แม้ว่าสาเหตุของการที่ลูกจ้างประสบอันตราย เจ็บป่วยหรือตายไม่ได้มาจากการกระทำละเมิดของนายจ้างโดยตรงก็ตาม³³ แต่ด้วยเหตุที่ว่านายจ้างเป็นผู้ซึ่งได้รับประโยชน์จากการทำงานของลูกจ้าง และด้วยแนวคิดที่ว่าก่อนที่ลูกจ้างจะเข้ามาทำงานกับนายจ้างลูกจ้างย่อมมีความปลอดภัยในชีวิตอย่างเต็มบริบูรณ์ แต่เมื่อมาทำงานให้นายจ้างและลูกจ้างได้รับอันตรายจากเครื่องมือเครื่องจักรของนายจ้าง นายจ้างย่อมต้องรับผิดชอบในความเสียหายดังกล่าว

3.2.2.1 หลักการและเจตนารมณ์ของกฎหมายเงินทดแทน

เมื่อมีการประสบอันตรายเกิดขึ้นแล้ว ปัญหาเฉพาะหน้าที่จะต้องกระทำก่อนก็คือ การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบอันตรายหรือครอบครัวของผู้นั้น เพราะเป็นผู้ที่ได้รับ ความเสียหายโดยตรง จึงจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือ เพื่อเป็นการทดแทนความเสียหายที่เขาได้รับก่อน อันเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะ เพื่อผ่อนคลายความลำบากเดือดร้อนทุกข์ยากที่เกิดขึ้นให้บรรเทาเบาบางหรือหมดสิ้นไป³⁴

ในกรณีที่ลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยจนถึงแก่ความตายหรือสูญหายผู้มีสิทธิได้รับเงินทดแทน คือ ผู้ที่ลูกจ้างเคยหาเลี้ยงหรือได้รับประโยชน์จากการทำงานของลูกจ้าง เมื่อขาดผู้ที่ยังหาเงินให้ใช้จ่ายและเลี้ยงดูก็ย่อมเกิดความเดือดร้อนทุกข์ยาก

3.2.2.2. บุคคลผู้มีสิทธิได้รับเงินทดแทน

ในกรณีที่ลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยจนถึงแก่ความตายหรือสูญหาย บุคคลผู้มีสิทธิได้รับเงินทดแทน คือ ผู้ที่ลูกจ้างเคยหาเลี้ยงหรือได้รับประโยชน์จากการทำงานของลูกจ้าง เมื่อขาด

³³ เกษมสันต์ วิจารณ์. (2550). กฎหมายแรงงาน. รวมคำบรรยายภาคหนึ่ง สมัยที่ 59 เล่มที่ 7 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 87.

³⁴ สุชาติ วิทวัส. (2548). คำอธิบายเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองแรงงาน. หน้า 249.

ผู้ซึ่งเคยหาเงินให้ใช้จ่ายและเลี้ยงดูก็ย่อมเกิดความเดือดร้อนทุกข์ยาก ดังนั้น พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 มาตรา 20 จึงกำหนดบุคคลผู้มีสิทธิได้รับเงินทดแทนไว้ ดังนี้

มาตรา 20 “เมื่อลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยจนถึงแก่ความตายหรือสูญหาย ให้บุคคลต่อไปนี้ผู้มีสิทธิได้รับเงินทดแทนจากนายจ้าง

- (1) บิดามารดา
- (2) สามีหรือภรรยา
- (3) บุตรที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่เมื่อมีอายุครบสิบแปดปี และยังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี”

จากบทบัญญัติมาตรานี้ เห็นได้ว่าบุคคลซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับเงินทดแทนจากนายจ้างกรณีลูกจ้างประสบอันตราย หรือเจ็บป่วยจนถึงแก่ความตายหรือสูญหาย ตามกฎหมายเงินทดแทนมาตรา 20 ดังกล่าวข้างต้น อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ บิดา มารดา สามีหรือภรรยา และบุตร

ในกรณีของสามีหรือภรรยา หมายถึง สามีหรือภรรยาของลูกจ้างผู้ตาย ในเรื่องนี้ปรากฏว่ามีปัญหาถกเถียงกันอยู่มากกว่าสามีหรือภรรยาที่จะมีสิทธิได้รับค่าทดแทนนั้น จะต้องเป็นสามีหรือภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ มีความเห็นอยู่ 2 ฝ่าย คือ

ฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่า ต้องเป็นสามีหรือภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น จึงจะเป็นผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทน

แต่อีกฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่า สามีหรือภรรยาซึ่งมีสิทธิได้รับค่าทดแทนนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นสามีหรือภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นแต่เพียงว่าได้มีพฤติการณ์การอยู่กินร่วมกันฉันสามีภรรยา ก็เป็นการเพียงพอแล้ว เพราะตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเงินทดแทนที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นการบรรเทาความเดือนร้อนทุกข์ยากเป็นการเฉพาะหน้า

ส่วนกรณีของบุตรนั้น หมายถึง บุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดามารดา และบุตรไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่บิดาได้รับรองแล้วว่าเป็นบุตร ซึ่งกฎหมายกำหนดว่าบุตรจะต้องมีอายุต่ำกว่า 18 ปี แต่มีข้อยกเว้นไว้สำหรับบุตรที่มีอายุเกินกว่า 18 ปี ถ้าได้รับค่าทดแทนอยู่และมีอายุครบ 18 ปีไปแล้ว หากยังศึกษาอยู่ในระดับที่ไม่สูงกว่าระดับปริญญาตรีก็ได้รับส่วนแบ่งต่อไปตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ อีกกรณีหนึ่งก็คือกรณีที่บุตรมีอายุเกิน 18 ปีแล้วแต่ทุพพลภาพหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ และอยู่ในความอุปการะของลูกจ้าง ก่อนที่ลูกจ้างจะถึงแก่ความตายก็มีสิทธิได้รับเงินค่าทดแทนตลอดไป นอกจากนี้กฎหมายยังคุ้มครองบุตรของลูกจ้างที่เกิดภายหลังที่ลูกจ้างถึงแก่ความตายนั้น ถ้าเกิดภายใน 310 วันก็ให้สิทธิได้รับค่าทดแทนด้วย แต่จะมีสิทธินับตั้งแต่วันที่มิสภพบุคคล คือ นับแต่คลอดเป็นต้นไป

กรณีมีการอ้างว่า เด็กเป็นบุตรของลูกจ้างผู้ตายที่เกิดจากมารดา ซึ่งเป็นภริยาที่มีใจจดทะเบียสนสมรสกับลูกจ้างผู้ตาย น่าจะต้องพิจารณาจากสุติบัตรของเด็ก ประกอบกับจะต้องสอบข้อเท็จจริงจากบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หากได้ข้อเท็จจริงสอดคล้องต้องกันว่า เด็กเป็นบุตรของลูกจ้างผู้ตายจริงก็พิจารณาให้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนในฐานะบุตรด้วย

ประเภทที่สอง กรณีที่ไม่มีผู้มีสิทธิตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง นายจ้างต้องจ่ายค่าทดแทนให้แก่บุคคลที่อยู่ในความอุปการะของลูกจ้างก่อนที่ลูกจ้างถึงแก่ความตายหรือสูญหาย ดังนั้น ถ้าลูกจ้างผู้ตายได้อุปการะผู้ใดไว้ก่อนที่จะถึงแก่ความตาย และผู้อยู่ในความอุปการะนั้นได้รับความเดือดร้อนเพราะขาดรู้อุปการะจากลูกจ้างที่ตายหรือสูญหาย ผู้อยู่ในความอุปการะนั้นก็จะมีสิทธิได้รับเงินทดแทนไปทั้งหมดตามกฎหมาย ผู้อยู่ในความอุปการะนั้นอาจจะเป็นญาติของลูกจ้างก็ได้ หรืออาจจะเป็นบุคคลอื่น³⁵ ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 3620/2525 ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ข้อ 50 มีความว่า เมื่อลูกจ้างประสบอันตรายถึงแก่ความตาย ต้องพิจารณาว่าผู้มีสิทธิได้รับเงินทดแทนตามวรรคหนึ่งมีตัวอยู่หรือไม่ ถ้ามีผู้นั้นก็มีสิทธิได้รับเงินทดแทนผู้มีสิทธิตามวรรคสองก็ไม่มีสิทธิ ซึ่งถ้าไม่มีผู้มีสิทธิได้รับเงินทดแทนตามวรรคหนึ่งแล้ว สิทธิที่จะได้รับเงินทดแทนจึงจะได้แก่ผู้มีสิทธิตามวรรคสอง มิได้หมายความว่าเมื่อมีผู้มีสิทธิตามวรรคหนึ่งและผู้นั้นได้รับเงินทดแทนไปบางส่วนแล้ว ต่อมาผู้นั้นหมดสิทธิลง ก็ให้บุคคลในวรรคสองเข้ารับเงินทดแทนในส่วนที่เหลือ ประกาศของกระทรวงมหาดไทยดังกล่าว กำหนดตัวผู้มีสิทธิจะได้รับเงินทดแทนไว้เท่านั้น มิใช่เป็นการจัดลำดับผู้มีสิทธิได้รับเงินทดแทนก่อนหลัง สิทธิรับเงินทดแทนเป็นสิทธิเฉพาะตัว

คำพิพากษาฎีกาที่ 3465/2528 ผู้ซึ่งอยู่ในความอุปการะของลูกจ้างที่ตายตามความในวรรคสองของประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การคุ้มครองแรงงานฯ ข้อ 50 นั้น อาจเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันไม่ถึงเสมอเป็นกรณีญาติกับลูกจ้าง แต่ก็มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเพียงพอเกี่ยวกับการดำรงชีพที่ได้รับจากผู้ตายเสมอมา ไม่ใช่ด้วยความเมตตาเป็นครั้งคราวและไม่แน่นอน และความตายของลูกจ้างผู้นั้นต้องเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลนั้นต้องได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีพด้วย

3.2.2.3 ส่วนแบ่งค่าทดแทน

ในเรื่องส่วนแบ่งค่าทดแทน ในกรณีที่ลูกจ้างประสบอันตรายเป็นผู้มีสิทธิได้รับเงินค่าทดแทนจะไม่มีปัญหาในเรื่องส่วนแบ่งค่าทดแทน เพราะว่ามีผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนมีเพียงคนเดียว คือ ตัวลูกจ้างผู้ประสบอันตราย แต่ในกรณีที่ผู้มีสิทธิจะได้รับค่าทดแทนมีมากกว่าหนึ่งคน กรณีที่ลูกจ้างประสบอันตรายจนถึงแก่ความตายหรือสูญหาย ผู้มีสิทธิแต่ละคนจะได้รับส่วนแบ่งค่าทดแทนในอัตราคนละเท่า ๆ กัน และถ้าผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนคนหนึ่งคนใดถึงแก่ความตาย หรือกรณีที่สามีหรือภริยาเป็นผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนแล้วสมรสใหม่ หรือมิได้สมรสใหม่แต่มีพฤติการณ์แสดงให้เห็นได้ว่า อยู่กินร่วมกันฉันสามีภริยากับชายหรือหญิงอื่น หรือกรณีบุตรมีอายุเกินสิบแปดปีแล้วมิได้ศึกษาต่อหรือศึกษาต่อแต่เกินกว่าระดับปริญญาตรี หรือมิได้เป็นผู้พิการทุพพลภาพ จิตพิการไม่สมประกอบแล้ว บุคคลดังกล่าวนั้นก็ไม่มีสิทธิได้รับค่าทดแทน และจะต้องนำส่วนแบ่งของบุคคลที่หมดสิทธินั้น ๆ ไปเฉลี่ยให้บุคคลผู้มีสิทธิที่ยังเหลืออยู่ต่อไป³⁶ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 21 ว่า

³⁵ เกษมสันต์ วิลาวรรณ. เล่มเดิม. หน้า 94-95.

³⁶ สุชาติรี วสวงศ์. เล่มเดิม. หน้า 307.

“ให้ผู้มีสิทธิตามมาตรา 20 ได้รับส่วนแบ่งในเงินทดแทนเท่ากัน

ในกรณีที่สิทธิได้รับเงินทดแทนสิ้นสุดลง เพราะผู้มีสิทธิตามมาตรา 20 ผู้หนึ่งผู้ใดถึงแก่ความตาย หรือสามีหรือภรรยาสมรสใหม่ หรือมิได้สมรสใหม่แต่มีพฤติการณ์แสดงให้เห็นได้ว่าอยู่กินฉันสามีหรือภรรยากับหญิงหรือชายอื่น หรือบุตรไม่มีลักษณะตามมาตรา 20(3) หรือ (4) อีกต่อไป ให้นำส่วนแบ่งของผู้หมดสิทธิเพราะเหตุหนึ่งเหตุใดดังกล่าวไปเฉลี่ยให้แก่ผู้มีสิทธิอื่นต่อไป”

จะเห็นได้ว่า สิทธิในการได้รับค่าทดแทนของผู้ที่อยู่ในความอุปการะของลูกจ้างที่ถึงแก่ความตายตามพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 มาตรา 20 มีเจตนารมณ์เพื่อจะเยียวยาความเดือดร้อนที่ผู้ที่อยู่ในความอุปการะของลูกจ้างได้รับเมื่อลูกจ้างถึงแก่ความตาย ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับเจตนารมณ์ของค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสาม ซึ่งกฎหมายให้สิทธิแก่ผู้ที่อยู่ในความอุปการะของผู้ถูกระงับละเมิดที่ถึงแก่ความตายใช้สิทธิเรียกร้อง แต่ตามพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 ได้กำหนดตัวบุคคลผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนดังกล่าวไว้กว้างกว่าผู้มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสาม กล่าวคือ บุคคลผู้มีสิทธิจะได้รับค่าทดแทนตามพระราชบัญญัติเงินทดแทนนั้น แม้ไม่มีความสัมพันธ์กันตามกฎหมายกับลูกจ้างผู้ตายก็ตาม แต่หากลูกจ้างผู้ถึงแก่ความตายได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูตามความเป็นจริง และบุคคลดังกล่าวได้รับความเดือดร้อนจากการที่ลูกจ้างถึงแก่ความตาย บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทน

3.2.3 สิทธิของผู้เสียหายยื่นคำร้องขอให้บังคับค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคแรก บัญญัติว่า

“ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้”

บทบัญญัติกฎหมายมาตรานี้ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2548 แนวคิดของกฎหมายเพื่อให้ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดของจำเลย ไม่ต้องไปดำเนินคดีส่วนตัวในทางแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเป็นภาระยิ่งขึ้นให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อที่จะให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภท ซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ต่อเนื่องไปได้ ทำให้การพิจารณาคดีในส่วนแพ่งเป็นไปโดยรวดเร็วและเป็นการลดภาระให้แก่ผู้เสียหาย³⁷

³⁷ เมธี ศรีอนุสรณ์. (2549, กุมภาพันธุ์). ผู้เสียหายเรียกค่าเสียหายโดยไม่ต้องฟ้อง? สัมภาษณ์พิเศษ ชาญณรงค์ ประณีตจิตต์. รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา. วารสารข่าวกฎหมายใหม่, 3, 68. หน้า 4-11.

แม้บิดาหรือบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจะมีฐานะเป็นผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานตามความเป็นจริง ซึ่งมีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายโดยตรงที่ถูกทำร้ายถึงตาย หรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2) จึงเป็น “ผู้เสียหาย” ตามมาตรา 2 (4) แต่บุคคลดังกล่าวจะมีสิทธิยื่นคำร้องตาม มาตรา 44/1 วรรคหนึ่งหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับว่าผู้เสียหายนั้นมีสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่จะฟ้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน อันเนื่องมาจากการกระทำผิดของจำเลยหรือไม่ ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้³⁸

1) กรณีเป็นบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คือ บิดาที่อยู่กินเป็นสามีภริยากับมารดาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส ย่อมมิใช่ทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรตาม ป.พ.พ. มาตรา 1629 (2) แม้บุตรจะถูกจำเลยทำร้ายถึงตาย บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็มิได้เป็นทายาทที่จะมีสิทธิรับมรดกของบุตรได้ ดังนั้น บรรดาสิทธิต่าง ๆ ที่ทายาทของผู้มีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยผู้ทำละเมิดชดเชย อันได้แก่ ค่าปลงศพ รวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 443 วรรคหนึ่ง ค่ารักษาพยาบาลรวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบกรงานนั้น ตามมาตรา 443 วรรคสอง บิดาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายย่อมไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเช่นนี้ได้ อีกทั้งเมื่อมิได้เป็นบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย บุตรที่ถูกฆ่าตายย่อมไม่มีหน้าที่ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1563 ที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดู ดังนั้น แม้ในทางปฏิบัติก่อนตายบุตรได้อุปการะเลี้ยงดูบิดาของตนอยู่ แต่ก็ถือไม่ได้ว่าเหตุที่บุตรตายลงนั้น ทำให้บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมายด้วย ในกรณีเช่นนี้ บิดาย่อมไม่อาจเรียกร้องให้จำเลยใช้ค่าอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายตาม ป.พ.พ. มาตรา 443 วรรคสามได้ เมื่อบิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุบุตรได้รับอันตรายแก่ชีวิต อันเนื่องมาจากการกระทำผิดของจำเลย แม้จะเป็นผู้เสียหายตาม มาตรา 5 (2) บิดาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ไม่มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องตาม มาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง ต่อศาลได้

2) กรณีเป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

กรณีเป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น หากบิดาได้แสดงออกเป็นที่ประจักษ์ว่า ได้รับรองว่าเป็นบุตรของตนโดยพฤตินัยแล้ว ย่อมจะมีสถานะทางกฎหมายแตกต่างกับกรณีที่ยังมิได้รับรองบุตรโดยพฤตินัย ดังนี้

ก) กรณีเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองโดยพฤตินัย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 บัญญัติว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วโดยพฤตินัย ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย” ดังนั้น แม้เป็นบุตรนอกกฎหมายแต่หากบิดาได้รับรองแล้วโดยพฤตินัย เช่น ให้ใช้ชื่อสกุล ให้การอุปการะเล่าเรียนศึกษา หรือแสดงออกต่อบุคคลทั่วไปว่าเป็นบุตร บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วโดยพฤตินัยเช่นนี้ ย่อมถือว่าเป็น

³⁸ ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2549). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ภาค 1-2

เป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตาม มาตรา 1627 จึงเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกของบิดา ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ตาม มาตรา 1629 (1) บุตรนอกกฎหมายซึ่งบิดาได้รับรองแล้วโดยพฤตินัยเช่นนี้ ย่อมมีฐานะเป็นทายาทที่มีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยผู้กระทำละเมิดต้องชดใช้ค่าปลงศพ รวมทั้งค่าใช้จ่ายอัน จำเป็นอย่างอื่น ๆ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 443 วรรคหนึ่ง และค่ารักษาพยาบาลรวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาด ประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบกิจการตาม มาตรา 443 วรรคสองได้ บุตรนอกกฎหมาย ที่บิดารับรองแล้วจึงเป็นผู้เสียหายและมีสิทธิยื่นคำร้องตาม มาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง เพื่อขอให้ศาลบังคับ จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเช่นนี้ให้แก่ตนได้ แต่เมื่อมิได้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายย่อมไม่อาจเรียก ค่าอุปการะตาม ป.พ.พ. ตามมาตรา 1564 ประกอบมาตรา 443 วรรคสามได้

ข) กรณีเป็นบุตรนอกกฎหมายซึ่งบิดามีได้รับรองโดยพฤตินัย

กรณีเช่นนี้บุตรนอกกฎหมายย่อมไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ตามความในมาตรา 1627 ที่ จะถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย อันมีฐานะเป็นทายาทของบิดาผู้ถูกฆ่าตาย บุตร นอกกฎหมายเช่นนี้แม้จะถือว่าเป็นผู้สืบสันดานตามความเป็นจริง มีอำนาจจัดการแทนบิดาผู้ถูกฆ่าตายได้ ตามมาตรา 5 (2) และมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้ตาม มาตรา 2 (4) ประกอบมาตรา 28 (2) และ มาตรา 3 (2) ก็ตาม แต่บุตรนอกกฎหมายเช่นนี้ไม่มีสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในการเรียก เอาค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุบิดาได้รับอันตรายแก่ชีวิตอันเนื่องมาจากการกระทำผิดของจำเลย กรณี ย่อมไม่เข้าเกณฑ์ตามมาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง ที่บุตรนอกกฎหมายในกรณีเช่นนี้จะมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาล ซึ่งพิจารณาคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ ตนได้

3.2.4 การใช้สิทธิในการหักลดหย่อนภาษีลูกกตัญญู

การหักลดหย่อนภาษีลูกกตัญญู เป็นการอนุญาตให้บุคคลธรรมดาที่มีรายได้และมีการอุปการะ เลี้ยงดูบิดามารดาของผู้มีเงินได้ รวมทั้งบิดามารดาของสามี หรือภรรยาของผู้มีเงินได้ โดยให้หักค่าอุปการะ เลี้ยงดูเป็นค่าใช้จ่ายได้คนละ 30,000 บาท โดยบิดามารดาดังกล่าวจะต้องมีอายุ 60 ปีขึ้นไป และมีรายได้ ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ และอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้มีเงินได้ สิทธิดังกล่าวบัญญัติไว้ในประมวล รัษฎากร มาตรา 47 (1) (ญ)³⁹ โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

³⁹ มาตรา 47 เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 เมื่อได้หักตามมาตรา 42 ทวิ ถึงมาตรา 46 แล้วเพื่อเป็นการ บรรเทาภาระภาษี ให้หักลดหย่อนได้อีกดังต่อไปนี้

(1) ลดหย่อนให้สำหรับ

(ญ) ค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของผู้มีเงินได้ รวมทั้งบิดามารดาของสามีหรือภรรยาของผู้มีเงินได้คนละ สามหมื่นบาทโดยบุคคลดังกล่าวต้องมีอายุหกสิบปีขึ้นไป มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ และอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้มีเงินได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด

ค่าอุปการะเลี้ยงดูตามวรรคหนึ่ง ให้หักลดหย่อนสำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ.2547 ที่จะต้องยื่น ราชการในปี พ.ศ.2548 เป็นต้นไป

1) ให้หักลดหย่อนได้คนละ 30,000 บาท สำหรับบิดามารดาที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และอยู่ในการเลี้ยงดูของผู้มีเงินได้ แต่บิดามารดาต้องมีรายได้ในปีที่ใช้สิทธิไม่เกิน 30,000 บาท หากบิดามารดาไม่มีรายได้เกินก็ใช้สิทธิไม่ได้

2) จะต้องเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดามารดาของผู้มีเงินได้ ที่ขอใช้สิทธิลดหย่อนต้องเป็นบิดามารดาที่แท้จริง หรือหากเป็นบิดามารดาบุญธรรมต้องมีการจดทะเบียนบิดามารดาให้ถูกต้องตามกฎหมาย จึงจะสามารถหักลดหย่อนได้

3) กรณีผู้มีเงินได้หลายคนจะขอใช้สิทธิอุปการะบิดามารดาคนเดียวกัน ให้ผู้มีเงินได้คนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียวที่มีหลักฐานรับรองการอุปการะเลี้ยงดู เป็นผู้มีสิทธิในการหักลดหย่อนค่าอุปการะได้ในแต่ละปีภาษี กล่าวคือ บุคคลใดมีหลักฐานการยื่นชื่อของบิดามารดาในเอกสาร ลย.03 บุคคลนั้นย่อมได้สิทธิลดหย่อนนั้นไป

4) การหักลดหย่อนให้สามารถหักค่าลดหย่อนได้ทั้งจำนวน แม้ว่าจะมีการเลี้ยงดูมีการเลี้ยงดูไม่ตลอดปีภาษีที่ยื่นขอก็ตาม

5) กรณีสามีหรือภรรยาเป็นผู้มีเงินได้เพียงคนเดียวให้หักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของสามีหรือภรรยาได้คนละ 30,000 บาท

6) กรณีของผู้มีเงินได้ซึ่งเคยใช้สิทธิหักลดหย่อนอยู่เดิมแล้ว ต่อมาแต่งงานกันให้ใช้เกณฑ์การลดหย่อนดังนี้

(1) หากเป็นสามีภรรยาที่ไม่ครบปีภาษีที่ขอใช้สิทธิ และภรรยาไม่ได้แยกยื่นแบบภาษีเงินได้ต่างหากจากสามี ให้สามารถหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ทั้งบิดามารดาของผู้มีเงินได้ และบิดามารดาของภรรยาของผู้มีเงินได้ คนละ 30,000 บาท

(2) หากเป็นสามีภรรยาที่ครบปีภาษีที่ขอใช้สิทธิ และภรรยาไม่ได้แยกยื่นแบบภาษีเงินได้ต่างหากจากสามี ให้สามารถลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ทั้งบิดามารดาของผู้มีเงินได้ และบิดามารดาของผู้มีเงินได้ คนละ 30,000 บาท

(3) หากเป็นสามีภรรยาที่ครบปีภาษีที่ขอใช้สิทธิ และภรรยาขอแยกยื่นแบบภาษีเงินได้ต่างหากจากสามี ก็ให้สามีและภรรยาต่างคนต่างหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของตนได้คนละ 30,000 บาท

7) กรณีผู้มีเงินได้ไม่ได้อยู่ในประเทศไทย ให้สามารถหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูได้เฉพาะบิดามารดาที่อยู่ในประเทศไทยเท่านั้น

8) การลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดู ต้องระบุเลขบัตรประจำตัวประชาชนของบิดามารดาที่ขอใช้สิทธิในแบบที่ยื่นภาษีเงินได้ด้วย

9) การหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูนี้ต้องมีหลักฐานรับรองการอุปการะเลี้ยงดู (แบบ ลย.03) โดยให้กรองข้อมูลตามแบบฟอร์มที่กำหนด โดยให้ถือว่าแบบฟอร์ม ลย.03 ดังกล่าวเป็นหนังสือรับรองได้ การใช้สิทธิหักลดหย่อนภาษีถูกต้อง แม้อจะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดามารดาแต่บุคคลดังกล่าวจะใช้สิทธิหักลดหย่อนได้จะต้องปรากฏว่า บุตรนั้นได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาตาม

ความเป็นจริงจึงจะได้รับสิทธิหักลดหย่อนภาษีจากบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว สำหรับผู้เขียนเห็นว่า สิทธิในการหักลดหย่อนภาษีลูกกตัญญูตามบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรนั้นมีเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายเพื่อที่จะให้ประโยชน์แก่บุคคลซึ่งมีความกตัญญูต่อผู้ที่อุปการดาของตน ไม่ปล่อยปละละเลยให้บิดามารดาต้องเผชิญต่อความเดือดร้อนทุกข์ยากในการดำรงชีวิต ในยามที่บิดามารดาไม่อาจจะหารายได้หรือมีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงสิทธิในการเรียกกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสาม บุคคลซึ่งจะใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะนั้น กฎหมายจะไม่ค้ำนึ่งว่าผู้ใช้สิทธิเรียกกร้องจะไดให้การอุปการะแก่บุคคลที่ถูกทำละเมิดจนถึงแก่ความตายหรือไม่

123

123

123

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน เพื่อการขาดไร้อุปการะ

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนตาม มาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็น บทบัญญัติหลักทั่วไปในการกำหนดให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน ซึ่งมาตราดังกล่าวนี้มีความสำคัญเทียบได้กับ มาตรา 420 อันเป็นแม่บทในกฎหมายว่าด้วยละเมิด นอกจากนี้ การกำหนดให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนยังคง ต้องพิจารณาต่อไปจนถึงมาตรา 447 ฉะนั้น หากกรณีมีความเสียหายเกิดขึ้น และสามารถปรับบทได้กับ บทบัญญัติในมาตราใด การกำหนดค่าสินไหมทดแทนก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรานั้น แต่หาก ไม่สามารถปรับบทได้กับมาตราใดแล้ว ก็ต้องพิจารณาการกำหนดวิธีชดเชยค่าสินไหมทดแทน ดังที่ระบุไว้ใน มาตรา 438¹ แต่ทั้งนี้ก็มีได้หมายความว่า เมื่อได้เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในบทบัญญัติเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้อง กฎหมายกำหนดรายละเอียดไว้แล้ว ผู้เสียหายจะไม่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนอย่างใด ๆ ตามที่บัญญัติ ในมาตรา 438 วรรคสองอีก² กล่าวคือ ผู้เสียหายจะเรียกค่าสินไหมทดแทนทั้งตามที่ระบุไว้ในบทเฉพาะ เรื่องและบททั่วไปในมาตรา 438 วรรคสอง อีกด้วยก็ได้ หากปรากฏว่าค่าสินไหมทดแทนที่ได้รับยังไม่ ครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้น

ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสาม เป็นค่าสินไหมทดแทนที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นกรณีที่กระทำละเมิดให้เขาถึงแก่ ความตาย การเยียวยาความเสียหายที่ผู้กระทำละเมิดได้ก่อให้เกิดขึ้นก็คือ การก่อให้เกิดสิทธิที่จะได้รับค่า สินไหมทดแทนอันเป็นคุณประโยชน์แก่บุคคลบางจำพวกตามที่กำหนดไว้ กล่าวคือ เป็นบุคคลซึ่งก่อน ผู้ตายต้องพึ่งพาอาศัย หรืออยู่ในความอุปการะของผู้ตาย และความตายของผู้ตายได้ก่อให้เกิดความ เสียหายอย่างแท้จริงแน่นอนแก่บุคคลจำพวกนั้น³ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ตามบทบัญญัติดังกล่าวมีปัญหาที่ต้องพิจารณาดังต่อไปนี้ คือ

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับบุคคลผู้มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ลักษณะละเมิด กำหนดให้ผู้ที่กระทำละเมิดเป็น เหตุให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะแก่บุคคลซึ่ง อยู่ในความอุปการะของผู้ตายไว้ใน มาตรา 443 วรรคสาม แต่การเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้

¹ ไพจิตร บุญญพันธุ์ ก เล่มเดิม. หน้า 146.

² สุขุม ศุภนิติย์ จ เล่มเดิม. หน้า 81.

³ ไพจิตร บุญญพันธุ์ ก เล่มเดิม. หน้า 155-156.

อุปการะตามบทบัญญัติดังกล่าว จำกัดแต่เฉพาะต้องเป็นการขาดไร้อุปการะตามกฎหมายเท่านั้น กล่าวคือ มีตัวบทบัญญัติให้ต้องมีการอุปการะเลี้ยงดูกัน ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้บุคคลต้องมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูกัน ได้กล่าวไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ลักษณะครอบครัว อันได้แก่ กรณีการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยา บิดามารดากับบุตร สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

4.1.1 การอุปการะตามกฎหมาย

หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันระหว่างสามีภริยา บิดามารดากับบุตร บุตรบุญธรรม และผู้รับบุตรบุญธรรม เป็นหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติขึ้นมาเพื่อที่จะให้บุคคลดังกล่าว มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง หากว่าฝ่ายผู้ที่มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูมีฐานะและความสามารถในการเลี้ยงดูแต่ละเลย ต่อหน้าที่ดังกล่าว อีกฝ่ายหนึ่งก็สามารถเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูจากอีกฝ่ายหนึ่งได้

4.1.1.1 สามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย

ชายและหญิงเมื่อได้ทำการสมรสกัน นอกจากมีหน้าที่จะต้องอยู่กินฉันสามีภริยาแล้วยังมีสิทธิและหน้าที่อีกประการหนึ่งที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน คือ การให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 ถ้าหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งละเว้นต่อการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว อีกฝ่ายหนึ่งย่อมจะอ้างเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ การอุปการะเลี้ยงดูนั้นปกติสามีภริยาจะเรียกจากกันได้ในระหว่างเป็นสามีภริยากัน แต่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่า ภริยาจำต้องอยู่กินกับสามี การที่ภริยาออกจากบ้านไปจากสามีโดยไม่มีเหตุอันควร ภริยาจะฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากสามีไม่ได้⁴

ปัญหาที่จะต้องพิจารณาสำหรับสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย คือ กรณีสามีภริยาที่จดทะเบียนสมรสสมัครใจซึ่งร้างกันโดยไม่ได้จดทะเบียนหย่าขาดจากกัน ซึ่งในกรณีเช่นนี้ สถานะความเป็นสามีภริยายังคงมีอยู่ ยังไม่ถือว่าการสมรสสิ้นสุดลง หากสามีหรือภริยาจงใจทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกิน 1 ปี เป็นแต่เพียงเหตุให้ฝ่ายที่ถูกทิ้งร้างสามารถอ้างเป็นเหตุฟ้องหย่าอีกฝ่ายหนึ่งได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4)⁵ เท่านั้น สามีหรือภริยาแต่ละฝ่ายจึงทำการสมรสใหม่ไม่ได้ ดังนั้น ในกรณีที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกบุคคลภายนอกทำละเมิดเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งยังมีชีวิตอยู่สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ต้องขาดไร้อุปการะจากบุคคลภายนอกได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด มาตรา 443 วรรคสาม โดยกฎหมายถือว่าเป็นการเสียหายต่อสิทธิในการได้รับการอุปการะจากผู้ถูกกระทำละเมิด ซึ่งในความเป็นจริงแล้วคู่สมรสที่ใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายแต่อย่างใด

⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 96-97 / 2485.

⁵ มาตรา 1516 เหตุฟ้องหย่ามีดังต่อไปนี้

(4) สามีหรือภริยาจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปี อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

4.1.1.2 บิดามารดากับบุตร

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 การที่บุตรมีสิทธิจะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษาจากบิดามารดานั้น บุตรอาจใช้สิทธิเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาโดยตรงตาม มาตรา 1598/38 หรือใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลที่กระทำละเมิดเป็นเหตุให้บิดามารดาถึงแก่ความตายตาม มาตรา 443 วรรคท้าย เพราะถือว่าเป็นการทำให้บุตรต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย โดยไม่คำนึงว่าความเป็นจริงแล้วบิดามารดาจะได้อุปการะเลี้ยงดูหรือไม่ หรือผู้ตายจะเป็นผู้มีรายได้หรือมีฐานะดีหรือไม่อย่างไร และนอกจากนี้ การที่บุตรมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดานั้น บิดาและมารดาอาจใช้สิทธิเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบุตรโดยตรง หรืออาจเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อผู้กระทำละเมิดให้บุตรถึงแก่ความตาย เพราะถือว่าเป็นการละเมิดต่อสิทธิของบิดามารดาตาม มาตรา 443 วรรคสาม บิดามารดาจึงมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในการขาดไร้อุปการะตามกฎหมายได้ ซึ่งสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ต้องขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดดังกล่าว บิดามารดาและบุตรนั้นต้องมีความสัมพันธ์กันตามกฎหมาย

การอุปการะเลี้ยงดูระหว่างบิดามารดากับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายนี้ มีปัญหาที่จะต้องพิจารณา คือ กรณีที่บิดามารดาไม่ได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรตามความเป็นจริง ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 กำหนดให้บิดามารดามีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตรตามสมควร ในกรณีบุคคลภายนอกกระทำละเมิดบุตร ซึ่งตนไม่ได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูตามความเป็นจริงให้ถึงแก่ความตาย บิดามารดาก็ยังมีสิทธิเรียกค่าสินไหมเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้ โดยกฎหมายไม่คำนึงว่า บิดามารดาจะได้อุปการะเลี้ยงดูบุตรตามความเป็นจริงหรือไม่

จากปัญหาทั้งสองกรณีประการดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาถึงความมุ่งหมายในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามกฎหมายลักษณะละเมิด คือ เพื่อที่จะให้ผู้ต้องเสียหายจากการกระทำละเมิดได้รับการเยียวยาให้กลับสู่ฐานะเดิมเหมือนเมื่อยังไม่มีการละเมิด หรือใกล้เคียงกับฐานะเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า กรณีที่สามมีภริยาสมัครใจทิ้งร้างกันไม่ได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูกันตามความเป็นจริง รวมถึงกรณีที่บิดามารดาซึ่งชอบด้วยกฎหมายไม่ให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรของตน หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกทำละเมิดเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย สิทธิที่จะต้องได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากคู่สมรส หรือสิทธิของบิดามารดาในการจะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบุตร กรณีที่บิดาและมารดาไม่ได้ให้การอุปการะบุตรตามความเป็นจริง ไม่น่าจะถูกกระทบเตือนแต่อย่างใด แต่กฎหมายกลับให้สิทธิในการเรียกร้องค่าขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้ เพียงเพราะเหตุที่ว่าสามีหรือภริยาหรือบิดามารดามีความผูกพันกันตามกฎหมายเท่านั้น

4.1.2 การอุปการะตามความเป็นจริง

การอุปการะเลี้ยงดูนั้น เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบและหน้าที่ทางศีลธรรม ในการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลในครอบครัวของตน ทั้งนี้ เนื่องจากบิดาและมารดาเป็นผู้ให้กำเนิดจึงต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งเป็นสายเลือดของตน และกรณีของบุตรหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดานั้น เป็นแนวคิดตามจารีตประเพณีของสังคมไทยที่ผู้เป็นบุตรจะต้องทดแทนบุญคุณ ในการเลี้ยงดูของบุพการี

ส่วนสามีภริยาเป็นหน้าที่ตามเหตุผลของการตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกัน จึงจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและอุปถัมภ์คำชู้เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

4.1.2.1 สามีภริยาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

สามีภริยาซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 นั้นจะต้องเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ ต้องมีการจดทะเบียนสมรส ดังนั้น ชายและหญิงที่อยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส ไม่ถือว่าเป็นสามีภริยากันตามกฎหมาย จึงไม่มีหน้าที่ในฐานะสามีภริยา คือ ไม่มีหน้าที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ไม่ได้ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ในทางกฎหมายระหว่างกันแต่อย่างใด

แต่เนื่องจากในสังคมปัจจุบันการอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส ได้กลายมาเป็นอีกรูปแบบหนึ่งในการสร้างครอบครัวของชายและหญิง นอกเหนือไปจากการสมรสภายใต้ระบบทะเบียนสมรส จากการวิเคราะห์และเก็บข้อมูลของสำนักงานสำมะโนประชากรของแต่ละประเทศ จะเห็นได้ว่าการใช้ชีวิตคู่ของชายและหญิงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีแนวโน้มของการสมรสลดน้อยลง โดยจะมีการอยู่ร่วมกันโดยไม่จดทะเบียนสมรสเข้ามาแทนที่มากขึ้น เช่น จากการสำรวจของ U.S. Bureau of the Census ของประเทศสหรัฐอเมริกา สถิติของการอยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรส ระหว่างปี ค.ศ. 1975 ถึงปี ค.ศ. 2000 เป็นแบบ skyrocketed หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 39% เป็น 59% หรือในประเทศเนเธอร์แลนด์ โดยการสำรวจของ Central Bureau of Statistics แต่เป็นการสำรวจเป็นจำนวนครอบครัว คือ ในปี ค.ศ. 1994 มีครอบครัวที่จดทะเบียนสมรสอยู่ 82,982 ราย ในขณะที่ปีเดียวกันมีครอบครัวที่อยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสถึง 1,010,000 คน และมาในปี ค.ศ. 2004 สิบปีให้หลัง การอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้สมรสจะมีอัตราที่สูงขึ้น ส่วนกรณีของประเทศไทยการสำรวจสำมะโนประชากรไม่ได้ครอบคลุมถึงเรื่องดังกล่าว แต่จะเน้นไปในเรื่องของจำนวนประชากร การศึกษาขั้นต่ำ การประกอบอาชีพ เป็นต้น แต่จากสภาพแวดล้อมและสังคมในปัจจุบัน พอจะเห็นได้ว่าการอยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรสเพิ่มมากขึ้น แต่เดิมที่จะมีเฉพาะสังคมเกษตรกรรมในชนบท การอยู่ร่วมกันโดยมิได้จดทะเบียนสมรสได้แทรกซึมเข้ามาในเมืองใหญ่ และมีแนวโน้มจะมีอัตราส่วนมากขึ้นกว่าการสมรส ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการยึดถือหลักสิทธิส่วนบุคคลและเสรีภาพของคนทั้งคู่ และยึดถือหลักการอยู่ร่วมกันแบบไว้เนื้อเชื่อใจ⁶ เมื่ออัตราการอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสมีเพิ่มมากขึ้น แต่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายบัญญัติขึ้นมารับรองสิทธิของชายและหญิงซึ่งอยู่ร่วมกันดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นสิทธิเรื่องการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู สิทธิในการรับมรดก ตลอดจนสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ในกรณีที่บุคคลภายนอกกระทำละเมิดให้อีกฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตาย

จากการศึกษาถึงสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ตามกฎหมายไทยในฐานะที่ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องเป็นสามีภริยา ปรากฏว่าถ้าชายและหญิงทำการสมรสกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย หากบุคคลภายนอกทำละเมิดให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต อีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมีชีวิตอยู่สามารถเรียกร้อง

⁶ พัทณี หาญเทพินทร์. เล่มเดิม. หน้า 2.

ค่าสินไหมทดแทนในการขาดไร้อุปการะได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสาม⁷ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น แต่ในส่วนของชายและหญิงที่อยู่ร่วมกัน โดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส ไม่ถือว่าเป็นสามีภริยากันตามกฎหมาย กล่าวคือ ไม่มีหน้าที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ดังนั้น หากบุคคลภายนอกมาทำละเมิดทำให้อีกฝ่ายเสียชีวิต ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในการขาดไร้อุปการะจากผู้ที่มาทำละเมิดได้

4.1.2.2 บิดากับบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ความเป็นบิดากับบุตรนั้นเป็นความสัมพันธ์ต่อกันในทางสายโลหิต แม้ว่าจะเป็นบิดากับบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ตาม เนื่องจากเป็นบิดากับบุตรที่แท้จริงซึ่งกันและกัน ในทางศีลธรรมควรจะได้อุปการะเลี้ยงดูกัน แต่ในทางกฎหมายนั้นหากเป็นบิดากับบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย บุคคลดังกล่าวจะไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันในเรื่องสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายในทางแพ่งแต่อย่างใด ซึ่งรวมถึงกรณีการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้ทำละเมิดด้วย โดยแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) กรณีตัวบุตรถูกทำละเมิด

ในกรณีที่บิดามารดาไม่ได้ทำการสมรสกัน ผู้ซึ่งจะใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากบุคคลภายนอกที่มาทำละเมิดบุตรได้ก็คือ มารดาเพราะมารดาถือเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของบุตรในทุกกรณี โดยไม่คำนึงว่าในขณะที่บุตรถึงแก่ความตายนั้น มารดาจะมีฐานะดีหรือไม่ หรือบุตรได้อุปการะมารดาตามความเป็นจริงหรือไม่ มารดาชอบที่จะได้ค่าขาดไร้อุปการะทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ส่วนบิดานั้นไม่ถือว่าเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย จึงไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนดังกล่าว

(2) กรณีที่บิดาไม่ชอบด้วยกฎหมายถูกทำละเมิด

บิดาที่มีได้ทำการสมรสกับหญิงผู้เป็นมารดา ไม่ถือว่ามีสถานะเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายไม่มีสิทธิหน้าที่ใด ๆ ต่อบุตร แม้ว่าบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นจะยังมีสิทธิบ้างในบางประการ ถ้าบิดาทำการรับรองโดยพฤตินัยซึ่งก็คือ การแสดงต่อบุคคลทั่วไปว่าเด็กเป็นบุตร การแจ้งเกิด การให้ใช้ชื่อสกุล เป็นต้น ในกรณีดังกล่าว ป.พ.พ. มาตรา 1627 ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย ทำให้บุตรเป็นทายาทโดยธรรมมีสิทธิรับมรดกของบิดาเท่านั้น แต่ไม่ได้ทำให้บุตรและบิดาอยู่ในสถานะที่ชอบด้วยกฎหมาย บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจึงไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตร และบุตรก็ไม่สามารถที่จะเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ ด้วยเหตุที่ว่าแม้แต่ตัวบิดานอกกฎหมายเองบุตรนอกกฎหมายยังเรียกร้องไม่ได้แล้ว เมื่อมีผู้ละเมิดทำให้บิดานอกกฎหมายตาย บุตรนอก

⁷ มาตรา 443 “ในกรณีทำให้เขาถึงตายนั้น ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่าปลงศพรวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ อีกด้วย

ถ้ามิได้ตายในทันที ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่ารักษาพยาบาลรวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบการงานนั้นด้วย

ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้นทำให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมายไปด้วยไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อกรณีนั้น”

กฎหมายย่อมไม่มีสิทธิที่จะเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าขาดไร้อุปการะจากผู้ละเมิดได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1146/2513) ดังนั้น ในกรณีที่บุตรนอกกฎหมายอาศัยอยู่กับบิดาเพียงสองคน ถ้าบิดามีได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร หรือไม่มีการฟ้องคดีให้ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร ต่อมาบิดาเสียชีวิตจากเหตุละเมิด นอกจากเด็กจะขาดผู้ซึ่งอุปการะเลี้ยงดูแล้ว ยังไม่สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเนื่องจากการขาดไร้อุปการะจากบุคคลภายนอกผู้กระทำละเมิดได้ ทำให้เด็กต้องประสบปัญหาในการดำรงชีวิต และอาจก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคมในเวลาต่อมาได้

4.1.2.3 กรณีญาติของเด็กให้การอุปการะเลี้ยงดู

ปัจจุบันปัญหาการหย่าร้างมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเห็นจากอัตราการหย่าร้างในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา จากตัวเลขสถิติที่สำนักงานบริหารการทะเบียน กระทรวงมหาดไทย โดยรายงานการหย่าร้างดังกล่าว เป็นการหย่าร้างที่เป็นทางการ ในปี 2535 อัตราการหย่าร้างมีเพียง 9.7 % ต่อมาใน พ.ศ. 2540 อัตราการหย่าร้างสูงขึ้นเป็น 18.7% และใน พ.ศ. 2544 อัตราการหย่าร้างสูงขึ้นเป็น 23.4% และจากสถิติของกองวิชาการและแผนงาน กรมประชาสงเคราะห์ได้รายงานว่าการสำรวจสถานการณ์เด็กถูกทอดทิ้งในช่วงอายุ 0-6 ปี ในสถานสงเคราะห์ 21 แห่งที่อยู่ในความดูแลของกรมประชาสงเคราะห์เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 33.5 ใน พ.ศ. 2541 และจากการสำรวจจำนวนเด็กแรกเกิดที่ถูกทอดทิ้งในโรงพยาบาลของรัฐรวมทั้งหมด 40 แห่งจาก 90 คนต่อจำนวนเด็ก 100,000 คน ในปี 2539 เพิ่มขึ้นเป็น 120 คนต่อจำนวนเด็ก 100,000 คนในปี 2541⁸ ทั้งนี้ ปัญหาการหย่าร้างนอกจากจะส่งผลกระทบต่อคู่สมรสแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อบุตรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คู่สมรสบางคู่เมื่อหย่าร้างแล้วก็ทอดทิ้งบุตรให้ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติเป็นผู้เลี้ยงดู ส่วนตนเองก็ไปทำการสมรสใหม่ แม้ว่าตามบทบัญญัติของกฎหมาย ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติของเด็ก จะไม่มีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูผู้สืบสันดานในระดับที่ต่ำกว่าบุตรก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่าสถาบันครอบครัวของไทยมีลักษณะที่โดดเด่น คือ เป็นระบบเครือญาติที่มีความผูกพันเหนียวแน่นมั่นคงและสังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธ เมื่อบิดามารดาของเด็กทิ้งลูกไว้ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติของเด็กย่อมมีหน้าที่ทางศีลธรรม ในการอุปการะเลี้ยงดูหลานแทนบิดามารดาของเด็ก กรณีดังกล่าวนี้ บิดามารดาของเด็กไม่ได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็กแต่อย่างใด หากบุคคลภายนอกกระทำละเมิดเป็นเหตุให้เด็กหรือผู้ที่อุปการะเลี้ยงดูถึงแก่ความตาย บุคคลดังกล่าวหรือเด็กที่อยู่ในความอุปการะ ไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้ เพียงเพราะเหตุผลที่ว่า การอุปการะเลี้ยงดูดังกล่าวไม่เป็นการอุปการะเลี้ยงดูกันตามกฎหมาย

จากการศึกษาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของต่างประเทศพบว่า ในกรณีกฎหมายของประเทศอังกฤษ ตามพระราชบัญญัติ The Fatal Accident Act 1976 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1(3) โดยกำหนดให้สิทธิแก่บุคคลซึ่งมีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกับผู้ตาย ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะมีความสัมพันธ์ที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายกับผู้ตาย ก็สามารถจะใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาด

⁸ อุทัย ดุลยเกษม. (2546). สังคมแห่งการคลิก. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2551 จาก <http://www.Elib-online.com/doctors 47/ family-click001.html>.

ไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้ ซึ่งบุคคลดังกล่าว ได้แก่ สามีหรือภริยา สามีหรือภริยาคนก่อนของผู้ตาย บุคคลที่อยู่อาศัยในบ้านเดียวกับผู้ตาย ในขณะที่หรือก่อนที่ผู้ตายจะถึงแก่ความตายอย่างน้อย 2 ปี และเป็น การอยู่ร่วมกับผู้ตายในฐานะที่เป็นสามีหรือภริยาของผู้ตาย บิดามารดาหรือผู้บุพการี บุตรหรือผู้สืบสันดาน อื่น ๆ บุตรเลี้ยง ญาติของผู้ตาย อันได้แก่ พี่ชาย น้องชาย พี่สาว น้องสาว ลุง ป้า น้า อาของผู้ตาย อย่างไรก็ตาม แม้บุคคลดังกล่าวจะเป็นผู้ที่กฎหมายกำหนดให้สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อ การขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้ แต่บุคคลนั้นจะต้องพิสูจน์ให้เห็นด้วยว่า ในความเป็นจริงแล้ว เขาต้องพึ่งพาผู้ตายในทางการเงินจริง ๆ

ส่วนกรณีประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น บทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการตายจากการ กระทำละเมิดระบุให้บุคคลบางจำพวกเป็นผู้ได้รับการชดเชยค่าเสียหาย บุคคลที่มีสิทธิได้รับค่าชดเชยใน เบื้องต้น คือ คู่สมรสและบุตรของผู้ตาย บุตรของบุตรผู้ตาย ส่วนบิดามารดากฎหมายก็ระบุให้เป็นผู้มีสิทธิ ด้วยทั้งในฐานะลำดับแรกหรือลำดับรองลงมา นอกจากนี้ กฎหมายยังขยายขอบเขตการคุ้มครองโดยบุคคล ที่มีสิทธิเรียกร้องค่าชดเชยจะรวมไปถึงญาติอื่น ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ตายด้วย กล่าวคือ พี่ชาย น้องชาย พี่สาว น้องสาว ลุง ป้า น้า อาของผู้ตาย ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าเขาจะต้องพึ่งพาการอุปการะจาก ผู้ตายจริง ๆ และจะต้องไม่มีผู้มีสิทธิในลำดับที่สูงกว่าขึ้นไป อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติกฎหมายของรัฐ Virginia (Va. Code § 8.01-53 amended 1992) ได้กำหนดให้ชดเชยค่าเสียหายแก่ญาติคนใด ๆ ที่อยู่ใ นความอุปการะของผู้ตายเป็นสำคัญและเป็นสมาชิกในครอบครัวของผู้ตายได้ แม้ว่าจะมีผู้รับประโยชน์ใน ลำดับขั้นแรก ๆ ของผู้ตายอยู่ก็ตาม ในกรณีดังกล่าวนี้ถ้าจำเลยสามารถแสดงข้อเท็จจริงได้ว่า ผู้ตายไม่ได้ ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ควรจะเป็นก็อาจจะลดค่าเสียหายที่ได้รับลง เช่น กรณีผู้ตายไม่ได้พักอาศัยอยู่ใน บ้านหรือไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัว⁹

ในกรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งญีปุ่นมาตรา 710 บัญญัติให้ผู้กระทำละเมิดจำต้อง ใช้จ่ายสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่บิดามารดา คู่สมรส และบุตรของผู้ตาย ซึ่งกฎหมายมิได้บัญญัติ ว่าจะต้องเป็นการอุปการะกันตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม มีคำพิพากษาของศาลสูงญีปุ่นที่ 13 มิถุนายน 1912 วินิจฉัยว่า หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเป็นหน้าที่ที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งสัมพันธภาพระหว่างกัน กล่าวคือ เป็นการอุปการะกันตามข้อเท็จจริง ดังนั้น หากปรากฏว่าผู้ตายได้อุปการะบิดามารดา สามีหรือภริยา บุตร อยู่โดยไม่จำเป็นต้องเป็นการอุปการะกันตามกฎหมาย บุคคลดังกล่าวย่อมเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาด ไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้

จะเห็นได้ว่า ตามบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทย บุคคลที่สามารถจะใช้สิทธิ เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้นั้น จำกัดแต่เฉพาะจะต้องเป็นบุคคลที่มีการขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย กล่าวคือ มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูกัน แม้ว่า บุคคลดังกล่าวจะไม่ได้ให้การอุปการะกันตามความเป็นจริง กฎหมายก็ให้สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหม ทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้ ดังนั้น บุคคลที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูกัน

⁹ ลินิกันต์ สิทธิเวชิตเดช. เล่มเดิม. หน้า 39.

แม้จะได้มีการอุปการะกันตามความเป็นจริงก็ตาม บุคคลดังกล่าวก็ไม่สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ต้องขาดไร้อุปการะได้ แต่ในกรณีประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา บุคคลผู้ที่สามารถจะใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้ กฎหมายกำหนดกว้างกว่าบทบัญญัติของกฎหมายไทย กล่าวคือ หากมีข้อเท็จจริงว่า ผู้ตายได้ให้การอุปการะบุคคลอื่นอยู่ตามความเป็นจริง กฎหมายก็ให้สิทธิบุคคลดังกล่าว ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้ โดยบุคคลนั้นจะต้องพิสูจน์ให้เห็นด้วยว่า ในความเป็นจริงแล้วเขาต้องพึ่งพาผู้ตายในทางการเงินจริง ๆ ส่วนกรณีของประเทศญี่ปุ่นนั้น แม้ว่าบทบัญญัติของประมวลกฎหมายประเทศญี่ปุ่นไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า บุคคลผู้มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ จะต้องเป็นบุคคลที่ขาดไร้อุปการะตามความเป็นจริงก็ตาม แต่ก็มีคำพิพากษาของศาลฎีกาได้ตีความให้รวมถึงบุคคลที่ต้องขาดไร้อุปการะตามความเป็นจริงด้วย ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสาม เพื่อให้ครอบคลุมถึงการขาดไร้อุปการะตามความเป็นจริง ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยผลของการกระทำละเมิด ให้ครอบคลุมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะของบุตรที่บรรลุนิติภาวะ

ในกรณีของบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว บิดาและมารดาย่อมไม่มีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูอีกต่อไป เว้นแต่ในกรณีที่บุตรผู้บรรลุนิติภาวะดังกล่าว ทูพพลภาพหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ บิดามารดายังคงมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู ดังนั้น ในกรณีที่มีการกระทำละเมิดให้บิดาหรือมารดาถึงแก่ความตาย บุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่กำลังศึกษาอยู่ ย่อมได้รับผลกระทบจากการที่บุคคลภายนอกทำละเมิดเป็นเหตุให้บิดามารดาถึงแก่ความตาย เนื่องจากการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะของบุตร ตามคำพิพากษาของศาลส่วนใหญ่ยึดถือสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมายลักษณะครอบครัว โดยถือระยะเวลาการชดเชยค่าสินไหมทดแทนอันเป็นการขาดไร้อุปการะให้ไม่เกินอายุของบุตร เมื่อบุตรบรรลุนิติภาวะเท่านั้น ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 677/2501 วินิจฉัยว่า บิดามารดาต้องอุปการะและให้การศึกษาแก่เฉพาะบุตรผู้เยาว์เท่านั้น ถ้าบุตรนั้นบรรลุนิติภาวะแล้ว แมंबิดามารดาจะให้การศึกษาและให้การเลี้ยงดูก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าอุปการะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2395/2540 วินิจฉัยว่า ขณะเกิดเหตุ โจทก์ที่ 2 และที่ 4 ซึ่งเป็นบุตรบรรลุนิติภาวะแล้ว และค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสาม จะต้องเป็นการขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย หากได้มีความหมายรวมไปถึงการขาดไร้อุปการะตามหน้าที่ศีลธรรมไม่ ทั้งมาตรา 1564 ยังได้บัญญัติให้บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้เท่านั้น ขณะเกิดเหตุโจทก์ที่ 2 และที่ 4 มิใช่

ผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ โจทก์ทั้งสองจึงไม่มีสิทธิได้รับค่าขาดไร้อุปการะตาม มาตรา 443 วรรคสาม

สำหรับโจทก์ที่ 5 ถึงที่ 8 แม้ยังไม่บรรลุนิติภาวะก็จะได้รับค่าอุปการะเท่าที่อยู่ในข่ายของ มาตรา 443 วรรคสาม กล่าวคือ เท่าที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ เว้นแต่เป็นผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเอง มิได้ เมื่อไม่ปรากฏว่าโจทก์ที่ 5 ถึงที่ 8 เป็นผู้ทุพพลภาพ โจทก์แต่ละคนจึงมีสิทธิได้รับค่าขาดไร้อุปการะตามกฎหมายนับแต่วันเกิดเหตุไปจนกระทั่งมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ หากใช้แต่ละคนจะมีสิทธิได้รับค่าขาดไร้อุปการะไปจนถึง 10 ปีจากวันเกิดเหตุไม่

แต่ในความเป็นจริงแล้วแนวโน้มมาตรฐานการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในระดับปริญญาตรี ซึ่งกว่าจะสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร ผู้ศึกษาจะมีอายุอยู่ในช่วงอายุ 21-22 ปี ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564¹⁰ เป็นแต่เพียงการกำหนดสิทธิและหน้าที่ขั้นพื้นฐานว่าบิดามารดาต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ ส่วนการกระทำละเมิดเป็นการล่วงละเมิดที่มีกฎหมายคุ้มครอง โดยความเสียหายจะมีเพียงใดนั้นควรพิจารณาตามกฎหมายละเมิดโดยเคร่งครัด ซึ่งในบางกรณีอาจไม่สามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้เต็มตามความเสียหายที่แท้จริง¹¹ ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า สภาพความเป็นจริงในสังคมปัจจุบันไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมาย และคำพิพากษาของศาลที่กำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะให้แก่บุตรจำกัดเพียงแก่บุตรบรรลุนิติภาวะ กล่าวคือ บุตรสามารถได้รับค่าขาดไร้อุปการะได้เพียงแต่อายุ 20 ปี เท่านั้น

จากการศึกษาพบว่า กรณีของประเทศอังกฤษในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะให้แก่ผู้อยู่ภายใต้การอุปการะที่เป็นเด็กนั้น มิได้กำหนดไว้ชัดเจนในบทบัญญัติของกฎหมาย แต่ศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในกรณีดังกล่าวว่า เด็กควรได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะเป็นเวลานานเท่าใดนั้น ศาลได้นำเรื่องโอกาสของเด็กในส่วนของ การได้รับการศึกษา มาเป็นปัจจัยในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ โดยขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในแต่ละคดี ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีหลักฐานเพื่อแสดงถึงโอกาสของเด็ก ในส่วนของการ ได้รับการศึกษา และอายุที่แตกต่างกันจะทำให้ข้อเท็จจริงแตกต่างกันออกไป โดยในคดี K v. J.M.P. Company [1976] ศาลได้กล่าวถึงกรณีความเป็นไปได้ที่เด็กจะไปศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา (Tertiary Education) นอกจากนี้ยังกล่าวอีกด้วยว่า อายุที่สามารถจะเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดนั้นไม่ควรเกิน 22 ปี (Spittle v. Bunney 1988 W.L.R.847) และนอกจากนี้ ในประเทศสหรัฐอเมริกาในรัฐ Virginia บุตรของผู้ตายมีสิทธิจะได้รับค่าเสียหายรวมถึงค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรเป็นเวลา 12 ปี ค่าใช้จ่ายใน

¹⁰ มาตรา 1564 “บิดามารดา จำต้องอุปการะเลี้ยงดู และให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้”

¹¹ ญัฐวุฒิ วรรณวานิช. เล่มเดิม. หน้า 139.

การศึกษาระดับวิทยาลัยอีก 4 ปี และถ้ามีหลักฐานสนับสนุนก็จะรวมค่าใช้จ่ายอีก 4 ปีในวิทยาลัยทางการแพทย์ หรืออีก 7 ปีในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาทางด้านคณิตศาสตร์¹²

ดังนั้น จึงควรมีการขยายอายุของบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วให้สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจนกว่าจะสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ทั้งนี้ เพื่อให้ต้องด้วยเจตนาของกฎหมายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ซึ่งบัญญัติขึ้นมาเยียวยาความเสียหายของบุคคลที่ต้องพึ่งพาผู้ตายให้ได้รับการชดเชยตามความเสียหายที่แท้จริง

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะกรณีที่ผู้ถูกทำละเมิดทุพพลภาพ

เมื่อผู้ถูกระทำละเมิดไม่ตายแต่ทุพพลภาพตลอดชีวิต ผู้ถูกระทำละเมิดสามารถเรียกร้อยค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่ตนเสียความสามารถประกอบงานสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน ทั้งในเวลาปัจจุบันและในอนาคตได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444¹³ ดังนั้น ในกรณีที่ผู้ถูกระทำละเมิดทุพพลภาพ ผู้ซึ่งต้องเสียหายจากการกระทำดังกล่าว นอกจากจะเป็นตัวผู้ถูกระทำละเมิดเองแล้ว บุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้ถูกระทำละเมิดย่อมได้รับความเสียหายด้วย กล่าวคือ สิทธิในการได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ถูกระทำละเมิดย่อมถูกระงับกระเทือน แต่การเรียกร้อยค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะเรียกได้เฉพาะในกรณีละเมิดทำให้เขาถึงตายเท่านั้น ส่วนกรณีที่ผู้ถูกระทำละเมิดไม่ตายแต่ทุพพลภาพ เป็นเหตุให้ไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูซึ่งอยู่ในความอุปการะของตนได้ ผู้ที่อยู่ภายใต้การอุปการะเลี้ยงดูตามความเป็นจริง ไม่สามารถจะเรียกร้อยค่าขาดไร้อุปการะจากผู้ถูกระทำละเมิดได้ ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกา 1250/2505 วินิจฉัยว่า ความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 ซึ่งให้สิทธิแก่ผู้ขาดไร้อุปการะตามกฎหมายที่จะฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้นั้น ต้องเป็นกรณีที่ผู้ทำละเมิดทำให้เขาถึงตาย หากมีการทำละเมิดแต่ไม่ถึงตาย ผู้ทำละเมิดก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ซึ่งขาดไร้อุปการะ

ในกรณีดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าการที่บุคคลหนึ่งจะได้รับการอุปการะจากบุคคลอีกคนหนึ่งนั้น เป็นสิทธิตามกฎหมาย และเมื่อบุคคลภายนอกทำร้ายผู้มีหน้าที่จะต้องให้การอุปการะเลี้ยงดู เป็นการละเมิดตามหลักในมาตรา 420 ในขณะที่เดียวกันก็ย่อมเป็นการกระทำที่เสียหายต่อสิทธิของผู้ที่มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูด้วย จึงย่อมเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดู ดังจะเห็นได้จากนัยแห่งมาตรา 443 วรรค 3 นั้นเอง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นกรณีที่บังคับกันได้ตาม มาตรา 420 โดยตรง ส่วนค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใด เพียงใดนั้น ศาลย่อมวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความ

¹² Joseph W. Glannon. (1995). *The Law of Torts*. p. 299.

¹³ ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยนั้น ผู้ต้องเสียหายชอบที่จะได้ชดใช้ค่าใช้จ่ายอันตนต้องเสียไป และค่าเสียหายเพื่อการที่ต้องเสียความสามารถประกอบงานสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน ทั้งในเวลาปัจจุบันและในเวลาอนาคตด้วย

ถ้าในเวลาพิพาทคดี เป็นพันวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ว่าความเสียหายนั้นได้มีแท้จริงเพียงใด ศาลจะกล่าวในคำพิพากษาว่ายังสงวนสิทธิไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นอีกภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีก็ได้

ร้ายแรงแห่งละเมิดตามความในมาตรา 438 เช่นเดียวกัน โดยไม่เกี่ยวกับมาตรา 443 วรรค 3 แต่ประการใด มิใช่กรณีที่จะบังคับตามบทมาตราใดโดยเฉพาะ¹⁴

นอกจากนี้ คำพิพากษาศาลจังหวัดนนทบุรีคดีแดงที่ 76 /2549 วินิจฉัยว่า จำเลยที่ 1 ทำการรักษาโจทก์ที่ 1 ด้วยความประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้โจทก์ที่ 1 สมองพิการ ตาบอด หูหนวก พูดไม่ได้ แขนขามือเท้าเกร็งงอ ต้องเจาะคอช่วยในการหายใจ และถูกผ่าหน้าท้องเจาะกระเพาะใส่ท่ออย่างสำหรับให้อาหารเพราะเคี้ยวอาหารเองไม่ได้ ต้องกลายเป็นบุคคลทุพพลภาพตลอดชีวิตโจทก์ที่ 1 เรียกค่าขาดรายได้ในอนาคตของโจทก์ที่ 1 จำนวน 4,800,000 บาท ซึ่งศาลเห็นสมควรกำหนดให้เดือนละ 5,000 บาท เป็นเวลา 40 ปีจนเมื่อโจทก์ที่ 1 ครบเกษียณอายุเป็นเกณฑ์เป็นเงิน 2,400,000 บาท และโจทก์ที่ 1 เรียกค่าทรมานทุกข์ทรมานที่โจทก์ได้รับ ค่าเสียหายในส่วนนี้ศาลกำหนดให้เป็นเงินจำนวน 1,000,000 บาท ส่วนโจทก์ที่ 2 เรียกค่าจ้างพี่เลี้ยงและค่าดูแลรักษาโจทก์ที่ 1 เดือนละ 5,000 บาท เป็นเวลา 57 ปีจนถึงอายุ 60 ปี เป็นเงินทั้งสิ้น 3,435,000 บาทนั้น เห็นว่าโจทก์ที่ 1 เป็นคนพิการช่วยตัวเองไม่ได้ แม้จะมีบิดามารดาเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู แต่ในสภาพของโจทก์ที่ 1 นั้น จำเป็นต้องมีพี่เลี้ยงดูแลเป็นบางครั้งและต้องทำการรักษาตามอาการ ซึ่งในส่วนนี้โจทก์ที่ 2 พึงเรียกเอาได้ แต่จำนวนเงินที่เรียกร้องมานั้นสูงเกินสมควร เมื่อเทียบกับสถานะและความจำเป็นตามฐานานุกรม ศาลกำหนดเงินในส่วนนี้เป็นเงินทั้งสิ้น 1,000,000 บาท โจทก์ที่ 2 เรียกค่าเสียหายเป็นค่าขาดรายได้จากการอุปการะเลี้ยงดูของโจทก์ที่ 1 ในยามที่โจทก์ที่ 2 ชราภาพ ศาลเห็นว่าค่าอุปการะเลี้ยงดูของโจทก์ที่ 2 อันพึงได้รับนั้น ต้องพิจารณาถึงรายได้และค่าใช้จ่ายของโจทก์ที่ 1 กับขณะเกิดเหตุและพ้องนั้น โจทก์ที่ 1 อายุ 3 ปีเศษ โจทก์ที่ 2 อายุ 32 ปีในอีก 16 ปีเศษ โจทก์ที่ 1 จะมีอายุ 20 ปี โจทก์ที่ 2 มีอายุ 48 ปีเศษ ซึ่งเมื่อคิดถึงโจทก์ที่ 2 มีอายุ 60 ปีแล้วจะเป็นเวลาเพียง 11 ปีเศษ ที่พึงได้รับคิดคำนวณในส่วนนี้ เดือนละ 500 บาท จึงเห็นสมควรกำหนดค่าเสียหายในส่วนนี้เป็นเงิน 70,000 บาท รวมเป็นค่าเสียหายที่โจทก์ที่ 1 ได้รับเป็นเงิน 3,400,000 บาท และโจทก์ที่ 2 ได้รับ 1,070,000 บาท

จะเห็นได้ว่า คำพิพากษาดังกล่าว เป็นกรณีที่สามารถของเด็กซึ่งต้องกลายเป็นบุคคลทุพพลภาพตลอดชีวิตได้เรียกร้องค่าขาดรายได้จากการอุปการะเลี้ยงดูของเด็กที่มีต่อมารดา ซึ่งศาลจังหวัดนนทบุรีได้พิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดรายได้อุปการะแก่มารดา แม้ว่าตัวผู้ถูกกระทำละเมิดจะไม่ถึงแก่ความตายก็ตาม

จากการสัมภาษณ์ท่านทวิช กำเนิดเพชร ซึ่งเป็นผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนคดีดังกล่าว ท่านมีความเห็นว่า หากไม่มีเหตุละเมิดเกิดขึ้นผู้ถูกทำละเมิดย่อมเติบโตต่อไปทำมาหาเลี้ยงชีพได้ และมีหน้าที่จะต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา อันเป็นภาระหน้าที่ระหว่างบิดามารดากับบุตร โดยถือตามพื้นฐานของลักษณะครอบครัว ในกรณีดังกล่าวนี้หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ทำหน้าที่ อีกฝ่ายหนึ่งย่อมเรียกร้องจากอีกฝ่ายหนึ่งได้ ในเมื่อฝ่ายที่ควรได้รับการอุปการะเลี้ยงดูไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดู หรือได้รับไม่เพียงพอแก่อรรถภาพ ทั้งนี้ เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะครอบครัว มาตรา 1598/38

¹⁴ ไพจิตร บุญญพันธ์ ก เล่มเดิม. หน้า 202-203.

เมื่อกฎหมายกำหนดสิทธิให้บิดามารดาหรือบุตร เรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบุตรหรือบิดามารดาได้ หากบิดามารดาหรือบุตรไม่ได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูจากอีกฝ่ายหนึ่ง เนื่องจากบุคคลภายนอกมากระทำละเมิดให้เขาทุพพลภาพทำให้ไม่อาจให้การอุปการะเลี้ยงดูได้ สิทธิของบิดามารดาหรือบุตรย่อมถูกกระทบกระเทือน จึงชอบที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนเป็นค่าขาดไร้อุปการะจากบุคคลภายนอกได้

ถึงแม้ว่าในกรณีที่ผู้ถูกระทำละเมิดทุพพลภาพ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ จะไม่สามารถปรับบทกฎหมายได้กับมาตรา 443 วรรคท้ายก็ตาม แต่โดยผลของการกระทำละเมิดย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิของบิดามารดาหรือบุตรในการได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดู ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะจะต้องเป็นกรณีที่ผู้กระทำละเมิดถึงแก่ความตายเท่านั้นที่สิทธิดังกล่าวจะถูกกระทบกระเทือน ดังนั้น เมื่อมีเหตุละเมิดเกิดขึ้น จึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาเฉพาะบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะละเมิดเท่านั้น แต่ควรที่จะพิจารณาถึงบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะอื่นประกอบด้วยว่ากฎหมายให้สิทธิไว้หรือไม่ ซึ่งในแต่ละคดีนั้นขึ้นอยู่กับคำของโจทก์ว่า ความเสียหายดังกล่าวโจทก์มีค่าของบังคับมาหรือไม่ และโจทก์พึงมีสิทธิจะได้รับค่าเสียหายนั้นหรือไม่

และนอกจากนี้ การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ในกรณีที่ผู้ถูกระทำละเมิดทุพพลภาพนั้น ไม่เป็นการซ้ำซ้อนกับสิทธิของผู้ที่ถูกกระทำละเมิดเอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 ในส่วนของค่าเสียหายเพื่อการเสียความสามารถประกอบการงาน ทั้งในเวลาปัจจุบันและในอนาคต ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นสิทธิที่ผู้เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ พึงมีอยู่แล้วตามกฎหมายลักษณะครอบครัว เมื่อสิทธิดังกล่าวถูกกระทบกระเทือนจากบุคคลภายนอก บุคคลนั้นพึงเรียกเอาได้ ซึ่งเป็นสิทธิคนละส่วนกับสิทธิของผู้ถูกระทำละเมิด¹⁵

นอกจากนี้ ท่านอาจารย์ไพจิตร ปุญญพันธุ์ มีความเห็นว่า คำพิพากษาของศาลจังหวัดนนทบุรี ดังกล่าว เป็นกรณีที่ศาลกำหนดให้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ตามบทบัญญัติของมาตรา 420 ประกอบด้วยมาตรา 438 เนื่องจากการกระทำละเมิดให้ผู้ถูกระทำละเมิดทุพพลภาพ ย่อมเป็นการทำให้เสียหายต่อสิทธิของผู้อยู่ในความอุปการะ¹⁶

แม้ว่าคำพิพากษาศาลจังหวัดนนทบุรี จะมีได้เป็นไปตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสาม ซึ่งให้สิทธิแก่บุคคลผู้ต้องขาดไร้อุปการะสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้ เฉพาะกรณีที่ผู้ถูกระทำละเมิดถึงแก่ความตายเท่านั้น แต่คำพิพากษาดังกล่าวก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลที่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากผู้ถูกระทำละเมิดซึ่งทุพพลภาพ

สำหรับผู้เขียนเองเห็นว่า กรณีที่ผู้ถูกระทำละเมิดไม่ถึงแก่ความตาย แต่ทุพพลภาพตลอดชีวิต จนทำให้บุคคลนั้น ไม่สามารถประกอบการงานได้อย่างสิ้นเชิง นอกจากผู้ถูกทำละเมิดไม่สามารถที่จะให้การอุปการะเลี้ยงดูบุคคลซึ่งอยู่ในความอุปการะของตนได้แล้ว ยังส่งผลให้ผู้ที่อยู่ในความอุปการะมีการค่าใช้จ่ายในการอุปการะเลี้ยงดูผู้ทุพพลภาพด้วย ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมาย

¹⁵ ท่านทวิช กำเนิดเพชร. ผู้พิพากษาอาวุโส ศาลจังหวัดนนทบุรี. สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2551.

¹⁶ ไพจิตร ปุญญพันธุ์. สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2550.

กรณีที่ถูกกระทำละเมิดถูกทำละเมิดมีผลให้พหุผลขาดชีวิต เพื่อให้สิทธิแก่ผู้ที่มีความอุปการะของผู้ที่ถูกกระทำละเมิดจนพหุผลขาด ให้สามารถที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้เท่าเทียมกับสิทธิของผู้ที่อยู่ภายใต้การอุปการะของบุคคลที่ถูกทำละเมิดจนถึงแก่ความตาย

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

คำสืบทอดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ เป็นคำสืบทอดแทนอันเป็นผลมาจากการกระทำละเมิดจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้อยู่ในความอุปการะของผู้ตายให้สามารถเรียกร้องค่าสืบทอดแทนจากการที่บุคคลนั้นต้องสูญเสียผู้ซึ่งให้การอุปการะ เนื่องจากความตายของผู้ถูกระทำละเมิดย่อมส่งผลกระทบต่อหรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนในการดำรงชีวิตของผู้อยู่ภายใต้การอุปการะ ดังนั้น การศึกษาถึงสิทธิในเรียกร้องค่าสืบทอดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ เป็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดคำสืบทอดแทน และการค้นหามาตรการที่เหมาะสมมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมาย จากการศึกษาพบว่า การเรียกค่าสืบทอดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะมีปัญหาที่ต้องพิจารณา ดังนี้

ปัญหาประการแรก คือ กรณีบุคคลที่มีสิทธิจะเรียกค่าสืบทอดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสาม ซึ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการเรียกร้องค่าสืบทอดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ของบุคคลที่อยู่ในความอุปการะของผู้ถูกระทำละเมิดให้ถึงแก่ความตายยังมีข้อจำกัด กล่าวคือ บุคคลซึ่งจะใช้สิทธิเรียกร้องค่าสืบทอดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้ จะต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูกัน ทั้งนี้ เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ลักษณะครอบครัว ได้แก่ การอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยา บิดามารดากับบุตร บุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรม ในส่วนของสามีภริยานั้นจะต้องเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือกรณีบิดากับบุตรก็ต้องเป็นบิดากับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเช่นเดียวกัน บุคคลดังกล่าวจึงมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าสืบทอดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้ แต่เนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบันรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนได้เปลี่ยนแปลงไป รวมไปถึงรูปแบบการสมรสของชายและหญิงด้วย กล่าวคือ มีการอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส ถือเป็นอีกทางเลือกหรือเหตุผลหนึ่งของชายและหญิง ในการสร้างความสัมพันธ์ทางครอบครัว นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์อันเกิดจากการสมรสตามรูปแบบของกฎหมาย การอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสนี้อาจมีปัจจัยมาจากสถานะแวดล้อมทางสังคม เช่น การรับวัฒนธรรมตะวันตก ความก้าวหน้าทางวิทยาการ การได้รับความรู้ใหม่ ๆ รวมทั้งในปัจจุบันหญิงมีสิทธิ เสรีภาพที่มากขึ้นในสังคม ชายหญิงที่อยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสไม่มีสิทธิหน้าที่ใด ๆ ต่อกันในทางกฎหมาย และ

ยังส่งผลกระทบต่อสถานะของบุตรให้มีสถานภาพเป็นบุตรนอกกฎหมายของชาย โดยบุตรนอกกฎหมาย ไม่มีสิทธิใช้ชื่อสกุลของผู้เป็นบิดา ไม่มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษา ไม่มีสิทธิรับมรดก เว้นแต่กรณีที่มีบิดามีพฤติการณ์รับรอง ตลอดจนไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากบุคคลซึ่งกระทำละเมิดให้บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายถึงแก่ความตาย

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า การหย่าร้างได้กลายมาเป็นปัญหาหนึ่งของสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งการหย่าร้างนั้น นอกจากจะส่งผลกระทบต่อคู่สมรสแล้วยังส่งผลกระทบต่อบุตรด้วย ก่อให้เกิดปัญหาการทอดทิ้งบุตรให้บิดามารดาหรือญาติเป็นผู้รับผิดชอบในการอุปการะเลี้ยงดู ดังนั้น ในกรณีดังกล่าวนี้ หากบุคคลผู้ให้การอุปการะหรือเด็กที่อยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูถูกระทำละเมิดจนถึงแก่ความตาย อีกฝ่ายหนึ่งไม่สามารถที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้ จึงนำมาซึ่งความเดือดร้อนในการดำรงชีวิตของผู้ที่อยู่ในความอุปการะของผู้ตาย ซึ่งเมื่อได้ศึกษาถึงบทบัญญัติกฎหมายของต่างประเทศแล้ว พบว่ากฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น บุคคลซึ่งจะเป็นผู้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ไม่จำกัดแต่เฉพาะจะต้องเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ตามกฎหมายกับผู้ตายเท่านั้น แต่กฎหมายได้ให้สิทธิแก่บุคคลซึ่งผู้ตายให้การอุปการะอยู่ตามความเป็นจริงในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้ อย่างไรก็ตาม กฎหมายมีข้อจำกัดว่า ผู้จะใช้สิทธินั้นจะต้องเป็นบุคคลในครอบครัวหรือญาติสนิทซึ่งผู้ตายให้การอุปการะอยู่ตามความเป็นจริง บุคคลอื่นแม้ผู้ตายจะให้การอุปการะอยู่ แต่หากว่ามีบุคคลในครอบครัวหรือญาติสนิทของผู้ตาย ก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ และนอกจากนี้ แม้ว่าผู้ใช้สิทธิเรียกร้องจะเป็นบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว บุคคลนั้นยังมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ให้เห็นด้วยว่า ในความเป็นจริงเขาต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากผู้ตายในทางการเงิน สำหรับประเทศไทยนั้น บทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ไม่ได้ให้สิทธิแก่ชายและหญิงซึ่งอยู่ร่วมกันโดยไม่จดทะเบียนสมรส บุตรนอกกฎหมาย และบุคคลที่ควรจะมีสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ เป็นเหตุให้บุคคลซึ่งได้รับความเดือดร้อนจากผลของการกระทำละเมิด ไม่ได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทน การเยียวยาความเสียหายจึงไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยปัจจุบัน

ปัญหาประการที่สอง คือ กรณีการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะของบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะ การให้การอุปการะบุตรที่บรรลุนิติภาวะนั้น ถือเป็นอุปการะตามความเป็นจริงอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งแม้กฎหมายกำหนดหน้าที่ให้บิดามารดาต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตร จนกระทั่งบุตรบรรลุนิติภาวะเท่านั้น และบิดามารดาย่อมไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรอีกต่อไป แต่ในสังคมไทยแม้ว่าบุตรจะบรรลุนิติภาวะแล้ว บิดามารดาก็ยังให้การอุปการะเลี้ยงดูแก่บุตรอยู่ โดยเฉพาะในด้านการศึกษา เมื่อบุตรจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีบิดามารดาจะไม่ให้การอุปการะอีก เนื่องจากถือว่าบุตรมีความรู้พอที่จะประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเองได้แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาบิดาและมารดาอีกต่อไป ทั้งในปัจจุบันรัฐพยายามสนับสนุนให้ประชากรมีการศึกษาที่ดีขึ้น เพื่อที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ โดยมีกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา หรือแม้แต่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศยังกำหนดให้บุคคลมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีอย่างเสมอภาคกัน การศึกษาของ

คนไทยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในระดับปริญญาตรี ซึ่งกว่าจะสำเร็จการศึกษาผู้ศึกษาจะมีอายุ 21-22 ปี ดังนั้น กรณีที่บิดามารดาถูกระทำละเมิดเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะของบุตร ตามบทบัญญัติของกฎหมายและคำพิพากษาของศาลจะยึดถือสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมายลักษณะครอบครัว โดยถือระยะเวลาการชดเชยค่าสินไหมทดแทนอันเป็นการขาดไร้อุปการะไม่เกินอายุของบุตรเมื่อบรรลุนิติภาวะแล้วเท่านั้น บุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วแต่กำลังศึกษาอยู่ ย่อมได้รับความเดือดร้อนจากการที่บิดามารดาถูกระทำละเมิดจนถึงแก่ความตาย ซึ่งเมื่อได้พิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่า การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะให้แก่ผู้อยู่ภายใต้การอุปการะที่เป็นเด็กนั้น ศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่เด็ก โดยคำนึงถึงโอกาสของเด็กในการที่จะได้รับการศึกษา มาเป็นปัจจัยในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนดังกล่าว ซึ่งจะขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในแต่ละคดี โดยจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพยานหลักฐานเพื่อแสดงถึงโอกาสในการจะได้รับการศึกษา และอายุซึ่งสามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดไม่ควรเกินอายุ 22 ปี ดังนั้น จึงควรขยายสิทธิของบุตรในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของบุตร อันเนื่องมาจากการที่ผู้กระทำความผิด ทำละเมิดเป็นเหตุให้บิดามารดาถึงแก่ความตาย และเพื่อให้ต้องด้วยเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิด

ปัญหาประการที่สาม คือ กรณีการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะของบุคคลซึ่งอยู่ในความอุปการะของผู้ที่ถูกกระทำละเมิดจนทุพพลภาพ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสาม จะเรียกได้เฉพาะในกรณีที่กระทำละเมิดเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายเท่านั้น ดังนั้น ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำละเมิดไม่ถึงแก่ความตาย แต่ทุพพลภาพตลอดชีวิตจนไม่สามารถประกอบการทำงานได้อย่างสิ้นเชิง เป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวไม่อาจจะให้การอุปการะเลี้ยงดูซึ่งอยู่ในความอุปการะของตนได้ ย่อมก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ที่อยู่ในความอุปการะของบุคคลนั้น เนื่องจากผู้ที่อยู่ในความอุปการะตามความเป็นจริงไม่สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้ทำละเมิดได้ ซึ่งนอกจากจะไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ทุพพลภาพแล้ว ผู้ที่อยู่ในความอุปการะยังมีหน้าที่ในการดูแลและรับผิดชอบ ในค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพของผู้ทุพพลภาพด้วย ในกรณีดังกล่าวนี้ มีคำพิพากษาของศาลจังหวัดนนทบุรีคดีแดงที่ 76/2549 ได้พิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะให้แก่ผู้เรียกร้อง แม้ว่าผู้ถูกกระทำละเมิดจะไม่ถึงแก่ความตาย เพียงแต่ทุพพลภาพตลอดชีวิตจนไม่สามารถประกอบการทำงานอย่างใด ๆ ได้ ซึ่งคำพิพากษาดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ที่อยู่ในความอุปการะของผู้ที่ถูกกระทำละเมิด ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำละเมิดทุพพลภาพตลอดชีวิต จนไม่สามารถประกอบการทำงานได้อย่างสิ้นเชิง โดยให้สิทธิแก่บุคคลที่อยู่ในความอุปการะของผู้ทุพพลภาพ ให้สามารถจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายหรือความเดือดร้อนที่ผู้อยู่ในความอุปการะของผู้ถูกกระทำละเมิดได้รับ

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ควรปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคสาม กล่าวคือ “ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้น ทำให้บุคคลคนหนึ่งคนใดต้องขาดไร้อุปการะตามความเป็นจริงไปด้วย บุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

โดยในกรณีของสามีภริยาที่จะใช้สิทธิเรียกร้องนั้น แม้ว่าจะมิใช่สามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่หากปรากฏว่าขณะที่ผู้ถูกระทำละเมิดถูกระทำละเมิดจนถึงแก่ความตาย ผู้ตายได้อยู่กินเป็นสามีภริยากับบุคคลอื่นอยู่ก่อน หรือในขณะที่ผู้ตายถึงแก่ความตายเป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปี กฎหมายก็ควรให้สิทธิแก่บุคคลดังกล่าว สามารถที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดได้ แต่บุคคลนั้นจะต้องทำการพิสูจน์ถึงระยะเวลาในการอยู่ร่วมกันให้ปรากฏด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการถ่วงดุลในเรื่องของความมั่นคงและถาวรในการใช้ชีวิตคู่โดยปราศจากการสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย

ในกรณีของบิดากับบุตรนอกกฎหมายก็เช่นเดียวกัน หากปรากฏข้อเท็จจริงว่า บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้มีพฤติการณ์ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตร กฎหมายก็ควรให้สิทธิแก่บิดาหรือบุตรซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าว ให้เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ จากบุคคลที่กระทำละเมิดให้อีกฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตายได้ โดยต้องพิจารณาถึงการอุปการะเลี้ยงดูตามความเป็นจริงเป็นสำคัญ

ส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันตามกฎหมาย เช่น สามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย แม้ว่าบุคคลดังกล่าวจะมีการจดทะเบียนสมรสกัน แต่หากปรากฏข้อเท็จจริงว่า สามีภริยาสมัครใจทิ้งร้างกันหรือแยกทางกันเป็นเวลาเกินกว่า 3 ปี โดยไม่ได้ส่งเสียอุปการะเลี้ยงดูกัน หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกระทำละเมิดให้ถึงแก่ความตาย คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งไม่ควรมียกเว้นสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิด นอกจากนี้ในกรณีของบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย แม้ว่าจะเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่หากปรากฏข้อเท็จจริงว่า บิดามารดาดังกล่าวไม่เคยให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตร หากบุตรถูกระทำละเมิดให้ถึงแก่ความตาย กฎหมายก็ไม่ควรที่จะให้สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะจากบุคคลภายนอก แต่ควรจะให้สิทธิแก่บุคคลที่ให้การอุปการะเด็กตามความเป็นจริง โดยถือความสัมพันธ์ตามสายโลหิตเป็นเกณฑ์ หรือกรณีบุคคลที่ให้การอุปการะอยู่ตามความเป็นจริงโดยบุคคลดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิตถูกระทำละเมิดให้ถึงแก่ความตาย กฎหมายก็ควรให้สิทธิแก่ผู้ที่อยู่ในความอุปการะในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้

5.2.2 ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 ในกรณีที่ผู้เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะเป็นบุตร กล่าวคือ “บุตรที่จะใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้จนกระทั่งบรรลุนิติภาวะ เว้นแต่กรณีบุตรนั้นบรรลุนิติภาวะและยังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ทั้งนี้ ต้องมีอายุไม่เกิน 22 ปี” โดยกำหนดหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับกรณีของประเทศอังกฤษ ซึ่งให้เป็นหน้าที่ของผู้เรียกร้องที่จะต้องแสดงพยานหลักฐานว่ากำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีและบุคคลนั้นอายุยังไม่เกิน 22 ปี ดังนั้น หากปรากฏข้อเท็จจริงแก่ศาลว่า บุตรดังกล่าวกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี แม้ว่าบุตรนั้นจะบรรลุนิติภาวะแล้วก็ควรให้สิทธิในการเรียกค่าสินไหม

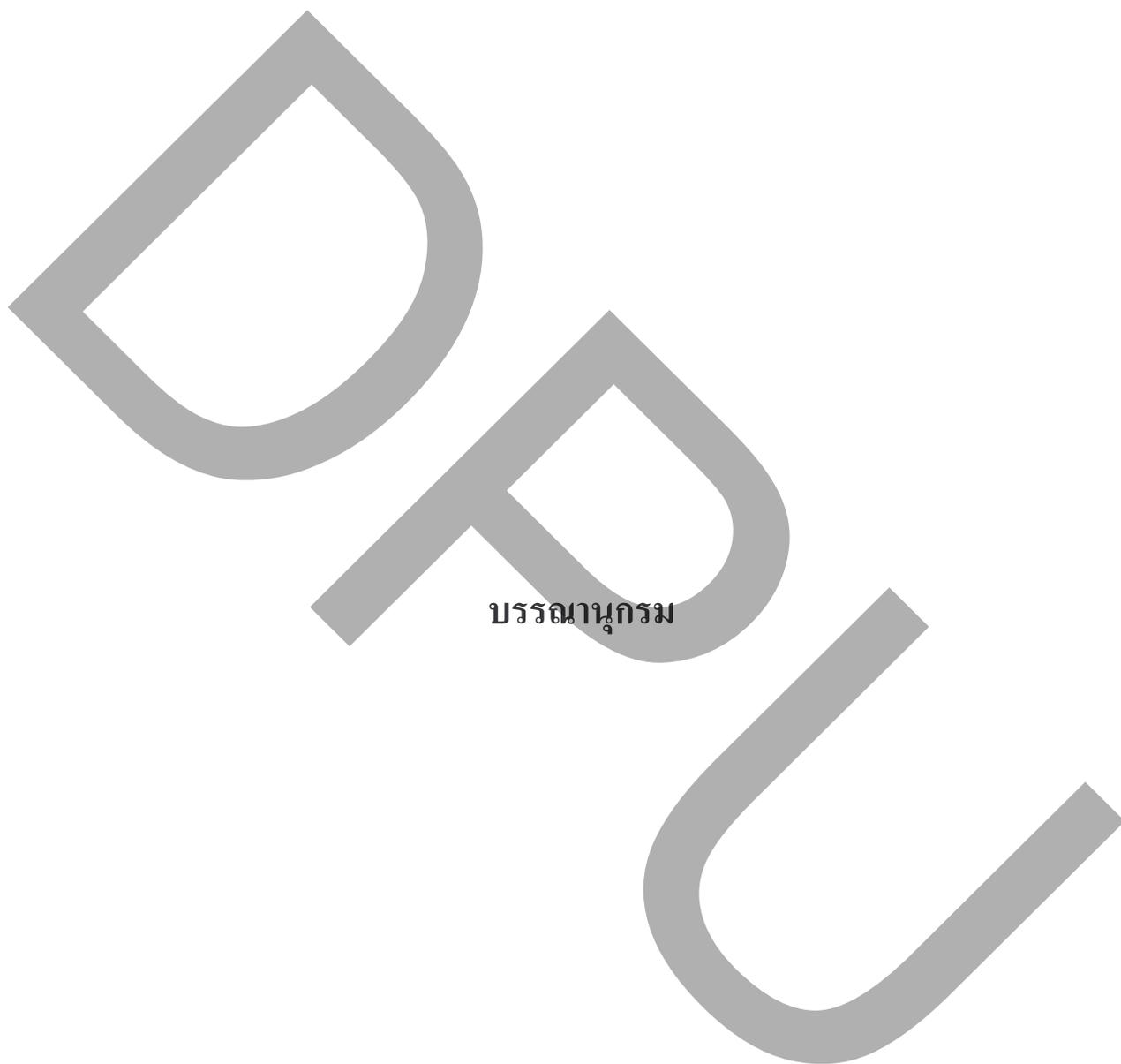
ทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะได้จนกว่าบุตรจะสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี โดยจะต้องมีอายุไม่เกิน 22 ปี

5.2.3 การปรับปรุงบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 โดยขยายสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะให้แก่บุคคลที่อยู่ในความอุปการะของผู้ที่ถูกกระทำละเมิดจนทุพพลภาพตลอดชีวิต จนถึงขนาดบุคคลดังกล่าวไม่สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้อย่างสิ้นเชิง ให้สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะ เนื่องจากกรณีที่ถูกกระทำละเมิดทุพพลภาพอย่างสิ้นเชิงและถาวรทำให้ไม่สามารถประกอบกิจการได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้มีค่าเท่ากับเป็นการตายจริง ๆ เพราะบุคคลนั้นไม่สามารถมีค่าทางเศรษฐกิจใด ๆ อีกแล้ว แต่ขณะเดียวกันบุคคลนั้นก็ยังคงมีชีวิตอยู่ในฐานะเป็นผู้บริโภคนหนึ่งของครอบครัวหรือสังคม การเยียวยาความเสียหายโดยการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 วรรคแรก แม้จะเป็นการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการที่บุคคลนั้น ต้องเสียความสามารถประกอบกิจการในอนาคตด้วยก็ตาม ซึ่งค่าสินไหมทดแทนในส่วนนี้เป็นค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่ผู้ทุพพลภาพไม่สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้ แต่ในบางกรณีก็ไม่อาจที่จะชดเชยให้ครอบครัวถึงค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพอยู่ต่อไปของผู้ทุพพลภาพ ซึ่งนอกจากผู้ทุพพลภาพจะไม่สามารถที่จะให้การอุปการะเลี้ยงดูบุคคลที่อยู่ในความอุปการะของตนได้แล้ว ยังส่งผลให้ผู้อยู่ในความอุปการะต้องมีภาระในการดูแลผู้ทุพพลภาพด้วย จะเห็นได้ว่า กรณีที่ถูกกระทำละเมิดทุพพลภาพตลอดชีวิตจนไม่สามารถประกอบกิจการได้โดยสิ้นเชิงส่งผลร้ายแรงต่อครอบครัวของเขายิ่งกว่ากรณีที่ผู้ถูกกระทำละเมิดถูกกระทำละเมิดจนถึงแก่ความตาย

ตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งมีอยู่เดิมกับบทบัญญัติของกฎหมายที่เสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะในคดีละเมิด

กฎหมายเดิม	กฎหมายที่เสนอแนะให้แก้ไข	เหตุผล
1) บุคคลที่มีสิทธิเรียกร้อง	1) บุคคลซึ่งมีสิทธิเรียกร้อง	
-สามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย	-สามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายโดยบุคคลดังกล่าวต้องมีการอุปการะซึ่งกันและกัน -ชายหญิงที่อยู่กินกันฉันสามีภริยา โดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส แต่ต้องเป็นการอยู่กินกันฉันสามีภริยาเป็นเวลายาวน้อย 3 ปีก่อนหรือในขณะที่ผู้ตายจะถึงแก่ความตาย	ความตายของผู้ถูกกระทำละเมิดก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่บุคคลที่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากผู้ตายตามความเป็นจริง
-บิดา มารดา บุตร โดยบิดากับบุตรนั้นต้องชอบด้วยกฎหมาย	-บิดา มารดา และบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยบิดามารดานั้นต้องให้	

กฎหมายเดิม	กฎหมายที่เสนอแนะให้แก้ไข	เหตุผล
	การอุปการะบุตรด้วย -บิดากับบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากปรากฏว่าบุคคลนั้นได้กร อุปการะตามความเป็นจริง	
-บุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญ ธรรม	-บุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญ ธรรม	
-	ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา และ ผู้สืบสันดาน โดยบุคคลดังกล่าวต้อง มีการอุปการะหรือต้องพึ่งพาผู้ตาย ตามความเป็นจริง	
2) ระยะเวลาในการเรียกค่า สินไหมทดแทนเพื่อการขาดไว้ อุปการะของบุตร	2) ระยะเวลาในการเรียกร้อยค่า สินไหมทดแทนเพื่อการขาดไว้ อุปการะของบุตร	
-บุตรสามารถเรียกร้อยค่าขาดไว้ อุปการะได้จนกระทั่งบรรลุนิติ ภาวะ	-บุตรสามารถเรียกร้อยค่าขาดไว้ อุปการะได้จนกระทั่งบรรลุนิติภาวะ เว้นแต่กรณีบุตรนั้นบรรลุนิติภาวะ และยังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี แต่ทั้งนี้ ต้องมีอายุไม่เกิน 22 ปี	ขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับ ปริญญาตรีบุตรซึ่งบรรลุนิติ ภาวะยังไม่สามารถทำมาหา เลี้ยงชีพหรือการประกอบอาชีพ ในระหว่างกำลังศึกษาอยู่อาจ ส่งผลกระทบต่อการศึกษา
3) สิทธิในการเรียกร้อยค่าสินไหม ทดแทนเพื่อการขาดไว้อุปการะ ของบุคคลที่อยู่ในความอุปการะ ของผู้ถูกระทำละเมิดซึ่งทุพพล ภาพอย่างสิ้นเชิง	3) สิทธิในการเรียกร้อยค่าสินไหม ทดแทนเพื่อการขาดไว้อุปการะของ บุคคลที่อยู่ในความอุปการะของ ผู้ถูกระทำละเมิดซึ่งทุพพลภาพ อย่างสิ้นเชิง	
-	-ควรให้สิทธิในการเรียกร้อยค่าขาด ไว้อุปการะแก่บุคคลซึ่งอยู่ในความ อุปการะของผู้ถูกระทำละเมิดจน ทุพพลภาพอย่างสิ้นเชิง	เนื่องจากกรณีที่ถูกกระทำ ละเมิดทุพพลภาพตลอดชีวิตจน ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ อย่างสิ้นเชิง ย่อมส่งผลกระทบต่อ ผู้ที่อยู่ในความอุปการะของ บุคคลดังกล่าว

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- เกษมสันต์ วิลาวรรณ. (2550). แร้งงาน. รวมคำบรรยายภาคหนึ่ง สมัยที่ 50 ปีการศึกษา 2550 เล่มที่ 7 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ธานีศ เกศพิทักษ์. (2549). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ภาค 1-2 (มาตรา 2-157). โปศยามการพิมพ์.
- ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. (2536). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด และจัดการงานนอกสั่ง. กรุงเทพฯ : ศรีสมบัติการพิมพ์.
- พจน์ ปุษปาคม. (2530). ละเมิด. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2528). กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศอื่นในสากล : กฎหมายคอมมอนลอว์. เอกสารการสอนชุดวิชาระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 14. กรุงเทพฯ : วิคตอรีเพาเวอร์พอยท์.
- พินัย ไชยแสงสุขกุล. (2533). นิติปรัชญา. กรุงเทพฯ : สามเจริญพาณิชย์.
- เพ็ญ เพ็ญนิติ. (2545). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด ความรับผิดชอบ ละเมิดของเจ้าหน้าที่ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ศรีบรรจุกัณฑ์สเตชันนารี.
- ไพจิตร ปุณฺณพันธ์. (2548). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : นิติบรรณการ.
- _____. (2546). กฎหมายเปรียบเทียบไทยกับประมวลกฎหมายนานาประเทศ (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2548). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครวั นิติธรรม.
- รองพล เจริญพันธ์. (2529). นิติปรัชญา (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักพิมพ์.
- วารี นาสกุล. (2518). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรได้. กรุงเทพฯ : มงคลการพิมพ์

วงษ์ วีระพงษ์. (2514). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะหนี้ และประกันด้วย
บุคคลและทรัพย์สิน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยพิทยา.

วิชา มหาคุณ. (2533). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์.

สมรภัฏ พรหมมา และประเสริฐ ลิ้มประเสริฐ. (2545). กฎหมายครอบครัว. กรุงเทพฯ :
ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร.

สุดาศิริ วรวงศ์. (2548). คำอธิบายเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองแรงงาน. กรุงเทพฯ : นิติบรรณการ.

สุขุม สุภนิตย์. (2537). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด (พิมพ์ครั้งที่ 2)
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์.

ศักดิ์ สอนองชาติ. (2540). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิดและความรับผิดทาง
ละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539. กรุงเทพฯ : นิติบรรณการ.

บทความ

คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2526,กุมภาพันธ์). “คำเสียหายในคดีละเมิด.” วารสารกฎหมาย, 7,3
หน้า 27-31.

จิตติ ดิงศภัทย์ และรองพล เจริญพันธุ์. (2520). “ทัศนะจากคำพิพากษานิติศึกษา.” วารสารนิติศาสตร์
9,3. หน้า 192-193.

ไพโรจน์ กัมพูศิริ. (2539,กันยายน). “การอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยา.” วารสารนิติศาสตร์, 16,3
หน้า 23.

เมธี ศรีอนุสรณ์. (2549,กุมภาพันธ์). ผู้เสียหายเรียกค่าเสียหายโดยไม่ต้องฟ้อง?.” สัมภาษณ์พิเศษ
ชาญณรงค์ ประณีตจิตต์. รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา. วารสารข่าวกฎหมายใหม่, 3,68.
หน้า 4-11.

ยืนหยัด ใจสมุทร. (2514). “ข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับทารกในกรรมมารดา.” บทบัญญัติ
เล่มที่ 28 ตอน 2. หน้า 306-307.

สุขุม สุภนิตย์. “คำสินไหมทดแทนในมาตรา 438: สิทธิของผู้เสียหายและอำนาจตามกฎหมายของ
ศาล.” บทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์.

อำนวยการ อินทภูติ. (2506,ตุลาคม). “ชีวิตคนกับคำสินไหมทดแทน.” บทบัญญัติ, เล่ม 21, ตอน 4
หน้า 908.

วิทยานิพนธ์

- กฤษณา พิษณุโกศล. (2531). **ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาคนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวดี วรรณวานิช. (2538). **การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายเนื่องจากการละเมิด**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพรัตน์ สนั่นพานิชกุล. (2538). **สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดตามบทบัญญัติมาตรา 420 ศึกษาในแง่ประวัติและหลักกฎหมายเปรียบเทียบ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิรมณี ตั้งขมณี ยงเกียรติกานต์. (2541). **ปัญหาเกี่ยวกับค่าอุปการะเลี้ยงดู**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประสิทธิ์ จงวิจิต. (2527). **การพิสูจน์ในคดีละเมิดโดยประมาทเล็กน้อย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาคนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชนี หาญเทพินทร์. (2548). **สิทธิของชายหญิงที่อยู่ร่วมกันโดยไม่ได้สมรส**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพ็ญภา นนทชีวา. (2542) **การนำหลักกฎหมายลักษณะทรัพย์และหุ้นส่วนบริษัทมาปรับใช้กับการจัดการสินสมรสและการจัดการทรัพย์สินของบุคคลที่อยู่ร่วมกันโดยไม่จดทะเบียนสมรส**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรศักดิ์ มณีสร. (2524). **ปริมาณของการรับผิดชอบในมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาคนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเทพ สุนหว่า. (2548). **การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิดที่รัฐต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สินีกานต์ สิทธิเวชเดช. (2548). **ค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- อุทัย คุณเกษม. (2546). สังคมแห่งการคลิก. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2551, จาก http://www.Elib-online.com/doctors_47/family-click001.html.

ภาษาอังกฤษ

BOOKS

- Alastair Muillis and Ken Oliphant. (1993). **Torts**. The Macmillan Press Ltd.
- De Becker. (1921). **The Principles and Practice of the Civil Code of Japan**. Butterworth & Co. Bell Yard. Temple Bar.
- Edward j. Kionka. (1999). **Torts in a nutshell**. United States of America :West Group.
- Gianville Wilians and B.A. Hepple. (1976). **Foundation of the Law of Torts**. London : Butterworths.
- Harry Street. (1962). **The Principle of the Law of Damages**. London : Sweet & Maxwell.
- Hiroshi Oda. (1999). **Japan Law**. Published in United States by Oxford University Press Inc. New York.
- Joseph W. Glannon. (1995). **The Law of Torts**. Little, Brown and Company (Canada) Limited.
- Kenneth Smith and Dennis J. Keenan. (1979). **English Law**. London : Sweet & Maxwell.
- Margaret Brazier. (1998). **Street on Torts**. Butterworth & Co (Publishers) Ltd.
- Michael Yelton . (1998). **Fatal Accidents Act : A Practical Guide to Compensation**. Sweet & Maxwell Limited.
- Steven Emanuel. (1865). **Torts**. Emanuel Law Outlines, Inc.

ELECTRONIC SOURCES

- Tracey Carver. (April 16, 2007). Through the looking glass-Wrongful Death ,Remarriage and Australian Law Reform. **from** [http:// www. Austill.edu.au/journals/outijj/2005/1.html](http://www.Austill.edu.au/journals/outijj/2005/1.html).
- Mike McElvain. The Illinois Wrongful Death Act and The Common Law. **from** <http://www.mcelvainlaw.com/wrongfuldeathact.pdf>.

พจนานุกรม

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

LAW REFORM (MISCELLANEOUS PROVISIONS) ACT 1934

1. Effect of death on certain causes of action.

(1) Subject to the provisions of this section, on the death of any person after the commencement of this Act all causes of action subsisting against or vested in him shall survive against, or, as the case may be, for the benefit of, his estate. Provided that this subsection shall not apply to causes of action for defamation.

(1A) The right of a person to claim under section 1A of the Fatal Accidents Act 1976 (bereavement) shall not survive for the benefit of his estate on his death.

(2) Where a cause of action survives as aforesaid for the benefit of the estate of a deceased person, the damages recoverable for the benefit of the estate of that person:-

(a) shall no include-

(i) any exemplary damages;

(ii) any damages for loss of income in respect of any period after that person's death;

(b) .....

(c) where the death of that person has been caused by the act or omission which gives rise to the cause of action, shall be calculated without reference to any loss or gain to his estate consequent on his death, except that a sum in respect of funeral expenses may be included.

(3) .....

(4) Where damage has been suffered by reason of any act or omission in respect of which a cause of action would have subsisted against any person if that person had not died before or at the same time as the damage was suffered, there shall be deemed, for the purposes of this Act, to have been subsisting against him before his death such cause of action in respect of that act or omission as would have subsisted if he had died after the damage was suffered.

(5) The rights conferred by this Act for the benefit of the estates of deceased persons shall be in addition to and not in derogation of any right conferred on the dependants of deceased persons by the Fatal Accidents Act 1976... and so much of this Act as relates to causes of action against the estates

of deceased persons shall apply in relation to causes of action under the said Act as it applies in relation to other causes of action not expressly excepted from the operation of subsection (1) of this section.

(6) In the event of the insolvency of an estate against which proceedings are maintainable by virtue of this section, any liability in respect of the cause of the cause of action in respect of which the proceedings are maintainable shall be deemed to be a debt provable in the administration of the estate, notwithstanding that it is a demand in the nature of unliquidated damages arising otherwise than by a contract, promise or breach of trust.

ภาคผนวก ข.

FATAL ACCIDENTS ACT 1976

1. Right of action for wrongful act causing death.

(1) If death is caused by any wrongful act, neglect or default which is such as would (if death had not ensued) have entitled the person injured to maintain an action and recover damages in respect thereof, the person who would have been liable if death had not ensued shall be liable to an action for damages, notwithstanding the death of the person injured.

(2) Subject to section 1A (2) below, every such action shall be for the benefit of the dependents of the person ("the deceased") whose death has been so caused.

(3) In this Act "dependent" means-

(a) the wife of husband or former wife of husband of the deceased;

(b) any person who-

(i) was living with the deceased in the same household immediately before the date of the death; and

(ii) had been living with the deceased in the same household for at least two years before that date; and

(iii) was living during the whole of that period as the husband or wife of the deceased;

(c) any parent or other ascendant of the deceased;

(d) any person who was treated by the deceased as his parent;

(e) any child or other decedent of the deceased;

(f) any person (not being a child of the deceased) who, in the case of any marriage to which the deceased was at any time a party, was treated by the deceased as a child of the family in relation to that marriage;

(g) any person who is, or is the issue of, a brother, sister, uncle or aunt of the deceased.

(4) The reference to the former wife of husband of the deceased in subsection (3)(a) above includes a reference to a person whose marriage to the deceased has been annulled or declared void as well as a person whose marriage to the deceased has been dissolved.

(5) In deducing any relationship for the purposes of subsection (3) above-

(a) any relationship by affinity shall be treated as a relationship of consanguinity, any relationship of the half blood as a relationship of the whole blood, and the stepchild of any person as his child, and

(b) an illegitimate person shall be treated as the legitimate child of his mother and reputed father.

(6) Any reference in this Act to injury includes any disease and any impairment of a person's physical or mental condition.

1A. Bereavement.

(1) An action under this Act may consist of or include a claim for damages for bereavement.

(2) A claim for damages for bereavement shall only be for the benefit-

(a) of the wife or husband of the deceased; and

(b) where the deceased was a minor who was never married-

(i) of his parents, if he was legitimate; and

(ii) of his mother, if he was illegitimate.

(3) Subject to subsection (5) below, the sum to be awarded as damages under this section shall be £7,500.

(4) Where there is a claim for damages under this section for the benefit of both the parents of the deceased, the sum awarded shall be divided equally between them (subject to any deduction falling to be made in respect of costs not recovered from the defendant).

(5) The Lord Chancellor may by order made by statutory instrument, subject to annulment in pursuance of a resolution of either House of Parliament, amend this section by varying the sum for time being specified in subsection (3) above.

3. Persons entitled to bring the action

(1) The action shall be brought by and in the name of the executor or administrator of the deceased.

(2) After deducting the costs not recovered from the defendant any amount recovered otherwise than as damages for bereavement shall be divided among the dependents in such shares as may be directed.

(3) In an action under this Act where there fall to be assessed damages payable to a widow in respect of the death of her husband there shall not be taken into account the re-marriage of the widow or her prospects of re-marriage.

(4) In an action under this Act where there fall to be assessed damages payable to a person who is a dependent by virtue of section 1(3) (b) above in respect of the death of the person with whom the dependent was living as husband or wife there shall be taken into account (together with any other matter that appears to the court to be relevant to the action) the fact that the dependent had no enforceable right to financial support by the deceased as a result of their living together.

(5) If the dependents have incurred funeral expenses in respect of the deceased, damages may be awarded in respect of those expenses.

(6) Money paid into court in satisfaction of a cause of action under this Act may be in one sum without specifying any person's share.

4. Assessment of damages; disregard of benefits.

In assessing damages in respect of a person's death in an action under this Act, benefits which have accrued or will or may accrue to any person from his estate or otherwise as a result of his death shall be disregarded.

5. Contributory negligence.

Where any person dies as the result partly of his own fault and partly of the fault of any other person or persons, and accordingly if an action were brought for the benefit of the estate under the Law Reform (Miscellaneous Provisions) Act 1934 the damages recoverable would be reduced under section 1(1) of the Law reform (Contributory Negligence) Act 1945, any damages recoverable in an action under this Act shall be reduced to a proportionate extent.

ภาคผนวก ก.

FLORIDA WRONGFUL DEATH ACT

Section 768.16 Wrongful Death Act. — Sections 768.16-768.26 may be cited as the “Florida Wrongful Death Act.”

Section 768.17 Legislative intent. It is the public policy of the state to shift the losses resulting when wrongful death occurs from the survivors of the decedent to the wrongdoer. Sections 768.16-768.26 are remedial and shall be liberally construed.

Section 768.18 Definitions. As used in ss.768.16-768.26:

(1) “Survivors” means the decedent’s spouse, children, parents, and when partly or wholly dependent on the decedent for support of services, any blood relatives and adoptive brothers and sisters. It includes the child born out of wedlock of a mother, but not the child born out of wedlock of the father unless the father has recognized a responsibility for the child’s support.

(2) “Minor children” means children under 25 years of age, notwithstanding the age of majority.

(3) “Support” includes contributions in kind as well as money.

(4) “Services” means tasks, usually of a household nature, regularly performed by the decedent that will be a necessary expense to the survivors of the decedent. These services may vary according to the identity of the decedent and survivor and shall be determined under the particular facts of each case.

(5) “Net accumulation” means the part of the decedent’s expected net business or salary income, including pension benefits, that the decedent probably would have retained as savings and left as part of her or his estate if the decedent had lived her or his normal life expectancy. “Net business or salary income” is the part of the decedent’s probable gross income after taxes, excluding income from investments continuing beyond death, that remains after deducting the decedent’s personal expenses and support of survivors, excluding contributions in kind.

Section 768.19 Right of action. When the death of a person is caused by the wrongful act, negligence, default, or breach of contract or warranty of any person, including those occurring on navigable waters, and the event would have entitled the person injured to maintain an action and recover damages if death had not ensued, the person or watercraft that would have been liable in damages if

death had not ensued shall be liable for damages as specified in this act notwithstanding the death of the person injured, although death was caused under circumstances constituting a felony.

Section 768.20 Parties. The action shall be brought by the decedent's personal representative, who shall recover for the benefit of the decedent's survivors and estate all damages, as specified in this act, caused by the injury resulting in death. When a personal injury to the decedent results in death, no action for the personal injury shall survive, and any such action pending at the time of death shall abate. The wrongdoer's personal representative shall be the defendant if the wrongdoer dies before of pending the action. A defense that would bar or reduce a survivor's recovery if she or he were the plaintiff may be asserted against the survivor, but shall not affect the recovery of any other survivor.

Section 768.21 Damages. All potential beneficiaries of a recovery for wrongful death, including the decedent's estate, shall be identified in the complaint, and their relationships to the decedent shall be alleged. Damages may be awarded as follows:

(1) Each survivor may recover the value of lost support and services from the date of the decedent's injury to her or his death, with interest, and future loss of support and services from the date of death and reduced to present value. In evaluating loss of support and services, the survivor's relationship to the decedent, the amount of the decedent's probable net income available for distribution to the particular survivor, and the replacement value of the decedent's services to the survivor may be considered. In computing the duration of future losses, the joint life expectancies of the survivor and the decedent and the period of minority, in the case of healthy minor children, may be considered.

(2) The surviving spouse may also recover for loss of the decedent's companionship and protection and for mental pain and suffering from the date of injury.

(3) Minor children of the decedent, and all children of the decedent if there is no surviving spouse, may also recover for lost parental companionship, instruction, and guidance and for mental pain and suffering from the date of injury. For the purposes of this subsection, if both spouses die within 30 days of one another as a result of the same wrongful act or series of acts arising out of the same incident, each spouse is considered to have been predeceased by the other.

(4) Each parent of a deceased minor child may also recover for mental pain and suffering from the date of injury. Each parent of an adult child may also recover for mental pain and suffering if there are no other survivors.

(5) Medical or funeral expenses due to the decedent's injury or death may be recovered by a survivor who has paid them.

(6) The decedent's personal representative may recover for the decedent's estate the following.

(a) Loss of earnings of the deceased from the date of injury to the date of death, less lost support of survivors excluding contributions in kind, with interest, Loss of the prospective net accumulations of an estate, which might reasonably have been expected but for the wrongful death, reduced to present money value, may also be recovered:

1. If the decedent's survivors include a surviving spouse or lineal descendants; or

2. If the decedent is not a minor child as defined in s. 768.18(2), there are no lost support and services recoverable under subsection (1), and there is a surviving parent.

(b) Medical or funeral expenses due to the decedent's injury or death that have become a charge against her or his estate or that were paid by or on behalf of decedent, excluding amounts recoverable under subsection (5)

(c) Evidence of remarriage of the decedent's spouse is admissible.

(7) All awards for the decedent's estate are subject to the claims of creditors who have complied with the requirements of probate law concerning claims.

(8) The damages specified in subsection (3) shall not be recoverable by adult children and the damages specified in subsection (4) shall not be recoverable by parents of an adult child with respect to claims for medical negligence as defined

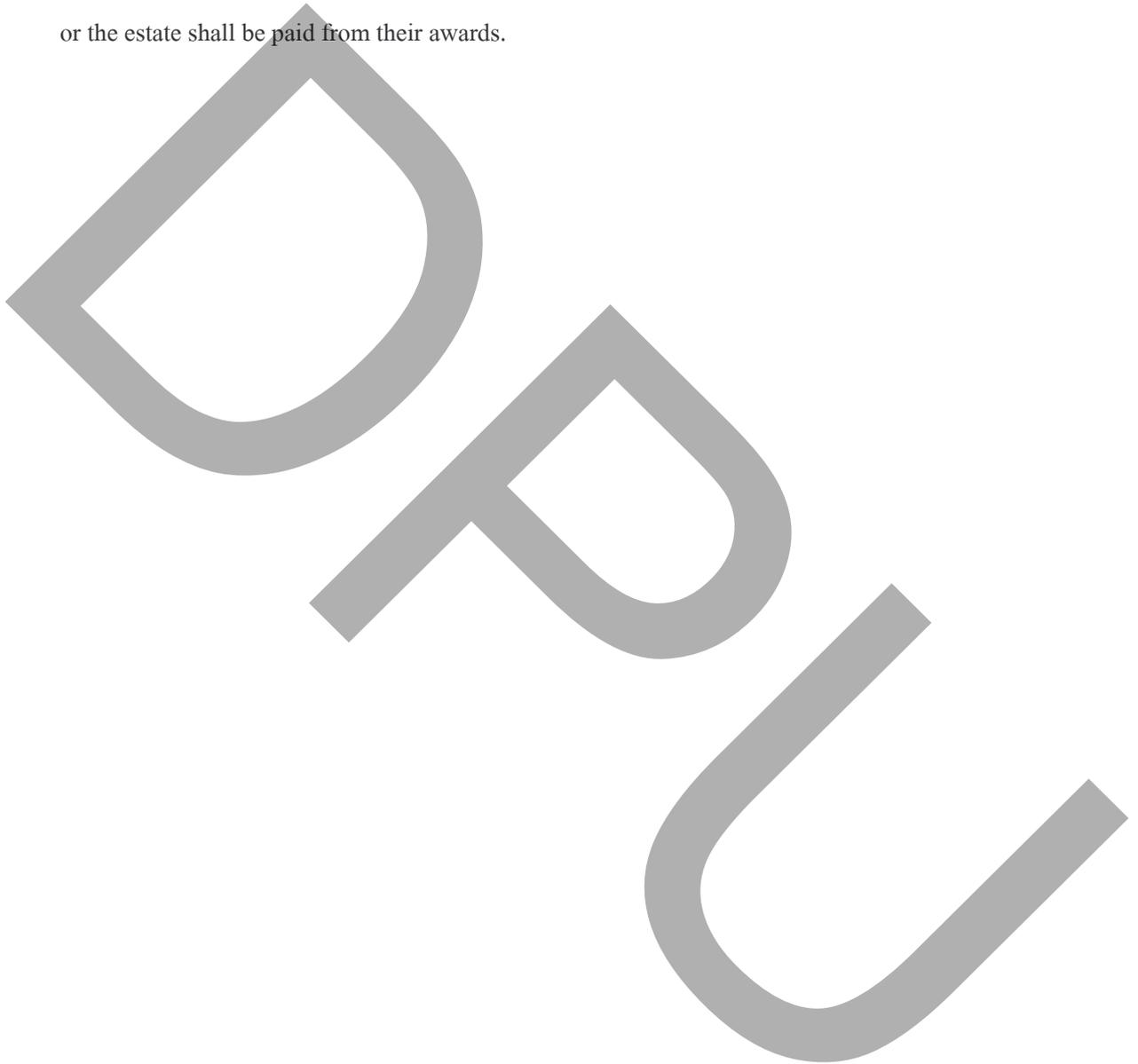
Section 768.22 Form of verdict. The amounts awarded to each survivor and to the estate shall be stated separately in the verdict.

Section 768.23 Protection of minors and incompetents. The court shall provide protection for any amount awarded for the benefit of a minor child or an incompetent pursuant to the Florida Guardianship Law.

Section 768.24 Death of a survivor before judgment. A survivor's death before final judgment shall limit the survivor's recovery to lost support and services to the date of his or her death. The personal representative shall pay the amount recovered to the personal representative of the deceased survivor.

Section 768.25 Court approval of settlements. While an action under this act is pending, no settlement as amount or apportionment among the beneficiaries which is objected to by any survivor or which affects a survivor who is a minor or an incompetent shall be effective unless approved by the court.

Section 768.26 Litigation expenses. Attorneys' fees and other expenses of litigation shall be paid by the personal representative and deducted from the awards to the survivors and the estate in proportion to the amounts awarded to them, but expenses incurred for the benefit of a particular survivor or the estate shall be paid from their awards.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

ประวัติการศึกษา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

นางสาวสุธีรา ประชุมรัตน์

พ.ศ. 2545 ปริญญาตรีศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พ.ศ. 2546 เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 55

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

พ.ศ. 2547 ประกาศนียบัตรหลักสูตรวิชาว่าความ

สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสภาทนายความ

พ.ศ. 2549-ปัจจุบัน ทนายความประจำ สำนักงานสมพร

คำพริก ทนายความ